

ΔΕΙΚΝΟΥΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 42^η
Παρασκευή
12 Ιανουαρίου 1991
Δρχ. 150

• ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
• ΡΟΥΜΑΝΙΑ: Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ
ΕΚΔΙΚΕΙΤΑΙ
• ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΔΙΕΞΟΔΑ
ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΑΝΥΠΑΡΚΤΟΥ
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ
ΕΘΕΛΟΥΦΛΕΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ: ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ ΤΑ ΑΔΙΕΞΟΔΑ

ΚΑΙ ΤΩΡΑ, ΤΙ;

ΝΕΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Επιλεγμένα βιβλία για παιδιά και νέους

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ 10 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ

Λούκας Χάρτμαν 'Αννα-αννΑ'	1000
Ι. Δ. Ιωαννίδης Καβάλα στο Χρονοδιαβήτη	600
Λεονάρ ντε Βρις Το βιβλίο των πειραμάτων	700
Λεονάρ ντε Βρις Το δεύτερο βιβλίο των πειραμάτων	700
Λεονάρ ντε Βρις Το τρίτο βιβλίο των πειραμάτων	700
Μ. Ε. Σαλτίκοβ — Στσέντριν Πατέρας και γιος	600
Ιούλιος Βερν Οι πειρατές του Αιγαίου	700
Ντίνος Δημόπουλος Τα δελφινάκια του Αμβραχικού	700
Ι. Δ. Ιωαννίδης Το παράξενο δώρο	500
Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη 'Αλκηστη	600
Λεονάρντο Ντα Βίντσι Μύθοι και ιστορίες	600
Χάρης Σακελλαρίου Ομήρου Βατραχομομαχία	500
Ιούλιος Βερν Ο πύργος των Καρπαθίων	700
Προσπέρ Μεριμέ Κολόμπα	700
Τζων Μπιούκαν Τα 39 σκαλοπάτια	600
Ευγένιος Σύνι Κέρνοκ, ο πειρατής	500
Ι. Δ. Ιωαννίδης Ο γύρος του κόσμου χωρίς λεφτά	500
'Αλκη Γουλιμή Η αόρατη σελίδα	1000
Σέλμα Λάγκερλεφ Τα χριστουγεννιάτικα τριαντάφυλλα	600
Τιερύ Ζονκέ Καταδίωξη στο μετρό	500

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ 12 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ

Βίκτωρ Ουγκώ Απ' όσα έχω δει	700
Χέντρικ Βαν Λουν Η ιστορία της ανθρωπότητας	1200
'Οσκαρ Ουάιλντ Το φάντασμα του Κάντερβιλ	600
Τζακ Λόντον Αγάπη για τη ζωή	600
Τζακ Λόντον Πειρατικές ιστορίες	500
Κατερίνα Γλυκοφρύδη Μελήσιππος	900
Λίτσα Ψαραύτη Στα βήματα του Σαμοθήριου	600
'Αννα Γκρέτα Βίνμπεργκ Μια Πέμπτη του Οκτώβρη	800
Νικολάι Βορόνοβ Μάσα, ένα σύγχρονο κορίτσι	600
Χάρης Σακελλαρίου Η φωτιά που δε σβήνει	500
Ράντγιαρντ Κίπλινγκ Το ωραιότερο διήγημα του κόσμου	600

Ανατόλι Αλέξιν Η τρελή Ευδοκία	600
Νίτσα Τζώρτζογλου ΣΟΣ — Κίνδυνος	500
Ανατόλι Αλέξιν Τηλεφωνήστε κι ελάτε	600
Ράντγιαρντ Κίπλινγκ Η εταιρεία Στάλκι & Σία	900
'Ερνεστ Χεμινγκουέι Ο γέρος και η θάλασσα	500
Τζ. Μιντ Φόκνερ Μούνφλιτ (Το μυστήριο του θρυλικού διαμαντιού)	900
Τζακ Λόντον Ο Ασπροδόντης	900
Κίρα Σίνου — Ελένη Χουκ-Αποστολοπούλου Το χέρι στο βυθό	600
'Αλμπερτ Λιχάνοφ Η έκλειψη του ήλιου	600
Ιβάν Τουργκένιεφ Οι αφηγήσεις ενός κυνηγού	600
Μαρκ Τουέιν Οι περιπέτειες του Χακ Φιν	1000
Αιμέ Σόμερφελτ Το χαμένο όνειρο	600
Μανόλης Κορνήλιος Πολύ ωραίο τ' όνομά σου, Ελευθερία!	500
Γιώτα Φωτιάδου-Μπαλαφούτη Ποτέ ξανά	500
Λέων Τολστόι Ιστορίες	800
Γκούντρουν Μερμπς Το παιδί της Κυριακής	500
Ράντγιαρντ Κίπλινγκ Δαίμονες των κυμάτων	900
Τζακ Σέφερ Σέιν, ο άνθρωπος της χαμένης κοιλάδας	600
Μαρκ Τουέιν Οι περιπέτειες του Τομ Σόγιερ	1000
Κίρα Σίνου Το πάρτι της Μιράντας	1000
Βίκτωρ Ουγκώ Οι 'Αθλιοι Α' Τόμος	1000
Βίκτωρ Ουγκώ Οι 'Αθλιοι Β' Τόμος	1000
Βίκτωρ Ουγκώ Οι 'Αθλιοι Γ' Τόμος	1000
Βίκτωρ Ουγκώ Οι 'Αθλιοι Δ' Τόμος	1000
Βίκτωρ Ουγκώ Οι 'Αθλιοι Ε' Τόμος	1000
Μαρκ Τουέιν Ο πρίγκιπας και ο φτωχός	1000
Τάκης Χατζηαναγνώστου Η μαγεία του κόσμου (Από τα ταξίδια του Μάρκο Πόλο)	800
Τζακ Λόντον Μια Οδύσσεια στο Βορρά	600
Τζακ Λόντον Το κάλεσμα της άγριας φύσης	600
Μάνος Κοντολέων Το ταξίδι που σκοτώνει	500
Αλεξάντρ Πούσκιν Ντάμα Πίκα	500

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Ζωοδόχου Πηγής 3, 106 78 Αθήνα, ☎ 360.32.34 – 360.13.31

ΖΗΤΗΜΑ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ

ΟΤΑΝ ΤΑ γεγονότα τρέχουν με την ταχύτητα του φωτός η Ελληνική Αριστερά δεν μπορεί να πορεύεται με βήματα χελώνας. Η βραδύτητα με την οποία το ΚΚΕ αντιδρά απέναντι στην ηθική και πολιτική κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης και ο τρόπος με τον οποίο διαλέγεται με το παρελθόν και τον εαυτό του δεν παρέχουν ενθαρρυντικές ενδείξεις για την μελλοντική πορεία του Συνασπισμού και τις επιδόσεις του στην προσεχή εκλογική αναμέτρηση.

ΤΟ ΘΕΜΑ είναι ότι η ελληνική Αριστερά δεν οφείλει μόνο να τοποθετηθεί απέναντι στα προβλήματα της χώρας αλλά να εκσυγχρονισθεί εκ βάθρων. Όπερ εστί μεθερμηνευόμενον ότι οφείλει να αλλάξει ριζικά τρόπους, σκέψης, οργάνωσης, πολιτικής δράσης και συμπεριφοράς. Να συντονιστεί με το πνεύμα των καιρών.

ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ που τα πάντα καταρρέουν δίπλα της η αυταρέσκεια και η αυτάρκεια δεν αποτελούν μόνο περιττή πολυτέλεια αλλά θανάσιμο σφάλμα. Το τίμημα θα είναι βαρύ.

Ο ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ της Αριστεράς, η δημιουργία μιας νέας ιδεολογικής και πολιτικής ταυτότητας είναι αδύνατον να γίνει χωρίς να κοπεί ο ομφάλιος λώρος με όλα εκείνα τα στοιχεία της παράδοσης, διεθνούς και εγχώριας, που την βαραίνουν ακόμα καταθλιπτικά. Πράγμα επώδυνο. Αλλά αναγκαίο. Ζήτημα αναπνοής και επιβίωσης.

ΤΟ ΤΟΛΜΗΡΟ άνοιγμα με το σχηματισμό της κυβέρνησης Τζαννετάκη αποτέλεσε προοίμιο μιας νέας στροφής της Αριστεράς στο πολιτικό επίπεδο που δικαιώθηκε ηθικά και πολιτικά από τις μετέπειτα εξελίξεις. Το κυριότερο ήταν ότι απέσβυσε εκατέρωθεν ενοχές και συμπλέγματα,

αποκατέστησε την Αριστερά ως νόμιμο, ισότιμο και εθνικό πολιτικό συμπαίκτη, την κατέστησε αυτοκαθοριζόμενη και αυτόνομη πολιτική δύναμη στη χώρα.

ΣΗΜΕΡΑ είναι πολύ πιο δύσκολο για τον κ. Παπανδρέου να αλιεύει ψήφους πάνω στα αντιδεξιά σύνδρομα κλείνοντας συγχρόνως το μάτι στον Ζίβκωφ, τον Γιαρουζέλσκι, τον Χόνκερ και τον Τσαουσέσκου, όπως συστηματικά έπραττε. ΓΙΑ ΝΑ υπάρξει σαν Αριστερά στην Ελλάδα ο Συνασπισμός πρέπει να διεκδικήσει με γνώση, θάρρος, τόλμη και απέραντη ειλικρίνεια μπροστά στους οπαδούς του και τον ελληνικό λαό, χώρο τον οποίο διεκδικεί το ΠΑΣΟΚ με ψευδεπίγραφα ευρωαριστερά προφίλ, που προσπαθεί να λανσάρει προσφάτως.

ΓΙ' ΑΥΤΟ είναι άκαιρες και άνευ περιεχομένου οι προσεγγίσεις κορυφής που ελαφρά τη καρδία προτείνονται. Η εξ ορισμού, υποτίθεται, «συγγενής» πολιτική δύναμη στην θχρονη διακυβέρνηση της χώρας έδωσε όλα τα δείγματα, ενός μονοκομματικού κράτους, διαφθοράς, φαυλότητας, αλαζονείας και άκρατου αρχηγισμού. Χαρακτηριστικά δομής και διαχείρισης της εξουσίας που δεν απέχουν πολύ, τηρουμένων των αναλογιών, από εκείνες τις πρακτικές που καταδικάζουν σήμερα απερίφραστα οι λαοί των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης.

ΤΟ ΘΕΜΑ των σχέσεων με το ΠΑΣΟΚ αποτελεί και θα αποτελέσει τη λυδία λίθο της ανανέωσης της Αριστεράς. Γιατί δεν είναι θέμα κορυφής, πολιτικής τακτικής, προγραμματικών συγκλίσεων και συγκυριακών συμμαχιών. Αφορά το ήθος, την ηθική, ιδεολογική και πολιτική ανανέωση και αξιοπιστία της Αριστεράς. Αν άλλοι καρπώνονται ή ενδέχεται να καρπωθούν την υστέρηση και τα λάθη της, τους δισταγμούς και τη δυστοκία της στο να δώσει τις λύσεις που απαιτούν οι περιστάσεις ας αναζητήσει τις ευθύνες πρωταρχικά στον ίδιο τον εαυτό της.

ΠΕΡΙ
ΕΧΟ
ΜΕΝΑ

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 17ος
• Τεύχος 426
Παρασκευή 12 Ιανουαρίου 1990
δρχ. 150

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ	
Οικουμενική ψυχραιμία	12
ΚΩΣΤΑΣ ΤΣΑΛΟΓΛΟΥ	
Η οικονομία της ρητορείας	14
ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΟΥΝΤΑΣ	
Η Ελλάδα και οι εξελίξεις στην Τουρκία και τα Βαλκάνια	16
Μ. ΒΙΚΕΛΙΔΗΣ	
ΕΑΡ: ένα ντοκουμέντο προσαρμογής	18
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ	19
Συμπόσιο του ANTI από τις 8 ως τις 11 Μαρτίου 1990	
ΧΡ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ	
ΚΚΕ: Οι «σοσιαλιστικές χώρες»...	20
ΣΩΤΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ	
Η ανεπανόρθωτη ενοχή της Αριστεράς	22
ΝΙΚΟΣ ΧΙΟΣ	
Βουλγαρία: Η αδύνατη αντιπολίτευση	24
ΖΕΛΙΟ ΖΕΛΕΦ	
Ας μην κυνηγούμε ουτοπίες	26
ΕΜΙΛ ΜΙΣΕΛ ΣΙΟΡΑΝ	
Υπέφερα πολύ ως Ρουμάνος	29

ΑΝΤΡΕΪ ΠΛΕΣΟΥ	
Η εξωτερική ανανέωση δεν γίνεται με διατάγματα	30
ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ	
Η επανάσταση σε απευθείας μετάδοση	32
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΟΥΤΟΥΛΑΣ	
Η Γκλασνόντ απουσιάζει από το λεξιλόγιο της επανάστασης	34
Χ.Γ.Π.	
Ο αυτοματισμός και η αλήθεια	36
ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΤΟΥ ΒΑΤΣΛΑΒ ΧΑΒΕΛ	38
Τ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ	
Αποχωρισμός της οικονομίας από την ιδεολογία	40
ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗΣ	
Ευρωπαϊκή Αριστερά: Ανάγκη νέων προσανατολισμών	46
ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΑΝΑΚΑΣ	
The Residents	54
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΡΙΑΡΑΣ	
Τα ελληνικά του Μακρυγιάννη	56
ΠΑΝΟΣ ΤΖΩΝΟΣ	
Ένα μοντέλο για μελέτη	58
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Το τέλος του κόσμου της Γιάλτας	4
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	6
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	9
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	10
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	44
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	50
ΒΙΒΛΙΟ	60
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	64

Το τέλος του κόσμου της Γιάλτας

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ (9 Ιανουαρίου), οι τίτλοι των περισσότερων εφημερίδων έδιναν την αίσθηση ότι η κυβέρνηση Ζολώτα εξεμέτρησε το ζην και ότι με το «τελεσίγραφο» Ζολώτα προς τους αρχηγούς των κομμάτων, με το οποίο ζητούσε νέα σκληρά μέτρα, η χώρα βαδίζει αναπόδραστα προς εκλογές. Τα έντυπα του Ταύρου μάλιστα, προεξοφλώντας το «άδοξο τέλος της Οικουμενικής υπό τον καθηγητή Ξενοφώντα Ζολώτα» διαβεβαίωναν ότι ο Ανδρέας Παπανδρέου είναι έτοιμος να δώσει τη νικηφόρα μάχη «οποτεδήποτε έλθει η ώρα»!

ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ, ωστόσο, οι «προβλέψεις» άλλαξαν άρδην. Η συνάντηση του πρωθυπουργού με τους αρχηγούς των κομμάτων χαρακτηριζόταν πάντοτε «κρίσιμη», στο τραπέζι των «τεσσάρων» εξακολουθούσε να υπάρχει ένα «πακέτο με... εκρηκτικά» («Τα Νέα»), τα ταμεία παρέμεναν «ταπί» («Μεσημβρινή»), αλλά —παρ' όλα αυτά— διαγράφονταν τώρα ελπίδες για σύγκλιση απόψεων και στο θέμα της ΑΤΑ, και στο θέμα των προτάσεων Ζολώτα.

ΤΕΛΙΚΑ, η συνάντηση του πρωθυπουργού με τους αρχηγούς δεν οδήγησε σε αδιέξοδο: Ο Κ. Μητσοτάκης «δεν τράβηξε το χαλί» —όπως προεξοφλούσαν κάποιοι «επείγοντες»— ο Ζολώτας δεν επέμενε στο «τελεσίγραφο» του, νέοι άμεσοι φόροι δεν επιβλήθηκαν. Αντιθέτως: Υπήρξε συμφωνία για την ΑΤΑ (5,8% μέχρι 130 χιλ. δραχμές), ενώ κάποιες από

τις προτάσεις Ζολώτα συμφωνήθηκε —«εφόσον κριθούν αναγκαίες»— να περιληφθούν στο νέο φορολογικό νομοσχέδιο που θα κατατεθεί τέλη Ιανουαρίου...

ΜΕΧΡΙ ΣΤΙΓΜΗΣ δεν είναι γνωστό ποιες από τις «σκληρές προτάσεις Ζολώτα» θα περιληφθούν στο νέο φορολογικό νομοσχέδιο. (Όπως έχει ήδη δημοσιευθεί, η Ομοσπονδία Εφοριακών υπολογίζει ότι το Δημόσιο έχασε μέσα στο 1989, ένα τρισεκατομμύριο έσοδα, λόγω του φορολογικού συστήματος και του τρόπου εφαρμογής του). Βέβαιο, πάντως, είναι ότι, στη σύσκεψη της Τετάρτης, κανένα από τα τρία κόμματα δεν δέχθηκε να επιμισθωθεί το πολιτικό κόστος από την εφαρμογή πρόσθετων μέτρων εις βάρος των μισθωτών —τσιγάρα, βενζίνη, ρεύμα, τηλέφωνα, εισιτήρια, κλπ. Είκοσι τέσσερις ώρες πριν από τη σύσκεψη το Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΕ καθιστούσε σαφές ότι «υποστηρίζει τη θέση του Συνασπισμού να μην δεχθεί νέα μέτρα που θα πλήττουν τους εργαζόμενους, πέραν εκείνων που θα αφορούν την πάταξη της φοροδιαφυγής». Αλλά και η Νέα Δημοκρατία, όπως και το ΠΑΣΟΚ, είχαν, άμεσα ή έμμεσα, καταστήσει σαφές την εναντίωσή τους στα περισσότερα από τα μέτρα Ζολώτα. Ωστόσο, με βάση τα όσα ανακοίνωσε ο Α. Παπανδρέου μετά τη σύσκεψη, οι τρεις αρχηγοί συμφώνησαν σε αρκετά θέματα όπως είναι λ.χ., ο φόρος επιτηδεύματος, τα τεκμήρια, κ.ά. (Το ερώτημα είναι: Σε τι βαθμό οι υπηρεσίες του υπουργείου Οικονομικών θα μπορούν —με βάση τον φόρο επιτηδεύματος— να «στύψουν» όχι μόνο τον υδραυλικό ή τον ηλεκτρολόγο της γειτονιάς, αλλά και τον μεγαλογιατρό, τον μεγαλοδικηγόρο —όλους αυτούς που δηλώνουν εισόδημα κατώτερο από τις αποδοχές ενός κλητήρα υπουργείου!).

ΟΣΟ ΓΙΑ τις εκλογές, η διενέργειά τους τοποθετείται μια ή δυο εβδομάδες πριν από το Πάσχα. Και σε αυτό συμφωνούν πλέον όλα τα κόμματα. Ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας, μάλιστα, «απόρησε» —αλλά και «διαμαρτυρήθηκε»— επειδή ορισμένες εφημερίδες έγραψαν ότι η «Νέα Δημοκρατία, ο Μητσοτάκης αποβλέπει σε επίσπευση των εκλογών». (Αυτό που δεν είπε ο Κ. Μητσοτάκης είναι ότι οι εφημερίδες, που κατ' εξοχήν προπαγάνδιζαν την επίσπευση των εκλογών,

κάτω από το σκεπτικό ότι η «Οικουμενική δεν μπορεί να αποδώσει», κλπ., ήταν οι φιλικά προσκείμενες στη Νέα Δημοκρατία εφημερίδες).

ΣΥΝΑΦΕΣ θέμα, όμως, είναι και το θέμα της εκλογής του νέου προέδρου της Δημοκρατίας, το οποίο —κατά δήλωση Α. Παπανδρέου— «θα έρθει σχετικά γρήγορα» προς συζήτηση. Πάντως, από πουθενά δεν προκύπτει οποιαδήποτε «σύμπτωση απόψεων» (μεταξύ των τριών κομμάτων ή, έστω, μεταξύ ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) στο πρόσωπο του νέου προέδρου. Το ΠΑΣΟΚ αφού άφησε, προς στιγμήν, να νοηθεί ότι θα ήταν, ενδεχομένως, πρόθυμο να υποστηρίξει την υποψηφιότητα Καραμανλή («ήταν ένα βεγγαλικό της στιγμής» —όπως είπε «εμπιστευτικά» σε δημοσιογράφο στέλεχος του Εκτελεστικού Γραφείου...), ανέκρουσε πρύμναν. Αποτέλεσμα: Εκτός από τις βουλευτικές εκλογές του Πάσχα, θα έχουμε και προεδρικές, πράγμα που επιβεβαιώνει το πανευρωπαϊκό μας ρεκόρ: Τρεις ή τέσσερις εκλογές, σε διάστημα 10 μηνών!

Προς διάλογο

ΠΑΣΟΚ - Συνασπισμού;

ΕΝΑ ΘΕΜΑ που ήλθε ξαφνικά στο προσκήνιο, μέσα στο δεκαπενθήμερο αυτό, ήταν (είναι) το ενδεχόμενο διαλόγου ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και τον Συνασπισμό. Όλα ξεκίνησαν από μια μακρόσυρτη συνέντευξη του Λεωνίδα Κύρκου στον ραδιοσταθμό «902 Αριστερά στα FM» και από ένα πηχυαίο τίτλο της «Ελευθεροτυπίας» που έλεγε: «Διάλογο με Ανδρέα προτείνει ο Κύρκος, χωρίς όρους και προκαταλήψεις». Την «Ελευθεροτυπία» συμπλήρωσε, την επομένη, η «Επικαιρότητα» με τον δικό της τίτλο που έγραφε: «Ανδρέας προς Κύρκο: Καλώς τον!».

ΟΠΩΣ ΗΤΑΝ φυσικό, το ενδεχόμενο ενός διαλόγου ΠΑΣΟΚ - Συνασπισμού προκάλεσε ετερόκλητες αντιδράσεις και στο Συνασπισμό και στο ΠΑΣΟΚ. Στο χώρο του Συνασπισμού ο πρώην υπουργός Εσωτερικών Ν. Κωνσταντόπουλος υπέμνησε ότι «ο Συνασπισμός δεν έγινε για να αποτελέσει παρακολούθημα της πολιτικής κανενός κόμματος», ενώ, από την πλευρά του, ο Λαοκράτης Βάσσης, μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής του Συνασπισμού, απαντώντας στο ερώτημα αν ο Α. Παπανδρέου μπορεί να κάνει αυτοκριτική, «για να υπάρξει σοβαρός διά-

Κυκλοφορούν οι τόμοι του ANTI
μέχρι και το Β' Εξάμηνο του 1988 (τχ. 391).

λογός με τον Συνασπισμό», παρατήρησε ότι η ηγεμονική αντίληψη του προέδρου του ΠΑΣΟΚ «δεν του επιτρέπει να σκεφθεί πως έκανε λάθη».

ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ του ΠΑΣΟΚ, η ιδέα «μιας συνεργασίας με τον Συνασπισμό» έγινε ασμένως δεκτή, ακόμα και από τα έντυπα του αυριανισμού, τα οποία, αφού διατύπωσαν την άποψη ότι «θα ήταν προτιμότερο οι Κυρκοφλωράκηδες να μας αδειάζουν τη γωνιά και νέοι άνθρωποι να αναλάβουν την ηγεσία του κόμματος» διαμήνυσαν στον «Ανδρέα» να «φωνάξει τον Κύρκο και τον Φλωράκη στο Καστρί» (προφανώς ήθελαν να πουν στην Εκκλησία...), για να μπουκώσουν οι βάσεις μιας μακροχρόνιας συνεργασίας. (Στο μεταξύ κάπου βγήκε στο μейντάνι και ο «Ελεύθερος Τύπος», για να προειδοποιήσει ότι βρίσκεται στα σκαριά «Λαϊκό Μέτωπο»).

Όσο για τον Λεωνίδα Κύρκο αισθάνθηκε την ανάγκη να διευκρινίσει ότι άλλο πράγμα είναι ο διάλογος και άλλο η συνεργασία. Σε έναν διάλογο — πρόσθεσε — δεν θέτεις όρους για την έναρξή του. Και ούτε μπορείς να προεξοφλείς την κατάληξή του. Και είναι γνωστό ότι ο Συνασπισμός έθεσε πέντε όρους για την περίπτωση συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ. Ανάλογες δηλώσεις έκανε και ο Χαρίλαος Φλωράκης: Ο Συνασπισμός, είπε, ήταν πάντοτε υπέρ του διαλόγου. Άλλο, όμως, διάλογος, και άλλο συνεργασία.

ΤΟ ΘΕΜΑ, πάντως του διαλόγου ή μη με το ΠΑΣΟΚ (διάβαζε της συνεργασίας ή μη με το ΠΑΣΟΚ - φυσικά μετεκλογικής, με εξαίρεση, ίσως, τις μονοεδρικές) αναμένεται να απασχολήσει τη σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής της ΕΑΡ, αυτό το Σαββατοκύριακο. Και όλες οι ενδείξεις λέγουν ότι οι απόψεις των μελών της Κεντρικής Επιτροπής δεν θα συμπέσουν!

ΕΝΑ δεύτερο θέμα που θα απασχολήσει τη σύνοδο, είναι «το 1989 που συγ-

κλόνισε τον κόσμο», ακριβέστερα η ιστορική χρεωκοπία των καθεστώτων των ανατολικών χωρών, που συγκλόνισε τη συνείδηση των αριστερών, των κομμουνιστών και όλων των προοδευτικών ανθρώπων. Πώς εκτιμά η ΕΑΡ τις εξελίξεις αυτές; Πώς διαπλέκεται η αποτίμησή της αυτή με την προγραμματική, πολιτική και ιδεολογική αναδιάταξη όλης της Αριστεράς; Ποιος ο μελλοντικός ρόλος της ΕΑΡ — και γενικότερα της ανανεωτικής Αριστεράς — μετά την ιστορική επιβεβαίωση της κριτικής που άσκησε στον «υπαρκτό σοσιαλισμό»; Πώς θα αναζωογονήσει — ως δύναμη κριτικής — το πάθος για ελευθερία, δικαιοσύνη και σοσιαλισμό; Και οι θυσίες των χιλιάδων αγωνιστών — από τα χρόνια του μεσοπολέμου της εθνικής αντίστασης ως το Πολυτεχνείο — πήγαν, άραγε, στράφι ή είναι τίτλος τιμής για τους ίδιους και περηφάνεια για την Αριστερά;

ΣΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ αυτά θα κληθούν να απαντήσουν τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής, καταθέτοντας τη συμβολή τους, ενώ τόσο η Δεξιά, όσο και το ΠΑΣΟΚ επιχειρούν να εκμεταλλευθούν την πραγματικά λαϊκή, δημοκρατική επανάσταση που ανέτρεψε τα αυταρχικά καθεστώτα της ανατολικής Ευρώπης, για να «τσουβαλιάσουν» τον Συνασπισμό. Η Δεξιά με το επιχείρημα ότι «ο σοσιαλισμός κατέρρευσε παντού» και ότι «ο Συνασπισμός θα μας κάνει Ρουμανία» (!). Το ΠΑΣΟΚ με το επιχείρημα ότι δικαιώθηκε ο δικός του... σοσιαλισμός, ο «σοσιαλισμός με το ανθρώπινο πρόσωπο»! Αλλά για ποιο «σοσιαλισμό», επιτέλους, μιλάει το ΠΑΣΟΚ; Και ποια σχέση είχε με τα σοσιαλιστικά ιδεώδη ο δικός του αυταρχισμός, ή επί οκτώ χρόνια περιφρόνηση των δημοκρατικών θεσμών, η ιδιοποίηση της εξουσίας, ο Κουτσόγιωργας, ο αυριανισμός; Διαλέξεις ωραίες μπορεί να δίνει σήμερα ο Α. Παπανδρέου, στο Ζάππειο — «επιστημονικού περιεχομένου διαλέξεις», όπως γράφηκε. Το θέμα είναι τι λέει για την οκταετία που κύλησε και με ποια φόντα, με ποιες περγαμηνές, καλεί σήμερα την Αριστερά, ακόμα και την ανανεωτική Αριστερά, να κάνει την αυτοκριτική της, όταν αυτός υμνούσε τη... δημοκρατία του Καντάφι ή καθύβριζε τον Μπερλιγκουέρ! Και η μεν Αριστερά, ακόμα και η ανανεωτική, θα πρέπει, ασφαλώς, να κάνει την αυτοκριτική της. Αυτό, όμως, δεν δίνει κανένα δικαίωμα στον Α. Παπανδρέου να εμφανίζεται σήμερα ως ο κριτής της.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΆΛΛΑ, η ζωή προχωρεί. Στη Σόφια, μάλιστα, τις μέρες αυτές γεννιέται μια καινούρια Κομεκόν. Και δεν είναι τυχαίος ο τίτλος της «Ουνιτά» που έγραψε: «Μια ΕΟΚ ακόμα και στην Ανατολή» («Una CEE anche a Est»), θέλοντας να υποδηλώσει όχι την υποταγή της Ανατολής στη Δύση, αλλά το τέλος του κόσμου της Γιάλτας.

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

Επιμέλεια:

ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ

CHARLES KAHN

Ο Αναξίμανδρος και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας

Μετάφραση: ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ

Η προσπάθεια του Kahn συνίσταται στο να εντάξει όλες σχεδόν τις επιμέρους γνώσεις του Αναξίμανδρου, στο «θεωρητικότερο» μέρος της σκέψης του.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ

Περί μυστικής θεολογίας

Εισαγωγή: VLADIMIR LOSKY

Μετάφραση: ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΟΥΝΕΛΑΣ

Η Μυστική Θεολογία του Διονυσίου του Αρεοπαγίτου είναι ένα έργο που εισάγει στο χώρο της σιωπής, που σκοπεύει το ανείπωτο. Το κείμενο του V. Losky μπορεί να θεωρηθεί ως ένα εκτενές σχόλιο στη Μυστική Θεολογία.

ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

Στοιχειώσις Θεολογική

Εισαγωγή - Σχόλια: E.R. DODDS

Μετάφραση: ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΣΑΚΚΑΛΗΣ

Το έργο αυτό αποτελεί μια συστηματική διάτύπωση της μεταφυσικής του Πρόκλου και εδράζεται στην πεποίθηση ότι η πλατωνική, όπως και κάθε ελληνική «Θεολογία» έχει την καταγωγή της στις μυστικές διδασκαλίες των Πυθαγορείων και των Ορφικών.

Γ.Σ. ΚΙΡΚ

Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά αποσπάσματα

Μετάφραση: ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΔΑΚΗΣ

Ένα βιβλίο γραμμένο με βάση την παραδοχή ότι μόνο με τη σχολαστική εξέταση του κάθε αποσπάσματος μπορεί κανένας να επιχειρήσει μίαν έγκυρη ερμηνεία της σκέψης του Ηράκλειτου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

Δεινοκράτους 131

Αθήνα 115 21 τηλ.: 7249300

ημερο δνηκτής

ΔΕΥΤΕΡΑ 1.1.90 · ΤΡΙΤΗ 9.1.90

ΔΕΥΤΕΡΑ 1.1.90

Καλή χρονιά κυρίες και κύριοι, ευτυχές το νέον έτος, ευχόμεθα ό,τι ποθείτε! Μην το βάζετε κάτω: μέσα στο 1990 θα γυρίσει ο τροχός, θα γαμήσει κι ο φτωχός.

Σφίχτε τα δόντια και προχωράτε: το νέον έτος αρχίζει θαυμάσια για όλους εμάς τους αριστερούς, σοσιαλιστές, κομμουνιστές. Πέρσι κατέρρευσαν έξι σοσιαλιστικές δικτατορίες (Αν. Γερμανία, Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχοσλοβακία, Ρουμανία, Βουλγαρία) έναντι τριών μόνον καπιταλιστικών (Παναμάς, Πακιστάν, Χιλή). Προηγούμεθα λοιπόν 6-3 εις το σκορ και όλα δείχνουν ότι φέτος μπορούμε να το βελτιώσουμε: απομένουν ακόμη σε μας Σοβιετία, Γιουγκοσλαβία, Αλβανία, Κούβα, Κίνα, Κορέα, Βιετνάμ, ενώ εις το καπιταλιστικόν στρατόπεδον εξαντλούνται πλέον αι δικτατορίες. Απομένει μόνο το Σαλβαδόρ και διάφορα άλλα κρατίδια των οποίων λησμονώ τα ονόματα και αγνοώ τας γεωγραφικάς συντεταγμένας. Μόνος τρόπος να καταφέρει κάτι το καπιταλιστικόν στρατόπεδον είναι να διεκδικήσει υπέρ αυτού διαφόρους δικτατορίας αίτινες αυτοαποκαλούνται μεν «σοσιαλιστικάί» (π.χ. τα κράτη του λεγόμενου αραβικού σοσιαλισμού. Συρία, Ιράκ, Λιβύη, κτλ.) αλλά ουδέποτε υπήρξαν γνήσιαι τοιαύται, δεδομένου ότι τη δικτατορίαν εκεί είχαν επιβάλλει άλλα κόμματα και όχι κομμουνιστικά. Βεβαίως εμείς θα επικαλεσθώμεν υπέρ ημών το γεγονός ότι το καθ' ημάς σοσιαλιστικόν ΠΑΣΟΚ διατηρούσε αρίστας σχέσεις με τας δικτατορίας αυτάς —την διαφοράν θα επιλύσει ίσως το εν Χάγη, πλησίον του Αμστελο-

δάνου, Διεθνές Δικαστηρίον. Γεγονός παραμένει πάντως ό-τι κατά το 1989 τις ξεσκίσαμε τις καπιταλιστικές γαζέλες. Στην Ευρώπη ιδιαίτερα ούτε για δείγμα δική τους δικτατορία, 6-0 τις πήραμε.

Εξυπακούεται ότι, αφού εξακολουθώ να βγάζω προσφάι στο ψωμί μου γράφοντας, δεν κέρδισα τα πρωτοχρονιάτικα λαχεία μου. Κι αφού με διαβάζετε, το ίδιο συμβαίνει με σας. Είναι ζωή αυτή; Όλο κάτι άσχετοι κερδίζουν.

Στο Βερολίνο πανηγυρίζουν μπρος στην Πύλη του Βραδεμβούργου, στο Αζερμπαϊτζάν σκοτώνονται. Στη Μητρόπολη Αθηνών διαδηλώνουν οι εκ Ρουμανίας φοιτητές απαιτώντας μεταγραφές, στις πλαζ οι χειμερινοί κολυμβητές κόβουν πίτες, οι υπόλοιποι Έλληνες ξενυχτισμένοι κοιμούνται κι ονειρεύονται τον Άη Βασίλη που και φέτος τους ξέχασε.

ΤΡΙΤΗ, 2.1.90

Πρώτη εργάσιμη ημέρα του έτους. Ως τότε θα πληρώνουμε για κείνο το άγουρο ξινόμυλο της Εύας;

Σε ηλικία 80 ετών απεβίωσε ο Ευάγγελος Αβέρωφ - Τσοίτσας, με τον καημό ότι δεν έγινε ούτε πρωθυπουργός, ούτε πρόεδρος Δημοκρατίας.

Γενικώς ελάχιστα συμβαίνουν γύρω μας κι όσα συμβαίνουν μέσα μας είναι δυσάρεστα.

ΤΕΤΑΡΤΗ, 3.1.90

Εγένετο η κατά Τετάρτην σύσκεψις των αρχηγών Πρασίνων, Βενέτων και Ερυθρών με τον υπέργυρο μάγο της φυλής. Έδειχναν όλοι πολύ ευχαριστημένοι με τους εαυτούς τους.

Ο Πάπας παρέδωσε τον Νοριέγκα στους Αμερικανούς. Αρχίζουν δύσκολες η-

μέρες για τους λαθρέμπορους της κόκας και για όσους ψάχνουν να βρουν άλλοθι στον Παναμά για όσα εν Ρουμανία συνέβησαν.

ΠΕΜΠΤΗ, 4.1.90

Μετά 22 έτη το ΚΚΕ ξύπνησε: κατάλαβε πως ήταν «λάθος» η εισβολή των Σοβιετικών στην Τσεχοσλοβακία. Αμέσως μετά ξανακοιμήθηκε, εξαντλημένο από την πνευματική προσπάθεια και φοβισμένο από το ίδιο του το θάρρος.

Μπορεί ο σοσιαλισμός να τραβά ξανά προς τη δόξα πάνω από τα πτώματα των δικτατοριών, αλλά Εγώ δεν αισθάνομαι καθόλου καλά.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 5.1.90

Βαρέθηκα. Τα μαζεύω και φεύγω. Δεν είναι ζωή αυτή. Δεν την αντέχω. Προτιμώ να πάω να δω τι γίνονται τα κρασιά μου, να πατήσω «τ' άγια χώματα» μήπως και, ως ο Ανταίος, βρω τη δύναμη ν' αντιμετωπίσω τα βάσανα και τους καημούς του κόσμου τούτου.

Η γενική συσκότιση, ελληνιστί μπλακ-άουτ (από συνήχηση του Μπλακ Τζακ και του αράουτ), με βρίσκει τη στιγμή που αποπειρώμαι να κατεβάσω με το ασανσέρ τον κομπιούτερ, την οθόνη, τον εκτυπωτή. Διότι δεν ζω βεβαίως από το κατά δεκαπενθήμερον δισέλιδο που σας επιμορφώνει: για να μπορεί κανείς να επιδίδεται σε τέτοιες πολυτελείς ενασχολήσεις πρέπει να έχει εισοδήματα, τα οποία σήμερον εξασφαλίζει μόνο το Χρηματιστήριο —υπό τον όρο ότι παίζεις εκεί με την βοήθεια κομπιούτερ αλλιώς είσαι έρμαιο του πρώτου τυχόντος κραχ. Ευτυχώς που ο τροτκιστής θυρωρός του κτιρίου είναι κι αυτός, ακόμη, με τον Συνασπισμό και με βοηθά να κατεβάσω και να φορτώσω τα συμπράγκαλά μου στο αυτοκίνητο.

Τι κι αν άρχισε να χιονίζει; Τα ΝτεΣεβώ δεν φοβούνται τίποτα. Αυτό της Ελένης που οδηγώ είναι 15 χρονών, δεν έχει θέρμανση, μπάζει από παντού. Φορώ γάντια, έχω τυλίξει το κασκόλ σαν τσεμπερί, στον Ισθμό φορώ και δεύτερο ζευγάρι κάλτσες πίνω από το θερμός καφέ να ζεσταθώ. Το γηραίο σαρκίο του αυτοκινήτου δεν αντέχει πάνω από 70 χιλιόμετρα την ώρα: τρέμει ολόκληρο έτοιμο να γίνει φύλλα - φτερά.

Στην Ακράτα ραγίζει η καρδιά ενός πονόψυχου ιταλικέρη που βλέπει να προσπαθώ να ζεσταθώ με κονιάκ. Με λυπάται και με φορτώνει μαζί με το ΝτεΣεβώ πηγαίνει στην Πάτρα να παραλάβει Λάντισιες και ταξιδεύει άδειος. Σ' αντάλλαγμα του εκθέτω τους λόγους της

αναχώρησής μου. Παραλίγο να με κατεβάσει κάτω.

Με ζεσταμένο το κοκκαλάκι μου καταφέρνω να συνεχίσω μετά την Πάτρα. Φτάνω μεσάνυχτα, ψοφόκρυο, το σπίτι υγρό και παγωμένο ανάβω τζάκι και ηλεκτρικές σόμπες, βεβαιώνομαι ότι το κρασί μου βαίνει καλώς και κοιμάμαι σαν κούτσουρο με τα ρούχο.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 6.1.90

Των Φώτων. Γιορτάζει η Φανή και η Διονυσία έχει τα γενέθλιά της. Σπολλάτη τους αμφοτέρων.

Εγώ προσπαθώ να οργανώσω τη διαμονή μου, ξεκινώντας από τον αγιασμό για να φύγουν οι καλλικάντζαροι. Ο 80386 δουλεύει πυρετωδώς για να προετοιμάσει τις αγορές και τις πωλήσεις μετοχών της Δευτέρας. Του λείπουν οι τιμές του Χρηματιστηρίου του Τόκυο γι' αυτό προτείνει μετριοπαθείς κινήσεις.

Το βράδυ η Χλόη κι ο Γιώργος με παίρνουν στα μπουζούκια. Πέφτουμε πάνω σε αρραβώνα που έχει κλείσει το μισό κέντρο. Παλιά ήταν σταφιδαποθήκη το μαγαζί, τώρα άλλα πράγματα παράγει ο τόπος. Η νύφη σε μενεξεδι βελούδινο φόρεμα με τεράστιο φιόγκο στον ώμο. Το Λαμπάντα δίνει και παίρνει αλλά οι ντάμες είναι κοντές, πως να βάλεις το πόδι εκεί που πρέπει; Χορεύουν όλοι τους μανιωδώς, κυρίως οι ανύπαντρες δεν αφήνουν χώρο για άλλους. Φεύγουμε λοιπόν κι εμείς για το πολυτελές σκυλάδικο της περιοχής.

Εκατοντάδες αγροτικά, μερσεντές, άουντι, νταλίκες και βυτιοφόρα απ' έξω. Γύρω στα χίλια άτομα μέσα στο κέντρο πληρώνουν 13.000 το μπουκάλι για μπόμπα καλής ποιότητας που παριστάνει τον σκωτσέζικο αγιασμό. Στην πίστα ένας κομψευόμενος πενηντάρης με σταυρωτό σακάκι απαγγέλει τραγούδια άγνωστα σε μένα ενώ τα πιάτα πέφτουν βροχή.

Υπάρχουν τρεις τρόποι σπασίματος πιάτων. Στον πρώτο, με μια κίνηση όπως αυτή του σφαιροβόλου, η στίβα, φεύγει όλη μαζί διαγράφοντας μια συνεχή καμπύλη στο χώρο. Στον δεύτερο, τα πιάτα είναι ανάποδα τοποθετημένα στο ένα χέρι και φεύγουν με ταχύτητα ένα ένα καθώς τα χτυπάει η κόψη της παλάμης του άλλου χεριού, όπως ακριβώς φεύγουν τα πιάτα στους αγώνες σκοποβολής. Στον τρίτο, τα πιάτα είναι τοποθετημένα κανονικά, με το κοίλο προς τα επάνω, και φεύγουν ξανά ένα ένα αλλά χτυπημένα με τα δάχτυλα στο χέιλος, έτσι ώστε να κάνουν τούμπες καθώς διαγράφουν την τροχιά τους. Φυσικά, αυτά τα επιτυγχάνουν τα εκπαιδευμένα γκαρσόνια, διότι υπάρχουν και διάφοροι αδαείς πελάτες που προσπαθούν να τα ρίξουν μόνοι τους με ατζαμήδικο τρόπο και αντιαισθητικά αποτελέσματα.

Εκτός από πιάτα, καταναλώνονται επί της πίστας **άνθη** και εγχώριος **καμπανίτης** οίνος. Η ιεραρχία τηρείται αυστηρά: στον **αρχιτραγουδιστή** και **ιδιοκτήτη** του μαγαζιού καταφθάνουν **τρία** γκαρσόνια με αντίστοιχα **μπουκάλια** κι ένα **μοναδικό** ποτήρι σε δίσκο που κρατά τέταρτο. Και με τα **τρία** **μπουκάλια** μαζί γεμίζεται **άπαξ** το ποτήρι, ο **αρχιτραγουδιστής** βρέχει τα **χείλη** του τα γκαρσόνια αποχωρούν. Η ίδια σκηνή επαναλαμβάνεται για την **τραγουδίστρια** σύζυγό του αλλά με **δύο** **σαμπάνιες** για μια άλλη τραγουδίστρια με **μία** μόνο — ενώ δεν δικαιούται **σαμπάνιας** ο άλλος **άντρας** τραγουδιστής που υπάρχει. Μπορούμε **βασίμως** λοιπόν να υποπτευθούμε ότι σημαντική ποσότης **πιάτων**, **ανθέων**, **καμπανίτου** προσφέρεται από τη **διεύθυνση** του καταστήματος για να υπάρξει **κλίμα** και όχι από **πελάτες**.

Όμως το «κλου» της βραδιάς είναι το **μυστηριώδες** **βουλγάριο μπαλέτο** που πραγματοποιεί **χορευτικά** **ιντερμέδια** μεταξύ των εμφανίσεων των τραγουδιστών. **Πέντε** **καλλιγράμμες**, **καλλιπυγες**, **καλλιμορφες** **ξανθές** νεάνιδες **ωσάν** τα **κρύα** **νερά** κι ένας **γυφτοειδής** **νέος**. **Καταχειροκροτούνται** κυρίως εις το **φινάλε** τους, ένα **καταπληκτικό** **καν-καν**, εις το οποίο ο νεαρός τις βοηθά να σηκώνουν τις **φούστες** τους, ενώ στρέφουν **αγενώς** τα **οπίσθια** προς τους **θεατές**.

Προϊόν της περιόδου **Ζίβκωφ**, το **μπαλέτο** φαίνεται ότι εξήχθη προσφάτως, επί **Μλαντένωφ** του **Περεστροϊκού**. Παλαιότερον εις την περιοχήν κυκλοφορούσαν μόνο **Ταϊλανδέζες** **κονσοματρίες**, **επονομαζόμενες** και «**φαραόνες**». Πριν δύο τρία χρόνια **αποκαταστάθηκαν** **σχέσεις** με τη **Βουλγαρία** λόγω των **γνωστών** **ελλείψεων** του **ΕΣΥ** που καταγγέλλει η **ΕΙΝΑΠ**: **ζεύγος** **εντοπίων** που θεωρούσαν ότι η **κόρη** τους ήταν **κοντή** και **επομένως** **κινδύνευε** να **μείνει** **ανύπαντρη**, **βρήκαν** στη **Βουλγαρία** **γιατρούς** που **ανέλαβαν** να την **ψηλώσουν** με **χειρουργική** **επέμβαση**. Χρειάστηκαν όμως πολλά **ταξίδια**, **ανεπτύχθηκαν** **δεσμοί** **φιλίας** και **αμοιβαίας** **κατανοήσεως**, **άρχισαν** να **καταφθάνουν** **Βούλγαροι** **προσκεκλημένοι**. Εις εξ αυτών, αρχικώς **καθηγητής** **μαθηματικών** το **επάγγελμα**, **προτίμησε** να **επιδοθεί** σε **κερδοφόρο** **λαθρεμπόριο** **ηλεκτρονικών** **συσκευών** επί **Ζίβκωφ** και να **προωθήσει** τις **πολιτιστικές** **ανταλλαγές** επί **Μλαντένωφ**. **Ευρώπη** από τον **Ατλαντικό** ως τα **Ουράλια** σημαίνει και **Βαλκάνια** από τον **κάβο** **Μαλιά** ως το **Βουκουρέστι**.

Επιβεβαιώνεται πως η τρέλα δεν πάει στα βουνά.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 7.1.90

Κοιμήθηκα στις **τέσσερις** το πρωί, **ξύπνησα** στις δύο το μεσημέρι. **Ενδιαμέσως** **ονειρεύομαι** το **Βουλγαρικό μπαλέτο**. **Εν** **συνεχεία** **τηλεφώνησα** σε **όσους** **Γιάννηδες** και **Γιάννες** μου **επέτρεπε** το **δίκτυο** του **ΟΤΕ**. **Δείπνησα** στη **Χλόη**, ο **Ντίνος** **απαιτούσε** το **δώρο** για τα **γενέθλιά** του, **υποσχέθηκα** να του το **δώσω** **αύριο**.

Μετά, **δουλειά** **μέχρι** **πρωίας** **μπρος** στον **80386**. Το **τζάκι** και η **σόμπα** **μόλις** που **καταφέρνουν** να **φθάσουν** τη **θερμοκρασία** στους **15** **βαθμούς**. **Κάπως** **καλύτερα** από την **τσαουσέσκικη** **Ρουμανία** —και είναι και οι **πορτοκαλιές** του **περιβολιού** **κατάφορτες**.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 8.1.90

300 **δισ** **θέλει** ο **Ζολώτας**, **αλλιώς** **παρατείται**. Έτσι **είπε** το **ραδιόφωνο**. **Αν** το **πρόγραμμά** μου για τις **μετοχές** **δουλέψει**, θα **προτείνω** στον **Δραγασάκη** να **παίξω** για **λογαριασμό** του **ελληνικού** **δη-**

μοσίου στο **Χρηματιστήριο** της **Νέας** **Υόρκης**, να **λύσουμε** **μία** και **καλή** το **πρόβλημα**.

Ασχολούμαι με την **αντιμετώπιση** του **ψύχους**. **Αγοράζω** **παντόφλες** **τσόχινες**, **μάλλινες** **φανέλλες**, **ξύλα** για το **τζάκι**. **Ενάμιση** **τόνο** **ελιά** **προς** **14** **δρχ.** το **κιλό**, **μαζί** με τα **μεταφορικά** και την **εκφόρτωση**. **Λίγο** **χλωρά** **βέβαια**, αλλά η **ελιά** **δεν** **έχει** **ανάγκη**, **όταν** **ξέρεις** να **φτιάχνεις** τη **φωτιά** στο **τζάκι**. **Απαραίτητη** **προϋπόθεση** **βέβαια** να **υπάρχει** **φυσούνα** για να **φυσάς** στο **κατάλληλο** **σημείο**: **ένα** **μακρύ** **καλάμι** με **στενή** **τρύπα** σε **κάποιο** **κόμπο** του. Το **τρυπάς** με **πυρωμένο** **σύρμα** —η **μακαρίτισσα** η **γιαγιά** μου η **Γιαννούλα** μου **είχε** **μάθει** το **κόλπο**.

Μπροστά στο **τζάκι** **τυλιγμένος** με **χοντρά** **ρούχα**, **καθισμένος** στην **πολυθρόνα** **γράφω** στα **πόδια** μου. Τα **ξύλα** της **ελιάς** **τριζοβολάνε** **τυλιγμένα** στις **φλόγες**, **όταν** **φυσάω** **εκατομύρια** **σπίθες** **γεμίζουν** το **δωμάτιο**. **Με** **ζεσταίνει** κι **ένα** **μπουκάλι** **κρασί** του '83, **δικής** **μας** **παραγωγής**, **απ'** **αυτά** που **φυλάμε** στην **κάβα**. **Παραπέρα** ο **80386** **βγάζει** **συνεχώς** στην

οθόνη **αριθμούς** και **διαγράμματα**. **Τηλεφώνησε** το **αφεντικό** από την **Αθήνα**: **μυρίζουν** **εκλογές**, **λέει**, **να** **γυρίσω** **αμέσως** **πίσω**. **Και** **πού** **θα** **βρω** **εγώ** **νταλικά** **να** **με** **μεταφέρει**; **Τι** **με** **νοιάζουν** **εμένα** **οι** **εκλογές**, **οι** **κυβερνήσεις**, **τα** **κόμματα** **και** **οι** **εκδότες**; **Σκέφτομαι** **να** **μείνω** **εδώ**.

ΤΡΙΤΗ, 9.1.90

Συνασπισμός και **ΠΑΣΟΚ** **φλερτάρουν**, ο **γάμος** **δεν** **θ'** **αργήσει**. Η **ημέρα** **είναι** **ηλιόλουστη** **εδώ**, αλλά το **κρύο** **κρύο**. **Μ'** **αρέσει**. **Υποθέτω** ότι στο **Νευροκόπι** και στη **Φλώρινα** με τους — **25** **βαθμούς** **θα** **είναι** **ακόμη** **καλύτερα**. **Θα** **μείνω** **εδώ** **το** **αποφάσισα**. **Χρειάζομαι** **μόνο** **ένα** **φαξ** για να **επικοινωνώ** με το **Αφεντικό** και να **συνεχίσω** το **επιμορφωτικό** **μου** **έργο**. **Θα** **σας** **μιλώ** **πια** **μόνο** **για** **όσα** **μου** **συμβαίνουν**. **Όλα** **τα** **υπόλοιπα** **δεν** **είναι** **παρά** **ανιαρές** **επαναλήψεις** **όσων** **έγιναν** **και** **πέρυσι**. **Θα** **γίνω** **Εγωδήςτης**.

Ο ΕΣΩΣΤΡΕΦΗΣ
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ

Ο Ημεροδήςτης καθ' οδόν προς τα μπουζούκια.

Ο Ρουμανός
φιλόσοφος
Εμίλ Μισέλ Σιοράν
απο τις εκδόσεις
«ΕΞΑΝΤΑΣ»

Ε.Μ. ΣΙΟΡΑΝ

Εγκόλπιο Ανασκολοπισμού

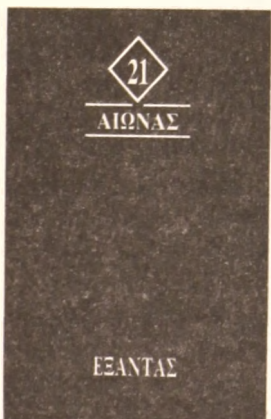

ΕΞΑΝΤΑΣ

Ε.Μ. ΣΙΟΡΑΝ

Εξομολογήσεις και άναθεματισμοί

Εκδόσεις «ΕΞΑΝΤΑΣ», Τζαβέλα 1.
Τηλ.: 36.13.065 και 36.04.885

ΕΝΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΙΝΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Αγαπητοί γονείς του Έθνους ευτυχές το νέον έτος και καλή επανεκλογή στις επερχόμενες εκλογές. Υποθέτω ότι περάσατε τις άγιες μέρες στα χωριά σας, κοντά σ' αυτούς που σας ψηφίζουν: δεν πρέπει να παραμελείτε αυτές τις στοιχειώδεις υποχρεώσεις προς τους ψηφοφόρους σας, πραγματικούς ή δυνητικούς, τη στιγμή που οι κάλπες είναι έτοιμες να ξαναστηθούν. Βέβαια, ο ελληνικός λαός δεν σας τιμά με την ψήφο του για τόσο ασήμαντους λόγους. Όποιος όμως σέβεται το επάγγελμά του δίνει σημασία στις λεπτομέρειες, αυτές είναι που ξεχωρίζουν τον καλό από τον κακό επαγγελματία. Κι ένας καλός επαγγελματίας πολιτικός, όπως εσείς, πρέπει να είναι ευγενής, να δίνει το παρών τις γιορτινές ημέρες, να χαμογελά και να σφίγγει τα χέρια των πολιτών.

Φοβάμαι πως είστε έτοιμοι, πολλοί από σας, να διαρρήξετε τα ιμάτιά σας και να δηλώσετε πως είστε ίσως γιατροί, δικηγόροι ή μηχανικοί — αλλά για όνομα του θεού, δεν είστε *επαγγελματίες πολιτικοί*. «Απλώς», έτυχε κάποια στιγμή να αποφασίσετε να ασχοληθείτε με τα «προβλήματα του τόπου» και, αφού το αξίζατε κιόλας, βρεθήκατε βουλευτές. Νομίζω πως ελάχιστοι είναι σε θέση να παραδεχθούν ότι είναι κατ' επάγγελμα πολιτικοί, ακόμη και από αυτούς που έχουν πίσω τους γενιές βουλευτών και υπουργών. Δεν συμβαίνει όμως παντού το ίδιο.

Κάποτε είχα δει ένα αμερικανικό κινηματογραφικό έργο, του οποίου δεν ενθυμούμαι ούτε τον τίτλο, ούτε τους πρωταγωνιστές. Θυμάμαι όμως πολύ έντονα πως κάποιος γερουσιαστής έλεγε σε κάποια κυρία «*αγαπώ πολύ το επάγγελμά μου*» — και εννοούσε την *ενασχόλησή του με την πολιτική*. Τότε με είχε σοκάρει αυτή η φράση, γι' αυτό άλλωστε τη θυμάμαι. Σήμερα, τη θεωρώ μια ειλικρινή δήλωση, μια τίμια τοποθέτηση που επιτρέπει να ανοίξει ένας διάλογος, αν όχι για την πολιτική, τουλάχιστον για τους πολιτικούς και το επάγγελμά τους: τα καθήκοντά τους, τα δικαιώματά τους, το περιεχόμενο και τους όρους της δουλειάς τους. Μια τέτοια συζήτηση θα επιτρέψει να απαλλαγούμε από τους διάφορους ανιδιοτελείς σωτήρες που «*θυσιάζονται*» για το κοινό καλό καταλαμβάνοντας θέσεις και αξιώματα στα οποία είναι εντελώς ανίκανοι να προσφέρουν ο,τιδήποτε.

Με άλλα λόγια πρέπει επιτέλους να παραδεχθούμε πως *η εποχή των ερασιτεχνών πολιτικών έληξε*. Κι αυτή η δήλωση αφορά κυρίως την Αριστερά και τους αριστερούς. Αν οι ίδιοι οι αριστεροί είχαν μέχρι τώρα για τον εαυτό τους την αίσθηση ότι είναι κάτι σαν τους πρώτους χριστιανούς μεταξύ των ειδολολατρών, είναι καιρός να την αποβάλουν: εδώ και έξι μήνες ασκούν εξουσία, κα-

τέχουν υπουργεία και διευθύνουν τεράστιους οργανισμούς. Και είναι πολύ πιθανό ότι θα συνεχίσουν. Όχι βέβαια οι ίδιοι οι αριστεροί αλλά οι εκπρόσωποί τους, αυτοί τους οποίους έχουν επιλέξει σε ανώτερα κομματικά αξιώματα. Όμως η επιλογή δεν είχε γίνει με κριτήριο αυτές τις διαχειριστικές, τις διευθυντικές ικανότητες, αλλά με βάση την «*αγωνιστικότητα*», την αφοσίωση στο ιεραποστολικό έργο της Αριστεράς, την πρόταση δηλαδή για μια άλλη κοινωνία που δεν έχει σημασία αν είναι καλή ή κακή — σημασία έχει ότι ήταν *άλλη*.

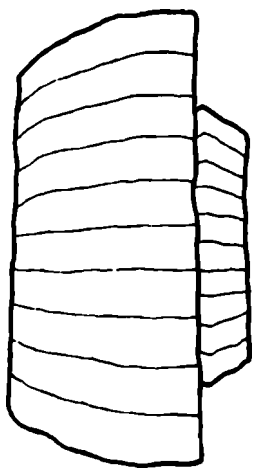
Δεν υποστηρίζω ότι πρέπει οι αριστεροί πολιτικοί να γίνουν τεχνοκράτες αλλά ότι πρέπει επιτέλους να παραδεχθούν ότι είναι *επαγγελματίες πολιτικοί*. Ότι δεν είναι δικαιωμένοι ήρωες, ζαχαριαδικοί «*λαϊκοί αγωνιστές*», λαμπράκηδες που τους δώκει το κράτος της δεξιάς ή αντιστασιακοί στην παρανομία. Είναι πολιτικοί που θέλουν, όπως και όλοι οι υπόλοιποι συνάδελφοί τους ανεξαρτήτως κόμματος, να γίνουν δήμαρχοι, βουλευτές, υπουργοί, πρόεδροι οργανισμών. Ας σταματήσουν να επικαλούνται τις εποχές των διωγμών, το αίμα και τα κόκκαλα των ηρώων, τις συνωμοσίες σκοτεινών ιμπεριαλιστικών και αντιδραστικών κύκλων εναντίον τους, την ένδοξη και ηρωική αποστολή που έχουν αναλάβει στο όνομα της ιστορίας. Αυτή τη στιγμή καλούνται να μας πουν τι πρέπει να γίνει με τον πληθωρισμό, την ανεργία, τα ελλείμματα, το νέφος. Καλούνται να κυβερνήσουν και όχι να «*αγωνιστούν*» ή να «*διεκδικήσουν*».

Είναι γεγονός πως η ελληνική αριστερή συνείδηση δεν μπορεί να δεχθεί τον επαγγελματία πολιτικό γιατί έχει διαπαιδαγωγηθεί με τον μύθο του επαγγελματία επαναστάτη, του «*επαγγελματικού στελέχους*». Αναρωτιέμαι όμως γιατί είναι ηρωικό να βγάζει κανείς το ψωμί του ως «*στέλεχος*» αλλά ανέντιμο ως πολιτικός. Από τη στιγμή που η πολιτική δραστηριότητα γίνεται επάγγελμα, καλό είναι να προσδιορισθούν με σαφήνεια οι όροι της άσκησης του και να λείπουν οι ιδεοληψίες περί «*προσφορών*» και «*θυσιών*» που μόνο την αυθαιρεσία του «*στελέχους*» εξυπηρετούν, γιατί το θέτουν εκτός κριτικής. Όσο για την ημέρα που η πολιτική θα είναι υπόθεση του καθενός ως χόμπυ ή καλλιτεχνική δραστηριότητα και οι κοινωνίες δεν θα έχουν ανάγκη τους επαγγελματίες πολιτικούς, φαίνεται ότι αργεί ακόμη. Για την ώρα, ας αρκεσθούμε στην απομυθοποίηση των πολιτικών και ας επιδιώξουμε τη μείωση της αυθαιρεσίας των, εθελοντικών κατ' όνομα αλλά επαγγελματικών στην πραγματικότητα κομματικών μηχανισμών.

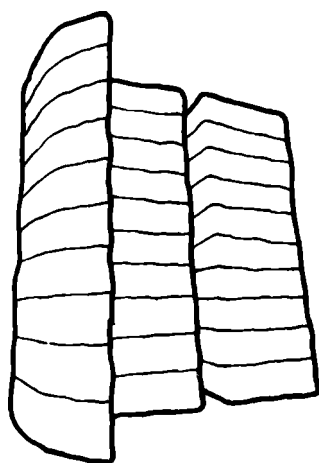
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Και πάλι χωρίς οικογένεια

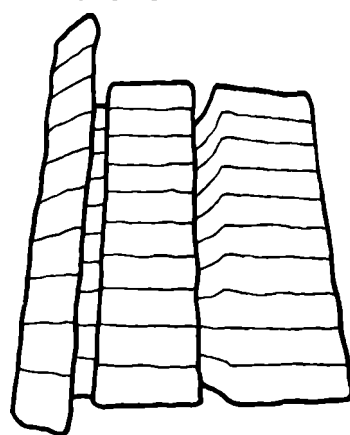
του Δημήτρη Χαντζόπουλου

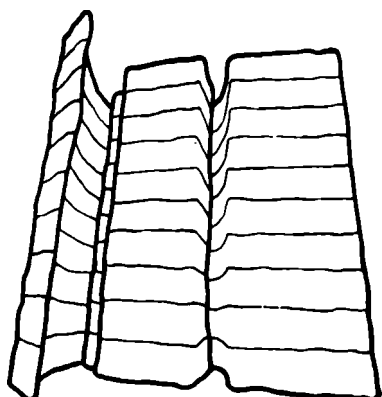
ΑΥΤΟ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΣΤΟ ΣΟΪ ΜΑΣ
ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΗΣ ΠΟΥΤΑΝΑΣ.

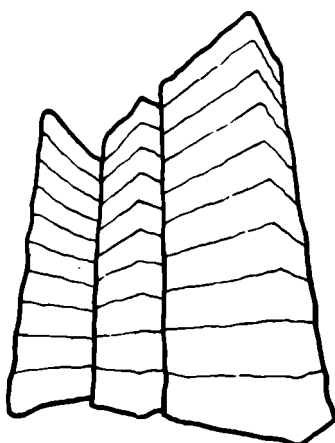
ΚΙ ΕΙΝΑΙ ΚΡΙΜΑ ΓΙΑΤΙ ΠΑΝΤΑ ΕΙΜΑΣΤΕ
ΠΟΛΥ ΔΕΜΕΝΟΙ.

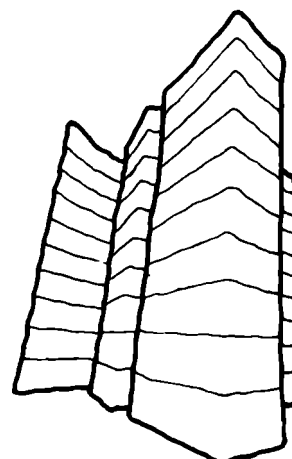
ΠΟΛΛΟΙ ΜΑΛΙΣΤΑ ΛΕΓΑΝ ΟΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ
ΔΕΜΕΝΟΙ ΧΕΙΡΟΠΟΔΑΡΑ.

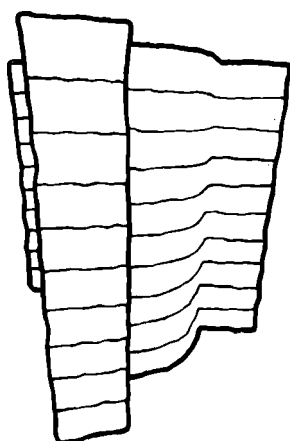
ΠΩΣ ΤΑ ΚΑΤΑΦΕΡΑΜΕ ΚΑΙ ΓΙΝΑΜΕ
ΜΠΑΧΑΛΟ ΕΝΑΣ ΘΕΟΣ ΤΟ ΒΕΡΕΙ.

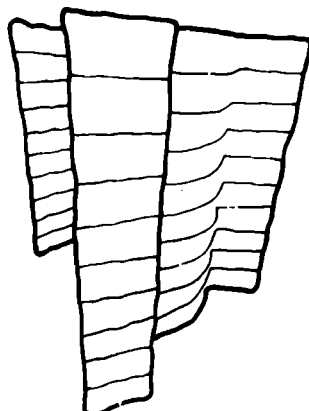
ΠΟΛΥ ΜΠΕΡΔΕΜΕΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ.
Ο ΘΕΙΟΣ Ο ΝΙΚΟΣ ΑΠΟΔΕΙΧΘΗΚΕ ΕΝΑ...

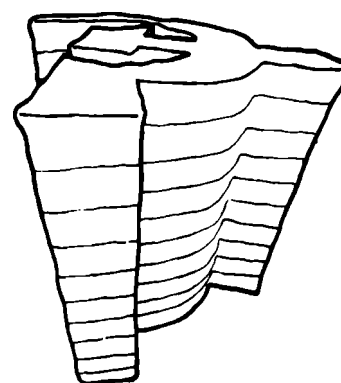
...ΤΕΡΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ ΕΝΩ
ΕΜΑΣ ΜΑΣ ΧΑΡΤΖΙΛΙΚΩΝΕ.

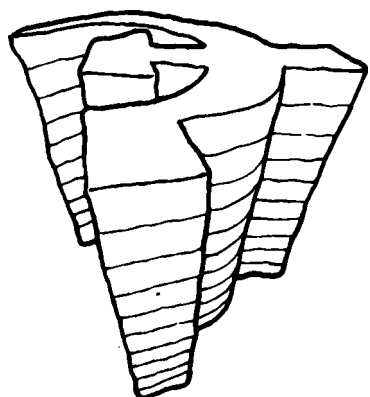
Ο ΘΕΙΟΣ Ο ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΘΥΜΗΘΗΚΕ ΠΟΥ
ΤΟ '68 ΕΝΑΣ ΜΠΑΡΜΠΑΣ ΤΟΥ ΜΠΗΚΕ...

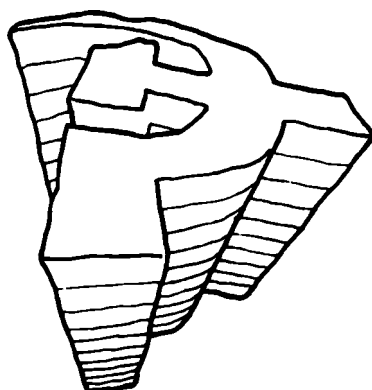
...ΜΕ ΤΟ ΤΡΑΚΤΕΡ ΣΕ ΞΕΝΟ ΧΩΡΑΦΙ ΚΑΙ
ΤΟΝ ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΕ ΣΗΜΕΡΑ.

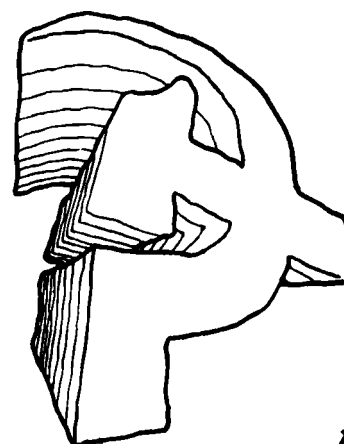
ΚΑΤΙ ΑΛΛΑ ΞΑΔΕΡΦΙΑ ΜΟΥ ΘΕΛΑΝ ΝΑ
ΑΛΛΑΞΟΥΝ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΤΟΥΣ. ΜΥΛΟΣ.

ΜΕΧΡΙ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΣΕΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΞΕΚΛΗΡΙΣΤΗΚΕ ΤΟ ΜΙΣΟ ΣΟΪ.

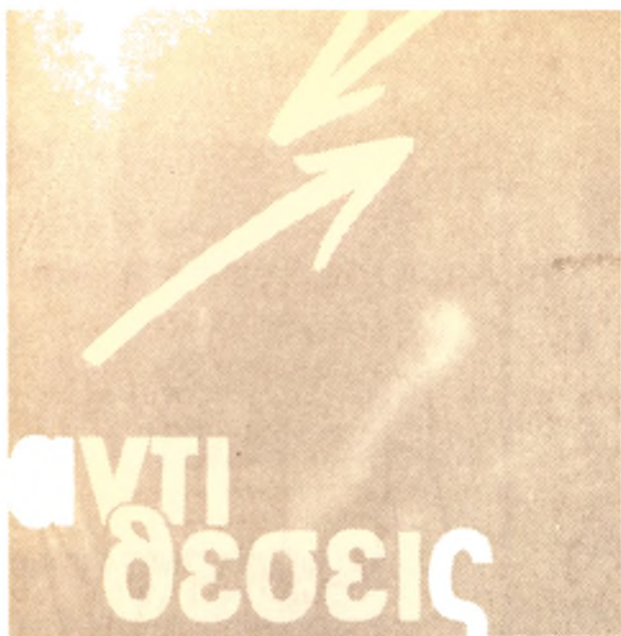

ΤΟ ΑΛΛΟ ΜΙΣΟ ΞΕΚΛΗΡΙΣΤΗΚΕ ΜΕΤΑ.
ΟΤΑΝ ΣΚΟΤΩΘΗΚΑΜΕ ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ...

...ΓΙΑ ΤΟ ΑΝ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ
ΚΑΤΑΔΙΚΑΣΟΥΜΕ ΤΟ ΣΕΙΣΜΟ Ή ΟΧΙ.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Δίκες του «ΑΝΤΙ»

Αναβλήθηκε και πάλι η δίκη του «ΑΝΤΙ» για το ρεπορτάζ στο τεύχος «Κυβέρνηση Απατεώνων». Μηνυτές ήταν οι κ. Μένιος Κουτσόγιωργας και Γεώργιος Ανδρέα Παπανδρέου.

Η πρώτη δίκη, αυτή του κ. Κουτσόγιωργα εναντίον του εκδότη του «ΑΝΤΙ» αναβλήθηκε επειδή δεν προσήλθαν ουσιώδεις μάρτυρες κατηγορίας, όπως οι κ. Αντ. Λιβάνης, Γ. Ρωμαίος, Θ. Πάγκαλος και Ι. Χαραλαμπίδης — και βέβαια ο ίδιος ο Μένιος — για τους οποίους το δικαστήριο επέβαλε χρηματικό πρόστιμο και διέταξε τη βίαιη προσαγωγή. Σημειώνεται ότι είναι η τρίτη φορά που αναβάλλεται η δίκη λόγω μη προσέλευσης των μαρτύρων κατηγορίας. Η πρώτη ήταν στις 14 Σεπτεμβρίου και η δεύτερη στις 13 Νοεμβρίου 1989.

Το δικαστήριο απέρριψε επίσης αίτημα του συνήγορου του κ. Κουτσόγιωργα για την αναστολή της δίκης, με το αιτιολογικό ότι για την ορθή δικαστική κρίση απαιτείται πρώτα η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου στο οποίο η προηγούμενη Βουλή παρέπεμψε τον πελάτη του για παράβαση του νόμου περί ευθύνης υπουργών.

Στη συνέχεια το Α' Τριμελές αποφάσισε να αναβληθεί και να συνεκδικασθεί με την πρώτη η δεύτερη δίκη, με μηνυτή τον κ. Γ. Παπανδρέου εναντίον του εκδότη του «ΑΝΤΙ» και των μελών της συντακτικής επιτροπής, επίσης για «συκοφαντική δυσφήμιση». Ο συνήγορος του κ. Παπανδρέου ζήτησε, όπως και την προηγούμενη φορά να μην συνεκδικασθούν οι δυο υποθέσεις, επειδή ο πελάτης του «δεν έχει κανένα λόγο να συνταυτίσει την προσωπικότητά του» με εκείνη του Μένιου.

Οι συνήγοροι του «ΑΝΤΙ» κ. Νίκος Κωνσταντόπουλος και Παναγιώτης Κανελλάκης είχαν ζητήσει να μην ανασταλεί η εκδίκαση της μηνύσεως Κουτσόγιωργα, επειδή, όπως είπαν «η δίκη για το σκάνδαλο Κοσκωτά πρέπει να γίνει εδώ» και «δεν είναι δυνατόν ο εκδότης του «ΑΝΤΙ» να επιμένει να κριθεί για τρίτη φορά με βάση την κατηγορία της συκοφαντικής δυσφήμισης για να αποδειχθεί η αλήθεια κι αυτό να μη γίνεται με αίτημα του μηνυτή».

Ζήτησαν επίσης να συνεκδικασθούν οι δυο υποθέσεις, επειδή υπάρχει συνάφεια μεταξύ τους.

Νέα ημερομηνία για την διεξαγωγή των δικών ορίστηκε η 27η Φεβρουαρίου. Εν αναμονή της νέας παράστασης εκείνων που φυγομαχούν...

Κύρκος έφα!

Οι δηλώσεις του γραμματέα του Συνασπισμού Λεωνίδα Κύρκου στο ραδιοσταθμό 902 Αριστερά στα FM την περασμένη Κυριακή για διάλογο σε επίπεδο κορυφής με το ΠΑΣΟΚ «πέρα από τις προκαταλήψεις, τις δυσκολίες και τις αμοιβαίες απωθήσεις», ήταν άστοχες και επιβλαβείς για την αξιοπιστία του Συνασπισμού. Καθώς δε συνάγεται από τις αντιδράσεις δε θα πρέπει να είχε την έγκριση της ηγεσίας του Συνασπισμού συνολικά για τέτοιου είδους δηλώσεις ούτε φυσικά τη συναίνεση των αρμόδιων οργάνων του. Προκάλεσαν κατά συνέπεια αισθήση αλλά και πολλές απορίες, διότι καμιά από τις προϋποθέσεις που ο Συνασπισμός έθετε για μια τέτοια διαδικασία δεν έχει εκπληρωθεί. Τίποτα δεν έχει αλλάξει στο ΠΑΣΟΚ που να δικαιολογεί μια αλλαγή της στάσης του Συνασπισμού.

Ο κ. Κύρκος δικαιούται φυσικά να έχει την άποψή του και να σκέφτεται μεγαλόφωνα. Αλλά δεν δικαιούται να προκαταλαμβάνει τόσο το κόμμα του, έστω κι αν τον καλύπτει εκ των υστέρων, όσο και τον Συνασπισμό. Δικαιούται επίσης να αλλάζει γνώμη και να την υποστηρίζει δημοσίως. Θα πρέπει όμως να την εξηγεί πειστικά. Διαφορετικά, δεδομένων των συνθηκών, τέτοιες δηλώσεις δεν απέχουν πολύ από εκφράσεις άκρατου οππορουνισμού, χαρακτηριστικό το οποίο δεν πρέπει να διακρίνει αριστερούς πολιτικούς.

Αν ο κ. Κύρκος έχει αποφασίσει να διαγράψει άνευ όρων τις απωθήσεις του προς την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ καλό θα ήταν να είναι πιο αναλυτικός για να καταλάβουμε κι εμείς τους απώτερους σκοπούς του. Μεταμφιέσεις η Αριστερά δεν χρειάζεται.

Και η Αλβανία στο προσκήνιο

Το βράδυ αμέσως μετά την επιστροφή του «Μπρίνγκ» της ΟΑ με τους Έλληνες φοιτητές που είχαν εγκλωβιστεί στη Ρουμανία, μιλώντας προς τους δημοσιογράφους, ο υπουργός Εξωτερικών Αντώνης Σαμαράς είχε εκφράσει την «ευχή», οι αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη να επεκταθούν και στη γειτονική Αλβανία για να γιορτάσουν οι Έλληνες μειονοτικοί «καλά Χριστούγεννα», όπως οι Ρουμάνοι.

Μέσα στον ενθουσιασμό της επιστροφής των Ελλήνων από το Βουκουρέστι η δήλωση Σαμαρά επισημάνθηκε αμέσως από τον Τύπο και την άλλη ημέρα ο νέος κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Παυλόπουλος αναγκάστηκε να ανακαλέσει στην τάξη τον υπουργό, λέγοντας ότι η δήλωση για την Αλβανία δεν εκφράζει την κυβέρνηση, αλλά είναι μόνο «προσωπική άποψη» του κ. Σαμαρά.

Το θέμα βέβαια «διευθετήθη» και είναι παρήγορο το ότι και οι τρεις πολιτικοί

αρχηγοί αναγνωρίζουν ότι υπάρχει θέμα δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία αν και προβάλλουν το δικό τους σκεπτικό σχετικά με τις καλύτερες μεθόδους για την προστασία και διεύρυνση των δικαιωμάτων αυτών.

Είναι γεγονός πάντως ότι ο κ. Σαμαράς φρόντισε να καλλιεργήσει ένα νέο «κλίμα» στις ελληνοαλβανικές σχέσεις από την πρώτη στιγμή της εισόδου του στο υπουργείο. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι στην πρώτη του συνάντηση γνωριμίας με τους δημοσιογράφους που καλύπτουν το υπουργείο του έδωσε μεγάλη σημασία στα ανθρώπινα δικαιώματα των Ελλήνων της Αλβανίας. Άλλωστε, είναι εγγονός της Πηνελόπης Δέλτα.

Πέρα όμως από τις συγγένειες το θέμα παίρνει διαστάσεις. Εκπρόσωποι βορειοηπειρωτικών οργανώσεων από την Αμερική και τον Καναδά που βρίσκονται στην Ελλάδα, πραγματοποίησαν επαφές με τον κ. Σαμαρά, τον πρωθυπουργό, τον πρόεδρο της Δημοκρατίας και τους πολιτικούς αρχηγούς. Υπομνήματα οργανώσεων και της Εκκλησίας καταφθάνουν στο ΥΠΕΞ. Συλλαλητήρια ετοιμάζονται να γίνουν. Το θέμα της ελληνικής καταγωγής μειονότητας στην Αλβανία βρίσκεται στο προσκήνιο.

Η ελληνική κυβέρνηση έκανε διάβημα στα Τίρανα, μέσω του επιτετραμμένου της πρεσβείας μας, να έρθει σε άμεση επαφή με τους αδελφούς Πράσσο. Οι Αλβανοί είχαν δείξει στην Αθήνα βιντεοκασέτα που τους παρουσίαζε να έχουν καλώς στην υγεία τους.

Η αλβανική κυβέρνηση όμως απέρριψε το ελληνικό αίτημα διότι ήταν δήθεν θέμα αξιοπιστίας της. Και φυσικά κατάφερε το αντίθετο. Η αξιοπιστία της υπέστη σοβαρό πλήγμα. Πράγμα που δεν βοηθά καθόλου στην ανάπτυξη καλών σχέσεων μεταξύ των δυο χωρών.

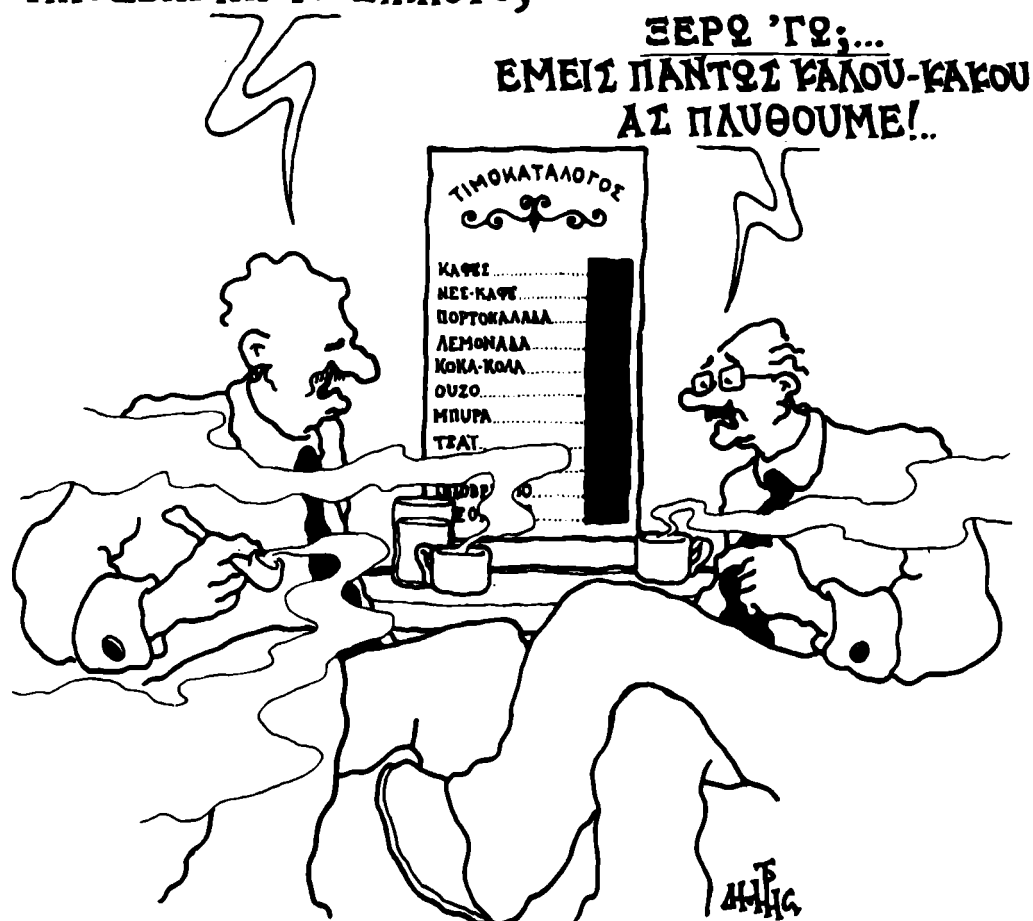
ΑΝΤΙ-επικήδειος για τον Αβέρωφ

Κατά μία ευτυχή ή δυστυχή ιστορική σύμπτωση την ημέρα που άρχισε η δημοσίευση στον ελληνικό Τύπο των αρχείων του Φόρεϊν Όφφισ για το 1959 — το έτος των συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου για την Κύπρο — απεβίωσε ο ένας από τους δύο πρωταγωνιστές των συμφωνιών, ο Ευάγγελος Αβέρωφ - Τσιτσας, τότε υπουργός Εξωτερικών στην κυβέρνηση Καραμανλή.

Έτσι δεν θα μπορούσαμε να έχουμε μια αυθεντική προφορική αντίδραση απέναντι στο περιεχόμενο των εγγράφων που έρχονται στο φως, μια προσωπική μαρτυρία. Υπάρχει, βέβαια, το ενδεχόμενο κάποιων γραπτών απόψεων του εκλιπόντος που ίσως να έχει αφήσει. Αλλά προς το παρόν μένει κανείς με την αίσθηση της απώλειας μιας αναντικατάστατης πηγής ιστορικής μαρτυρίας.

Τα αρχεία του Φόρεϊν Όφφισ, αποτελούν βέβαια μια πολύτιμη πηγή ιστορικών ντοκουμέντων ιδιαίτερα για το θέμα της Κύπρου. Δεν είναι βέβαια η αποκλειστική πηγή, χωρίς αυτό να μειώνει την α-

ΤΙ ΝΑ ΕΝΝΟΕΙ ΑΡΑΓΕ
ΟΤΑΝ ΛΕΕΙ ΟΤΙ
ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ ΤΟ ΔΙΑΛΟΓΟ;

ξία και τη βαρύτητά της. Πέρα όμως από τις «μυστικές συμφωνίες», τις «συμφωνίες κυρίων» και τα όσα συνήθως δεν καταχωρούνται σε πρακτικά στις συναντήσεις των ηγετών των κρατών, το ερώτημα στο οποίο καλείται να απαντήσει κανείς σήμερα είναι αν οι συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου που δημιούργησαν το ανεξάρτητο κράτος της Κύπρου ήταν οι καλύτερες δυνατότες που θα μπορούσε τότε να πετύχει η ελληνική κυβέρνηση, κι αν μ' αυτές εξυπηρέτησε κατά τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντα της Κύπρου και του Ελληνισμού. Δεν είναι εύκολη η απάντηση σ' ένα τέτοιο ερώτημα μολονότι η μια πλευρά, του κ. Καραμανλή, υποστηρίζει, με πάθος, όπως θα περίμενε κανείς, τις θέσεις της ενώ η άλλη, συμπεριλαμβανομένης και της Αριστεράς έχει χαρακτηρίσει τις συμφωνίες «προδοτικές».

Η κυπριακή Αριστερά τότε κάθε άλλο παρά την Ένωση ήθελε, στον αγώνα για την οποία άλλωστε δε συμμετείχε, ενώ η ελληνική αριστερά κάθε άλλο παρά σε θέση ήταν να έχει αυτόνομη εξωτερική πολιτική. Αντιπάλεψε κι αυτή την Ένωση.

Σήμερα θα μπορούσε να απαιτήσει κανείς ψυχραιμότερες εκτιμήσεις και σταθμίσεις για την ιστορική αυτή περίοδο και το ρόλο των πρωταγωνιστών της. Να απαιτήσει, γιατί κάτι τέτοιο δεν έχει γίνει ακόμα.

Όσον αφορά τον μακρύ και πολυτάραχο πολιτικό βίο του Αβέρωφ είναι φυσιολογικό να διακρίνεται από διακυμάνσεις, μεγάλα ή μικρά λάθη. Ως δημόσιος άνδρας υπέστη κριτική για τις δημόσιες πράξεις του. Το ΑΝΤΙ δεν ήταν απ' τα έντυπα που του χαρίστηκαν, οσάκις έκρινε, στη βάση στοιχείων, ότι έπρεπε δημο-

σίως να τον ελέγξει. Ο θάνατος δεν απαλείφει την κριτική ούτε ισοπεδώνει δικαιούς και αδίκους, ορθές ή λανθασμένες πράξεις.

Απαντες οι δημόσιοι άνδρες επιθυμούν και επιδιώκουν την υστεροφημία, αλλά παράλογη και ανιστόρητη θα ήταν η απαίτηση να παραιτηθεί κανείς από την αποτίμηση των πράξεων των δημοσίων ανδρών που έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο σε κρίσιμες φάσεις της σύγχρονης ελληνικής πολιτικής. Μια τέτοια προσωπικότητα ήταν και ο Αβέρωφ.

Ο κ. Υπεύθυνος

● Από τον υπουργό κ. Γ. Γεννηματά πήραμε το ακόλουθο γράμμα:

Αθήνα 8 Δεκεμβρίου 1989
Γ.Υ. 424

Κύριε Διευθυντά,
Μου υπέβαλε το περιοδικό σας ένα ιδιότυπο, θα έλεγα, ερώτημα για το χώρο ευθύνης μου ως υπουργού στην Κυβέρνηση Ζολώτα. Κατανοώ την αγωνία του «ΑΝΤΙ» να έχει τη γνώμη του υπουργού Εθνικής Οικονομίας για την εικόνα της Ελληνικής Οικονομίας. Επιτρέψτε μου όμως να πιθανολογήσω, μετά την παρουσίαση που κάνατε στο τεύχος της 1.12.89, ότι άλλη ήταν η σκοπιμότητα του ερωτήματος.

Αυτό το συμπεραίνω:

Πρώτο: Από το γεγονός ότι υποβάλατε το ερώτημα στις 25.11.89 και θέλατε απάντηση, όπως είπατε τηλεφωνικά στο Γραφείο μου, μέχρι τις 29.11.1989.

Δεύτερο: Θέλατε απάντηση από υπουργό μιας Κυβέρνησης που εκείνη την χρο-

νική στιγμή όχι μόνο δεν είχε λάβει ψήφο εμπιστοσύνης αλλά ούτε καν παρουσιάσει τις προγραμματικές δηλώσεις. **Τρίτο:** Τις ίδιες μέρες όπως είναι γνωστό νύχτα και μέρα επεξεργαζόμαστε μαζί με τον κ. Σουφλιά και τον κ. Δραγασάκη το κείμενο των προγραμματικών δηλώσεων.

Φυσικά και δεν με ενοχλεί ο τρόπος που παρουσιάσατε την αργοπορία μου.

Δεν με ενοχλεί επίσης η εντύπωση που θελήσατε να δώσετε για μένα και το ΠΑΣΟΚ δανειζόμενος εκφράσεις που ούτε από το ΠΑΣΟΚ ούτε από εμένα έχουν υποστηριχθεί. Ένας υπεύθυνος πολίτης και δημοσιογράφος όπως εσείς δικαιούσθε να χαρακτηρίζετε τους άλλους πολίτες ως ανευθυνουπεύθυνους.

Εάν πράγματι θέλετε να παρουσιάσει, η κατά την άποψή μου, εικόνα της Ελληνικής Οικονομίας από το περιοδικό σας, αυτό θα μπορούσε τώρα να γίνει με τη μορφή συνέντευξης, που ποτέ δεν θα μπορούσα ούτε θα ήθελα να αρνηθώ από ένα περιοδικό όπως το «ΑΝΤΙ» που εξακολουθώ και να εκτιμώ και να αγαπώ.

Φιλικά πάντως
Γιώργος Γεννηματάς

Σ.Σ. Ο κ. Γεννηματάς, αφήνει να κυλά ο χρόνος για να λησμονούνται τα γεγονότα· ή τελospάντων νομίζει ότι λησμονούνται. Τον ρωτήσαμε συγκεκριμένα πράγματα και πολύ απλά. Γιατί δεν απαντά πρώτα σε αυτά και μετά θα έχουμε άνεση να αναπτύξουμε και θεωρίες - σε επιστολές ή συνεντεύξεις

Την ταμπακιέρα κυριε Γεννηματά. Θα μας μιλήσετε για την ταμπακιέρα;

Η Ταμπακιέρα, στο τχ. 423, σελ. 27.

ΑΚΡΙΒΑΙΝΟΥΜΕ

Από το τεύχος 372 της 6ης Μαΐου 1988 μέχρι σήμερα το «ΑΝΤΙ» κράτησε σταθερή την τιμή του. Αν ταλαιπωρήσουμε τώρα τους αναγνώστες μας με στοιχεία πληθωριστικού κόστους που ανέκυψαν από τότε μέχρι σήμερα θα υποτιμούσαμε μάλλον τη νοημοσύνη τους.

Εμείς, παίρνουμε εξάλλου σοβαρά υπόψη μας τις συνταγές που προτείνει ο κ. Ζολώτας. Κάτι θα ξέρει ως οικονομολόγος. Δυστυχώς όμως για μας στο Νομισματοκοπείο δεν μπορούμε να καταφύγουμε για τη χρηματοδότησή μας, τον εξωτερικό δανεισμό δε, απεχθανόμαστε. Είδατε τι παθαίνουμε τώρα ως χώρα που το εξωτερικό χρέος, μας έχει πνίξει.

Λοιπόν, στηριγμένοι και πάλι στην κατανόηση των αναγνώστών μας, προχωρούμε μετά λύπης σε «αναπροσαρμογή» της τιμής πώλησης του περιοδικού.

Από το τεύχος 429 της 23ης Φεβρουαρίου 1990, το «ΑΝΤΙ» θα πωλείται αντί του αντιτίμου των 200 δραχμών.

Αναπροσαρμόζονται ανάλογα και οι συνδρομές εσωτερικού και εξωτερικού. Γι' αυτό επωφεληθείτε και γραφτείτε από τώρα συνδρομητές με τις ισχύουσες τιμές. Και όσοι είσατε συνδρομητές ανανεώσατε εγκαίρως τις συνδρομές σας.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΨΥΧΡΑΙΜΙΑ

«Ο τόπος βαδίζει για εκλογές» επιμένει ο κ. Μητσοτάκης που βλέπει το όνειρο της πρωθυπουργίας να απομακρύνεται απελπιστικά.

«Στηρίζουμε την Οικουμενική και δεν θέλουμε εκλογές» δηλώνει ο κ. Παπανδρέου, αισθανόμενος πολύ ασφαλής και αισιόδοξος εντός των συναινετικών πλαισίων (το ίδιο ασφαλής αισθανόταν άλλωστε και εντός των διαχωριστικών γραμμών). «Δεν ξέρουμε τι να κάνουμε, μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα» λέγει ο κ. Χαρίλαος Φλωράκης.

Αλλά, η διέξοδος στο αδιέξοδο που, όπως καλλιεργείται από τη ΝΔ έχει οδηγήσει τη χώρα, η κυβέρνηση Ζολώτα δεν θα αποφασισθεί, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, από τους πολιτικούς αρχηγούς. Άλλοι παράγοντες διαδραματίζουν τον αποφασιστικό ρόλο. Όπως λ.χ. εκείνο το Σαββατοκύριακο, πριν το σχηματισμό της «Οικουμενικής» που ο κ. Χρ. Λαμπράκης συναντήθηκε με τον κ. Α. Παπανδρέου και ο κ. Β. Βαρδινογιάννης με τον κ. Κ. Μητσοτάκη.

Τελικά η «Οικουμενική» κυβέρνηση Ζολώτα δεν «έπεσε» ούτε αυτή την εβδομάδα και οι αναγνώστες του «ΑΝΤΙ» μπορούν να ελπίζουν ότι δεν θα πέσει ούτε και την επομένη.

Βέβαια, μιλώντας την Κυριακή στα Χάνια, ο κ. Κωνσταντίνος Μητσοτάκης κήρυξε επίσημα την έναρξη της προεκλογικής εκστρατείας του κόμματός του και καθόρισε μάλιστα και τους άξονες επάνω στους οποίους θα κινηθεί: «Οι επόμενες εκλογές θα γίνουν με ένα σύνθημα,

το ΠΑΣΟΚ μας οδήγησε εκεί που μας οδήγησε. Εγώ θεωρώ ότι είναι ντροπή να γίνεται καν λόγος... Το θέμα των σκανδάλων όχι μόνο δεν έχει λήξει, αλλά αντίθετα οι δίκες θα γίνουν διότι δεν μπορεί να γίνει τίποτα άλλο».

Την ίδια ημέρα το βράδυ ο δημοσιογραφικός κόσμος της Αθήνας άρχισε να ανησυχεί για το ενδεχόμενο μιας σύντομης προσφυγής στις εκλογές, εκτίμηση που φρόντισαν οι ίδιοι να ενισχύσουν με μερικούς πρωτοσέλιδους τίτλους της ε-

πομένης. Όλοι περίμεναν ότι στην καθιερωμένη συνάντηση της Τετάρτης των τριών πολιτικών αρχηγών με τον πρωθυπουργό, ο κ. Μητσοτάκης θα εξεδήλωνε έντονες διαφωνίες με το νέο «πακέτο» οικονομικών μέτρων που είχε προτείνει ο κ. Ζολώτας —τα οποία ο αρχηγός της ΝΔ είχε ήδη χαρακτηρίσει «ασπιδίνες»— και η κυβέρνηση θα «έπεφτε».

Τελικά δεν συνέβη τίποτα. Η «Οικουμενική» δεν διαλύθηκε και όπως φαίνεται ο κ. Ζολώτας θα συνεχίσει να διδάσκει Πολιτική Οικονομία για αρκετές εβδομάδες ακόμα.

Γιατί υπαναχώρησε ο κ. Μητσοτάκης και δεν εκβίασε μια σύντομη προσφυγή στις κάλπες, δεδομένου ότι τα μοναδικά μέχρι στιγμής ορατά αποτελέσματα της «Οικουμενικής» διακυβέρνησης είναι η νομιμοποίηση και ενίσχυση του υπόδικου ΠΑΣΟΚ, η επανένταξη του Ανδρέα Παπανδρέου στο πολιτικό παιχνίδι, η αποδιοργάνωση της ΝΔ και η ενίσχυση της εσωκομματικής αμφισβήτησης του ίδιου του κ. Μητσοτάκη;

Υπήρξαν μέχρι στιγμής πολλές εκτιμήσεις για τη νέα υπαναχώρηση του κ. Μητσοτάκη. Σύμφωνα με μια από αυτές ο Πρόεδρος της «Νέας Δημοκρατίας» φοβήθηκε ότι αν απέσυρε την υποστήριξη του στην κυβέρνηση Ζολώτα θα προκαλούσε μια κυβερνητική σύμπραξη του Συνασπισμού με το ΠΑΣΟΚ, δεδομένου του νέου «ανοίγματος» Κύρκου. Σύμφωνα με μια άλλη, ο κ. Μητσοτάκης δεν επιθυμεί στην πραγματικότητα τη σύντομη προσφυγή στις κάλπες, επειδή γνωρίζει καλύτερα από όλους ότι το όνειρο της αυτοδυναμίας είναι απατηλό.

Η δεύτερη εκτίμηση φαίνεται πως ανταποκρίνεται περισσότερο στην πραγματικότητα. Η τρίτη εκλογική μάχη μετά τον Ιούνιο του 1989 θα είναι και η πλέον καθοριστική για τον κ. Μητσοτάκη. Αν κερδίσει την πολυπόθητη αυτοδυναμία, θα έχει δικαιωθεί. Αν όμως δεν την εξασφαλίσει αυτή τη φορά όχι μόνο δεν θα γίνει πρωθυπουργός, αλλά θα αναγκαστεί να εγκαταλείψει και την προεδρία του κόμματός του.

Φαίνεται λοιπόν ότι ο κ. Μητσοτάκης καλλιεργεί από τη μια μεριά προεκλογικό κλίμα στη ΝΔ, για να εμψυχώνει τα μέλη της, ενώ από την άλλη φροντίζει να απομακρύνει όσο μπορεί την ημερομηνία διεξαγωγής των εκλογών, προκειμένου να κερδίσει χρόνο και «να δει τι θα κάνει». Προκειμένου να «τα χάσει όλα», είναι προτιμότερο να παραμείνει πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας.

Η εκτίμηση αυτή οδηγεί σε μια άλλη, σύμφωνα με την οποία δεν αποκλείεται η ζωή της κυβέρνησης Ζολώτα να παραταθεί και πέραν του Πάσχα και πιθανόν μέχρι το φθινόπωρο. Πράγμα που επιθυμεί διακαώς και ο Ανδρέας Παπανδρέου, ο οποίος εξερχόμενος την Τετάρτη από το πρωθυπουργικό γραφείο δήλωσε στους δημοσιογράφους ότι «η προσωπική μου προτίμηση είναι το έργο της Οικουμενι-

του Βασίλη Ζήση

κής να συνεχισθεί και πέραν του Πάσχα».

Φυσικά, απαραίτητη προϋπόθεση για την επιμήκυνση και πέραν του Πάσχα της οικουμενικής διακυβέρνησης της χώρας είναι να βρεθεί λύση στο θέμα της εκλογής του νέου προέδρου.

Η αναβίωση του «Ανδρέα»

Αλλά, ενώ ο κ. Μητσοτάκης αγωνιά για την πρωθυπουργία, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις ο κ. Α. Παπανδρέου βρίσκεται σήμερα σε πλεονεκτικότερη θέση από τον αρχηγό της Νέας Δημοκρατίας, πράγμα που άλλωστε πιστεύει και ο ίδιος. Για τον εξής απλό λόγο: Ξεκινώντας από την εκτίμηση ότι και στις επόμενες εκλογές η ΝΔ δεν θα αποσπάσει την πολυπόθητη αυτοδυναμία, ο Ανδρέας Παπανδρέου πιστεύει ότι δεν θα σχηματίσει κυβέρνηση αυτός που θα επιδιώξει για μια ακόμα φορά να αυξήσει τα ποσοστά του, αλλά εκείνος που θα εξασφαλίσει τις καλύτερες δυνατές συμμαχίες.

Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ εκτιμά συγκεκριμένα ότι αν ένα σχήμα όπως η «Δημοκρατική Συμπράταξη» αποτελέσει το βασικό κορμό των μελλοντικών τακτικών ελιγμών του, θα διευκολυνθεί ο σχηματισμός μιας κυβέρνησης συνασπισμού υπό τον ίδιο, η υπό την αιγίδα του ίδιου, στην οποία εκτός από αριστερές και κεντροαριστερές δυνάμεις θα συμμετέχουν και κεντροδεξιές. Άλλωστε είναι γνωστό ότι από την αντίθετη πλευρά γνωστά στελέχη της ΝΔ (Έβερτ, Μάνος κτλ.) έχουν ήδη ταχθεί υπέρ της συνεργασίας με ένα τμήμα του ΠΑΣΟΚ.

Και ο κ. Μητσοτάκης έχει δηλώσει ότι επιδιώκει τη συνεργασία με ένα τμήμα του ΠΑΣΟΚ, τους «έντιμους», όπως τους αποκαλούσε προεκλογικά. Η διαφορά είναι ότι ο κ. Ανδρέας Παπανδρέου πιστεύει πως θα είναι πιο εύκολη η συνεργασία τμήματος της ΝΔ με ένα σχήμα σαν τη «Δημοκρατική Συμπράταξη», παρά η συνεργασία τμήματος του ΠΑΣΟΚ με τη ΝΔ. Με άλλα λόγια στη διεκκυστική «ποιος θα σπάσει πρώτος ποιον» ο Ανδρέας Παπανδρέου πιστεύει ότι θα κόψει πρώτος το νήμα, θα δικαιωθεί πολιτικά και, κυρίως, θα απαλλαγεί δικαστικά.

Αποκαλυπτική για τα σχέδια του προέδρου του ΠΑΣΟΚ είναι και η συνέντευξη που παραχώρησε πρόσφατα σε ραδιοφωνικό σταθμό των Ιωαννίνων και στην οποία δήλωσε μεταξύ άλλων τα εξής: «Όπως ξέρετε εμείς έχουμε προτείνει μια ευρεία συμμαχία, τη λέμε Δημοκρατική Συμπράταξη, η οποία περιλαμβάνει ακόμα και δυνάμεις που δεν είναι αριστερές, αλλά είναι ανανεωτικές και εκσυγχρονιστικές. Δεν μιλάω για κεντρώες γιατί αυτές είναι ήδη μέσα στο ΠΑΣΟΚ. Με τη Δημοκρατική Συμπράταξη έχουμε προσπαθήσει να δώσουμε το νόημα μιας γενικότερης δυνατότητας συνεργασιών, οι οποίες θα αποδώσουν για τον τόπο. Πιστεύουμε πως η ιστορία θα

μας δικαιώσει».

Φυσικά οι «ανανεωτικές» και «εκσυγχρονιστικές» δυνάμεις εντοπίζονται τόσο από τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ, όσο και από στελέχη του Εκτελεστικού Γραφείου στις προσωπικότητες της συντηρητικής παράταξης που επιδιώκουν τελευταία να αποκτήσουν έναν άλλο πολιτικό λόγο από εκείνον της «αυτοδυναμίας».

Δεν γνωρίζουμε ακόμα αν η ιστορία θα «δικαιώσει» τον Ανδρέα Παπανδρέου —ως γνωστόν τα ιστορικά παράδοξα συμβαίνουν τελευταία το ένα μετά το άλλο. Αλλά από το μικρό απόσπασμα της συνέντευξης που παραθέτουμε προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα ότι ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ δεν στηρίζεται πλέον στο... ΠΑΣΟΚ για την υλοποίηση των μεσοπρόθεσμων στόχων και επιδιώξεών του.

«Νέος Ανδρέας», χωρίς «νέο ΠΑΣΟΚ» δεν μπορεί να υπάρξει και ο κ. Παπανδρέου προετοιμάζει τη μετεξέλιξη του ΠΑΣΟΚ σε ένα σύγχρονο κόμμα, στα πρότυπα των κομμάτων της Σοσιαλιστικής Διεθνούς, στην οποία εξάλλου επιδιώκει να το εντάξει. Στα σχέδια αυτά αντιδρά φυσικά το Εκτελεστικό Γραφείο, το οποίο βλέπει το ρόλο του να υποβαθμίζεται και τα προνόμιά του να χάνονται μέσα στις «συναινετικές διαδικασίες». Αλλά όπως υποστηρίζουν οι ίδιες πάντα πληροφορίες ο Α. Παπανδρέου «είναι αποφασισμένος αν δεν πειστούν τα μέλη του Εκτελεστικού για την αναγκαιότητα της μετεξέλιξης του ΠΑΣΟΚ, να υποκαταστήσει το Κίνημα με τη Δημοκρατική Συμπράταξη».

Δεν θέλουμε να αποδειχθούμε «μάντις κακών», αλλά ο Ανδρέας Παπανδρέου αποδεικνύεται για μια ακόμα φορά «αρχιτέκτονας» των «υπερβάσεων» και «αυτοαναιρέσεων». Γεγονός που μπορεί να του δώσει την πρωτοβουλία των κινήσεων, έναντι του κ. Μητσοτάκη. Για ένα και μοναδικό λόγο όμως. Επειδή η κáθαρση δεν ολοκληρώθηκε και ο τόπος μας ξεχνά εύκολα.

Θάρση δεν ολοκληρώθηκε και ο τόπος μας ξεχνά εύκολα.

«Κεντροδεξιός»

ο νέος «δογματισμός»

Το βασικό πλεονέκτημα του Ανδρέα είναι ότι μπορεί και συμμορφώνει τις κινήσεις του, με τις προθέσεις ενός άλλου παραγοντα της πολιτικής ζωής, εκείνου που άλλοι αποκαλούν «σύστημα» και άλλοι «κατεστημένο». Οι χαρακτηρισμοί αυτοί δεν υπονοούν φυσικά την ύπαρξη κάποιας ομάδας προσώπων που αποφασίζει εν κρυπτώ για τις τύχες του τόπου, αλλά εκείνους τους παράγοντες της πολιτικής και οικονομικής ζωής που έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώνουν και να επηρεάζουν, μέσω κυρίως των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τις απόψεις του εκλογικού σώματος. Στους παράγοντες αυτούς μπορούμε να συμπεριλάβουμε μεγαλοεπιχειρηματίες, εκδότες (αυτούς κυρίως) και άλλους γνωστούς και μη εξαιρετέους, εγχώριας ή εξωτερικής προέλευσης, όπως λ.χ. ο γνωστός και ως

«συμμαχικός» ξένος παράγων.

Κοινή άποψη των παραγόντων αυτών είναι ότι η Ελλάδα χρειάζεται σήμερα «έναν άλλο πολιτικό χάρτη». Ο οποίος δεν θα αποτελείται από τα γνωστά μεγάλα, προσωποπαγή και αυστηρά δομημένα κόμματα, τα οποία επιτρέπουν την εμφάνιση «Φαινομένων όπως ο Ανδρέας Παπανδρέου, τα οποία απειλούν σε τελευταία ανάλυση ακόμα και την ίδια την ύπαρξη του συστήματος».

Θα αποτελείται, αντίθετα, από κόμματα ευέλικτα, τα οποία θα δίνουν τη δυνατότητα σχηματισμού κυβερνήσεων ευρύτερης αποδοχής, με μοναδικό σκοπό τη διευκόλυνση του έργου των «ξένων εκσυγχρονιστικών δυνάμεων». Το «πουλαίν» του Ανδρέα στο σενάριο αυτό είναι η «Δημοκρατική Συμπράταξη».

Στο σημείο αυτό υπεισέρχεται ο ρόλος της «Οικουμενικής» κυβέρνησης και της «Εθνικής Συμφιλίωσης». Για να διεκπεραιωθεί ο εκσυγχρονισμός πρέπει να νομιμοποιηθεί η «συναίνεση» στη συνείδηση του εκλογικού σώματος. Κι αυτό επιτυγχάνεται αν εισέλθει ο κ. Δραγασάκης στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, αν δηλαδή κληθεί η Αριστερά να συμμετάσχει στη διαχείριση της κρίσης.

Ίσως η αλήθεια να μην είναι αυτή ακριβώς, αλλά η συγκρότηση της Οικουμενικής δεν αποφασίσθηκε μέσα στην αίθουσα όπου συσκέπτονταν οι κ. Σαρτζετάκης, Μητσοτάκης, Παπανδρέου και Φλωράκης. Αποφασίσθηκε εκεί όπου οι συνταγματικές διαδικασίες χρησιμεύουν μόνο ως κάλυψη των ήδη ειλημμένων αποφάσεων.

Το «τέλος της ιστορίας»

Ακούγεται ίσως περίεργα, αλλά ένας άλλος σημαντικός παράγοντας στη διαμόρφωση του μελλοντικού πολιτικού χάρτη είναι μια «παρά φύσιν» και άλλο τόσο «ρεαλιστική» συμμαχία του κ. Παπανδρέου με τον κ. Μητσοτάκη.

Οι δυο αιώνιοι αντίπαλοι απειλούνται σήμερα από τους «μικρούς» των κομμάτων τους, από το οικονομικό κατεστημένο που επιθυμεί τις πολύ εξυπηρετικές γι' αυτό «συναινετικές λύσεις», από την εκλογική μάζα τέλος που διαβάζοντας τα πρακτικά των διερευνητικών εντολών αγανάκτησε και έχασε την εμπιστοσύνη της στους πολιτικούς.

Είναι λοιπόν πολύ «λογικό» από τη μια μεριά ο κ. Παπανδρέου να θέλει να ρίξει κάτω από την καρέκλα του τον κ. Μητσοτάκη και από την άλλη να του προσφέρει τη «λίστα» για να εξουδετερώσει τους κ. Έβερτ και Ανδριανόπουλο. Ή ο κ. Μητσοτάκης να μην επιμένει και τόσο πολύ στο θέμα της «κάθαρσης». Είναι αναγκασμένοι να επιβιώσουν μαζί.

Ύστερα από όλα αυτά, μπορούμε να ελπίζουμε ότι όπως και στην Ανατολική Ευρώπη, «τον τελευταίο λόγο θα τον έχουν οι λαϊκές μάζες», οι οποίες αγανακτισμένες από τη συμπαιγνία θα πάρουν την τύχη τους στα χέρια τους και «θα ενισχύσουν το Συνασπισμό, ως αντίποδα στο νέο δικομματισμό»; Όχι, φυσικά. Τα όνειρα «χειμερινής νυκτός» και μάλιστα με ονειροκρίτες «χειμερινούς κολυμβητές» κάνουν πάντα κακό. []

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΑΣ

Η «οικουμενική» κυβέρνηση του καθηγητή κ. Ξεν. Ζολώτα εκτός από το κύριο «επίτευγμά» της, να βρει δηλαδή χρήματα για να παίρνουν το μισθό και τις συντάξεις τους οι εξαρτημένοι από το Δημόσιο πολίτες, επέτυχε και κάτι άλλο, όχι λιγότερο σημαντικό για το μέλλον της εθνικής μας οικονομίας: Στήριξε το πρόσφορο ηθικο-πολιτικό κλίμα που επέτρεψε στον κ. Α. Παπανδρέου να επανεμφανιστεί στο δημόσιο προσκήνιο ως ο αποκλειστικός ανανεωτής του πολιτικού βίου της χώρας, και να διαφημίζει το ΠΑΣΟΚ ως το μόνο κόμμα που κατέχει το μυστικό της γρήγορης εξόδου από τη σημερινή οικονομική κρίση!

του Κ. Τσαλόγλου

Σε ό,τι αφορά αυτό το ίδιο το εθνικό οικονομικό πρόβλημα και την υποχρέωση διορθωτικής επέμβασης στις σοβαρότερες αιτίες δημιουργίας του, η «οικουμενική» κυβέρνηση ούτε έκανε τίποτα, αλλά ούτε και θα την αφήναν να κάνει τα συμπράττοντα στη λειτουργία της, κόμματα. Έτσι, αντί να αναληφθεί τώρα, από τούτη την κυβέρνηση, που υποτίθεται πως δεν τρομάζει από το «πολιτικό κόστος» των ενεργειών της, η πρωτοβουλία της διεξοδικής πληροφόρησης του ελληνικού λαού για τα πραγματικά δεδομένα της οικονομίας, για τις συνέπειες που αυτά τα δεδομένα προκαλούν στη διαμόρφωση του βιοτικού του επιπέδου, και για την υποχρέωση όλων να υποστείλουν, προς το παρόν, τα διεκδικητικά τους λάβαρα για να δούμε πως θα ορθοποδήσουμε, ο πρωθυπουργός διαβεβαιώνει πως «η κατάσταση είναι αναστρέψιμη», αρκεί να εξοικονομηθούν διακόσια δισεκατομμύρια πρόσθετα κρατικά έσοδα στο πρώτο τετράμηνο του χρόνου, ώστε να μην υποχρεωθεί η Τράπεζα της Ελλάδος στην έκδοση πληθωριστικού χαρτονομίσματος! Αν υπάρχει, επομένως, οικονομικό πρόβλημα, αυτό συνίσταται αποκλειστικά και μόνο στην καθυστέρηση βεβαίωσης ή είσπραξης βεβαιωμένων φόρων και τίποτα περισσότερο. Διόλου περίεργο, λοιπόν, γιατί ο κ. Α. Παπανδρέου καταγγέλλει την κυβέρνηση Τζ. Τζαννετάκη ως υπεύθυνη για

την επιδείνωση της ελληνικής οικονομίας, επειδή στο τρίμηνο της ύπαρξής της δεν προώθησε τις φοροεισπρακτικές επιδόσεις του Δημοσίου! Η κατάσταση μας είναι, αυταπόδεικτα, τόσο σοβαρή ώστε να διεκδικούμε δίκαια περίοπτη θέση ανάμεσα στα πιο φαιδρά «απίθανα, και όμως αληθινά»!

Η κυβέρνηση Τζαννετάκη, όπως και η σημερινή κυβέρνηση, αν πρέπει να κατηγορηθούν για κάτι είναι γιατί συνέχισαν τη διαχείριση της οικονομίας χωρίς καμμία σχεδόν αλλαγή στη λογική που την ενέπνευσε στα οχτώ χρόνια της πασοκικής εξουσίας. Και η λογική αυτή συνίσταται στη χρησιμοποίηση της οικονομίας ως μέσου για την ευόδωση κομματικών επιδιώξεων, αντί, ως κύρια κομματική επιδίωξη, να προβληθεί η ανάπτυξη και παραγωγική εξυγίανση της οικονομίας. Και σαν να μην έφτανε αυτό το λάθος, έγινε, και εξακολουθεί να γίνεται, προσφυγή σε νομισματικά και πιστωτικά μέτρα, που επιδεινώνουν την κατάσταση, αντί να τη βελτιώνουν. Χειρισμοί αναπόφευκτοι, αφού το ενδιαφέρον τόσο των πολιτικών, όσο και των νομισματικών υπευθύνων εξαντλείται στην εξεύρεση πόρων για τη συνέχιση της λειτουργίας του δημόσιου τομέα, ο οποίος, εντούτοις, δημόσιος τομέας, από όλους κατηγορείται ως ο μέγας υπεύθυνος για τα σημερινά μας χάλια.

Στην οκταετία του ΠΑΣΟΚ και των περιλάλητων σχεδίων του για «σοσιαλιστικό μετασχηματισμό» το μέγιστο ποσοστό από την εσωτερική αποταμίευση κατευθύνονταν στη χρηματοδότηση των αναγκών του κράτους, των οργανισμών του δημοσίου, και των «παραγωγικών» ή εμπορικών δραστηριοτήτων που ανέλαβε στο όνομα του «σοσιαλιστικού μετασχηματισμού». Αποτέλεσμα αυτής της τακτικής ήταν η συνέχιση της επενδυτικής άπνοιας που είχε αρχίσει —για άλλους, διεθνείς λόγους— από το 1974, έτσι ώστε σήμερα, με τις επενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία οχτώ χρόνια να είναι αμφίβολο αν έστω εκσυγχρονίστηκε ο υπάρχων παραγωγικός μηχανισμός. Τα κεφάλαια που διατέθηκαν για «επενδύσεις» στη μεταποίηση αυτή την περίοδο δεν είναι μεγαλύτερα από όσα απαιτούσε η συντήρηση των παλιότερων μηχανημάτων και η αντικατάσταση των αχρηστευμένων, ώστε να συνεχίσει τη λειτουργία του ο μεταποιητικός αυτός μηχανισμός.

Η διόγκωση της παραοικονομίας συνέπεια αυτής ακριβώς της κατασπατάλησης των εθνικών αποταμιευμάτων ήταν. Οι πιστώσεις που ΔΕΝ δίνονταν από τις Τράπεζες για παραγωγικές —αγαθών και υπηρεσιών— επενδύσεις αναζητήθηκαν στη φοροδιαφυγή, ενώ το «μπόλιγμα» της κοινωνίας με την πασοκική αρχή του παραμερισμού της κοινωνικής ή

της διοικητικής ευθύνης προκειμένου να ισχύσει η *κομματική ευθύνη*, η επιδοκίμασία ή η αποδοκίμασία από το κόμμα για προσφορά ή για παράλειψη προσφοράς σ' αυτό υπηρεσιών —και χρημάτων—, ανήγαγε την κλοπή του δημοσίου χρήματος σε κύρια μέθοδο για την εξασφάλιση του καταναλωτικού επιπέδου. Αυτού του επιπέδου το οποίο επικαλείτο το ΠΑΣΟΚ για να αποδείξει τα «κοινωνικά πλεονεκτήματα» της οικονομικής του πολιτικής.

Για να καταπολεμηθεί, δηθεν, η πληθωριστική πίεση από την αντιπαραγωγική, καταναλωτική διάθεση του μεγαλύτερου μέρους του διαθέσιμου χρήματος, αποφασίστηκε πριν από μερικούς μήνες η περικοπή των τραπεζικών πιστώσεων προς τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας, ώστε όσα κεφάλαια υπήρχαν στις Τράπεζες να χρησιμοποιηθούν, από το δημόσιο, για εξόφληση των υποχρεώσεών του. Άμεση συνέπεια της απόφασης ήταν η προσφυγή των επιχειρηματιών —των ασθενέστερων κυρίως— στην ελεύθερη αγορά χρήματος για να βρουν εκεί, με επιτόκιο τουλάχιστον 3% το μήνα, τα χρήματα που χρειάζονταν για κεφάλαια κίνησης. Πληρώνοντας, όμως, ο επιχειρηματίας τόσους τόκους, τους οποίους και δεν μπορεί να δικαιολογήσει φορολογικά, βλέπει να εξατμίζεται το οποιοδήποτε κέρδος του. Μόνη λύση η φοροδιαφυγή. Με απόκρυψη εσόδων ή με διόγκωση δαπανών. Έτσι, χάρη στο μέτρο του περιορισμού των τραπεζικών πιστώσεων διευρύνθηκε, και συντηρείται, ο κύκλος των φοροφυγών, αφού, και ο δανειζόμενος φοροδιαφεύγει για να επιζήσει, και ο δανειστής δεν δηλώνει, φυσικά, τα τοκογλυφικά του έσοδα.

Διότι, όμως, η απορρόφηση του μεγαλύτερου μέρους των τραπεζικών καταθέσεων και πάλι δεν επαρκεί για την κάλυψη των τρεχόντων ελλειμμάτων του δημοσίου, ως δεύτερο «σωτήριο» μέτρο αποφασίστηκε η έκδοση ομολόγων του δημοσίου με ρήτρα ECU. Ό,τι χρειάζονταν, δηλαδή, για να ενταθεί το κλίμα των πληθωριστικών προσδοκιών, μια και η

κερδογόνος επένδυση σ' αυτά τα ομόλογα προϋποθέτει την *υποτίμηση* της δραχμής έναντι της ευρωπαϊκής νομισματικής μονάδας (ECU), ενώ παράλληλα, που είναι και το χειρότερο, καλλιεργείται από την ίδια την πολιτεία η απαισιοδοξία για την ανάπτυξη της οικονομίας. Αποσυνδέεται, άρα, συνειδησιακά ο κάθε παράγοντας του οικονομικού «γίγνεσθαι» από την υποχρέωση προσφοράς των καλύτερων προσπαθειών του για να αλλάξει η πορεία της εθνικής μας οικονομίας.

Δεν είναι δυνατόν να 'χει κανείς την παραμικρή αντίρρηση για πληρωμή φόρων από όλους. Για να επιτευχθεί, όμως, η μείωση της φοροδιαφυγής και της φοροκλοπής στο ελάχιστο δυνατό, είναι ανάγκη να προηγηθεί η ριζική μεταβολή στις σχέσεις πολιτικής εξουσίας και οικονομίας, στις σχέσεις κράτους και αγοράς, στις σχέσεις διοίκησης και υπαλλήλων της. Όπως έχουν διαμορφωθεί τα πράγματα από τον κομματικό εκτραχηλισμό του ΠΑΣΟΚ και αν εκεί δεν αναληφθεί αποφασιστική παρέμβαση, κάθε μέτρο για την καταπολέμηση της παραοικονομίας, για την ανακοπή του πληθωρισμού, για την περιστολή της φοροδιαφυγής, θα αχρηστεύεται πριν καλά καλά τεθεί σε ισχύ. Προσφέρεται προς διευκόλυνση του «εξυγιαντικού» έργου που ανέλαβε η τρικομματική κυβέρνηση, ένα μικρό παράδειγμα της λογικής που διέπει τις σχέσεις οικονομίας και κρατικού μηχανισμού.

Επιχειρηματίας κατέβαλε τον ΦΠΑ επί της αξίας των πρώτων υλών που εισήγαγε από το εξωτερικό για την κατασκευή εξοπλισμού συνεταιριστικής επιχείρησης. Όταν παρέδωσε τον εξοπλισμό στον πελάτη - Συνεταιρισμό, ο επιχειρηματίας ζήτησε να του επιστραφεί ο ΦΠΑ που είχε καταβάλει, δεδομένου ότι οι αγροτικοί Συνεταιρισμοί, για τις επενδύσεις τους, απαλλάσσονται ΦΠΑ. Από την αρμόδια κρατική υπηρεσία του είπαν ότι η επιστροφή θα καθυστερήσει μερικούς μήνες. Εκτός αν... Εκτός αν δώσει στους υπαλλήλους το δέκα τοις εκατό του πο-

σού που δικαιούται, προκειμένου να... επιταχύνουν την επιστροφή του. Και βεβαίως το έδωσε!

Όταν αυτά, όμως, συμβαίνουν είναι να απορούν οι κ. Ζολώτας και Σουφλιάς γιατί πολλοί επιχειρηματίες, όχι μόνο που λάνε χωρίς να εισπράττουν ΦΠΑ, αλλά και όταν τον εισπράττουν δεν τον αποδίδουν στο δημόσιο; Εδώ που φτάσαμε είναι αρκετά δύσκολο να ανατρέψεις τον ισχυρισμό ότι χωρίς την παραοικονομία δεν θα είχαμε εξασφαλίσει ούτε το σημερινό, έστω, επίπεδο εθνικής οικονομικής δραστηριότητας. Το κομματικό πασοκικό κράτος θα σπαταλούσε υπέρ της «πάχυνσης» των καταθέσεων στην Ελβετία των στελεχών του τα επιπλέον ποσά που θα επέδιδε η φορολογική νομιμοφροσύνη, αφαιρώντας τα από την εσωτερική διαδικασία —διάτρητη χωρίς αμφιβολία— αναπαραγωγής εγχώριου προϊόντος!

Είναι φανερό ότι το μόνο αποτελεσματικής σημασίας οικονομικό μέτρο είναι να τεθεί ο ελληνικός λαός μπροστά στην οικονομική πραγματικότητα, για να αναλάβει, επιτέλους, και ο ίδιος τις ευθύνες που, αυτή η πραγματικότητα, του επιβάλλει.

Δεν είναι επιτρεπτό να συνεχίζεται ο επικίνδυνος εφησυχασμός των εργαζομένων με διαβεβαιώσεις του τύπου «εγγυώμεθα το πραγματικό σας εισόδημα», όταν αυτοί που δίνουν τις διαβεβαιώσεις ξέρουν πολύ καλά ότι η τήρησή τους είναι αδύνατη χωρίς νέο εξωτερικό δανεισμό, χωρίς συνέχιση δηλαδή της καταστροφικής πασοκικής πολιτικής. Ούτε να λέγεται ότι η κατάσταση είναι «αναστρέψιμη» αρκεί να βρεθούν όσα χρήματα χρειάζονται για να μη θιγεί ο δημοσιονομικός μηχανισμός κατάποσης εθνικών πόρων για αντιπαραγωγικές και αντικοινωνικές δαπάνες. Χρειάζεται να λεχθούν τα πράγματα με το πραγματικό τους όνομα. Αυτή θα είναι η καλύτερη υπηρεσία που μπορεί να προσφερθεί από τους πραγματικά υπεύθυνους πολιτικούς άνδρες υπέρ της εθνικής οικονομίας και του μέλλοντος του εργαζόμενου πληθυσμού της.

●ΕΚΚΛΩΓΗ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Καραολη & Δημητρίου 12

152 32 χαλανδρι

τηλεφ. 68.13.222

ΚΩΝΣΤ. ΑΓΓ. ΒΛΑΧΟΣ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ Τ

Οι πολυσήμαντες και βαρυσήμαντες ανακατατάξεις που απρόβλεπτα και πάντως τόσο ραγδαία σημειώθηκαν και εξελίσσονται στον ευρωπαϊκό χώρο ως επακόλουθο κυρίως των νέων ισορροπιών στις σχέσεις των υπερδυνάμεων έχουν, όπως είναι εύλογο, αντίκτυπο και στα Βαλκάνια. Οι ενδοβαλκανικές, εξάλλου, ζυμώσεις μπορούν να επηρεάσουν ζωτικά εθνικά μας συμφέροντα, που συνδέονται άμεσα με τις όμορες χώρες. Πιο συγκεκριμένα:

Ανησυχίες προκαλεί η ενδογιουγκοσλαβική αστάθεια και ιδίως η αναζωπύρωση των εθνικισμών της Ομοσπονδίας. Στη Γιουγκοσλαβία η κρίση είχε εκδηλωθεί πολύ πριν από τις τελευταίες σεισμικές δονήσεις στην Ευρώπη. Πέραν από τη χρεωκοπία του οικονομικού της συστήματος, κινητικότητα είχε σημειώσει το ενδημικό πρόβλημα των εθνοτήτων. Αυτό δηλαδή που επηρεάζεται πιο άμεσα από τις εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη. Τι θα συμβεί στη Γιουγκοσλαβία; Θα επιτευχθεί, όπως ίσως είναι το πιθανότερο, νέα διεθνική ισορροπία σε πλαίσιο χαλαρότερης Ομοσπονδίας, δημοκρατικών θεσμών και κομματικού πλουραλισμού; Θα αναπτυχθεί δυτική, ιδίως οικονομική, επιρροή στις πρώην Αυστοουγκρικές επαρχίες και αντίστοιχη Σοβιετική στη Σερβία και την απόφυσή της των Σκοπίων; Θα εκδηλωθούν μήπως —μάλλον απίθανο τουλάχιστον για το άμεσο μέλλον— διαμελιστικά φαινόμενα; Πώς θα χρησιμοποιηθεί το λεγόμενο «Μακεδονικό»; Η εσωτερική αναταραχή θα εκτονώσει την έντασή του, ή μήπως αντίθετα θα την εκδυναμώσει; Πώς θα προστατευθεί η χερσαία επικοινωνία μας με την Κοινότητα; Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι θα έπρεπε από καιρό να είχαμε ενισχύσει σε έκταση και συχνότητα τις θαλάσσιες συγκοινωνίες μας με την Ιταλία, θα πρέπει να είμαστε έτοιμοι να δούμε και από αυτήν τη σκοπιά τυχόν ριζικές εξελίξεις στη Γιουγκοσλαβία, όσο και αν αυτές διαγράφονται προς το παρόν απίθανες.

Και ερχόμαστε στη **Βουλγαρία**. Οι σχέσεις μας με τη Σόφια έχουν σταθεροποιηθεί λόγω της συνεπούς και γόνιμης πολιτικής φιλίας των κυβερνήσεων της Ελλάδας και της Βουλγαρίας τα τελευταία χρόνια. Εκτός από το γνωστό πρόβλημα των νερών του Νέστου δεν μας χωρίζουν αυτήν τη στιγμή σοβαρά θέματα. Οι βλέψεις της Βουλγαρίας ως προς το λεγόμενο Μακεδονικό έχουν απορροφηθεί από το σχετικό ανταγωνισμό Σόφιας - Σκοπίων. Και οι καλές σχέσεις γειτονίας που αναπτύχθηκαν με την Ελλάδα στην παρούσα ιστορική συγκυρία αποδυνάμωσαν τις γνωστές, πάγιες γεωπολιτικές βλέψεις της Βουλγαρίας. Σημειωτέον ότι τυχόν προσέγγιση Σόφιας-Αγκυρας καθώς και η βάση πάνω στην οποία ενδέχεται να αναπτυχθεί είναι τομέας που θα πρέπει να παρακολουθούμε με αδιάπτω-

τη προσοχή. Πάντως οι σχέσεις μας με τη Βουλγαρία, στο πλαίσιο των σημερινών συνθηκών, διαγράφονται θετικές. Η προσπάθειά μας θα πρέπει να κατατείνει συνεχώς σε περαιτέρω βελτίωσή της. Ένας άξονας Σόφιας-Αθηνών μπορεί να λειτουργήσει σταθεροποιητικά επ' ωφελία και των δυο χωρών, ιδίως στη σημερινή περίοδο τάσεων, απορρυθμίσεων και ανακατατάξεων στις βαλκανικές χώρες.

Ως προς την **Αλβανία** το ενδεχόμενο εκθεμελιωτικών εξελίξεων δεν φαίνεται άμεσο. Η για πολλά χρόνια τώρα απομόνωση του καθεστώτος, η σχετική αυτάρκεια των Αλβανών σε χαμηλά επίπεδα ζωής ίσως να έχουν δημιουργήσει ένα είδος «ζώνης προστασίας» έναντι ξένων επιρροών, που δεν σημαίνει όμως και πλήρη ανοσία έναντι αλλαγών. Βεβαίως δυτικές χώρες όπως η Ιταλία, Γαλλία και Γερμανία προσπαθούν να διεισδύσουν βαθμιαίως στον οικονομικό, αρχικά, χώρο. Πάντως δεν έχουν ακόμη ακουστεί τριγμοί στην Αλβανία.

Αν εξασφαλιζόταν ουσιαστική, απτή βελτίωση των όρων διαβίωσης της ελληνικής μειονότητας, ώστε αυτή να απολαύσει τα καθιερωμένα ανθρώπινα δικαιώματα, οι σχέσεις μας με τα Τίρανα μπορούν να εξελιχθούν ομαλά. Προβλήματα θα ανέκυπταν και προοπτικές θα άνοιγαν σε περίπτωση τυχόν μείζονος αναταραχής στην οποία θα εμπλεκόταν η Γιουγκοσλαβία με σημείο τριβής την αλβανική μειονότητα στο Κοσσυφοπέδιο. Ένα τέτοιο, έστω απόμακρο, ενδεχόμενο επιβάλλεται να μελετηθεί επιτελικά σε όλες τις πτυχές και να παρακολουθούνται στενά τυχόν σχετικές εξελίξεις.

Αρμόζει ίσως στο σημείο αυτό μια γενικότερη παρατήρηση. Η Ελλάδα στα Βαλκάνια, μαζί με την Τουρκία, ήταν οι μόνες χώρες του λεγομένου δυτικού κόσμου. Εάν τώρα οι βαλκανικές χώρες αποστασιοποιηθούν βαθμιαία από τα παλιά σχήματα και ερείσματα και αναδείξουν καθεστώτα ανοικτά προς πάσαν κατεύθυνση είναι εύλογο να αποσπάσουν το δυτικό ενδιαφέρον. Μια τέτοια εξέλιξη είναι φυσικό ότι θα είχε πτυχές που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τα συμφέροντά μας.

Το συμπέρασμα είναι ότι ως προς τις βαλκανικές εξελίξεις επιβάλλεται εγρήγορση, σύντομη παρακολούθηση των εξελίξεων, και προπαρασκευή έναντι ενδεχομένων.

Ο ευπαθέστερος όμως για μας χώρος είναι εκείνος των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Και ως προς την **Τουρκία** σημειώνονται εξαιρετικά ενδιαφέρουσες εξελίξεις:

Πριν από ένα περίπου μήνα η κοινοβουλευτική Επιτροπή Άμυνας εισηγήθηκε στην τουρκική Εθνοσυνέλευση αύξηση των αμυντικών δαπανών κατά 100% περίπου (από 6,5% περίπου σε 12,5% του προϋπολογισμού). Πρόκειται για πραγματική αύξηση και όχι απλώς προς

κάλυψη απωλειών λόγω του μεγάλου πληθωρισμού. Διότι υπολογίζεται σε ποσοστά του προϋπολογισμού, όχι σε απόλυτους αριθμούς.

Από καιρό, άλλωστε, η Τουρκία έχει αποδυθεί σε σοβαρή προσπάθεια διεύρυνσης και εκσυγχρονισμού των εξοπλισμών της. Έχει αναπτύξει εγχώρια παραγωγή όπλων και ανταλλακτικών αεροσκαφών ενώ παράλληλα ναυπηγεί και πολεμικά σκάφη. Σύμφωνα με πληροφορίες διαπραγματεύεται με την Αργεντινή κοινή επιχείρηση στην Τουρκία παραγωγής πυραύλων μέσου βεληνεκούς. Λέγεται ότι η Τουρκία ανησυχεί από το γεγονός ότι τέτοιους πυραύλους διαθέτει το Ιράκ. Είναι επίσης γνωστό ότι η Τουρκία σε συνεργασία με το Πακιστάν, ίσως και με την Αργεντινή, αναπτύσσει κάποια έρευνα στον τομέα ειρηνικής χρήσης της πυρηνικής δυνατότητας.

Βεβαίως, η Τουρκία πέραν των ευρωπαϊκών της συνόρων έχει εκτεταμένη μεθόριο με τη Συρία, το Ιράκ και το Ιράν. Και δοκιμάζεται στο εσωτερικό από τη σοβαρή κούρδικη αναταραχή, που φαίνεται ότι, σε μεγάλο βαθμό, υποστηρίζεται από τη Συρία. Το γεγονός όμως ότι η έκταση των συνόρων της και η φύση των σχέσεών της με τους ασιατικούς της γείτονες της επιβάλλει ισχυρή άμυνα δεν θα έπρεπε να αποτελέσει για μας λόγο εφησυχασής. Διότι εφόσον η πολεμική μηχανή της Τουρκίας αναπτύσσεται μπορεί να χρησιμοποιηθεί προς πάσαν κατεύθυνση, ιδίως ως μοχλός προώθησης των προς δυσμάς βλέψεών της.

Παράλληλα, η Άγκυρα έχει δραστηριοποιηθεί ως προς τη **Δυτική Θράκη**. Είναι έκδηλο ότι επιτείνει την προσπάθειά της να οργανώσει το μουσουλμανικό στοιχείο με απώτερο στόχο και με κατάλληλη συγκυρία να θέσει θέμα αυτονομίας της μειονότητας. Και είναι λυπηρή η ολιγωρία και η αναποτελεσματικότητα του ελληνικού κράτους, ως προς την αντιμετώπιση των επικίνδυνων αυτών τάσεων.

Εξάλλου, υπάρχει πάντα σταθερή η πολιτική της Τουρκίας ως προς την **Κύπρο**. Επιδιώκει αμετακίνητα την παγίωση και νομιμοποίηση των κτηθέντων και την επέκταση και εμβάθυνση του πολιτικού ελέγχου υπό της στρατιωτικής εγγύησης. Μια η πλαδαρότητα και η κόπωση της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας σε ατυχέστατο συνδυασμό με την πολλαπλώς επιζήμια ενεργητικότητα του προέδρου Βασιλείου έχουν προσφέρει στην Τουρκία ανέλπιστα πλεονεκτήματα. Αν ο πρόεδρος της Κύπρου δεν αναστρέψει πορεία, έστω και την τελευταία στιγμή, ή αν δεν αντιδράσει ενεργώς ο κυπριακός ελληνισμός κινδυνεύουμε να δούμε σύντομα την Κύπρο να μεταβάλλεται σε τουρκικό προτεκτοράτο. Οι συνέπειες μιας τέτοιας εξέλιξης θα πλήξουν βαρύτερα και τον ελλαδικό χώρο.

ΔΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

του Μιχάλη Δούντα

Και το ερώτημα είναι έναντι όλων αυτών, μπροστά σ' αυτήν την πραγματικότητα, πώς αντιδρά η Ελλάδα;

Για πάρα πολλά χρόνια τώρα υπό την πίεση ενδημικών αδυναμιών, οικονομικών αλλά και οργανικών, με τη νοοτροπία και τις προτεραιότητες της μεταπολεμικής ανοικοδόμησης, η πολιτική ηγεσία κινείται ως προς τις ελληνοτουρκικές σχέσεις σε ατμόσφαιρα ψευδαισθήσεων. Παγίως η ηγεσία του τόπου, αλλά και μεγάλα τμήματα της κοινής γνώμης, αποφεύγουν να δουν κατάματα την πραγματικότητα. Αντί να καταπιαστούν με την ουσία των προβλημάτων, δηλαδή την αναζήτηση και την καλλιέργεια ερεισμάτων εθνικής ισχύος και συνακόλουθα εξωτερικής πολιτικής, καταφεύγουν σε μάταια, συνήθως διαδικαστικά, υποκατάστατα, που στην καλύτερη περίπτωση επιβεβαιώνουν τα αδιέξοδα, ενώ συνήθως βλάπτουν πολύ, κατά τρόπο συγκεκριμένο, τα εθνικά μας συμφέροντα. Η ευκολότερη πανάκεια, στην οποία σταθερά, με πληκτική επαναληπτικότητα, προσφεύγει η αμηχανία μας είναι «ο ελληνοτουρκικός διάλογος». Έχει αναχθεί σε σύμβολο «σοφίας» της εθνικής μας πολιτικής. Στην ουσία εκφράζει το άτολμο, το κοινότοπο και το αγοραίο της πολιτικής μας σκέψης και το πλαδαρότητα φρονήματος. Διαλέγομαι σημαίνει στην ουσία διαπραγματεύομαι. Διαπραγματεύομαι σημαίνει είμαι έτοιμος και να δώσω. Όταν

όμως δεν έχεις τίποτα να δώσεις, ή αυτό που έχεις δεν ικανοποιεί τον αντίπαλο, τότε ο διάλογος είτε οδηγεί σε τερματισμό και κρίση είτε σε σοβαρή διολίσθηση προς τις θέσεις του αντιπάλου. Για να διαλεχθεί κανείς επιτυχώς πρέπει να έχει ερείσματα ισχύος, να διαθέτει κάποιο «χαρτί». Εάν δεν τα αποκτήσει αυτά καλό είναι να αποφεύγονται οι διαπραγματεύσεις και να διατηρείται η επικοινωνία με την Τουρκία στο επίπεδο των συνήθων διπλωματικών επαφών.

Με αυτές τις διαδικασίες, με την ατομία και την ατολμία μας υπέστημεν ως έθνος την κυπριακήν πανωλεθρία και φυλλορόρησε σχεδόν μέχρις αποξήρανσης η ελληνική μειονότητα στην Κωνσταντινούπολη. Αντιθέτως η μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη ακμάζει. Εξελίσσεται βαθμιαίως σε όργανο κρούσης του τουρκικού επεκτατισμού, και, συνακόλουθα, σε σοβαρή απειλή για την εθνική μας ασφάλεια. Παράλληλα, στο Αιγαίο, οι Τούρκοι εγείρουν και συντηρούν πολλαπλές αξιώσεις που καθάπτονται των εθνικών μας συμφερόντων και των κυριαρχικών δικαιωμάτων μας. Και, γενικότερα, έκδηλος είναι ο επεκτατικός σε βάρος της Ελλάδας, δυναμισμός της πολιτικής της Άγκυρας. Όπως έκδηλη είναι και η γενικότερη προσπάθεια της Τουρκίας να αναχθεί σε σοβαρή περιφερειακή δύναμη. Γι' αυτό θα ήταν λάθος να υποστηριχθεί ότι ο ρόλος της Τουρκίας συρ-

ρικνώνεται λόγω της ύφεσης στις σχέσεις Ανατολής-Δύσης. Η Τουρκία ήδη αναπνέει και απολαμβάνει την ασιατική της διάσταση.

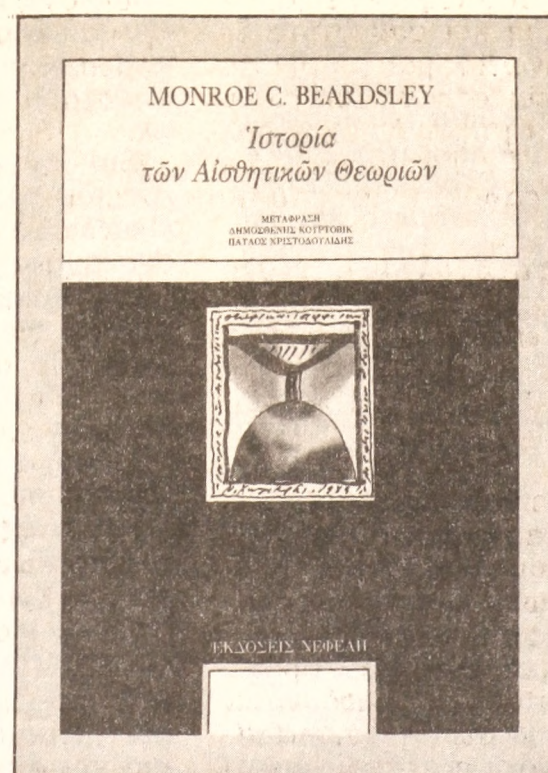
Αυτά είναι όσα επιτύχαμε τόσα χρόνια με την «κονσερβαρισμένη σοφία» των διαλόγων και της πεποίθησης πως σε οποιαδήποτε αναμέτρηση με την Τουρκία αναπόδραστη έκβαση θα είναι η ήττα μας.

Οι τελευταίες εξελίξεις στα Βαλκάνια και στην Τουρκία καθιστούν για μια ακόμη φορά επίκαιρη την επισήμανση της ανάγκης ριζικής αναθεώρησης της εθνικής μας πολιτικής. Είναι έργο για το οποίο μεγάλη ευθύνη βαρύνει τους νέους διεκδικητές της πολιτικής ηγεσίας, τους επίδοξους διαδόχους. Η παλαιά ηγεσία εγκιβωτισμένη σε σκουριασμένα στερεότυπα, άσχετα με την πραγματικότητα, κινείται με το νόμο της αδράνειας και μόνο ζημιά μπορεί να προκαλέσει. Η νέα ηγεσία, οι νέοι άνθρωποι καλούνται να αντιμετωπίσουν την πρόκληση της ιστορίας και να τροχοδρομήσουν την εθνική μας πολιτική στο αναντικατάστατο τρίπτυχο: εκσυγχρονισμός, ανάπτυξη αξιοπιστίας άμυνας, πολιτική ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ώστε κάποτε το ανατολικό σύνορο της Ελλάδος να συμπέσει με το ακραίο ανατολικό σύνορο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. □

MONROE C. BEARDSLEY

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ

Τό βιβλίο εξετάζει με σαφήνεια, εύθυμικρίσια καί εύρύτητα αντίληψεων τή γραμματεία πάνω στην Τέχνη καί τό ώραίο από τήν Έλληνική αρχαιότητα ως τίς μέρες μας.

ΝΕΦΕΛΗ

ΕΑΡ: ΕΝΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

του Μ. Βικελίδη

Το κείμενο του «ντοκουμέντου» που θα συζητήσει η ΚΕ της ΕΑΡ με ιδεολογικά και προγραμματικά χαρακτηριστικά αναφέρεται κατ' αρχήν στην κρίση της Αριστεράς την οποία προσδιορίζει, ως κρίση ταυτότητας. Σ' αυτή την περίοδο, τονίζει το κείμενο, όπου μύθοι και ιδεολογίες καταρρέουν υπάρχει ανάγκη μιας καινούργιας αρχής ιδεολογικής και προγραμματικής συγκρότησης της Αριστεράς. Η ΕΑΡ, εκτιμά το κείμενο, που συγκροτήθηκε στη βάση της κριτικής και της απόρριψης του μοντέλου του «υπαρκτού σοσιαλισμού», ήταν προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει αυτή την κρίση και με αυτή την έννοια οι τοποθετήσεις που ακολουθούν θεωρούνται ως συμβολή στον επαναπροσανατολισμό του συνόλου του κόσμου της Αριστεράς και της προόδου. Τονίζεται επίσης στο εισαγωγικό μέρος του κειμένου ότι η κριτική εκτίμηση της κατάρρευσης του «υπαρκτού σοσιαλισμού» συμβαδίζει με την προγραμματική αναδιάταξη όλης της Αριστεράς.

Στο πρώτο κεφάλαιο του κειμένου με τίτλο «Το τέλος του υπαρκτού σοσιαλισμού» τονίζεται με έμφαση η εκτίμηση ότι η κατάρρευση έγινε μέσα από «αυθεντικές λαϊκές δημοκρατικές επαναστάσεις», ενώ καταδικάζονται απερίφραστα τα καθεστώτα του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Ειδική αναφορά αυτοκριτικής για τη Ρουμανία υπάρχει σε αυτό το κεφάλαιο της οποίας η τελική διατύπωση αναμένεται να γίνει από την ίδια την ΚΕ.

«Η ταχύτητα και ο τρόπος κατάρρευσης» αυτών των καθεστώτων σημειώνεται χαρακτηριστικά, «δείχνουν το μέγεθος της ιστορικής αποτυχίας αυτών των καθεστώτων, που αποκλήθηκαν σταλινικά ή του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Στηρίχθηκαν στην απόρριψη των δημοκρατικών θεσμών, στο μονοκομματισμό και την απολυταρχική εξουσία του κράτους - κόμματος, πάνω στην κοινωνία. Στην επιβολή της κεντρικής ολοκληρωτικής σχεδιοποίησης της οικονομίας και της διοικητικής κατάρρευσης της αγοράς. Στην υιοθέτηση επίσημης κρατικής ιδεολογίας (του «μαρξισμού - λενινισμού»). Στην επιλογή του διπολισμού και της αρχής της περιορισμένης εθνικής κυριαρχίας των «συμμάχων». Στην οικονομική απομόνωση από τη διεθνή αγορά».

Όλα αυτά τονίζεται στο σχετικό κεφάλαιο είναι απορριπτέα, ενώ για το μοντέλο αυτών των χωρών τονίζεται ότι «γεννήθηκε» στη Σοβιετική Ένωση και επιβλήθηκε μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου στις υπόλοιπες ανατολικές χώρες.

Σε ό,τι αφορά την περεστρόικα από το κείμενο δεν θεωρείται ως επιχείρηση διόρθωσης των «διαστρεβλώσεων» του σοσιαλισμού, που θα αποκαταστήσει το «ορθό μοντέλο», αλλά ως μια «ριζική ανατροπή των οικονομικών, πολιτικών,

Μετά το ΚΚΕ και η ΕΑΡ αναμένεται στην ΚΕ που συνέρχεται αυτό το Σαββατοκύριακο να συζητήσει το δικό της «ντοκουμέντο» εκτιμήσεων για τις αλλαγές στις Ανατολικές χώρες. Έτσι ανήγει στο χώρο της Αριστεράς ένας ευρύτερος διάλογος ο οποίος όπως είναι φυσικό θα έχει επιπτώσεις τόσο στα δύο κόμματα, όσο και στο Συνασπισμό.

κοινωνικών και ιδεολογικών χαρακτηριστικών του καθεστώτος που οικοδομήθηκε εκεί».

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η σχετική τοποθέτηση για τις από δω και πέρα εξελίξεις στις ανατολικές χώρες. Στο κείμενο επισημαίνεται ως κύριο θέμα η ανάγκη να εξασφαλισθούν οι όροι για να πραγματοποιηθούν ελεύθερες εκλογές, όπως έχουν αναγγελθεί στις ανατολικές χώρες. Όσον αφορά το τι σχέσεις θα έχει η ΕΑΡ με τους πολιτικούς σχηματισμούς δηλώνεται ότι «παρακολουθώντας τη βαθμιαία διαμόρφωση των κομμάτων και των προγραμμάτων τους θα επιδιώξει στενότερες σχέσεις με τους ίδιους όρους που το κάνει και για τους πολιτικούς σχηματισμούς στη Δυτική Ευρώπη», με βάση τις αρχές της ειρήνης, του δημοκρατικού σοσιαλισμού, της οικολογίας και της καθιέρωσης ενός δικαιότερου συστήματος διεθνών σχέσεων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο «Το τέλος του κόσμου της Γιάλτας. Ο κόσμος είναι ενιαίος» διατυπώνεται το τέλος του συστήματος που διαμορφώθηκε μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, το οποίο στηρίχθηκε στην ισορροπία του τρόμου μεταξύ δύο αντιπαρατιθεμένων ιδεολογικών, πολιτικών και στρατιωτικών συνασπισμών.

Ειδική αναφορά που πρέπει να επισημανθεί υπάρχει εδώ στη συμβολή του Γκορμπατσώφ για την οποία τονίζεται ότι κατόρθωσε να αποφύγει να μετατραπεί η κατάρρευση του ανατολικού συνασπισμού σε μια γενικότερη διεθνή κρίση και στρατηγική ανισορροπία.

Το κείμενο εκτιμά ότι υπάρχουν οι όροι για να διαμορφωθεί μια νέα ισορροπία και μια νέα αντιμετώπιση των διεθνών σχέσεων που θα στηρίζεται στην αντικειμενική αλληλεξάρτηση λαών και κρατών. Σε ό,τι αφορά την αλληλεξάρτηση αναφέρεται η τεράστια διεθνοποίηση

της οικονομίας, της πληροφορικής, των μέσων ενημέρωσης κτλ., και από την άλλη οι τεράστιοι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα (πυρηνικός, οικολογικός, δημογραφικός). Στη βάση αυτή το κείμενο μιλά για εγκατάλειψη του δόγματος μετωπικής αντιπαράθεσης των δύο συστημάτων, της πολιτικής της ισχύος και υιοθετεί την ιδέα ότι τα προβλήματα της ανθρωπότητας πρέπει να αντιμετωπισθούν στη βάση της διεθνούς συνεργασίας. Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, υπογραμμίζεται στο κείμενο, οι δυνάμεις της προόδου, της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού θα πρέπει να επιδιώξουν από κοινού τη δική τους ηγεμονία.

Χαρακτηριστικό είναι εδώ ότι εγκαταλείπεται η ιδέα του «σοσιαλιστικού συστήματος» με αποτέλεσμα να τίθενται διαφορετικά και μια σειρά άλλα θέματα όπως φαίνεται στο επόμενο κεφάλαιο.

Στο τρίτο κεφάλαιο με τίτλο «Δημοκρατικός Σοσιαλισμός» γίνεται αναφορά στην κατάρρευση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού» η αιτία της οποίας εντοπίζεται στην κατάπιξη της Δημοκρατίας. Στο κείμενο διαπιστώνεται ότι «οι αντιπροσωπευτικοί θεσμοί, τα δημοκρατικά και ατομικά δικαιώματα, οι πολιτικές και ατομικές ελευθερίες αποτελούν κατακτήσεις της ανθρωπότητας και όχι "αστικές" έννοιες».

Η απόρριψή τους τονίζεται, στο όνομα της «προλεταριακής Δημοκρατίας» ή της «δικτατορίας του προλεταριάτου» οδήγησαν στον αυταρχισμό και το ζητούμενο είναι η Δημοκρατία να γίνει οικουμενική αξία και πραγματικότητα.

Μιλώντας για τις σχέσεις Δημοκρατίας και Σοσιαλισμού το κείμενο επισημαίνει ότι η Δημοκρατία αποτελεί ουσία και περιεχόμενο της πορείας προς μια κοινωνία Δικαιοσύνης και ελευθερίας και η οποία αγωνίζεται για τη συνεχή διεύρυνση του κοινωνικού και οικονομικού περιεχομένου της Δημοκρατίας. Με αυτή την έννοια αναφέρεται και στο μοντέλο ή σύστημα που σημειώσαμε πριν. Ο σοσιαλισμός, τονίζεται, δεν είναι **μοντέλο** ή **σύστημα**, αλλά μια συνεχής και ανοιχτή διαδικασία μεταρρυθμίσεων που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της Δημοκρατίας, επιτυγχάνουν τη λαϊκή συναίνεση και πραγματώνουν τις αξίες της Ελευθερίας, της Ισότητας και της Αλληλεγγύης. Κάτω απ' αυτή την οπτική τονίζεται ότι ο σοσιαλισμός συμπυκνώνει τα αιτήματα της ανθρωπίνης απελευθέρωσης, θεμελιώνει την κριτική στις ανισότητες, στην εκμετάλλευση και την αδικία που αναπαράγει η καπιταλιστική διεύθυνση της οικονομίας και της κοινωνίας και διευρύνει το κοινωνικό περιεχόμενο της Δημοκρατίας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο με τίτλο «Για την Αριστερά του 2000» γίνεται σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των συντακτών του κει-

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Συμπόσιο του ANTI από τις 8 ως τις 11 Μαρτίου 1990

Ο 20ος αιώνας σηματοδεύτηκε στις αρχές του από τη «μεγάλη Οχτωβριανή Επανάσταση», τον Σπαρτακισμό, τον Μπέλα Κουν· ο 20ος αιώνας κλείνει στην τελευταία δεκαετία του με την κατάρρευση των καθεστώτων που αποτέλεσαν ευθεία (ή... «στρεβλωμένη») συνέχεια των ιδεολογικών και θεωρητικών εγγραφών, της Γ' Διεθνούς.

Τα όσα συντελούνται αυτούς τους μήνες στην Α. Ευρώπη υπερβαίνουν κατά πολύ τις δυνατότητες ανάλυσης που διέθετε μέχρι τώρα η ιστορική αριστερή παράδοση. Ταυτόχρονα, όμως, οι εξελίξεις αυτές απαιτούν έναν πρώτο, πρωτόλειο και εντελώς στοιχειώδη ορισμό τους· απαίτηση πολύ περισσότερο έντονη όταν αποδέκτης της είναι η παλιά ή νέα μαρξιστική ή σοσιαλδημοκρατική αριστερά.

Δέκα χρόνια μετά από μια ανάλογη εκδήλωση στην Πάντειο (Νοέμβριο 1980) το ANTI οργανώνει ένα διεθνές συμπόσιο στις 8, 9, 10 και 11 Μαρτίου, για τα προβλήματα και τις προοπτικές στην Ανατολική Ευρώπη, μετά τη λήξη των εκεί καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Το Συμπόσιο θα πραγματοποιηθεί στο μεγάλο αμφιθέατρο της Παντείου σε συνεργασία με το «Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και

Κοινωνικών Επιστημών».

Η θεματική του Συμποσίου θα αφορά σε κεντρικά ζητήματα που σήμερα τίθενται στην ημερήσια διάταξη από τους πρωταγωνιστές των πολιτικών εξελίξεων στην Αν. Ευρώπη: η αλλαγή στις δομές της οικονομίας, η αμφισβήτηση του κεντρικού σχεδιασμού και οι διαφορετικές εθνικές εκδοχές αντικατάστασής των· η ανατροπή του μονοκομματικού συστήματος εξουσίας, η αυτοδιάλυση του «κόμματος» ή και ο τερματισμός του καθοδηγητικού ρόλου και η εισαγωγή πολυκομματικών τύπων πολιτικής αντιπαράθεσης· η αντικατάσταση του κρατικού δόγματος του μαρξισμού - λενινισμού από μια πολυφωνική και ανταγωνιστική μορφή πολιτικής κουλτούρας· η εισαγωγή της οικολογικής προβληματικής ως κεντρικής παραμέτρου στην αντίληψη περί ανάπτυξης· τέλος οι συνέπειες των εξελίξεων ως προς τον εθνικό χάρτη της Ευρώπης και η ανάδυση της εθνικής ιδιαιτερότητας και των διάφορων εθνιστικών ή εθνικιστικών κινήματων.

Προσκεκλημένοι ομιλητές στο Συμπόσιο είναι διανοούμενοι και ενεργά πολιτικά πρόσωπα από τις χώρες της Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης. Μεταξύ άλλων, ο διευθυντής του «Αγκανιόκ» Κόρο-

τις και ο οικονομολόγος - σύμβουλος του Γκορπατσώφ Ποπώφ από την ΕΣΣΔ, ο κοινωνιολόγος Λάζλο Λέγκες και ο Αγκ Ατtilά καθηγητές της πολιτικής επιστήμης από την Ουγγαρία, ο δικηγόρος Π. Πίτχαρτ και ο καθηγητής Β. Σιλχάν από την Τσεχοσλοβακία, ο Αντρέ Μπρι και ο λουθηρανός πάστορας Φρ. Σόρλεμερ από την Ανατολική Γερμανία, ο φιλόσοφος Ιβάν Σλάβωφ και ο κοινωνιολόγος Κρέστιο Πετκόφ από τη Βουλγαρία, ο εκπρόσωπος Τύπου της «Αλληλεγγύης» Γ. Ονίσκεβιτς από την Πολωνία, ο Μ. Μπερεντέι από τη Ρουμανία, ο Εντ. Μορέν και ο Κλωντ Λεζόρ από τη Γαλλία, ο Χ. Μ. Εντσενζμπέργκερ από τη Δ. Γερμανία, οι Τζ. Ναπολιτάνο και Ν. Μπόμπιο από την Ιταλία.

Στο Συμπόσιο θα υπάρχει ταυτόχρονη μετάφραση στα γαλλικά, αγγλικά και γερμανικά. Οι εργασίες του Συμποσίου θα εκδοθούν σε τόμο, σε συνεργασία με το Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών.

Λόγω του ενδιαφέροντος που έχει ήδη κινήσει το Συμπόσιο, όσοι αναγνώστες μας επιθυμούν να το παρακολουθήσουν πρέπει να μας γράψουν στο περιοδικό ώστε εγκαίρως να αποκτήσουν δελτίο συμμετοχής.

Περισσότερες πληροφορίες θα διαβάσετε στο επόμενο τεύχος του ANTI.

μένου ο εντοπισμός των αντιθέσεων και των προγραμματικών αξόνων που αποτελούν σήμερα τα σημεία του αγώνα για τη Δημοκρατία και το Σοσιαλισμό.

Μεταξύ των σημείων που ορίζονται ως το προγραμματικό περιεχόμενο που συγκροτεί την αριστερή στρατηγική σήμερα και που κάνει συγκεκριμένο το περιεχόμενο της πάλης για Δημοκρατία και το Σοσιαλισμό μεταξύ άλλων αναφέρονται οι:

- Αντιμετώπιση οικουμενικών προβλημάτων στη βάση της διεθνούς συνεργασίας.
- Οικοδόμηση της ενιαίας Ευρώπης, επιτάχυνση των διαδικασιών ενοποίησης της Κοινότητας και διαμόρφωση ενός νέου συστήματος αμοιβαίας ασφαλείας.
- Αντιμετώπιση των προβλημάτων του Νότου. Εδώ επισημαίνεται ότι μια φερέγγυα Ευρωπαϊκή Αριστερά δεν μπορεί να διαμορφωθεί αν δεν ξεπεράσει τον ιστορικό ευρωκεντρισμό της.
- Ποιοτική ανάπτυξη που υποτάσσεται στους οικολογικούς περιορισμούς και στην εξοικονόμηση των φυσικών πόρων.
- Κοινωνικός έλεγχος της τεχνολογι-

κής επανάστασης.

- Ενίσχυση της συμμετοχής και των δικαιωμάτων των εργαζομένων στην παραγωγική διαδικασία.
- Μείωση χρόνου εργασίας και πολιτική απασχόλησης που θα αντιμετωπίζει την ανεργία.
- Διαμόρφωση νέας σχέσης Δημοσίου - Ιδιωτικού και νέος ρυθμιστικός ρόλος του κράτους που θα ενισχύει και τις μορφές κοινωνικής παραγωγής και αλληλεγγύης.
- Κοινωνικά κινήματα.

Αυτοί οι προγραμματικοί άξονες ορίζουν κατά το κείμενο και το περιεχόμενο και τη δυνατότητα σύγκλισης των δυνάμεων της Ευρωπαϊκής Αριστεράς. Μιλώντας γι' αυτό, το κείμενο επισημαίνει, ότι η υπόθεση του κοινωνικού κράτους που προώθησε η σοσιαλδημοκρατία μπήκε σε κρίση τη δεκαετία του '70 και οδήγησε στην επικράτηση του νεοφιλελευθερισμού. Με αφετηρία αυτή την ήττα επισημαίνεται στο χώρο των σοσιαλδημοκρατικών και σοσιαλιστικών κομμάτων εδώ και καιρό μια σημαντική αυτοκριτική αναζήτηση. Αυτές οι διεργασίες

κάνουν κατά την εκτίμηση του κειμένου την Ευρωπαϊκή Αριστερά όχι μακρινό όραμα, αλλά μια πραγματικότητα που οικοδομείται μέρα με τη μέρα και η οποία αφορά πλέον και κόμματα που εμφανίζονται στην Ανατολική Ευρώπη.

Στο κείμενο τέλος αφού επισημαίνεται ότι οι βασικές πολιτικές δυνάμεις του δημοκρατικού σοσιαλισμού βρίσκονται συγκεντρωμένες στη Σοσιαλιστική Διεθνή τονίζεται ότι η ΕΑΡ θα διερευνήσει τις μορφές συνεργασίας με τη Σοσιαλιστική Διεθνή.

Είναι προφανές ότι οι διαπιστώσεις αυτές του κειμένου δημιουργούν, επειδή ακριβώς διαχωρίζονται με τις αντίστοιχες του ΚΚΕ, ένα νέο πεδίο διαλόγου και αντιπαράθεσης στο χώρο και του Συνασπισμού, αλλά και του ΠΑΣΟΚ. Φυσικά τόσο το ΚΚΕ όσο και η ΕΑΡ δεν σημαίνει ότι «εξοφλούν τους λογαριασμούς τους» με τα τεράστια ιδεολογικά, πολιτικά και προγραμματικά θέματα που άνοιξαν με την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» με τα «ντοκουμέντα» περί των Ανατολικών χωρών. Το αντίθετο... []

ΚΚΕ: Οι «σοσιαλιστικές χώρες»...

Πώς ο Περισσός υπνώνει συνειδητά και επικίνδυνα

ΟΥΔΕΠΟΤΕ η μικροκοινωνία που συνιστά το κάθε κομμουνιστικό κόμμα εκφράζει εναργέστερα το καταστατικά σχιζοειδές σύνδρομό της απέναντι στην ίδια την πρακτική της, όσο σε συγκυρίες στις οποίες εγγράφονται σπειροειδούς μορφής και ενδογενούς αφετηρίας κρίσεις· κρίσεις που αναπαράγονται —με υφέρποντα ή εμφανή τρόπο— από την ίδια τη λογική που διέπει όχι μόνον την λενινιστικής καταβολής θεωρία και πρακτική περί «κόμματος νέου τύπου», αλλά και συνολικότερες θεωρητικές περιοχές του πάλαι ποτέ ενιαίου μαρξισμού· λενινισμού· και είναι το ελάχιστο αφελές να ισχυριστεί κανείς σήμερα, ότι η όποια θεωρητική «σχολή» περί γραφειοκρατίας είναι επαρκής και ικανή για να ερμηνεύσει φαινόμενα τα οποία εξικνούνται μέχρι τις σφαγές της Τιμisoάρα, ή τον εφιαλτικό λαβύρινθο των στοών της «Σεκιουριτάτε».

ΤΑ ΔΥΟ τελευταία κείμενα που μέσα από παλινωδίες, δισταγμούς, τριγμούς και εξισορροπητικές χειρονομίες εγκρίθηκαν επιτέλους από την ΚΕ του ΚΚΕ αποτελούν ασφαλές τεκμήριο τόσο της προαναφερόμενης σχιζοειδούς συμπεριφοράς όσο και της εγγενούς κρίσης που, τελικώς, επί σειρά ετών ενδημεί στο κόμμα αυτό, χωρίς ευδιάκριτη ικανότητα επιτελικής διαχείρισής της.

Οι ευθύνες σε μια «παρέα»

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ σχετικά με τους διαγραμμένους του ΚΚΕ συνιστά ίσως αυθεντικότερο δείκτη της παραπάνω συμπεριφοράς, ακριβώς γιατί αφορά ένα μέρος —και μάλιστα ιστορικό— της ίδιας της ύπαρξής του, του προσώπου του. Έπρεπε να «εξοστρακιστούν» της κομματικής κοινωνίας οι κατ' επιπόλαιη έγκλιση «διαφωνούντες», για να ομιλήσει το κόμμα ολίγα περί της πρόσφατης ιστορίας του —φαινόμενο σύνηθες και χαρακτηριστικό της πολιτικής αφασίας περί εαυτού που ορίζει κατά τρόπο κυρίαρχο άπαντα τα κόμματα «νέου τύπου», που έχουν, δεκαετίες τώρα, περιαχθεί στην τάξη μιας μουσειακής «τρεμπεσίνας» —ούτε καν ατμομηχανής. Έπρεπε δέκα χρόνια μετά να μάθει, ακόμα και το ορισμένο κοινό της «πρωτοπορίας», ότι «σεχταριστικές νοοτροπίες» υπήρχαν στην ΚΝΕ από τα τέλη της δεκαετίας του '70. «Δεν αντιμετωπίζονται», μάλιστα, «με την απαιτούμενη προσοχή, αλλά αντίθετα θεωρούνται φυσιολογικές».

ΣΕ ΑΥΤΗ τη φράση, λοιπόν, εξοφλείται το γραμμάτιο του ΚΚΕ απέναντι στην ίδια την κυρίαρχη πολιτική του, κι αυτό είναι ακριβώς η σχιζοειδής συμπεριφορά του: τι «προσοχή» μπορούσαν να δείξουν οι πατέρες και ιθύνοντες των ΚΝΑΤ, εκείνα τα ξημερώματα της Δευτέρας 17 Δεκεμβρίου 1979, όταν στην κατάληψη του Χη-

μείου η κατάσταση «φρονιμέψε» από τα τάγματα της ΕΣΑΚ και της ΚΝΕ; Πραιτωριανοί; Ποιος τους ανάθρεψε; Και μήπως είναι το μόνο παράδειγμα;

Ή ΜΗΠΩΣ αυτοί οι «συνεπείς αριστεροί», και μάλιστα αυτή η νεολαία - κόμμα «αριστερά του ΚΚΕ» (όπως «ομολογείται» τώρα...), δεν χρησιμοποιήθηκε από «γνωστά στελέχη του κόμματος» ως μοχλός πίεσης, ομάδα διαπραγμάτευσης και παρουσία τους στην ενδοκομματική διένεξη για τον έλεγχο της πολυεπίπεδης και πολύμορφης κομματικής πυραμίδας; Και ποια, τέλος πάντων, είναι αυτά τα «γνωστά στελέχη» που οικειοποιήθηκαν την ΚΝΕ; Ποιος εμπνεύστηκε το περίφημο φυλλάδιο περί «διαπαιδαγώγησης των συνεπών»;

ΟΛΑ ΜΟΙΑΖΟΥΝ να συντελούνται στον κόσμο του ου-τόπου, του αοράτου, του αγνώστου. Όταν ένα κομμουνιστικό κόμμα αλλάζει πολιτική, επειδή διέρχεται κρίση προσαρμογής στα νέα δεδομένα την οποία ετεροχρονικά «διαβάζει» με την αλφάβητο της δύστοκα νέας πολιτικής του και προσπαθεί να ψελλίσει, φωνήεντα περί του παρελθόντος του είναι στατιστικά, και γι' αυτό άχαρα, διαπιστωμένο ότι επιλέγει την ομιλία σε τρίτο ενικό ή τρίτο πληθυντικό πρόσωπο, αφού πρώτα χαρακτηρίσει ως «τάσεις» αυτό που, αντιθέτως, όριζε τη συνολική του πολιτική ύπαρξη, σκέψη, πράξη.

ΤΟ «ΚΟΜΜΑ» διχάζεται όταν θεωρεί τον εαυτό του ως προς το παρελθόν, είναι ως εάν ομιλεί για «κάτι-άλλο-εκτός-του-εαυτού-του», διότι δεν μπορεί, η όποια παρουσία κριτικής σκέψης που μπορεί δυνάμει να διαθέτει, να συμπεριλάβει στα στοιχεία της τον ίδιο τον κτήτορα τούτης της παρουσίας. Όπως στην περίπτωση των «15» μελών της ΚΕ του: «ευθύνες (σ.σ. για την ανάπτυξη και δράση της «αντικομματικής ομάδας»)»... *βρίσκονται συλλογικά στο Πολιτικό Γραφείο... υπάρχουν βέβαια και στην Κεντρική Επιτροπή*, λέει η απόφαση. Όλος ο κρίσιμος για ένα ΚΚ μηχανισμός, δηλαδή η ιδεολογία, η εργατική πολιτική και τμήμα του «οργανωτικού» ήταν στα χέρια των αποχωρησάντων ή διαγραφέντων. Αυτό το ξέρανε και οι μη παροικούντες την Ιερουσαλήμ και δεν περίμεναν να το μάθουν τώρα. Το γιατί συνέβη αυτό «Εδώ και πολλά χρόνια», μάλιστα, είναι το κύριο πολιτικό ερώτημα, στο οποίο δεν απαντά η «αυθεντία» της Κ.Ε.

ΚΑΙ ΑΥΤΟ συμβαίνει διότι αν έθετε και απαντούσε το ερώτημα αυτό, θα έπρεπε να μη διαχέει τις ευθύνες, να ομιλήσει συγκεκριμένα και, πριν απ' όλα, να αποδεχτεί να πει ότι αυτή η «παρέα», όπως ονομάζουν σήμερα τους «15», ήταν, απλούστατα, αυτό που όριζε, συγκροτούσε και συνείχε ολόκληρο το ΚΚΕ. Δεν ή-

του Χρ. Κυριαζή

σαν κάποια άτομα που συμμερίζονταν την ίδια «άποψη», ήταν η πολιτική και η ιδεολογία συνολικά του ΚΚΕ, και επί σειρά δεκαετιών, ήταν μια δομή που στον ενδοκομματικό καταμερισμό εργασίας είχε (και, εύλογα, για πολλά χρόνια) ως φορείς της τα συγκεκριμένα φυσικά «πρόσωπα». Ήταν αυτή η πολιτική ακριβώς και όχι κάποιες «πιέσεις» που ανέδειξε τον όποιο κ. Γράψα σε καθοδηγητική θέση. Ήταν αυτή η πολιτική και όχι η «παρέα» των «15» που έφτασε στο σημείο να δημοσιεύονται στο Ριζοσπάστη μέχρι και τα «λογοτεχνικά» τερατουργήματα του Μπρέζνιεφ. Ήταν αυτή η πολιτική που οδήγησε στην εξύμνηση της σοβιετικής εισβολής στο Αφγανιστάν, που λογόκρινε την ειδησεογραφία για το «πολωνικό», που έβαζε στην ίδια μοίρα την πληροφόρηση για τον Γκορμπατσώφ με εκείνη για τον Λιγκατσώφ και, τελευταία, ακόμα και μέσα στη γενικευμένη κρίση της, «διύλιζε» την πληροφόρηση για το γκρέμισμα των καθεστώτων του Συμφώνου της Βαρσοβίας.

Το ΚΚΕ δεν μιλά για τον εαυτό του γιατί αν θα το έκανε θα έπρεπε να προχωρήσει σε οριακές —έως αυτοδιάλυσης— αλλαγές του. Αντίθετα, ακόμα και σήμερα οι *Τσολάκηδες* συμβιούν επ' αμοιβαίω συμφέροντι με τους *Ανδρουλάκηδες*. Και η συμβίωση αυτή γεννά τέρατα, σε απόλυτη αρμονία με τον δεινόσαυρο που είναι ο μηχανισμός και η αποτρόπαια έως επικίνδυνη λογική του. Όταν σε κάποιο πρόσφατο «αχτίφ στελεχών» ρωτήθηκε μέλος του Πολιτικού Γραφείου «γιατί στείλαμε αντιπροσωπεία στο συνέδριο του Ρουμάνικου Κ.Κ.» αυτός απάντησε: «*εδώ στείλαμε αντιπροσωπεία στο Συνέδριο του Ουγγρικού Κ.Κ.*». Ακριβώς! Πώς στέλνεται αντιπροσωπεία στους «ρεβιζιονιστές»; Αυτά λέγονται όταν στην Ανατολική Ευρώπη και αλλού έρχεται το τέλος του κόμματος που για έναν αιώνα ονομαζόταν «κομμουνιστικό».

1968: Ποιο λάθος;...

Η ΛΟΓΙΚΗ, ολόκληρη η ιδεολογική αυτή συγκρότηση είναι ταυτόσημη και στο κείμενο που ψήφισε η ΚΕ του ΚΚΕ σχετικά με τον «υπαρκτό σοσιαλισμό». Στη δεύτερη αυτή απόφαση, καταδειχνεται με τον πλέον σαφή τρόπο ότι δεν είναι η «παρέα» των τέως μελών της Κ.Ε. που μπορεί να χρεωθεί τα γραμμάτια του τριτοδιεθνισμού· είναι συλλήβδην το ΚΚΕ που δεν μπορεί να αποκαταστήσει την επικοινωνία του με την εκτός αυτού κοινωνία και πολιτική. Οι ανατολικές χώρες χαρακτηρίζονται «σοσιαλιστικές», και το μέλλον του «σοσιαλισμού» περιγράφεται λαμπρό, αφού με αυτόν ξεκίνησε και με αυτόν κλείνει ο 20ος αιώνας (άσχετα αν, στο κλείσιμο του αιώνα, ο «σοσιαλισμός» σπέρνει θάνατο και κατατάσσεται

σετα στα προϊστορικά τέρατα της ανθρωπότητας).

ΠΩΣ, λοιπόν, εξηγείται η, επιεικώς χαρακτηριζόμενη ως, «κρίση»; Για όλα ευθύνεται όχι ο «σοσιαλισμός» αλλά το «μοντέλο» του (λες και υπάρχει κάποια ουσία που παραμένει αναλλοίωτη και μόνον η εκφρασή της, αυτόνομη, αυθύπαρκτη, το μόνο και μέγα ενσάρκωμα κάποιου «αντικειμενικά υπάρχοντος πνεύματος», είναι αυτή που έχει λόγο και αιτία στο παρόν και στην ιστορία: μεταφυσική δογματική, το γνωστό «αμπρί» των κατά τα άλλα υλιστών της αγίας κομμουνιστικής οικογένειας...). Και στην απარიθμηση των συμπτωμάτων της κρίσης υπάρχει μέχρι και το πρόβλημα της «ποιότητας των προϊόντων», αλλά πουθενά δεν αναφέρεται τι τύπος πολιτικού καθεστώτος ήταν αυτός που είχε εγκαθιδρυθεί. Το μόνο που κατά το ΚΚΕ ερμηνεύει την κρίση είναι οι «γραφειοκρατικές παραμορφώσεις» στο... εποικοδόμημα ενός πάσχοντος μοντέλου της κατά τα άλλα υγιούς σοσιαλιστικής του υποδομής. Έπρεπε να περάσουν τόσα χρόνια για να υιοθετήσει το ΚΚΕ την ηπιότερη μορφή κριτικής που ασκείτο στα καθεστώτα αυτά (από τη γέννησή τους ήδη) από κόμματα που επί σειρά δεκαετιών χαρακτήριζε σταλινικότητα ως «ρεβιζιονιστικά», «αντισοβιετικά» κττ. Έπρεπε να περάσουν χρόνια για να ανακαλύψει το ΚΚΕ ότι ο πάλοι ποτέ ευρωκομμουνισμός δεν στέγαζε πράκτορες της CIA, ούτε ήταν αποκύημα των «διαστρεβλωτών του μαρξισμού - λενινισμού». Και αφού εμπράκτως προσχωρεί μετά από τόσα χρόνια στην εν λόγω προβληματική, είναι ανίκανο να αρθρώσει οποιαδήποτε λέξη για την παλαιότερη σταλινική - σοβιετική του ειδή.

ΟΜΩΣ, η λογική της αναπαραγωγής του μηχανισμού από το παρελθόν στο παρόν με πολιτικούς χειρισμούς συμβιβαστικού χαρακτήρα απαιτεί και επιμερισμό του «καλού» και του «κακού»: Αυτό το μοντέλο (που το ΚΚΕ λέει σήμερα πια ότι έχει μπει σε κρίση «*εδώ και χρόνια*») «*έδωσε πολλά*». Και πώς θα μπορούσε να είναι αλλιώς αφού «*στη βάση του*», σε «*τελική ανάλυση*» —κατά τη μαρξιστικο-λενινιστική χρήση του όρου...— ήταν σοσιαλιστικό; Βέβαια, υπάρχει και το παράδειγμα της Ρουμανίας, που χαρακτηρίζεται μεν ως δικτατορία (εδώ το ΚΚΕ μιλάει ελεύθερα, γιατί ο Δράκουλας αναγνώριζε μόνον το ΚΚΕ εσωτερικού), αλλά το έρωτήμα είναι πώς συμβιβάζεται η δικτατορία με το σοσιαλισμό· ίσως γι' αυτό ο κ. Καραγκουλές, (TOP FM, Δευτέρα 8 Ιανουαρίου) είπε «*ας αφήσουμε κατά μέρος τη Ρουμανία*»... Μήπως είναι ευκολότερο να «μιλήσουμε» για τη σοσιαλιστική Ανατολική Γερμανία; Εκεί που ο υπουργός έπαιρνε μίζες από παράνομο εμπόριο όπλων και ο αρχηγός τού άνευ ατομικής ιδιοκτησίας καθεστώτος είχε στην ιδιοκτησία του κάποια χιλιάδες στρέμματα; Δύσκολο να «μιλήσουμε» και γι' αυτές τις χώρες. Μήπως να μιλήσουμε για τον Ζίβκωφ; Εκεί η «μεταπολίτευση» κά-

νει ευκολότερη τη «συζήτηση», γιατί ελέγχει κάπως την έκρηξη, ή τη ροή των ερευνών για το πριν καθεστώς.

ΠΑΝΤΩΣ, αποκαλυπτικότερη και χαρακτηριστικότερη της λογικής της ιδεολογίας του ΚΚΕ είναι η στάση του απέναντι στην Τσεχοσλοβακία (ειρήσθω εν παρόδω: το ΚΚ αυτής της χώρας υποστήριξε τον Χάβελ και το ΚΚΕ λέει απλώς ότι «*επανεμφανίζεται η αντιπολίτευση*»!) Η απόφασή του τού '68 χαρακτηρίζεται ως λάθος. Αλλά με τα όσα συνοδεύουν αυτό το «λάθος» είναι καλύτερο να μην το είχαν υποστηρίξει· πλάι στο λάθος «μεν», υπάρχουν πολλά «αλλά» —τι «*ψυχρός πόλεμος*», τι «*κίνδυνος αποσταθεροποίησης*» τότε, τι «*βασιστήκαμε στις πληροφορίες*», τι «*μας ζητάγανε δηλώσεις αποκήρυξης της Μόσχας*», τι «*συμπαραστάση στις σοσιαλιστικές χώρες*»... Και, για όποιον δεν κατάλαβε, είναι απλούστατο: η απόφαση του ΚΚΕ που το '68 «*χαιρέτισε την αδελφική βοήθεια του λαού της Σοβιετικής Ένωσης στον αδελφό τσεχοσλοβακικό λαό*» ήταν ορθότερη, αφού υπήρχαν τόσοι πολλοί λόγοι που μπορούν να την... εξηγήσουν.

ΤΕΛΙΚΑ, τέτοιου είδους προσεγγίσεις γίνονται και θα γίνονται όσο το κεντρικό κριτήριο θα εξακολουθεί να είναι το «*ποιος έχει τα μέσα παραγωγής*». Το κράτος ή οι ιδιώτες; Και αν τα έχει το κράτος, δεν δίνεται καμία σημασία στο ότι οι διαχειριστές αυτού του κράτους, διαχειρίζονται επίσης, μεταξύ άλλων, την υπεραξία αλλά και την τυπικά κρατικοποιημένη, ιδιοκτησία.

ΒΕΒΑΙΑ, το ΚΚΕ υπόσχεται επανεξέταση της θεωρίας του για το σοσιαλισμό. Τέτοια όμως δεν μπορεί να υπάρξει, αν πρώτα δεν αποφασίσει τη ριζική αλλαγή του ως «κόμματος νέου τύπου», απόφαση που ισοδυναμεί με αυτοδιάλυση... □

Books and comics from USA

at very cheap prices

Fiction and non-fiction books

We have thousand titles of books: Novels, scientific books (computer, economy, psychology, biology, history, geography etc.).

Movie classics, rare art books and magazines for collectors.

Rare Comics (Marvel, DC etc.).

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΦΙΛΟΛΑΟΥ 151, ΤΗΛ. 7015292
Τέρμα Τρόλεϋ Αγ. ΑΡΤΕΜΙΟΥ Νο 4

Η ΑΝΕΠΑΝΟΡΘΩΤΗ ΕΝΟΧΗ ΤΗΣ

Σα σε κάποιο εφιάλτη, ο Κισλιακόφ
θυμήθηκε τη φράση της Μίλερ: «Τη
Ρωσίδα, την αγοράζεις με τρία
ζευγάρια μεταξωτές κάλτσες»
Π. Ρομανόφ, «Για τρία ζευγάρια
μεταξωτές κάλτσες», Μόσχα, 1934

Σήμερα, όλα πια είναι προφανή. Κι ακριβοπληρωμένα. Γι' αυτό και οι αγωνιστές κι οι αγκιτάτορες του ΚΚΕ και των αδελφών κομμάτων δεν μπορούν να περάσουν αβρόχοις ποσί στη μετασταλινική τους φάση, προφέροντας ελλειπτικές κριτικές (ποτέ αυτοκριτικές) και προσβλέποντας σε ένα σωτήριο «εκσυγχρονισμό». Τον οποίον εξάλλου δεν ξέρουν πώς να οργανώσουν, αφού η νοοτροπία παραμένει βοσκηματώδης, τα ήθη βάρβαρα και η υποταγή στη χαλκευμένη ιστορία ανέπαφη.

Τρεις γενιές κομμουνιστών μεγάλωσαν μέσα σε ένα νηπιώδη αντικομμουνισμό, που συνέβαλε στη δημιουργία ενός κόμματος ίντριγκας και συνωμοσίας, όπου η κυρίαρχη ιδεολογία δεν απέκτησε ποτέ καμιά σχέση με το σοσιαλιστικό ανθρωπισμό. Το ΚΚΕ, μικρογραφία των κυβερνητικών κομμάτων της Ανατολικής Ευρώπης, έκθαμβο μπροστά στη φενάκη του αγλαού σοσιαλισμού, υπήρξε ένα μικροαστικό κόμμα, ένα κόμμα που κολάκευε και κολακεύει τους μικροαστούς και την ηθική τους αθλιότητα.

Οι ηγέτες του, ήδη από την εποχή του κυνηγητού των μαγισσών (λιγκβινταριστές κ.ά.) αποτέλεσαν ομοιώματα των σταλινοειδών, εφαρμόζοντας μια δεξιά ιδεολογία: περιφρόνηση της δημοκρατίας, τόσο μέσα στο κόμμα, όσο και μέσα στην κοινωνία, εξοστρακισμός της επανάστασης στην καθημερινή ζωή, νόθευση της Ιστορίας και πεισματική ενδοτικότητα στις πιο παραμορφωτικές αντανάκλασεις της Σοβιετικής Ένωσης και των «άλλων» σοσιαλιστικών χωρών.

Τα στελέχη που αναδείχτηκαν μέσα από τις πιο προσβλητικές διαδικασίες, εκείνα που έχτισαν ένα κόμμα ψευδολογίας και προπαγάνδας, επιζούν ακόμα, παρακολουθώντας με δήθεν ψυχραιμο βλέμμα, να κατακερματίζονται οι, έστω αμφίβολες ελπίδες, εκατοντάδων χιλιάδων πολιτών, έρμαιων της αντιστασιακής ρητορικής. Κάποιος πρέπει να απολογηθεί ενεργητικά γι' αυτή την κλοσισαία προδοσία: ο σοσιαλισμός δεν υπήρξε ποτέ, αν και στο όνομά του τα καλύτερα παιδιά διώχτηκαν και εξοβελίστηκαν στο πυρ το εξώτερον, με παράλληλη απαίτηση αυτοθυσίας και «παλικαριάς» — συστατικά της συνταγής ηρωποίησης.

Το ΚΚΕ διαπράττει ένα συνειδητό έγκλημα κατ' εξακολούθηση. Δυσφημεί την αριστερή ιδεολογία. Άλλοτε γιατί την

Οι ηγέτες του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος — της κομμουνιστικής ακινησίας — οι αιώνιοι Άγιοι Ονούφριοι, οφείλουν, επιτέλους, να επωμιστούν το βάρος της ενοχής τους. Μια ενοχή που τη μοιραζόμαστε κι εμείς, «οι άλλοι», οι αγιόπαιδες της κομμουνιστικής ιδεολογίας, που δεν συνδέσαμε ποτέ το πολιτικό μας όνειρο με το βαναυσούργημα του «υπαρκτού» σοσιαλισμού, αλλά, που δεν καταγγείλαμε αρκετά ένارθρα τη μνημειώδη αβελτερία των εγχώριων φερέφωνων του ΚΚΣΕ.

ταυτίζει με το νεφελώδες δίδυμο του «μαρξισμού - λενινισμού», άλλοτε γιατί υπαινίσσεται σαν συνέχειά του το σταλινισμό, άλλοτε γιατί ξεπέφτει σε ένα πρακτικίστικο εργατικό/πατριωτικό λόγο. Με τέτοια υλικά — ελληνοπρέπεια/ξеноφοβία, απλοϊκή συνθηματολογία και μεσαιωνικό πουριτανισμό — έχει διαπαιδαγωγήσει τους κομμουνιστές αυτής της χώρας, ένα συνονθύλευμα από παπαγάλους, τσιτατολόγους, χαύνα παιδιά του λαού, θρησκευόμενα κάτω από την αγιογραφία του Λένιν.

Γι' αυτή την εικόνα, την κύρια ευθύνη φέρνει ο κομματικός μηχανισμός, το δυσειδές κατασκεύασμα που δικαιούται να καταγγέλει μόνον όποιος το έχει γνωρίσει. Κι όποιος είναι, ακόμη, πάντα, κομμουνιστής. Η «κριτική» των αστών είναι εντελώς άκυρη, αν και η γενική πολιτική τους κουλτούρα είναι σαφώς ανώτερη: κι όμως, το ΚΚΕ, καθώς και οι υπόλοιποι δήθεν ανανεωτικοί σχηματισμοί, βρίσκονται αυτή τη στιγμή εκτεθειμένοι — ανεπανόρθωτα — στην κακεντρέχεια των αντικομμουνιστών, που προφητεύουν το τέλος των ιδεολογιών.

Αν το ΚΚΕ διαθέτει ίχνος ευαισθησίας, είναι ανάγκη να παραδεχτεί τώρα — έστω και ανεπίκαιρα — την τεχνική της παραπλάνησης και της συλλογικής αποβλάκωσης που εφάρμοσε μέσα από όλες του τις πράξεις και τα υλικά. Μέσα από την καθημερινή πρακτική του κόμματος (παραγοντισμός, κατάργηση κάθε εναλλακτικής στάσης, τυφλή πίστη στην ηγεσία κι όλα τα άλλα τα γνωστά), μέσα από την ιδεολογική δουλειά (και δουλεία) και

μέσα από την παρουσία των κομμουνιστών μέσα στον κόσμο. Το ΚΚΕ δεν μπορεί και δεν πρέπει να ξεμπερδέψει με δυο-τρία κείμενα επαναπροσαρμογής στα σημερινά δεδομένα-κείμενο για τις σοσιαλιστικές χώρες, δημοσίευση του πολιτικού πορτρέτου του Στάλιν κτλ. Αν θέλει να επιζήσει, όχι πλέον εξαιτίας της ανεπάρκειας και της αφροσύνης του κοινού, αλλά εξαιτίας μιας συνειδητής στράτευσης για μια κοινωνία δικαίου, είναι απαραίτητο να καεί στους 451° Φαρενάιτ.

Αν διασχίσει κανείς το έντυπο ίχνος του κόμματος (ΡΙζοσπάστης, Κομψή, Προβλήματα Ειρήνης και Σοσιαλισμού, Σύγχρονη Γυναίκα, Επιστημονική Σκέψη, Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή κτλ.) θα πρέπει να παραδεχτεί πως οποιαδήποτε στάση πλην της ανοιχτής καταγγελίας, αποτελεί ενοχοποιητικό στοιχείο: το ΚΚΕ, προσκολλημένο σε μια μολυσματική τεχνική της εξουσίας πλαστογραφεί την Ιστορία (μάλλον μπρεζνιεφικά), αποσιωπά την πραγματικότητα που δεν το εξυπηρετεί, προβάλλει υπερσυντηρητικές θέσεις για τα ζητήματα του κοινωνικού εικοδομήματος (οικογένεια, γυναίκες, σεξ, ναρκωτικά, εναλλακτικά κινήματα, μειονότητες) και χτίζει ένα άτεγκτο πρόσωπο πολιτικού φανατισμού.

Οι κομματικοί ηγέτες (αλλά και στελέχη, και μέλη και οπαδοί), είναι τόσο πολιτικά, όσο και πολιτιστικά δεξιοί. Αν και επί μια εικοσαετία έβλεπαν το ΚΚΕ εσωτερικού τη σιλουέτα του Μπερνστάιν και του Καούτσκι (στους οποίους κάποτε θα πρέπει να ανατρέξουν από το πρωτότυπο κι όχι μέσα από τα εν θερμώ λεγόμενα του Λένιν), αν και, πάντα, όποιος δεν ήταν μαζί τους χαρακτηριζόταν είτε αριστεριστής, είτε ρεφορμιστής, η άποψη που είχαν για τον κόσμο παρέμεινε αβάρης και συντηρητική, μια ασκητική θρησκεία που πάσχιζε να βρει θέση στον σύγχρονο κόσμο. Κάτω από τη βαριά σκιά του εφαρμοσμένου σοσιαλισμού και της εγχώριας καθυστέρησης, αναπτύχθηκε ένα σύστημα αξιών που έχει σημείο αναφοράς από ιδεολογική άποψη τη «μονολιθικότητα» του κόμματος κι από πρακτική το βίο και την πολιτεία της Μητέρας Τροφού-Σοβιετικής Ένωσης. Με τα δεδομένα αυτά, το ΚΚΕ παρέμεινε ένα κόμμα γεμάτο μυστικά, που ακρωτηρίασε τον μαρξισμό και γέννησε μια στρατιά αεροκόπων, που αλητεύουν πολιτικά, απομονώνοντας λενινιστικά εδάφια για να επικυρώσουν τη σοσιαλφασιστική νοοτροπία που τους διέπει.

Το 1990, η δημοσίευση της «μυστικής έκθεσης» του Χρουτσόφ στο 20ό συνέδριο του ΚΚΣΕ, δεν σημαίνει τίποτα απολύτως, πέρα από μια αργοπορημένη και δειλή ανταπόκριση στους καιρούς. Ούτε το ότι τα βιβλία της κ. Αλέκας Παπαρήγα

ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

της Σώτης Τριανταφύλλου

για το πώς να γίνουμε καλές σύζυγοι και νοικοκυρές, δεν διαβάζονται πια, σημαίνει πως το ΚΚΕ και Σία αρχίζουν να τραυλίζουν μια-δυο αλήθειες. Οι ίδιοι άνθρωποι, οι άμεσα υπεύθυνοι για την κνίτικη κατάσταση και την ιδεολογική συγγένεια των σταλινικών με το ΠΑΣΟΚ, βρίσκονται στα ίδια γραφεία, περιμένοντας να καταλαγιάσει ο κουρνιαχτός και προβάλλοντας έναν υπεραισιόδοξο εθνοκεντρισμό. Κι ακόμα, διαδίδοντας την τετριμμένη ρητορική των «λαθών», τόσων όμως λαθών, που καταλήγουν να μεταμορφώνουν όλη την ελληνική κομμουνιστική Αριστερά σε ένα παλιό, κουρασμένο λάθος.

Αυτό το λάθος δεν διορθώνεται. Διαγράφεται. Γκρεμίζεται. Εκτός αν όλος αυτός ο στρόβιλος και η αλυσίδα από τραγωδίες αποδοθεί γρήγορα κι εύκολα στην «κακιά ώρα» του σταλινισμού, μια ακόμα μεταφυσική στις τόσες που έχει επισωρεύσει η επίσημη κομμουνιστική εκ-

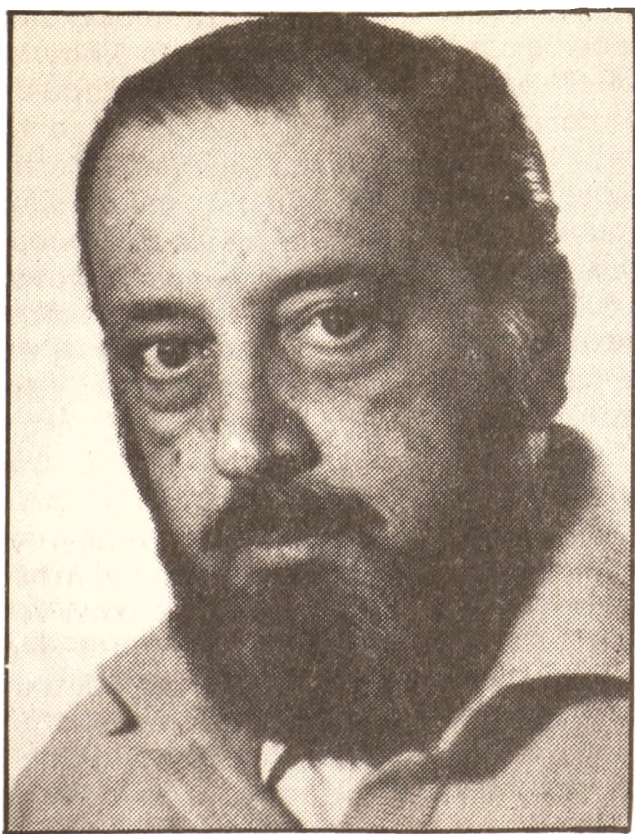
προσώπηση. Μόνο μέσα από την χωρίς όρους και περιορισμούς ανάλυση του παρελθόντος κι αντιμετώπιση των σημερινών φαινομένων μπορεί να προστατευτεί το σοσιαλιστικό όνειρο, που κατάντησε όνειδος μετά από δεκαετίες ψεμάτων και στατιστικών. Αυτό που επιχειρεί το ΚΚΕ σήμερα είναι ένα ακόμα λάθος: το σοσιαλιστικό σύστημα δεν παρέκκλινε στην πορεία, δεν γραφειοκρατικοποιήθηκε παρά τις αγαθές προθέσεις και δεν παραμορφώθηκε από τα ανθρώπινα σφάλματα. Απλώς, δεν συνέβη. Κάτι που επιβεβαιώνει την παλιά σοφία, ότι ο σοσιαλισμός δεν φοριέται σαν καπέλο, δεν εξαγεται και δεν εξαγοράζεται. Αν λοιπόν οι ηγέτες του ΚΚΕ εξακολουθούν να πιστεύουν στο σοσιαλισμό-πράγμα που θα ευχόταν κανείς —εξακολουθούν να πιστεύουν και στην επανάσταση. Κι η επανάσταση δεν είναι όπως την περιγράφουν οι αγαπημένοι νεόκοποι διαμορφωτές γνώμης σαν τους κ. Έντουαρντ Ρό-

ζενταλ και Αλεξάντρ Μπίρμαν. Η επανάσταση είναι αλλοιώς. Πολύ μακριά τόσο από τη νωθρή αντίληψη των γηραλέων ε-αμογενών, όσο και από κείνη των οργισμένων νιάτων που χορεύουν το χορό της φωτιάς σε ευτελείς αντιεξουσιαστικές καταστροφές.

Κανείς λοιπόν δεν είναι αθώος. Ούτε οι οπαδοί του ΚΚΕ, που ποτέ δεν έψαξαν, ποτέ δεν μελέτησαν, ποτέ δεν αναρωτήθηκαν, ούτε οι «ανανεωτές» που, στη βάση μιας αταξίας απέναντι στη Μόσχα, εμπιστεύτηκαν το επονείδιστο καθεστώς του Τσαουσέσκου. Ούτε οι ανεξάρτητοι —οι «ανένταχτοι»— που, στο σύνολό τους, κράτησαν την αλήθεια για τον εαυτό τους, ή πέρασαν σε μια καταγγελία από τα δεξιά, την πιο πρόχειρη λύση σε μια εποχή πολιτικής πλαδαρότητας. Ούτε και η οδυνηρή μειοψηφία, που βρέθηκε, με κάθε συνειδηση των συνεπειών, στο πλάι των κομμουνιστών, να αγωνίζεται για αντιδιαμετρικά αντίθετα πράγματα, περιμένοντας με λύσσα να έρθει ο καιρός που ο Ριζοσπάστης δεν θα έχει πρωτοσέλιδο τα γενέθλια του Μπρέζνιεφ και που οι Κνίτες δεν θα περιδιαβάζουν τον κόσμο φτύνοντας ψέμματα. Περιμένοντας να έρθει ο καιρός που θα τελιώσει η φάρσα, μαζί με το σοσιαλισμό εκείνο, που πουλάει την τιμή του για τρία ζευγάρια μεταξωτές κάλτσες.

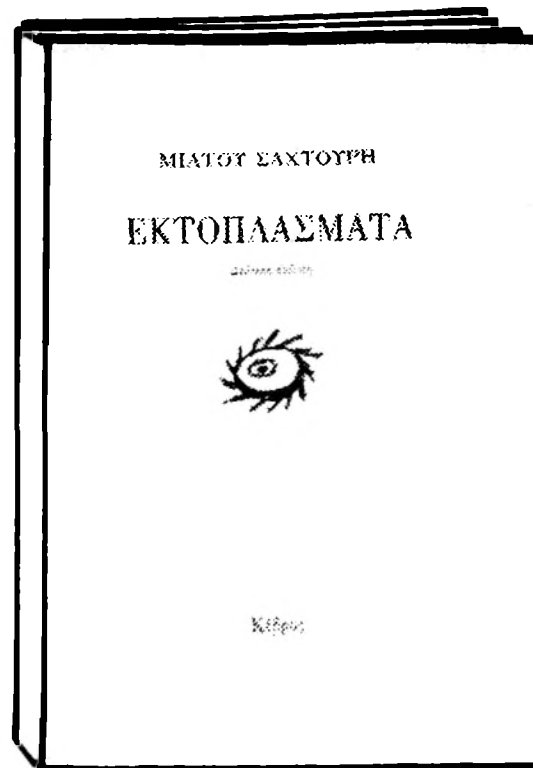
εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – τηλ. 36.02.007

ΜΙΑΤΟΥ ΣΑΧΤΟΥΡΗ ΕΚΤΟΠΛΑΣΜΑΤΑ

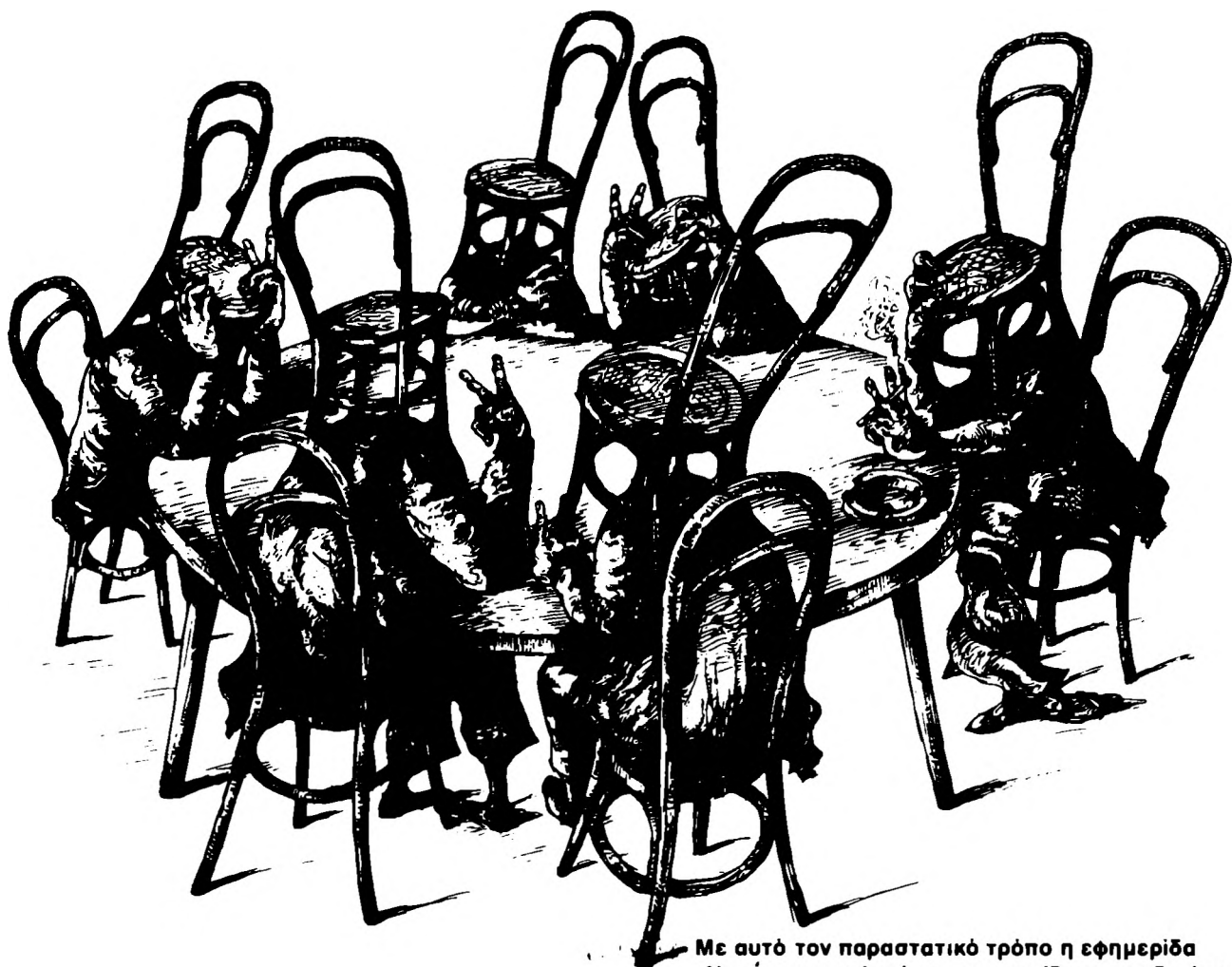
μόλις κυκλοφόρησε

Δεύτερη Έκδοση

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ: Η ΑΔΥΝΑΤΗ ΑΝΤΙ

του Νίκου Χίου

Με αυτό τον παραστατικό τρόπο η εφημερίδα «Ναρόντνα κουλτούρα» απεικονίζει τις συζητήσεις της «στρογγυλής τράπεζας» ανάμεσα στην κυβέρνηση και την αντιπολίτευση.

Η διατήρηση της πρωτοβουλίας των κινήσεων από τη νέα ηγετική ομάδα του κομμουνιστικού κόμματος στα πολιτικά δρώμενα, η καθημερινή εμφάνιση και νέων πολιτικών κομμάτων, κινήσεων και ανεξάρτητων οργανώσεων και το εθνικό πρόβλημα είναι τα κυρίαρχα στοιχεία του νέου πολιτικού σκηνικού στη Βουλγαρία.

Διο μόλις μήνες μετά την πτώση του Τοντόρ Ζίβκωφ, η Βουλγαρία αγωνίζεται να απαλλαγεί από τη βαρειά κληρονομιά που της άφησε η μακρόχρονη παραμονή του στην ηγεσία της χώρας. Βαρειά κληρονομιά που περιλαμβάνει καθυστερημένες οικονομικές δομές, παραγωγικές σχέσεις φεουδαρχικού τύπου, πολιτικά ήθη δεσποτικών μοντέλων και τέλος ένα διχασμό ανάμεσα σε ένα σημαντικό μέρος των Βουλγάρων και του μουσουλμανικού στοιχείου.

Κληρονομιά διάρκειας 35 ή 45 χρόνων;

Το δίλημμα αυτό συνιστά προς το παρόν την υποβόσκουσα αντιπαράθεση

των πολιτικών δυνάμεων. Πού επικεντρώνεται λοιπόν το πρόβλημα για τη χώρα; Στην τριανταπεντάχρονη διακυβέρνηση του Τοντόρ Ζίβκωφ ή οι ρίζες του ξεκινούν από την 9η Σεπτεμβρίου του 1944 όταν τα σοβιετικά στρατεύματα διέβησαν το Δούναβη, εισήλθαν στη Βουλγαρία και το Πατριωτικό Μέτωπο με κύριο κορμό το κομμουνιστικό κόμμα κατέλαβε την εξουσία;

Το δίλημμα, δεν είναι και τόσο θεωρητικό όσο είναι κυρίως πολιτικό. Πολιτικό με την έννοια της κατοχής της πολιτικής εξουσίας. Κι αυτή τη στιγμή στη Βουλγαρία, σε αντίθεση με άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, η εξουσία των Μλαντένωφ, Λίλωφ και Λουκάνωφ δεν αμφισβητείται, ενώ μόνον 15.000 από το 1 εκατομμύριο μέλη του κόμματος έχουν επιστρέψει τα κομματικά τους βιβλιάρια. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλοί από τους συνομιλητές μας στη Σόφια, ενώ διακηρύττουν ανοικτά ότι δεν έχουν πλέον καμιά σχέση με τον κομμουνισμό ως ιδεολογία, παραμένουν στο κόμμα καταβάλλοντας προσπάθειες για την εκ των έσω αλλαγή του.

Η αντιπολίτευση δεν διεκδικεί αυτή την περίοδο την πολιτική εξουσία —κάτι που άλλωστε δεν της επιτρέπει ο κατακερματισμός της σε 30 περίπου κόμματα μέχρις στιγμής— αλλά αγωνίζεται για την πολιτική και συνταγματική κατοχύ-

ρωση των μεταρρυθμίσεων στο πολιτικό σύστημα. Η συνέντευξη με τον πρόεδρο της Ένωσης των Δημοκρατικών Δυνάμεων Ζέλιο Ζέλεφ, που δημοσιεύεται σε άλλες σελίδες του «ΑΝΤΙ», είναι άκρως ενδεικτική για τις δυνατότητες, τους στόχους και την τακτική της, μερικώς, συνασπισμένης αντιπολίτευσης.

Η νέα ηγεσία, λοιπόν, με τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει για τον εκδημοκρατισμό της χώρας φαίνεται να βρίσκεται μια κίνηση μπροστά από την αντιπολίτευση στην πολιτική σκακιέρα. «Ο εκδημοκρατισμός της χώρας, ο πολιτικός πλουραλισμός, η οικοδόμηση μιας κοινωνίας των πολιτών και ενός κράτους δικαίου με δημοκρατικό και σοσιαλιστικό χαρακτήρα, συνιστούν την μοναδική εναλλακτική λύση». Με τα λόγια αυτά, ο Αντρέι Λουκάνωφ επιχειρεί να δώσει το πολιτικό στίγμα του κόμματος, προσθέτοντας ότι «δεν πρόκειται για επινόηση ούτε για ζήτημα τακτικής, αλλά για τον μοναδικό δυνατό δρόμο τον οποίο πρέπει να ακολουθήσουμε. Εάν δεν το πράξουμε τότε δεν διαγράφεται καμιά προοπτική ούτε για το ΒΚΚ ούτε για το σοσιαλισμό. Το κόμμα θα πρέπει να εδραιωθεί ως το κόμμα του διαλόγου και της κοινωνικής συναίνεσης».

Είναι όμως επίκαιρος ο «σοσιαλισμός» στη Βουλγαρία; Ο λόγος ανήκει στον Αλεξάντερ Λίλωφ, ηγετική φυσιογνωμία και «ιδεολόγο» του κόμματος, ο οποίος είχε απομακρυνθεί στο παρελθόν εξαιτίας τη σύγκρουσής του με τον Τοντόρ Ζίβκωφ. «Μπορώ να πω ότι αυτή τη στιγμή έχουμε μια σαφή άποψη τι δεν είναι σοσιαλισμός. Το διδάγμα που βγαίνει από αυτό που νομίζαμε ότι ήταν σοσιαλισμός είναι ότι αυτό το πράγμα δεν είναι σε θέση να υλοποιήσει τις ιδέες και τους σκοπούς του σοσιαλισμού. Νομίζω ότι η θεωρία του σοσιαλισμού έχει ανάγκη από μια πολύ σοβαρή ανανέωση».

Το επικείμενο Συνέδριο του κόμματος στις 30 Ιανουαρίου, η σύγκληση του οποίου επισπεύσθηκε κατά 2 μήνες, αναμένεται να είναι αρκετά κρίσιμο. Όπως δήλωσε στο «ΑΝΤΙ» ο Ντιμίτερ Στανίσεφ, αναπληρωματικό μέλος του Πολιτικού Γραφείου και γραμματέας της Κ.Ε., το Συνέδριο δεν προβλέπεται να ψηφίσει νέο πρόγραμμα, κάτι το οποίο δεν επιτρέπουν τα ελάχιστα χρονικά περιθώρια, θα ψηφίσει όμως πολιτική διακήρυξη που θα αφορά όλα τα θέματα της ανασυγκρότησης της βουλγαρικής κοινωνίας. Ο ίδιος μας εξέφρασε την αισιοδοξία του ότι το μέλλον της χώρας του θα συνεχίσει να είναι σοσιαλιστικό.

ΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Ιδεολογική ρευστότητα και πολιτικός αγώνας

Στις 15 Ιανουαρίου θα συνέλθει η βουλγαρική εθνοσυνέλευση με κύριο θέμα ημερησίας διατάξεως την απάλειψη των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 1 του Συντάγματος που προβλέπουν τον καθοδηγητικό ρόλο του κόμματος και ορίζουν ότι η διακυβέρνηση της χώρας ανήκει στο κομμουνιστικό κόμμα και την Αγροτική Λαϊκή Ένωση. Η αντιπολίτευση ζητά και την απάλειψη της παραγράφου 1 η οποία ορίζει ότι ο χαρακτήρας του κράτους είναι σοσιαλιστικός. Στη συνομιλία μας ο Ντιμίτερ Στανίσεφ εξέφρασε κατηγορηματικά την αντίθεσή του σε κάτι τέτοιο. Ενώ, ο Κρέστιο Πετκώφ, ο νέος πρόεδρος των πρώην επισήμων συνδικάτων, που δήλωσαν ανεξαρτησία από το κόμμα και την κυβέρνηση, μας δήλωσε ότι «το πρόβλημα αυτό δεν μπορούν να το αποφασίσουν 1000 άνθρωποι. Θα πρέπει να ρωτηθεί ο λαός με δημοψήφισμα για το χαρακτήρα του κράτους».

Την προηγούμενη εβδομάδα κυβέρνηση και αντιπολίτευση παρακάθησαν γύρω από το «στρογγυλό τραπέζι», συζητήσαν για δύο ημέρες και κατέληξαν στα διαδικαστικά ζητήματα και στο περιεχόμενο της «δεύτερης φάσης» που θα διεξαχθεί από τις 16 έως τις 24 Ιανουαρίου. Τα θέματα που θα απασχολήσουν τη δεύτερη φάση του «στρογγυλού τραπεζιού» είναι το εθνικό ζήτημα, το πολιτικό σύστημα, η οικοδόμηση κράτους δικαίου, οικονομικά και κοινωνικά θέματα. Εάν οι συζητήσεις έχουν επιτυχή κατάληξη θα ακολουθήσει η υπογραφή κοινής συμφωνίας ανάμεσα στην κυβέρνηση και την αντιπολίτευση.

Στο μεταξύ ο Πέτερ Μλαντένωφ, ο οποίος στις δημόσιες εμφανίσεις του φαίνεται να προτιμά την ιδιότητα του προέδρου του κράτους από την ιδιότητα του γενικού γραμματέα του κόμματος που κατέχει παράλληλα, δήλωσε στο πρωτοχρονιάτικο μήνυμά του, ότι τον Μάιο θα διεξαχθούν γενικές εκλογές. Η αντιπολίτευση με την σειρά της στο «πρόγραμμα για την πορεία των πολιτικών μεταρρυθμίσεων στη Βουλγαρία» που επεξεργάστηκε η Ένωση Δημοκρατικών Δυνάμεων και έδωσε στη δημοσιότητα στις 27 Δεκεμβρίου, ζητά οι εκλογές να διεξαχθούν το φθινόπωρο. Στο ενδιάμεσο διάστημα προκρίνει την τακτική της μερικής ανανέωσης της Βουλής, που όπως τονίζει προβλέπεται από το Σύνταγμα. Για το σκοπό αυτό θέτει ως στόχο τους βουλευτές εκείνους που είχαν διακριθεί στην

Στιγμιότυπο από συγκέντρωση της οργάνωσης «Ποντκρέπα», που είναι η ισχυρότερη δύναμη στο χώρο της αντιπολίτευσης.

προώθηση της πολιτικής του Τοντόρ Ζιβκωφ.

«Το κόμμα θα αγωνισθεί για να αναδειχθεί ηγετική δύναμη στις εκλογές του Μαΐου», μας δήλωσε ο Ντιμίτερ Στανίσεφ, προσθέτοντας ότι «στη μελλοντική κυβέρνηση μπορούν να μπουν εκπρόσωποι και άλλων πολιτικών δυνάμεων».

Η θέση αυτή σε συνδυασμό με το «πολιτικό όραμα» του Αντρέι Λουκάνωφ συνιστά μια νέα θεωρητική αντίληψη του κόμματος για το χαρακτήρα του πολιτικού συστήματος και το ζήτημα της πολιτικής εξουσίας. Βέβαια, δεν έχει υπάρξει μέχρι σήμερα ιστορικό προηγούμενο οικειοθελούς παραίτησης από την κατοχή της εξουσίας.

Ήταν λοιπόν νομιμοποιημένη η παραμονή του κομμουνιστικού κόμματος για 45 χρόνια στην εξουσία; Στο ερώτημα αυτό ζητήσαμε τη γνώμη του κοινωνιολόγου και πολιτειολόγου Πέτκο Σιμεόνωφ, ο οποίος είναι και πρόεδρος της Λέσχης για την Δημοκρατία και τη διαφάνεια. «Στη Δύση ένα κόμμα ή συμμαχία κομμάτων νομιμοποιούνται να κατέχουν την εξουσία για όσο διάστημα έχουν εκλεγεί για το σκοπό αυτό από τους ψηφοφόρους της χώρας τους. Η νομιμοποίηση στο ολοκληρωτικό σύστημα, όπως στη Βουλγαρία, βασίζεται στους διακηρυγμένους ύψιστους σκοπούς που είναι η οικοδόμηση του κομμουνισμού με βάση την «επιστήμη» του μαρξισμού-λενινισμού. Ωστόσο, ούτε μια από τις προγνώσεις του μαρξισμού-λενινισμού δεν υλοποιήθηκε. Τότε η εξουσία έχασε τη βάση της, την υποστήριξη του πληθυσμού. Αντιληφθήκαμε ότι αυτή η εξουσία δεν μπορούσε να επιτύχει αυτό που την δικαιολογούσε. Όλες οι διώξεις δικαιολογούνταν στο όνομα του καλού που έμελλε να έλθει όμως αυτό το καλό δεν ερχόταν. Η κρίση αυτή άρχισε να γίνεται έντονη στα μέσα της δεκαετίας του '70».

«Όποιο κόμμα, όσο υπερδημοκρατικό και να είναι —θα μας πει ο Κρέστιο Πετκώφ— εάν στο πολιτικό πεδίο είναι μόνο του, αργά ή γρήγορα αρχίζει να χειραγωγεί την κοινωνία και να τη μετα-

τρέπει με βάση το δικό του πρότυπο».

«Απελευθερωνόμαστε από τα δόγματα, τον ολοκληρωτισμό και το σταλινισμό» θα δηλώσει με τη σειρά του στο «ΑΝΤΙ» ο Ντιμίτερ Στανίσεφ.

Το πρόβλημα αυτό φαίνεται να απασχολεί σοβαρά τις ριζοσπαστικές και ανανεωτικές δυνάμεις του ΚΚ. «Η πλήρης και οριστική αποσταλινοποίηση του κόμματος αποτελεί την πρωταρχική προϋπόθεση για τη ριζική του ανανέωση» θα επισημάνει στην εισήγησή του στην τελευταία ολομέλεια της Κ.Ε. ο Αντρέι Λουκάνωφ.

Φάρσα και τραγωδία

Ποιος ήταν λοιπόν ο Τοντόρ Ζιβκωφ; Πώς κατάφερε να διατηρήσει την εξουσία του επί 35 συναπτά έτη; Μια πρώτη σκιαγράφηση του πορτραίτου του επιχειρεί ο Πέτκο Σιμεόνωφ: «Ήταν πολύ πονηρός, άνθρωπος απλοϊκών αντιλήψεων. Διέθετε το ένστικτο του αγριόχοιρου απέναντι στον κίνδυνο. Ποτέ δεν υπερέβαλε, όπως π.χ. ο Τσουςέσκου. Γνώριζε πολύ καλά ότι ο Βούλγαρος ενδιαφέρεται μόνο για την περιουσία του και τον μικρόκοσμό του. Εάν τον ενοχλήσεις σε υπερβολικό βαθμό θα στο ανταποδώσει. Διαφορετικά μπορεί να υπομείνει οποιονδήποτε. Ο Βούλγαρος είναι πολύ υπομονετικός. Ο Τοντόρ Ζιβκωφ έκανε ό,τι έκανε χωρίς να υπερβάλλει για τα βουλγαρικά δεδομένα. Δεν υπήρξαν βίαιες και μαζικές διώξεις. Δεν πολέμαγε με τους αντιπάλους του, αλλά τους εξαγόραζε. Μόνο σε μια περίπτωση πολέμησε. Είναι η περίπτωση του Τοντόρ Γκορούνια, ο οποίος προετοίμαζε πραξικόπημα εναντίον του, αποκαλύφθηκε και έτσι διέταξε να τον σκοτώσουν. Για παράδειγμα, όταν απομάκρυνε τον Μπορίς Βέλτσσεφ, για ένα διάστημα άνθρωπος Νο 2, δεν του στέρησε κανένα προνόμιο και έστειλε το γιο του πρεσβευτή στο Λονδίνο. Όλοι οι αντίπαλοί του, μετά την απομάκρυνσή τους διατηρούσαν όλα τα προνόμια, όλες τις βίλες τους, όλα τα αμάξια τους, σα να βρίσκονταν στην εξουσία».

Πού βρίσκεται η τραγωδία αυτού του ανθρώπου; Να τι μας λέει ο Κρέστιο Πετκώφ: «Ανέλαβε να κυβερνήσει μια χώρα, να διευθύνει μια οικονομία και να πετύχει σκοπούς που υπερέβαιναν κατά πολύ τα προσόντα του. Δεν κατείχε στοιχειώδεις γνώσεις γύρω από την πολιτική, την οικονομία και τον πολιτισμό. Και πάλι εάν δεν τα κατέχεις επαρκώς, τότε να είσαι σε θέση να ακούς ειδικούς με τις πλέον διαφορετικές απόψεις και εσύ να παίρνεις την πολιτική απόφαση, με τρόπο δημοκρατικό».

Ο Νικολάι Βασίλεφ έχει μια άλλη άποψη: «Η πολιτεία του Τοντόρ Ζίβκωφ δεν ήταν διακυβέρνηση διεφθαρμένων πολιτικών, αλλά διακυβέρνηση μιας οικονομικής μαφίας. Πήραν την εξουσία μόνο και μόνο για να πλουτίσουν. Ήταν ένας ανεπανάληπτος δημαγωγός. Ήταν ο πρώτος που καταδίκασε τη διαφθορά λες και ήταν επισκέπτης στη Βουλγαρία. Προσπαθούσε να μας πείσει ότι ζούσαμε σε έναν κόσμο φανταστικό».

Έχοντας υπόψη τις πλέον αντιφατικές φήμες που κυκλοφορούν αυτή την περίοδο στη Σόφια για τον Τοντόρ Ζίβκωφ αλλά και τα σκάνδαλα του ίδιου και του περιβάλλοντός του που αποκαλύπτουν καθημερινά τα μέσα ενημέρωσης, ρωτήσαμε τον Ντιμίτερ Στανίσεφ για την τύχη του. Να τι μας απάντησε: «Ο Τοντόρ Ζίβκωφ είναι συνταξιούχος. Καθαιρέθηκε από την Κ.Ε. και διαγράφηκε από το κόμμα. Έχει συγκροτηθεί μια επιτροπή, η οποία εξετάζει τα αποτελέσματα των ενεργειών του και των ανθρώπων του περιβάλλοντός του. Εάν προκύψουν ευθύνες είναι δεδομένη η βούληση για την τιμωρία τους. Το υπουργείο Εξωτερικών πρόκειται να απευθυνθεί επίσημα στις ελβετικές τράπεζες για τυχόν λογαριασμούς του. Χρειαζόμαστε αποδείξεις και είμαστε διατεθειμένοι να ολοκληρώσουμε τις διαδικασίες».

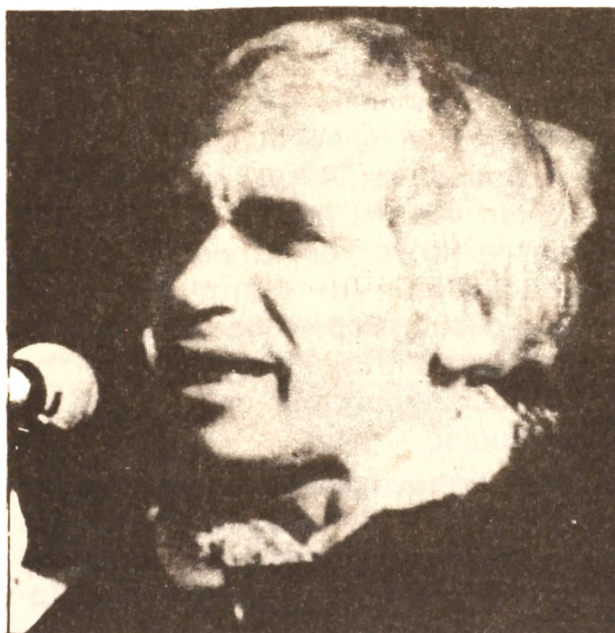
* * *

Απομένουν πολλά ακόμα να γράψουμε ώστε να δώσουμε μια όσο το δυνατόν πλήρη εικόνα για τα τεκταινόμενα στη Βουλγαρία. Για παράδειγμα μια εκτενής αναφορά στη σημαντικότερη αντιπολιτευτική δύναμη την «Ποντκρέπα», η οποία πολιτικά και οργανωτικά μοιάζει σε πολλά σημεία με την «Αλληλεγγύη» της Πολωνίας. Μια σκιαγράφιση ενός δυναμικού ρεύματος που αναπτύσσεται στους κόλπους του ΚΚ, το οποίο ονομάζεται Εναλλακτική Σοσιαλιστική Ένωση με επικεφαλής τον Νικολάι Βασίλεφ και ζητά τη μετατροπή του κόμματος σε σοσιαλιστικό και την ένταξή του στη Σοσιαλιστική Διεθνή.

Για όλα αυτά θα επανέλθουμε στο επόμενο τεύχος του «ΑΝΤΙ»

ΑΣ ΜΗΝ ΚΥΝΗΓΟΥΜΕ

Συνέντευξη με τον Ζέλιο Ζέλεφ, πρόεδρο της «Ένωσης Δημοκρατικών Δυνάμεων» της Βουλγαρίας

ΖΕΛΙΟ ΖΕΛΕΦ

Ο Ζέλιο Ζέλεφ γεννήθηκε το 1935 στο χωριό Βεσελίνοβα της περιοχής Σούμεν και σπούδασε φιλοσοφία στο πανεπιστήμιο της Σόφιας. Η διδακτορική του διατριβή με θέμα «Η ύλη ως φιλοσοφική έννοια», όπου ασκεί κριτική στην άποψη του Λένιν, γίνεται η αιτία για τη διαγραφή του από το κόμμα, του στερείται η δυνατότητα εργασίας και παραμονής στη Σόφια. Στην ιδιότυπη εξορία στο χωριό του καταπιάνεται με τη συγγραφή μιας μελέτης με τίτλο «Ο φασισμός», στην οποία σκιαγραφεί τα χαρακτηριστικά στοιχεία του ολοκληρωτικού κράτους. Η μελέτη εκδίδεται σε βιβλίο, το οποίο πριν προλάβει να γίνει ανάρπαστο, το μαζεύει η αστυνομία από τα βιβλιοπωλεία. Όταν η κόρη του Ζίβκωφ, Λιουντμίλα, προχώρησε σε ορισμένα φιλελεύθερα ανοίγματα του καθεστώτος στο χώρο των διανοούμενων, ο Ζέλιο Ζέλεφ κατάφερε να εργασθεί και πάλι στον τομέα της ειδικότητάς του. Ωστόσο το καθεστώς, λίγο πριν ξεψυχήσει, σκλήρυνε και πάλι, και ο Ζέλιο Ζέλεφ απολύθηκε εκ νέου, ενώ τα όργανα της κρατικής ασφάλειας τον ακολουθούσαν σε κάθε του βήμα.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΑΝΤΙ: Θα ήθελα αρχικά να σας ρωτήσω πότε και γιατί εμφανίστηκε η «Ένωση των Δημοκρατικών Δυνάμεων» στη Βουλγαρία.

Ζέλιο Ζέλεφ: Η «Ένωση των Δημοκρατικών Δυνάμεων» συγκροτήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου του προηγούμενου έτους, συνενώνοντας 11 οργανώσεις από τις οποίες οι 8 είναι ανεξάρτητα κινήματα και 3 πολιτικά κόμματα.

ΕΡ.: Ποιο συγκεκριμένα;

ΑΠ.: Αναφέρομαι στις 30 περίπου «Λέσχες για τη Διαφάνεια και τη Δημοκρατία», οι οποίες σύντομα θα συγκροτηθούν σε ομοσπονδία. Επίσης, μέλη της Ένωσης είναι η «Ανεξάρτητη Επιτροπή για την προστασία των θρησκευτικών δικαιωμάτων, την ελευθερία της συνείδησης και των πνευματικών αξιών», η «Λέσχη των διωχθέντων μετά την 9η Σεπτεμβρίου του 1944» επικεφαλής της οποίας είναι ο Μπατάλωφ, η «Ανεξάρτητη Λέσχη για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου» με συντονιστή τον Ρούμεν Βοντενιτσάρωφ, το «Κίνημα της πρωτοβουλίας των πολιτών», το συνδικάτο «Ποντκρέπα» και η «Εκογκλάσνοστ».

Τώρα όσον αφορά τα κόμματα, αυτά είναι η βουλγάρικη αγροτική λαϊκή ένωση «Νικόλα Πετκώφ», το Εργατικό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα (ενοποιημένο), η δράση του οποίου κατ' ουσίαν δεν είχε απαγορευθεί και το Ριζοσπαστικό - Δημοκρατικό κόμμα.

ΕΡ.: Πού στοχεύει η συνένωση του ευρέως αυτού φάσματος πολιτικών δυνάμεων;

ΑΠ.: Στόχος της Ένωσής μας είναι η ενότητα όλων των δυνάμεων που συμμετέχουν σε αυτούς τους ανεξάρτητους σχηματισμούς και κόμματα με σκοπό την πραγματοποίηση των δημοκρατικών αλλαγών στη χώρα μας. Ο κύριος στόχος μας είναι να απαλλάξουμε τη Βουλγαρία από το ολοκληρωτικό σύστημα και να την οδηγήσουμε στην πλατειά λεωφόρο της Δημοκρατίας. Αυτό σημαίνει την οικοδόμηση ενός κράτους δικαίου, μιας κοινωνίας των πολιτών, οικονομία της αγοράς, πολυκομματικό σύστημα και πολιτικό πλουραλισμό. Όταν η Βουλγαρία θα γίνει πραγματικά δημοκρατική χώρα και οι αντίστοιχοι θεσμοί θα απεικονισθούν στο Σύνταγμά μας, θα θεωρήσουμε τότε ότι η Ένωσή μας έπαιξε τον ιστορικό της ρόλο. Από εκεί και πέρα τον πρώτο λόγο θα έχουν τα πολιτικά κόμματα, οι προγραμματικές τους διαφορές καθώς και όλες οι αρμόζουσες στα πολυκομματικά συστήματα αντιπαλότητες για τις θέσεις στο Κοινοβούλιο, τις υπουργικές καρέκλες κλπ. Θα πρόκειται για μια άλλη πε-

ΟΥΤΟΠΙΕΣ

ρίοδο και επομένως για σκοτούρες άλλου επιπέδου.

Ο μεγάλος στόχος, ο οποίος μας ενώνει σήμερα, παρά τις διαφορές και τις αντιθέσεις, εστιάζεται στις κοινές προσπάθειες για το γκρέμισμα του ολοκληρωτικού συστήματος και της διάρθρωσής του και στη δημιουργία ενός δημοκρατικού πολιτικού συστήματος με όλους τους προσιδιάζοντες στο σύστημα αυτό θεσμούς.

ΕΡ.: Τι έχει αλλάξει στη Βουλγαρία μετά την 10η Νοεμβρίου; Πώς κρίνετε τις πρωτοβουλίες της νέας ηγεσίας του κομμουνιστικού κόμματος;

ΑΠ.: Δυστυχώς τα πράγματα μετά την 10η Νοεμβρίου εξελίσσονται με πιο αργόσυρτους ρυθμούς και βεβαίως δεν είναι αυτό που επιθυμούμε. Το μοναδικό που έχει γίνει, είναι οι αλλαγές προσώπων στα ανώτατα διοικητικά κλιμάκια, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα μέρος του περιβάλλοντος του Τοντόρ Ζίβκωφ να βρεθεί εκτός του μηχανισμού. Αυτό είναι σημαντικό. Αλλά στην επαρχία ουσιαστικά δεν έχει αλλάξει τίποτα, και αυτό μας ανησυχεί. Εξάλλου είναι υπαρκτή και η τάση που στοχεύει στην ανακοπή των διαδικασιών της σνασσυγκρότησης.

Άλλη θετική απόφαση είναι η επιστροφή των ονομάτων του τουρκόφωνου βουλγαρικού πληθυσμού. Πρόκειται για πραγματικό βήμα προς τον εκδημοκρατισμό της κοινωνικής μας ζωής και της εκκαθάρισης του κόπρου του Αυγεία του προσωποπαγούς καθεστώτος του Τοντόρ Ζίβκωφ.

Στις θετικές αλλαγές θα πρέπει να προσθέσω και την πρόθεση για την εξάλειψη των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 1 του Συντάγματος που αφορούν τον καθοδηγητητικό ρόλο του κόμματος. Με αυτό, το κόμμα παραιτείται de facto από την προνομιακή του θέση ως ηγετικής πολιτικής δύναμης με βάση το Σύνταγμα.

Όλες αυτές οι μεταρρυθμίσεις είναι ακόμη πολύ λίγες, ώστε να δεχθούμε ότι έχει σημειωθεί αρκετή πρόοδος. Πολύ πιο σημαντικό θα ήταν για παράδειγμα η διάλυση όλων των οργανώσεων του κόμματος στους εργασιακούς χώρους. Ιδιαίτερα μάλιστα σε τόσο σημαντικούς θεσμούς του κράτους όπως είναι τα δικαστήρια, η εισαγγελία, η αστυνομία, η κρατική ασφάλεια κι ο στρατός. Έχουμε θέσει το θέμα για την αποπολιτικοποίηση αυτών των θεσμών, συμπεριλαμβανομένου του στρατού και της αστυνομίας. Θα πρέπει από κομματικούς θεσμούς να μετατραπούν σε εθνικούς, δηλαδή εθνικός στρατός και αστυνομία.

Υπάρχουν ακόμη πολλά πράγματα, που θα πρέπει να γίνουν στο άμεσο μέλλον, αλλά είναι σαφές ότι ο μηχανισμός δεν θέλει πιο ριζοσπαστικές δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις. Όμως στην κοινωνία και το κόμμα ωριμάζουν οι συνθήκες που θα επιβάλλουν αναπόφευκτα τις αναγκαίες αλλαγές. Είναι πολύ βασικό να πραγματοποιηθούν χωρίς αιματοχυσίες και βιαιοπραγίες, διότι τότε μόνον αυτό μπορεί να εμποδίσει την ανάπτυξη της Βουλγαρίας και σε ορισμένες περιπτώσεις να πισωγυρίσει τον εκδημοκρατισμό.

Κρίση και αγροτική οικονομία

ΕΡ.: Ποια είναι η θέση της Ένωσης των Δημοκρατικών Δυνάμεων απέναντι στην οικονομική κρίση της Βουλγαρίας; Έχετε επεξεργαστεί ένα δικό σας πρόγραμμα για την υπέρβασή της, το οποίο να διαφοροποιείται από τα προγράμματα των άλλων πολιτικών δυνάμεων;

ΑΠ.: Συνολικό πρόγραμμα για τα ζητήματα αυτά ακόμη δεν έχουμε. Ωστόσο αυτή την περίοδο οικονομολόγοι και άλλοι ειδικοί-μέλη της Ένωσης εργάζονται για τη διαμόρφωση μιας συνολικής αντίληψης στον τομέα αυτό.

Ωστόσο, θέλω να προσέξετε μια σημαντική ιδιαιτερότητα στην τακτική μας. Δεν θα διεξάγουμε δημόσιες συνομιλίες για τα οικονομικά ζητήματα και δεν θα προτείνουμε δικό μας σχέδιο, έως ότου δεν επιλυθούν τα σημαντικότερα πολιτικά προβλήματα. Διότι η μέχρι τώρα πορεία της Βουλγαρίας έχει δείξει ότι και τα πλέον θαυμάσια οικονομικά σχέδια και ιδέες έχουν αποτύχει εξαιτίας του ολοκληρωτικού πολιτικού συστήματος. Οτιδήποτε και να προταθεί στα πλαίσια αυτού του συστήματος δεν υπάρχει τρόπος να μην αποτύχει. Για το λόγο αυτό θέτουμε σε πρώτο πλάνο τα πολιτικά προβλήματα. Απαιτούμε την επίλυσή τους και κατόπιν θα προτείνουμε το οικονομικό μας πρόγραμμα. Αυτή είναι η τακτική μας.

ΕΡ.: Είναι σεβαστή η τακτική σας στις πολιτικές διεργασίες που συντελούνται αυτή την περίοδο στη χώρα σας. Ωστόσο για την ενημέρωση των αναγνωστών του «ΑΝΤΙ» θα θέλατε να αναφερθείτε επιγραμματικά στις βασικές ιδέες της οικονομικής σας φιλοσοφίας;

ΑΠ.: Θα πάρω για παράδειγμα την αγροτική οικονομία. Κατ' αρχήν πρέπει να επιστραφεί η γη στους αγρότες με διαφορετικές, βέβαια, μορφές. Υπάρχουν άνθρωποι που φυλάνε ακόμη τα συμβόλαια κυριότητας της γης που κατείχαν πριν από την αποκαλούμενη «κολεκτιβοποίηση». Επίσης είναι δυνατόν να δοθεί γη με τη μορφή της χρησικτησίας για απεριόριστο χρονικό διάστημα και με δικαίωμα κληρονομιάς της, ώστε να αποκατασταθεί το ενδιαφέρον σε αυτούς που την δουλεύουν. Διότι το φοβερότερο που συμ-

βαίνει στη χώρα μας είναι η άπληστη χρήση της γης που την κατάντησε άγονη με απελπιστικά χαμηλές σοδειές, για να μην αναφερθώ στα εδάφη που παραμένουν αχρησιμοποίητα, το οποίο είναι ένα ακόμη μεγάλο πρόβλημα.

Με την επιστροφή της γης πάνω στην αρχή της φάρμας θα πρέπει να τεθούν οι βάσεις πιο σύγχρονης γεωργίας, υποβοηθούμενη από το κράτος. Για παράδειγμα το κράτος μπορεί να δίνει δάνεια με χαμηλό επιτόκιο σε νέους ανθρώπους. Στην περίπτωση που οι νέοι αγρότες επιτύχουν παραγωγικά αποτελέσματα και χρησιμοποιούν σύγχρονες μεθόδους τότε το κράτος μπορεί ακόμη και να χαρίσει τα δάνεια.

Φυσικά, στις σύγχρονες συνθήκες δεν μπορεί να γίνεται λόγος για επιστροφή σε μορφές μικροϊδιοκτησίας, όπου θα χρησιμοποιούνται τα βόδια για το όργωμα της γης. Θα πρέπει να είναι στο επίπεδο της ιδιωτικής αγροτικής οικονομίας που υπάρχει στην Ιταλία και την Ισπανία, με σύγχρονα γεωργικά μηχανήματα, αρκετά φθηνά και προσιτά σε όλους, τα οποία θα προσφέρουν παραγωγικά αποτελέσματα υψηλού βαθμού.

Η φενάκη του σοσιαλισμού

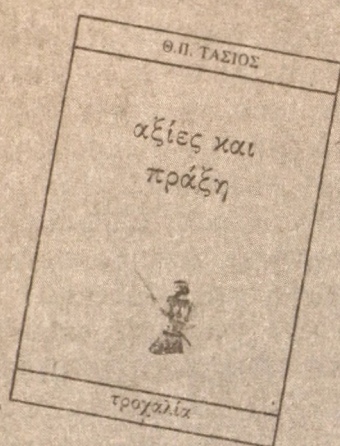
ΕΡ.: Σε τηλεοπτική συζήτηση, που λάβατε μέρος πρόσφατα, εκφράσατε την άποψη ότι το μοντέλο που θα εξασφαλίσει την ανασυγκρότηση του βουλγαρικού κράτους και συνακόλουθα της κοινωνίας σας είναι ο προσανατολισμός προς τη σύγχρονη φιλελεύθερο-δημοκρατική εκδοχή του καπιταλιστικού συστήματος. Ο συνομιλητής σας, καθηγητής Βασίλ Ιβανώφ, που προέρχεται από το κομμουνιστικό κόμμα, σας αντέτεινε ότι καπιταλισμός ίσον εκμετάλλευση, κοινωνική ανισότητα, τάση προς στρατιωτικοποίηση κλπ. Ποια είναι η άποψή σας;

ΑΠ.: Πρόκειται για προκαταλήψεις, για πολιτικές προκαταλήψεις. Εξαιτίας της μακρόχρονης πλύσης εγκεφάλου, πολλοί άνθρωποι έχουν συνηθίσει να συνδέουν τον καπιταλισμό με την εκμετάλλευση, τη μιζέρια και την ιδιοποίηση. Ο βαθμός εκμετάλλευσης στο σοσιαλισμό, όπως έχει γράψει επανειλημμένως ο σοβιετικός τύπος, είναι δυο φορές υψηλότερος από τη Δύση. Πριν από χρόνια ρώτησα το διευθυντή ενός εργοστασίου στη Σόφια πόσο παράγει ημερησίως ένας εργαζόμενος και πόσο απολαμβάνει από αυτό. Ο διευθυντής μου απάντησε με τρόπο, ότι από τη μέση παραγωγή αξίας 100-120 λέβα ο εργαζόμενος λαμβάνει περίπου 6-8 λέβα. Το υπόλοιπο μέρος το ιδιοποιείται το κράτος μέσα από διάφορους νόμους και τρόπους. Πρόκειται για πολύ υψηλό ποσοστό εκμετάλλευσης και μάλιστα μεγαλύτερο από αυτό που διαπίστωσε στον καιρό του ο Μαρξ για τα ορυχεία χρυσού στη Νότια Αφρική.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Θ. Π. Τάσιος

ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

Κείμενα προβληματισμού του καθηγητή του Πολυτεχνείου Θ. Π. Τάσιου που αγκαλιάζουν ποικίλα και επίκαιρα θέματα, όπως:

- η ελευθερία στην τέχνη, στην παιδεία, στην διοίκηση
- η οικονομική ανάπτυξη και η σχέση της με την εκπαίδευση
- η τεχνολογία ως ενδεχόμενη ευλογία ή κατάρα

Η διπλή προβληματική του θετικού επιστήμονα και ανθρωπιστή διανοούμενου δίνει μια νέα διάσταση στα εξεταζόμενα προβλήματα.

303 σελ., 1500 δρχ.,
Εκδόσεις Τροχαλία

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **τροχαλία** ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 Αθήνα τηλ. 3646426

Ο κόσμος δεν μπορεί να καταλάβει —και από αυτό ξεκινά όλη η παρανόηση— ότι η κοινωνία μας δεν είναι σοσιαλιστική, διότι τέτοιος τρόπος παραγωγής δεν υπάρχει. Η κοινωνία μας συνιστά καπιταλιστική εκδοχή, μόνον που είναι από τις πλέον κάλπικες - γραφειοκρατική, δογματική, μη παραγωγική, αστυνομοκρατική. Αυτό που στην ουσία προσπαθούμε είναι μέσω της ανασυγκρότησης να περάσουμε από αυτόν τον κρατικό, ολοκληρωτικό και παρασιτικό καπιταλισμό σε ένα πιο δημοκρατικό και πλουραλιστικό καπιταλισμό, όπως υπάρχει στις ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης. Αυτό είναι αναπόφευκτο, εάν δεν θέλουμε να κυνηγάμε και πάλι ουτοπίες. Για αυτό και είναι άτοπες οι διακηρύξεις και οι κατηγορίες: «Μα πώς θα επιστρέψουμε στον καπιταλισμό;». Δεν έχουμε πάει μπροστά. Θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι έχουμε πάει προς τα πίσω. Υπάρχει ένα ανένδοτο για την περίπτωση. «Τι είναι σοσιαλισμός; Απάντηση: ο πιο δύσκολος δρόμος για τον καπιταλισμό».

ΕΡ.: Στο νέο σύστημα αξιών για το οποίο αγωνίζεσθε, ποια προβλέπετε ότι θα είναι η θέση της θρησκείας; Θα δώσει κάτι από το πνεύμα και τη ηθική της σε αυτό το σύστημα;

ΑΠ.: Σίγουρα, αν και είναι δύσκολο, ιδιαίτερα για ανθρώπους μιας συγκεκριμένης ηλικίας να αρχίσουν να πιστεύουν. Θεωρώ όμως ότι το σπουδαιότερο στην περίπτωση αυτή είναι ότι ακόμη και πεπεισμένοι αθεϊστές εκδηλώνουν μια ανοχή στο δικαίωμα για την προστασία και τη διάδοση των θρησκευτικών αντιλήψεων και πεποιθήσεων. Υποστηρίζουν μάλιστα το αίτημα για την ίδρυση θρησκευτικών σχολείων, την ελευθερία οποιουδήποτε θρησκευτικού δόγματος.

Εύθραυστη η περεστρόικα

ΕΡ.: Ποια είναι η άποψή σας για την «περεστρόικα» στη Σοβιετική Ένωση; Η πορεία της θα έχει κάποιες συνέπειες και για τη χώρα σας;

ΑΠ.: Στη Σοβιετική Ένωση παρατηρείται μια ανακοπή και μια συγκράτηση σε αρκετά θέματα. Αυτό είναι πολύ επικίνδυνο και μπορεί να κοστίσει την εξουσία στον Γκορμπατσώφ. Μπορεί να οδηγήσει και σε μια δεύτερη περίοδο στασιμότητας. Η δυσαρέσκεια στη χώρα μεγαλώνει, η «περεστρόικα» βρίσκεται ήδη στον πέμπτο χρόνο της χωρίς να έχει επιλύσει τα σημαντικότερα προβλήματα στον πολιτικό τομέα. Χώρες όπως η Πολωνία, η Ανατολική Γερμανία, η Ουγγαρία και η Τσεχοσλοβακία έλυσαν παρόμοια προβλήματα για ημέρες, εβδομάδες ή και μήνες. Ακόμη και η Βουλγαρία στο θέμα αυτό είναι πιο μπροστά από την ΕΣΣΔ. Λέγοντας αυτό έχω υπόψη μου την επικείμενη εξάλειψη του άρθρου Ι, παράγραφος 2 και 3 του Συντάγματος της Βουλγαρίας, ενώ ο

Γκορμπατσώφ δεν έχει καταφέρει να λύσει αυτό το πρόβλημα. Γι' αυτό φοβούμαι μήπως ο Γκορμπατσώφ πέσει στους αμέσως επόμενους μήνες. Τότε, εξαιτίας της παραδοσιακής μας πρόσδεσης στον πολιτικό οικονομικό και πολιτιστικό τομέα, τα γεγονότα στην ΕΣΣΔ μπορούν να έχουν τραγικές συνέπειες και για τη Βουλγαρία. Ακριβώς για το λόγο αυτό βιαζόμαστε να πραγματοποιήσουμε τις απαραίτητες αλλαγές, ώστε μια ώρα αρχύτερα να υπερβούμε το ρηξικέλευθο σημείο, μετά από το οποίο αποκλείεται μια σφαγή. Διότι το σύνολο των συντηρητικών δυνάμεων στη χώρα μας που διαθέτουν όπλα, σε περίπτωση εμφυλίου πολέμου ή στρατιωτικής δικτατορίας στην ΕΣΣΔ, δεν θα ταλαντευθούν ούτε στιγμή να το χρησιμοποιήσουν εναντίον του λαού.

Οι άσχημες εξελίξεις στην ΕΣΣΔ θα είναι καταστροφικές και για τη χώρα μας.

ΕΡ.: Ποια είναι η τύχη των δυνάμεων καταστολής που είχε συγκροτήσει το καθεστώς του Τοντόρ Ζίβκωφ;

ΑΠ.: Αυτό είναι το άλλο πολύ βασικό σημείο. Ότι ο κατασταλτικός μηχανισμός συνεχίζει να υπάρχει και να παραμένει άθικτος είναι γεγονός. Διαλύθηκε μόνον η 6η Διεύθυνση της Κρατικής Ασφάλειας, η οποία είχε ως αντικείμενο την παρακολούθηση και την καταδίωξη της διανοήσης. Διαλύθηκε μετά από τους δικούς μας αγώνες. Ωστόσο κανείς δεν μας έχει ενημερώσει για το πού πήγαν τα μέλη αυτής της Διεύθυνσης, πού δουλεύουν τώρα και με τι ασχολούνται. Πολλοί μιλούν ότι η Διεύθυνση αυτή μετατράπηκε σε Διεύθυνση 5Α της Κρατικής Ασφάλειας. Από όσο γνωρίζω ούτε απολυθέντες υπάρχουν ούτε μετατεθέντες εκτός αυτού του συστήματος.

ΕΡ.: Πώς σχολιάζετε τις φήμες ότι κρατικά και κομματικά όργανα έχουν προχωρήσει στην καταστροφή πολύτιμων ενοχοποιητικών εγγράφων;

ΑΠ.: Συγκεκριμένα στοιχεία που να επιβεβαιώνουν αυτές τις φήμες δεν διαθέτουμε. Σε επαφές της ηγεσίας της Ένωσης με μέλη του Πολιτικού Γραφείου θέσαμε το ζήτημα να μην καταστραφούν πολύτιμα έγγραφα που υπάρχουν στα διάφορα αρχεία. Μας διαβεβαίωσαν ότι έχουν λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να εμποδιστεί κάτι τέτοιο. Εάν αυτό αληθεύει δεν είμαστε σε θέση να το διαπιστώσουμε.

Θέλω να προσθέσω ότι με τον ίδιο τρόπο πριν από ένα - δυο χρόνια μιας διαβεβαίωσαν ότι δεν υπήρχε «μαύρος πίνακας» προσώπων στα οποία να απαγορευόταν οποιαδήποτε πρόσβασή τους στα μέσα ενημέρωσης και στο χώρο του βιβλίου. Και όμως υπήρχε. Έχουν γίνει άλλωστε γνωστές πολλές περιπτώσεις.

«ΥΠΕΦΕΡΑ ΠΟΛΥ ΩΣ ΡΟΥΜΑΝΟΣ»

Έζησα αυτά τα γεγονότα σαν κάτι ανήκουστο και απρόβλεπτο. Παρακολουθούμε την τραγική ανάσταση ενός λαού που, από πολύ καιρό, εγώ τον θεωρούσα εξουθενωμένο και ο οποίος βλέπει τώρα να έρχεται η σωτηρία του μέσα από μια αιματηρή καταστροφή.

Σας εξομολογούμαι ότι τη στιγμή που αρχίζει η εξέγερση ετοιμαζόμουν να γράψω ένα άρθρο εναντίον των Ρουμάνων, με τίτλο «*Η ανυπαρξία της Βλαχίας*» —αναφορά στο πριγκιπάτο του Δουνάβειως που μαζί με τη Μολδαβία σχημάτισαν το παλαιό βασίλειο της Ρουμανίας— αναφορά, ιδίως, στην ιστορία ενός έθνους δυστυχισμένου και αποτυχημένου, ενός λαού αυτοκτονικού. Τα γεγονότα με έκαναν να αλλάξω γνώμη και να εγκαταλείψω αυτό το σχέδιο. Και είμαι ευτυχής γι' αυτό.

Είναι παράδοξο, θα μου πείτε, ότι η Ρουμανία, από όπου έφυγα πριν τουλάχιστον πενήντα χρόνια, απασχολεί τώρα τη φιλοσοφική μου σκέψη η οποία πάντα έτεινε προς ένα ριζοσπαστικό και ανυποχώρητο σκεπτικισμό. Στην πραγματικότητα ο πεσσιμισμός μου δεν ήταν απόρροια των περιστάσεων. Όμως υπέφερα πολύ, είναι αλήθεια, επειδή είμαι Ρουμάνος. Ένοιωθα μεγάλη περιφρόνηση για τους συμπατριώτες μου. Επιπλέον με χαρακτήριζε, όπως όλους σχεδόν τους Ρουμάνους, ένα οδυνηρό σύμπλεγμα κατωτερότητας που οι αιτίες του πρέπει να αναζητηθούν στο ιστορικό παρελθόν, πολύ πριν από τη δικτατορία του Τσαουσέσκου. Στην Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία εμείς είμασταν ανύπαρκτοι. Στην Τρανσυλβανία οι Ρουμάνοι δεν ήταν σκλάβοι, αλλά πρωτόγονα υποκείμενα, άνθρωποι τρίτης κατηγορίας —μετά τους Ούγγρους και τους Γερμανούς.

Ένα από τα γνωστότερα ρουμανικά ποιήματα λέει: «*Ξύπνα Ρουμάνε, ξύπνα από τον ύπνο του θανάτου*». Δεν είναι τυχαίο πως η εξέγερση άρχισε στο δυτικό τμήμα της χώρας στην Τιμισοάρα. Οι κάτοικοι της πόλης αυτής είναι κατά 30% ουγγρικής καταγωγής. Υποθέτω πως για τους Ρουμάνους, στην υπόλοιπη χώρα, το γεγονός αυτό ήταν ένα ράπισμα. Όμως οι Ρουμάνοι ξύπνησαν από τον ύπνο του θανάτου... Βεβαίως πρέπει να πω ότι

Ο φιλόσοφος Εμίλ Μισέλ Σιοράν γεννήθηκε στη Ρουμανία (Ρασινάρι 1911). Σπούδασε φιλοσοφία στο Βουκουρέστι και στο Παρίσι, όπου είναι εγκατεστημένος από το 1937.

Ο Σιοράν αρνείται τη δημοσιότητα όσο ελάχιστοι διανοούμενοι. Ακριβώς για το λόγο αυτό οι σπάνιες δημόσιες παρεμβάσεις του έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα, όπως το κείμενο που αναδημοσιεύουμε από τον *Νουβέλ Ομπερβατέρ* (28 Δεκεμβρίου '89).

Από αριστερά ο Εμίλ Μισέλ Σιοράν με τον Ευγένιο Ιονέσκο και τον Μίρτσα Ελιάντ, στο Παρίσι.

η αυτοκτονία δεν αποτελεί αποκλειστικότητα των Ρουμάνων. Πρόκειται μάλλον για ουγγρική επιπόνηση.

Πολλές φορές αναρωτήθηκα: *Γιατί δεν αυτοκτονούν μαζί οι Ρουμάνοι; Δεν μπορεί κανείς να φανταστεί πόσο πολύ έχει υποφέρει αυτός ο λαός. Πώς είναι δυνατόν να ζει κανείς με το νοσηρό φόβο των γειτόνων του, των ιδίων των παιδιών του, ακόμη και της σκιάς του;*

Ο Τσαουσέσκου κατόρθωσε να εξαπατήσει τους διανοούμενους με μια επιδεξία πολιτική, θεμελιωμένη στον υπολογισμό (όχι ρήξη με το Ισραήλ, αποστάσεις προς τη Μόσχα κλπ.). Πάντα θα θυμάμαι τη βόλτα που έκανα, στις δυο η ώρα μετά τα μεσάνυχτα, στην Πον-Νέφ μαζί με τον φίλο μου Νόϊκα, το μεγαλύτερο ίσως Ρουμάνο φιλόσοφο. Μου έλεγε: «*Τι έχεις εναντίον του Τσαουσέσκου; Δεν σε καταλαβαίνω...*». Θα το πιστέψετε ότι ο Νόϊκα είχε μόλις βγει από τις ρουμανικές φυλακές όπου ήταν εγκλειστος έξι ολόκληρα χρόνια;

Η δίκη κεκλεισμένων των θυρών και η άμεση εκτέλεση του Νικολάε και της Έλενας Τσαουσέσκου προκάλεσε αισθήματα δυσaráσκειας. Μήπως άραγε η δημόσια δίκη, που δεν έγινε, στέρησε στη ρουμανική δημοκρατία τη δυνατότητα να προβεί σε μια συμβολική και τολμηρή πράξη; Απαντώ: Ο φόβος δεν ξεριζώνεται εύκολα από την ψυχή των ανθρώπων. Εάν οι νέοι υπεύθυνοι άφηναν τον τύραννο να ζήσει, θα ήταν σαν να του έδιναν μια ακόμη ευκαιρία. Θα έδιναν, ιδίως, ελπίδες σ' αυτή την σπείρα των αδιστακτων ενόπλων με τους οποίους ο Τσαουσέσκου διατηρούσε τις ίδιες υστερικές σχέσεις όπως και ο Χίτλερ με τους Ες-Ες, γεγονός που καθυστέρησε τη γερμανική συνθηκολόγηση.

Η ιδέα της δίκης είναι, κατ' εξοχήν, δυτική ιδέα. Στη Ρουμανία όμως υπήρχε ο σοβαρός κίνδυνος να περιπλακεί ακόμη περισσότερο η κατάσταση και μάλιστα σε μια στιγμή κατά την οποία τα μέλη της

Σεκουριτάτε, ας μην το ξεχνάμε, αφηνόνταν χωρίς φραγμό στη δολοφονική τους μανία. Σ' αυτό το πλαίσιο η εκτέλεση του Τσαουσέσκου είναι επίσης μια πράξη συμβολική: σημαίνει ότι έκλεισε οριστικά, παρά τις απελπισμένες προσπάθειες των καθαρμάτων του δικτάτορα, το πιο σκοτεινό κεφάλαιο της ρουμανικής ιστορίας. Εξάλλου, έχω εμπιστοσύνη στον *Ίον Ιλιέσκου* που προΐσταται του *Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας*. Γνώριζα, από καιρό, πως ήταν η ελπίδα της Ρουμανίας. Τώρα πρέπει να προσέξει το παιχνίδι των Ρώσων. Όλα θα εξαρτηθούν από αυτό.

Επί μισό αιώνα δεν επισκέφτηκα ποτέ τη Ρουμανία. Σήμερα άραγε το επιθυμώ; Ναι και όχι. Το μόνο πράγμα που με καλεί εκεί είναι το τοπίο των Καρπαθίων όπως το θυμάμαι να απλώνεται γύρω από το χωριό των παιδικών μου χρόνων, το Ραζινάρι. Υπήρχε εκεί ένας κήπος και ένα νεκροταφείο. Τα αγαπούσα και τα δύο. Αγαπούσα και το νεκροθάφτη έναν γέροντα πολύ σοφό που μου έδινε κρανία. Ανάμεσά μας είχε δημιουργηθεί ένα πένθος μοιδιύλλιο. Ορισμένες φορές σκέφθηκα ότι έπρεπε να είχα μείνει σ' αυτό το χωριό με τους αγράμματους χωρικούς. Λυπάμαι που χάθηκαν αυτοί οι άνθρωποι, εικόνα της πρωτόγονης ανθρωπότητας, της ανθρωπότητας πριν από τον πολιτισμό. Ο Τσαουσέσκου ονειρευόταν μια κοινωνία αγραμμάτων. Όμως εκείνος την ήθελε για άλλους λόγους... Για να έχει σκλάβους.

Όταν ένας λαός πεθαίνει από την πείνα, ιεροποιεί την κουλτούρα, δεν την κατέχει. Και εκείνη συνεχίζει να τον υποδουλώνει καλλιεργώντας του ψευδαισθήσεις. Είμαστε καταδικασμένοι να μην εννοήσουμε τίποτα από τη ρουμανική τραγωδία, αν δεν αντιληφθούμε ότι το πρόβλημα είναι πάνω απ' όλα πρόβλημα υποσιτισμού. Η σεξουαλική ανικανότητα των νέων Ρουμάνων οφείλεται στον υποσιτισμό. Ποια αξία έχουν τα βιβλία μπροστά σ' αυτό το πρόβλημα;

Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΔΕΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΜΙ

Συνέντευξη του υπουργού Πολιτισμού της Ρουμανίας Αντρέι Πλέσου

Ο Αντρέι Πλέσου είναι από τα σημαίνοντα στελέχη της προσωρινής ηγεσίας της Ρουμανίας. Δεν είναι άνθρωπος της εξουσίας, αλλά συμμετοχος της τελευταίας στιγμής σε μια συλλογική αναγεννητική προσπάθεια —τουλάχιστον έτσι το βλέπει. Λογοτέχνης με δυτική κουλτούρα, πήρε μέρος στην επανάσταση που ανέτρεψε τη δικτατορία του Τσαουσέσκου και αμέσως μετά ανέλαβε το υπουργείο Πολιτισμού. Από τα μεγάλα παράθυρα του γραφείου του φαίνεται η πλατεία και τα άρματα μάχης που φρουρούν ακόμη και σήμερα το κυβερνητικό μέγαρο από ενδεχόμενη επίθεση των αμετανόητων υπολειμμάτων της Σεκιουριτάτε. Τη συνέντευξη που ακολουθεί, παραχώρησε ο Αντρέι Πλέσου, στο συνεργάτη μας Παντελή Μούτουλα.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ:

ΑΝΤΙ: Πώς αποφασίσατε να γίνετε υπουργός Πολιτισμού;

ΑΝΤΡΕΪ ΠΛΕΣΟΥ: Δεν αποφάσισα τίποτε. Δεν είναι πια στη μόδα ν' αποφασίζει κάποιος να γίνει υπουργός. Στην πρώτη συνεδρίαση του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας ο Μίρτσεα Ντινέσκου με πρότεινε γι' αυτή τη θέση, οι υπόλοιποι ψήφισαν υπέρ και, να 'μαι υπουργός χωρίς να το θέλω.

ΕΡ.: Λέγεται ότι ορισμένα στελέχη της προσωρινής κυβέρνησης δεν έχουν τη λαϊκή έγκριση.

ΑΠ.: Όσα έχουν γίνει ως τώρα είναι προσωρινά. Στους δρόμους γίνονταν μάχες, η στρατιωτική κατάσταση ήταν συγκεχυμένη και μεις δεν μπορούσαμε να εξασφαλίσουμε δημοκρατικές διαδικασίες για εκλογές. Η κυβέρνηση δεν μπορούσε καλά καλά να συνεδριάσει τις πρώτες μέρες και το μέλημά της ήταν να προστατεύσει τη ζωή των ανθρώπων. Η λαϊκή θέληση θα εκφραστεί στις εκλογές. Εμείς αναλάβαμε να εφαρμόσουμε τα αναγκαία διοικητικά μέτρα για την απρόσκοπτη διεξαγωγή των εκλογών.

ΕΡ.: Επιτρέψτε μου να επιμείνω. Η κατάσταση είναι βέβαια προσωρινή, αλλά υπάρχουν ορισμένα μέλη του Συμβουλίου του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας που ήταν στελέχη του προηγούμενου καθεστώτος.

ΑΠ.: Δε νομίζω. Στην Επιτροπή Πολιτισμού του Συμβουλίου λόγου χάρη, όλοι όσοι συμμετέχουν ήταν αντίθετοι με το προηγούμενο καθεστώς.

Πρέπει να καταλάβετε ότι στις υπόλοιπες χώρες της ανατολικής Ευρώπης, για να μη μιλήσουμε για τη Σοβιετική Ένωση, οι κυβερνήσεις που ανέλαβαν μετά την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων ήταν σχεδόν όλες τους οι παλιές κυβερνήσεις με την προσθήκη μερικών καινούργιων προσώπων, επειδή δεν ήταν δυνατό να γίνει ριζική αλλαγή και απευθείας μετάβαση από το παλιό σύστημα στο νέο. Στα κοινοβούλια της Πολωνίας, της Ουγγαρίας, της Αν. Γερμανίας και των άλλων χωρών συζητήθηκαν τρόποι αφαίρεσης της εξουσίας από το κομμουνιστικό κόμμα και κανείς δε φοβήθηκε ότι οι κομμουνιστές θα ξανακυβερνούσαν.

Αντίθετα εμείς πετύχαμε με μία κίνηση όσα πέτυχαν εκείνοι σταδιακά, μήνα με το μήνα. Τα στελέχη της παλιάς κυβέρνησης που είναι σήμερα στο προσκήνιο, δηλαδή ο κ. Μπρουκάν, ο κ. Ιλιέσκου, ο κ. Κορνέλιου Μανέσκου, ο κ. Μπιρλεντεάν,

ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

ο κ. Πιρβουλέσκου, είχαν διαχωρίσει τη θέση τους από το καθεστώς με βίαιο τρόπο τα τελευταία χρόνια και είχαν υποφέρει γι' αυτό. Τι άλλο θέλετε;

Δεν κινδυνεύουμε από παλινόρθωση του παλιού συστήματος. Οι φόβοι που εκφράζονται είναι από τους ξένους δημοσιογράφους, που έρχονται εδώ με θεωρητικές ιδέες και κάνουν πολιτική. Μάλιστα, αυτοί είναι που κάνουν πολιτική. Ξεχνούν ότι οι διαδικασίες που ακολουθήσαμε ήταν επαναστατικές και ότι δεν είχαμε την ευκαιρία να εφαρμόσουμε δημοκρατικούς τρόπους αντιπροσώπευσης.

ΕΡ.: Είναι αλήθεια ότι η ζωή σας απειλείται ακόμη και σήμερα από τα υπολείμματα της Σεκιουριτάτε;

Σ Λένε ότι η θεωρία είναι καλή, αλλά ξεχνούν τα αποτελέσματά της. Η μαρξιστική φιλοσοφία είναι η μόνη στον κόσμο που θέτει ως κριτήριο την αποτελεσματικότητα. Ε, λοιπόν, αν εφαρμόσει κανείς αυτό το κριτήριο στη μαρξιστική φιλοσοφία, θα διαπιστώσει ότι απέτυχε. Οι οπαδοί αυτής της θεωρίας λοιπόν πρέπει να παραδεχτούν ότι το αποτέλεσμα δεν τους δικαιώνει.

ΑΠ.: Όχι μόνο εγώ, αλλά όλοι όσοι βρίσκονται σήμερα στο προσκήνιο κατά κάποιο τρόπο κινδυνεύουν.

ΕΡ.: Είστε υπουργός και ταυτόχρονα μέλος ανεξάρτητης οργάνωσης, που ονομάζεται «Όμιλος Κοινωνικού Διαλόγου»...

ΑΠ.: Έγινα μέλος του ομίλου πριν γίνω υπουργός. Συμφωνήσαμε να δημιουργήσουμε οργάνωση διανοουμένων που θα απέχει από την πολιτική, που δεν θα έχει σχέση με κόμματα και που θα προωθεί το διάλογο σε ζωτικά θέματα.

ΕΡ.: Ο Όμιλος διακήρυξε ότι θα επιδιώξει να ανανεώσει την κοινωνική συνείδηση του ρουμανικού λαού. Τι σημαίνει αυτό;

ΑΠ.: Η διακήρυξη αυτή είναι πολύ σημαντική. Μεταρρυθμίσεις μπορούμε και πρέπει να κάνουμε. Θα επιχειρήσουμε επίσης να βάλουμε τους θεσμούς σε λειτουργία. Αλλά εκείνο που δύσκολα επιτυγχάνεται, είναι η αλλαγή της νοοτροπίας, της γλώσσας, του τρόπου σκέψης. Γενεές ολόκληρες στη Ρουμανία δεν έχουν ζησει ποτέ σε δημοκρατικό καθε-

στώς. Δεν ξέρουν τι θα πει ελευθερία, τι θα πει πρωτοβουλία, τι θα πει ελευθερία του Τύπου. Πρέπει να τα μάθουν ολ' αυτά βήμα βήμα. Η εσωτερική ανανέωση του ανθρώπου δε γίνεται με διατάγματα, αλλά με λεπτούς τρόπους που θα δημιουργήσουν έναν καινούργιο forma mentis στη θέση του παλιού. Ακόμη και σήμερα βλέπουμε στην τηλεόραση εκπομπές που θυμίζουν το οδυνηρό παρελθόν. Πρέπει ν' αλλάξουμε τα ανακλαστικά μας. Ο Όμιλος Κοινωνικού Διαλόγου θα επιχειρήσει θεραπευτική παρέμβαση στην κοινωνία.

ΕΡ.: Εσείς προσωπικά πώς φαντάζεστε τη νέα ρουμανική κουλτούρα;

ΑΠ.: Διακρίνω τρεις προτεραιότητες. Πρώτο, να επανιδρυθεί διεύθυνση ιστορικών μνημείων που θα συντονίζει τις εργασίες αναστήλωσης των σημαντικών μνημείων που κατέστρεψε ο Τσαουσέσκου. Δεύτερο, να αποκαταστήσουμε τους πολιτιστικούς δεσμούς μας με το εξωτερικό. Είχαμε απομακρυνθεί από την ευρωπαϊκή πολιτιστική κοιτίδα και τώρα πρέπει να αφήσουμε τις ευρωπαϊκές αξίες να κυκλοφορήσουν ελεύθερα στη Ρουμανία και τις ρουμανικές στην Ευρώπη. Τρίτο, να προωθήσουμε την κουλτούρα των νέων. Έχουμε ανάγκη από τη νεολαία. Σκοπεύω να δημιουργήσω τμήμα νεολαίας στο υπουργείο Πολιτισμού και να διοχετεύσω όλες αυτές τις δυνάμεις που ως τώρα υπόκειντο στον καταναγκασμό της κουλτούρας των μαζών, όπως ήταν το σύνθημα του προηγούμενου καθεστώτος, προς τη θεσμοθέτηση της κουλτούρας των νέων. Θα προτείνω να δοθεί στη νεολαία το τεράστιο κτίριο που έχτισε η δικτατορία στη Λεωφόρο του Σοσιαλιστικού Θριάμβου, για να το χρησιμοποιήσει όπως θέλει. Θα είναι ένα συμβολικό δώρο προς τη νεολαία που έκανε την επανάσταση.

ΕΡ.: Σήμερα, τι μένει από το σοσιαλισμό στη Ρουμανία;

ΑΠ.: Σε μας η λέξη έχει διαφορετική έννοια απ' ό,τι στην Ευρώπη. Για μας σοσιαλισμός ίσον κομμουνισμός. Απ' αυτήν την άποψη ελπίζω ότι δεν θα μείνει σεδόν τίποτε κι ότι θα έχουμε το μικρότερο κομμουνιστικό κόμμα του κόσμου.

ΕΡ.: Ας μιλήσουμε για τις σοσιαλιστικές αξίες. Στην Ευρώπη διαχωρίζουμε τις καπιταλιστικές αξίες, που ξεκινούν από την έγνοια του κέρδους και την αδιαφορία προς τον άνθρωπο, με τις σοσιαλιστικές που προτάσσουν το κοινό από το ατομικό όφελος. Έχουμε την τάση να ταυτίζουμε το σοσιαλισμό με τη δημοκρατία.

ΑΠ.: Στη Ρουμανία θα παραμείνουμε σοσιαλιστές στο βαθμό που θα είμαστε δημοκράτες, στο βαθμό που το επίκεντρο της φροντίδας μας θα είναι ο άνθρωπος. Ο ζωντανός άνθρωπος και όχι η αφηρημένη έννοια του ανθρώπου των στατιστικών μεγεθών. Θα παραμείνουμε σοσιαλι-

στές λοιπόν αν κατορθώσουμε να δώσουμε στον όρο την έννοια που έχει δοθεί στη Δύση.

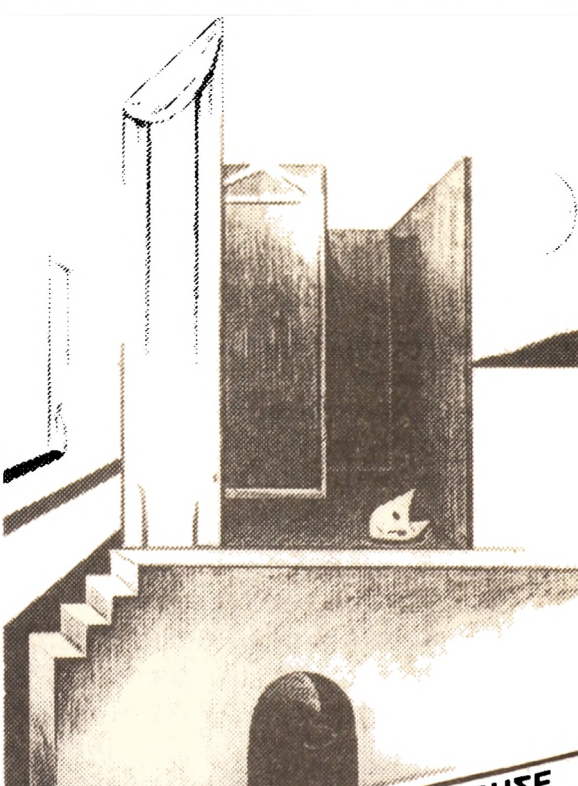
Πιστεύω όμως ότι τέτοιοι διαχωρισμοί είναι κάπως ξεπερασμένοι και πρέπει να σκεφτόμαστε πλέον με άλλους όρους. Αναρωτιέμαι λόγου χάρη, πώς μπορεί κανείς στη Δύση να αποκαλείται σήμερα κομμουνιστής, όταν όλες οι χώρες στις οποίες κυβέρνησαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τα κομμουνιστικά κόμματα, οδηγήθηκαν στην πλήρη αποτυχία και στη χρεωκοπία; Όταν έχει κανείς συμμετάσχει στην καταστροφή της Ανατολικής Ευρώπης, μπορεί να μένει προσκολλημένος στην κομμουνιστική ιδεολογία, στη θεωρητική ουτοπία του κομμουνισμού; Λένε ότι η θεωρία είναι καλή, αλλά ξεχνούν τα αποτελέσματά της. Η μαρξιστική φιλοσοφία είναι η μόνη στον κόσμο που θέτει ως κριτήριο την αποτελεσματικότητα. Ε, λοιπόν, αν εφαρμόσει κανείς αυτό το κριτήριο στη μαρξιστική φιλοσοφία, θα διαπιστώσει ότι απέτυχε. Οι οπαδοί αυτής της θεωρίας λοιπόν πρέπει να παραδεχτούν ότι το αποτέλεσμα δεν τους δικαιώνει.

ΕΡ.: Θα βάλετε υποψηφιότητα στις εκλογές;

ΑΠ.: Όχι. Η πολιτική δεν μ' ενδιαφέρει. □

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΡΑΜΠΑΒΙΛΑ

τρεις μικρές ιστορίες

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Τρεις μικρές ιστορίες, τρία κομμάτια από την «τοιχογραφία» της ζωής, όπου ο άνθρωπος, τα μάτια δεμένα με το μαντίλι του παρελθόντος, παίζει την τυφλόμυγα με το χρόνο, ανάμεσα στο σήμερα και το αύριο.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

τη. Στη Ρουμανία η τηλεόραση επηρέασε τα ίδια τα γεγονότα. Συνέβαλε στην κατάρυξη του καθεστώτος. Αποτέλεσε το συντονιστικό όργανο του αγώνα των Ρουμάνων. Δεν θα ήταν υπερβολικό να πούμε ότι οι πολίτες, ο στρατός και η τηλεόραση μαζί, νίκησαν τον Τσαουσέσκου.

Εξάλλου δεν είναι διόλου τυχαίο ότι οι φοβερότερες μάχες στο Βουκουρέστι έγιναν γύρω από το κτίριο της ρουμανικής τηλεόρασης. Και όταν για λίγα λεπτά «κοβόταν» η εικόνα, κοβόταν κι η αναπνοή των Ρουμάνων... Από τα στούντιο της τηλεόρασης ακούστηκαν οι πρώτες ελεύθερες φράσεις μετά σαράντα δύο χρόνια σοσιαλισμού. Ο ποιητής Μίρτσα Ντινέσκου από το φρούριο της τηλεόρασης ανήγγειλε στους Ρουμάνους ότι «ο φόβος τελείωσε, ο Τσαουσέσκου έπεσε». Λίγο αργότερα εμφανιζόταν στη μικρή οθόνη ο γκορμπατσοφικός Ίον Ιλιέσκου, επικεφαλής του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας, και ο νέος πρωθυπουργός, καθηγητής Πανεπιστημίου, Πέτρε Ρόμαν.

ΣΕ ΑΠ' ΕΥΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΔΟΣΗ

της Τέτας Παπαδοπούλου

Η επανάσταση σε απ' ευθείας μετάδοση. Όλα τα κατέγραψε η ρουμανική τηλεόραση. Την εξέγερση, τη σφαγή, τους κοινούς τάφους με τους εκατοντάδες νεκρούς, τις λυσσαλέες μάχες εναντίον της Σεκουριτάτε και των τριών χιλιάδων Σύριων, Λίβυων και Παλαιστίνιων μισθοφόρων του Τσαουσέσκου. Κορυφαία εικόνα, η παρωδία δίκης —για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους— και η εκτέλεση του ζεύγους των τυράννων. Ποιος θα ξεχάσει ποτέ το σταθερό πλάνο του νεκρού δικτάτορα, που οι Ρουμάνοι κοιτούσαν και ξανακοιτούσαν προσεκτικά για να ...βεβαιωθούν ότι πράγματι είναι εκείνος, πριν φωνάξουν «libertatea», «το κτήνος πέθανε».

Ορισμένες φορές η τηλεόραση, αυτό το κουτί που κατά κανόνα παράγει αφειδώς αποχαύνωση, μεταμορφώνεται. Γίνεται ένας τεράστιος μεγεθυντικός φακός ο οποίος προβάλλει την ιστορία εν τω γίνεσθαι. Στην εποχή μας, η ιστορία γράφεται και με εικόνες. Δυο παραδείγματα.

Πρώτον. Πέρσι τον Ιούνιο ήταν το κίνημα των Κινέζων φοιτητών, το άγαλμα της θεάς Δημοκρατίας, η σφαγή στην πλατεία Τιάν Αν Μεν. Όλοι είδαμε το νεαρό Βανγκ Βέι Λιν, μόνο και άοπλο, να σταματά φάλαγγα αποτελούμενη από έξι τανκς.

Δεύτερον. Το φθινόπωρο παρακολουθήσαμε την ειρηνική έκρηξη της «άλλης» Ευρώπης. Ουγγαρία, Ανατολική Γερμανία, Τσεχοσλοβακία, Βουλγαρία. Σκληροπυρηνικά καθεστώτα έπεσαν σαν χαρτινοί πύργοι και οι μικροί Πατερούληδες Έρικ Χόνκερ, Γκούσταβ Χούζακ, Τόντωρ Ζίβκωφ εκθρονίστηκαν χωρίς να προκαλέσουν, είναι αλήθεια, ιδιαίτερα προβλήματα. Το Ανατολικό Βερολίνο ξαναβρήκε το Δυτικό και οι κάμερες αποθανάτισαν από όλες τις δυνατές γωνίες την πτώση του Τείχους του Αίσχους.

Η τηλεόραση και η αναπνοή των Ρουμάνων

Στην περίπτωση της Ρουμανίας η τηλεόραση διαδραμάτισε, ασφαλώς, ρόλο αποφασιστικής σημασίας στις εξελίξεις. Οι Ρουμάνοι, και μαζί τους ο κόσμος ολόκληρος, έβλεπαν στιγμή προς στιγμή το γκρέμισμα ενός μισητού καθεστώτος, τη φυγή, το κυνηγητό και τη σύλληψη των Τσαουσέσκου, το... κενό εξουσίας, την «εμφάνιση» του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας το οποίο ανέλαβε να οδηγήσει τη χώρα τον Απρίλιο σε ελεύθερες εκλογές. Αλλά δεν ήταν μόνο αυτό.

Στις προηγούμενες περιπτώσεις (Κίνα, Ανατολική Ευρώπη) η τηλεόραση «κοινοποιούσε» τα γεγονότα την ώρα ακριβώς που συνέβαιναν, σε όλα τα μήκη και πλά-

Είναι καταπληκτικό πώς η τηλεόραση, το κατ' εξοχήν μέσο προπαγάνδας του Κοντουκατόρ μετεβλήθη, εκτός των άλλων, και σε προσωπικό διώκτη του. Μόλις έγινε γνωστό ότι ο Τσαουσέσκου το έσκασε με ελικόπτερο από την ταράτσα του κτιρίου της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος, οι εκφωνητές κάλεσαν τους Ρουμάνους να βοηθήσουν στη σύλληψή του. Και άρχισε ένα θρίλερ ανακοινώσεων και αντιφατικών πληροφοριών. «Πηγαίνει στην Κίνα, όπου ζήτησε ...σοσιαλιστικό άσυλο», «εντοπίστηκε έξω από το Βουκουρέστι», «άφησε το ελικόπτερο κοντά στο Τιργκοβίστε και προσπαθεί να διαφύγει από εκεί με Ντάτσια κόκκινου χρώματος» κλπ. κλπ.

«Αυθόρμητοι» χειροκροτητές

Το 1984 η μεγαλοφυΐα των Καρπαθίων αποφάσισε και διέταξε τηλεοπτική ...λιτότητα. Με decretul (διάταγμα) τα δυο κανάλια έγιναν ένα. Η διάρκεια του προγράμματος του μοναδικού πλέον, καναλιού περιορίστηκε σε δύο ώρες την ημέρα και οι εκπομπές μεταδίδονταν μαυρόασπρες. Έγχρωμο κρατήθηκε κατ' εξαίρεση το δελτίο «ειδήσεων», γιατί εκεί πρωταγωνιστούσαν Εκείνος και Εκείνη.

Κάθε βράδυ ο ίδιος λιβανωτός. Τα πρώτα δέκα λεπτά των «ειδήσεων» ήταν

οπωσδήποτε αφιερωμένα στο περιβόητο ζεύγος. Ιδού δείγμα τυπικό.

«Καλησπέρα σας αξιοσέβαστοι τηλεθεατές (οποία ειρωνεία). Σήμερα, παρουσία του συντρόφου Νικολάε Τσαουσέσκου, γενικού γραμματέα του κομμουνιστικού κόμματος, προέδρου της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Ρουμανίας και της συντρόφισσας Έλενας Τσαουσέσκου αντιπροέδρου της κυβέρνησης, έγιναν τα εγκαίνια της νέας γραμμής του μετρώ. Οι σύντροφοι (επαναλαμβάνονται τα ονόματα και οι τίτλοι) έγιναν δεκτοί με ενθουσιασμό από τους οικοδόμους του έργου και χιλιάδες λαού που αυθόρμητα συγκεντρώθηκαν για να εκφράσουν στους συντρόφους (ξανά τα ίδια) την απεριόριστη ευγνωμοσύνη τους για όσα κάνουν για την αναγέννηση της πρωτεύουσάς μας». (Εικόνα: Παρατεταμένα, «αυθόρμητα» πλήθη χειροκροτούν).

Προπαγάνδα τραβηγμένη... από τα μαλλιά. Το άκρον άωτον της αφέλειας και της κυνικότητας. Τέτοια ήταν τα δελτία «ειδήσεων», από καταβολής ρουμανικής τηλεοράσεως.

Οι Έλληνες αριστεροί (ιδίως της ευρωκομμουνιστικής, ανανεωτικής, πλευράς) πρόεδροι, γραμματείς και ανώτερα στελέχη, πήγαιναν και ερχόντουσαν όλα αυτά τα χρόνια στη Ρουμανία. Έκαναν κομματικές διακοπές, όπως εξάλλου έκα-

νε κι ο Ζωρζ Μαρσαί. Διακανόνιζαν τις «κοινές» υποθέσεις, π.χ. το χαρτί της Αυγής. Ενημερώνονταν από τους αρμόδιους «συντρόφους» για τις ανύπαρκτες κατακτήσεις του υπαρκτού σοσιαλισμού. Απασχολημένοι καθώς ήταν με τόσο ζωτικά θέματα δεν ...αντιλήφθηκαν ότι οι Ρουμάνοι πεινούσαν, ότι έως και τα πορτοκάλια είχαν εξαφανισθεί από την αγορά, ότι για τα περισσότερα τρόφιμα υπήρχε δελτίο.

Όμως, δεν μπορεί, κάποια φορά πρέπει να βρέθηκαν μπροστά σε κάποια τηλεόραση και να παρακολουθήσαν έστω ένα δελτίο «ειδήσεων». Μια φορά ήταν υπεραρκετή για να αντιληφθούν που βρίσκονταν. Εκείνοι όμως συνέχισαν να ρίχνουν νερό στο Δούναβη της σκέψης.

Και ξαφνικά εφέτος τα Χριστούγεννα ανακάλυψαν ότι ο Τσαουσέσκου είναι ο σύγχρονος Δράκουλας των Καρπαθίων κι έσπευσαν να τον αποκηρύξουν. Οι μέχρι χθες υμνητές του τον «κατασπαράσσουν» τώρα που είναι νεκρός. Δυστυχώς στην Ελλάδα έχουμε χάσει κάθε έννοια σοβαρότητας. Κατορθώνουμε να γελοιοποιούμε ακόμα και τις πιο τραγικές καταστάσεις.

Το υπονοούμενο του Μίρτσεσα Ντινέσκου

Ας επιστρέψουμε όμως στην *Televiziunea Romana Libera*. Χαμός στα στού-

ντιο. Ατμόσφαιρα φοιτητικής συνέλευσης. Συνωστισμός γύρω από τα μικρόφωνα. Προσπάθειες αυτοπροβολής εκ μέρους ορισμένων και πομπώδεις φράσεις. Όσο η τηλεόραση βοήθησε τους εξεγερμένους Ρουμάνους να ανατρέψουν το καθεστώς Τσαουσέσκου, άλλο τόσο προέβαλλε και τα «μειονεκτήματα» της νέας κατάστασης.

Μιλώντας σε Γάλλους δημοσιογράφους γι' αυτό ακριβώς το θέμα ο κοινωνιολόγος Γκεόργκι Σέρβαν είπε, μεταξύ άλλων, «η γλώσσα των εκφωνητών, μερικές φορές θυμίζει τη γλώσσα του προηγούμενου καθεστώτος. Πολλές μεγαλοστομίες, για τη δόξα της χώρας, για την τιμή του έθνους. Σα να μην άλλαξε τίποτα... Πριν είχαμε σοσιαλιστικό ρεαλισμό, τώρα σοσιαλιστικό αντι-ρεαλισμό». Πώς όμως να αποβάλλουν οι άνθρωποι την ξύλινα γλώσσα από τη μια στιγμή στην άλλη, εύκολο είναι;

Σοβαροί, «ξύλινοι», αυθόρμητοι, άνετοι, προκλητικοί, επώνυμοι και ανώνυμοι, παρήλασαν από το «βήμα» της ρουμανικής τηλεόρασης. Δεν έλειψαν και τα χάπενινγκ με πολιτικές προεκτάσεις. Ο ποιητής Μίρτσεα Ντινέσκου εμφανίστηκε κρατώντας ένα... ρολό υγείας. Το σήκωσε ψηλά, το ξεδίπλωσε και χαμογελώντας είπε: «Θα το αφήσω εδώ, γιατί κάποιοι πρέπει να σκουπίσουν καλά το στόμα τους πριν μιλήσουν...».

ΕΝΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΘΑ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΕΙ!

Ντ. Βολκογκόνοφ
**ΘΡΙΑΜΒΟΣ
ΚΑΙ
ΤΡΑΓΩΔΙΑ**
Το πολιτικό πορτρέτο
του **ΣΤΑΛΙΝ**

Κυκλοφορεί σε όλα τα βιβλιοπωλεία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»

Κεντρική Διάθεση: Ζαλόγγου, 11, Αθήνα, τηλ. 3640 713

ΔΑΙΔΑΛΟΣ - Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ἡ σειρά αὐτή περιλαμβάνει 48 αὐτοτελείς τόμους, ὅπου ἀνθολογοῦνται καὶ ἀναλύονται τὰ πιά ἀντιπροσωπευτικά κείμενα τῆς ἑλληνικῆς γραμματολογίας, ἀπὸ τῆ βυζαντινῆ ἐποχῇ ὥς τίς μέρες μας. Εἰδικοί ἐπιστήμονες παρουσιάζουν τὸν κάθε τόμο πού ἀποτελεῖ καὶ μιά θεματικὴ ἐνότητα.

Κυκλοφοροῦν μεταξύ ἄλλων:

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
Ἐπιμελητής: Διον. Ζακυθινός

Ο ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ
ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ
Ἐπιμελητής: Κ.Θ. Δημαρᾶς

ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ
Ἐπιμελητής: Γ. Ζώρας

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ
Ἐπιμελητής: Ν. Τωμαδάκης

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
Ἐπιμελητής: Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ - Κ. ΚΑΒΑΦΗΣ
Α. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ
Ἐπιμελητής: Ἀνδρέας Καραντώνης

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
Ἐπιμελητής: Εὐάγγ. Παπανοῦτσος

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
Ἐπιμελητής: Γιάννης Σιδέρης

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΡΗΤΟΡΕΙΑ
Ἐπιμελητής: Κων. Τσάτσος

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
Ἐπιμελητής: Δ.Α. Πετρόπουλος

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ
ΚΕΙΜΕΝΑ
Ἐπιμελητής: Δ. Λουκάτος

ΑΡΣΑΚΗ 6, 105 64 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 3233271

Η ΓΚΛΑΣΝΟΣΤ ΑΠΟ

Οι φοιτητικές διαδηλώσεις στο ιάσιο, το Μπρασόφ και το Βουκουρέστι επισημαίνουν ότι υπάρχει και αντιπολίτευση στη Ρουμανία. Στην αρχή, αντιπολίτευση ήταν μόνο οι ξένοι δημοσιογράφοι που σε κάθε συνέντευξη Τύπου προσπαθούσαν να εκμαιεύσουν από τους εκπροσώπους του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας, της κυβέρνησης και του στρατού ότι είχε προετοιμαστεί πραξικόπημα τουλάχιστον ἑξι μήνες πριν και ότι η αιματοχυσία ήταν ἄσκοπη. Η προσπάθεια απέτυχε. Ο ρουμανικός λαός είναι πεπεισμένος ότι ο Τσαουσέσκου ανατράπηκε ἀπὸ αυθόρμητο επαναστατικό κίνημα, που ἄρχισε με τους εργάτες της Τιμισοάρα και ολοκληρώθηκε με τους φοιτητές του Βουκουρεστίου.

Τώρα είναι οι ίδιοι φοιτητές που προσπαθοῦν να αφυπνίσουν την κοινὴ γνώμη ἐνὸψει των προβλημάτων του ἄμεσου μέλλοντος. Να πείσουν τον κόσμο που ἀρνήθηκε να ἀντιμετωπίσει τη Σεκιουριτάτε στους δρόμους της πρωτεύουσας την κρίσιμη Πέμπτη 21 Δεκεμβρίου, ότι η δημοκρατία δεν είναι αυτονόητη κατάκτηση μετὰ την επικράτηση της επανάστασης.

Οι φοιτητές είναι ἴσως οἱ μόνοι που ἀντιλαμβάνονται ότι το Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας προετοιμάζει ταχύτατα και σίγουρα το ἔδαφος για να κυβερνήσει τη χώρα. Οἱ νόμοι που ανακοινώνει κάθε μέρα ἀπὸ την τηλεόραση είναι η καλύτερη ἐγγύηση γι' αὐτό. Εκμεταλλευόμενο τη λαϊκὴ ικανοποίηση και ταυτόχρονα τη λαϊκὴ ἀδράνεια, προετοιμάζει το νέο Σύνταγμα και τον ἐκλογικὸ νόμο, χρησιμοποιεῖ την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και τον Τύπο για καθαρὰ προεκλογικά οφέλη και φέρνει τα κόμματα που μόλις ἰδρύονται προ ἀδιεξόδου.

Το Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας ἔχει 154 μέλη. Απὸ αὐτά, τὰ ἑντεκα αποτελοῦν το διευθυντήριό του, το Συμβούλιο του Μετώπου. Πρώην κομμουνιστές ὅπως ο χαρισματικός πρωθυπουργός Πέτρε Ρόμαν, ο πολὺς Σίλβιου Μπρουκάν και βέβαια ο πρόεδρος Ἴον Ιλιέσκου ἐλέγχουν το Συμβούλιο και ἐκδίδουν ἀποφάσεις.

Εἶναι αξιοσημείωτος ο τρόπος με τον οποίο ἔλυσαν καταρχὴν το πρόβλημα της καθάρσης. Αφὺ ἐξετέλεσαν το ζεύγος Τσαουσέσκου για να ἐξουδετερώσουν ἠθικά τὰ ἀπομεινάρια της Σεκιουρι-

τάτε — με συνοπτική δίκη ὥστε να μη δημοσιευθοῦν τυχόν δυσάρεστες λεπτομέρειες για συμμετοχὴ ἐπώνυμων στο προηγούμενο καθεστῶς — κατήγγησαν την ποινὴ του θανάτου. Η σκοπιμότητα είναι προφανής. Σε μια χώρα, ὅπου μεγάλο ποσοστὸ του πληθυσμοῦ ἔχει γίνει με τον ἓνα ἢ τον ἄλλο τρόπο συμμετοχοὺς στις διώξεις, την καταπίεση, την τρομοκρατία και τη μαύρη αγορά, θα ἐξετελοῦντο χιλιάδες ἀν ἐπρόκειτο να ἀπονεμηθεῖ πλήρης δικαιοσύνη. Τώρα η ἀνώτατη ποινὴ είναι ἰσόβια και στις περισσότερες περιπτώσεις η τιμωρία των πρώην ἀσφαλιτῶν ἀναμένεται να είναι δέκα χρόνια. Κρίθηκε ότι αὐτὴ είναι η κοινωνικά πιο ἀνώδυνη μετάβαση στην κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία.

Το Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας δεν είναι κόμμα, ἀλλὰ θα κατέβει στις ἐκλογές «ὡς γνήσιο τέκνο της ἐπανάστασης». Ἐχει διαχωρίσει τον εαυτό του ἀπὸ τη σημερινὴ κυβέρνηση και μόνο ο Ρόμαν συμμετέχει και στα δύο. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως, «εἰδικοί» της ρουμανικῆς οικονομίας ἔχουν ἐπαφές με ξένους ἐπισήμους για θέματα ἐπενδύσεων, ὅπως ἐγίνε με τον Ὅτο Λάμπντορφ, πρόεδρο του κόμμα-

ΑΠΟ ΤΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΥΣΙΑΖΕΙ

Ένοπλοι φοιτητές και φοιτήτριες είχαν καταλάβει από τις πρώτες ώρες της εξέγερσης τα γραφεία της Κ.Ε. του κόμματος στο Βουκουρέστι.

τος των «Ελευθέρων Δημοκρατών» της Δυτ. Γερμανίας. Είναι βέβαιο ότι όλες οι διαπραγματεύσεις ελέγχονται από το Μέτωπο, που δείχνει ότι ξέρει να κρατάει τις ισορροπίες. Τα γαλλοτραφή στελέχη του διεκπεραιώνουν αποτελεσματικά την ταχύτερη δυνατή προσπάθεια της Γαλλίας στη Ρουμανία, που είχε ανακάμψει τους τελευταίους μήνες της παντοδυναμίας του Τσαουσέσκου. Η Γκερλάν, η Τελεμεκανίκ, η Ιντεραγκρά και η Ρον-Πουλένκ δέσποσαν στην τελευταία εμπορική έκθεση του δικτάτορα στο Βουκουρέστι. Η Ρενώ και η Σιτροέν ετοιμάζονται να αναβαθμίσουν την παραγωγή τους στο Πιτέστι. Ταυτόχρονα, η γαλλική διπλωματία επιτίθεται. Με το πρόσχημα ότι βοηθάει τη Ρουμανία να στερεώσει τους δημοκρατικούς θεσμούς, έστειλε τον πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης Ρολάν Φαμπιούς στο Βουκουρέστι ως αιχμή της προσπάθειας που έχει στόχο να ενταχθεί η Ρουμανία στο δυτικοευρωπαϊκό πολιτικό και οικονομικό σύστημα. Η αντίληψη της Ευρώπης από τον Ατλαντικό ως τα Ουράλια πλησιάζει περισσότερο στην υλοποίησή της, καθώς η ΚΟΜΕΚΟΝ προετοιμάζεται να αναδιάρθρωθεί ή να

του Παντελή Μούτουλα

διαλυθεί. Πρωταγωνιστής στις πρώτες φραστικές εξαγγελίες γι' αυτό ήταν ο πρωθυπουργός της Ρουμανίας, πριν ακόμη αρχίσει η σύνοδος της ΚΟΜΕΚΟΝ την περασμένη Τρίτη στη Σόφια.

Βέβαια, όλα αυτά ήταν λίγο-πολύ αναμενόμενα και όχι μόνο για τη Ρουμανία. Οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης θα ενταχθούν οπωσδήποτε στο ευρύτερο σύστημα συναλλαγών, στο οποίο δεσποζουν οι ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης. Οι αντιρρήσεις βρίσκονται στις μεθοδεύσεις, που προδικάζουν και τα αποτελέσματα.

Οι φοιτητές και οι διανοούμενοι ζητούν ενημέρωση και συμμετοχή στις αποφάσεις και θέτουν προτεραιότητες στην κατανομή των κονδυλίων, που είναι το βασικότερο πρόβλημα της Ρουμανίας σήμερα. Σε λίγο θα ακολουθήσουν και οι εργάτες, όταν περάσει η περίοδος της μετεπαναστατικής ευφορίας, και γίνουν αισθητές οι επιπτώσεις που θα έχουν στο εισόδημα οι όροι των συμβάσεων με τις ξένες εταιρείες. Καμιά εγγύηση δεν υπάρχει ότι η Ρουμανία μπορεί να προστατευθεί από το νέο διεθνή καταμερισμό της εργασίας, που διαμορφώνεται ερήμην της, εκτός από τη δυναμική αντίδραση του λαού της. Προς το παρόν όμως ο λαός απουσιάζει από τις εξελίξεις και στην καλύτερη περίπτωση απλώς παρακολουθεί.

Μια διανοούμενη είπε ότι μετά τις εκλογές πρέπει να γίνει διάλογος μεταξύ των κομμάτων, πρώτα-πρώτα για να μάθει ο κόσμος τα προγράμματά τους. Πρόταση που αποκαλύπτει το πνεύμα με το οποίο η κοινή γνώμη αντιμετωπίζει τα κόμματα και τη σοβαρότητα που αποδίδει στις προθέσεις τους. Μέσα σε αυτό το κλίμα οποιαδήποτε μεθοδική προσπάθεια με υστερόβουλες προθέσεις έχει μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας. Μέχρι στιγμής το Μέτωπο δεν έχει αντίπαλο. Ποιος θα εμποδίσει αύριο να χρησιμοποιήσει π.χ. το πρόσχημα του εθνικού ζητήματος για να προχωρήσει σε ανακατανομή εδαφών ή σε μετακίνηση πληθυσμών; Η ουγγρική μειονότητα θα προσχωρούσε ευχαρίστως στην Ουγγαρία και οι Ρουμάνοι της Μολδαβίας πολύ θα ήθελαν να περάσουν τα σύνορα. Αλλά αυτές οι σκέψεις ή προθέσεις, μπορεί να οδηγήσουν σε περιπέτειες.

Για πρώτη φορά
στην Ελλάδα

Marvin Harris

Η ιερή αγελάδα
και ο βδελυρός χοίρος

η ιερή αγελάδα
και ο βδελυρός χοίρος

Αινίγματα της διατροφής
και του πολιτισμού

- «Ένα βιβλίο πειστικό και πνευματώδες, γεμάτο εκπλήξεις... Εκμεταλλεύεται τις γνώσεις μας για τη Γη από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι σήμερα για να στηρίξει τα επιχειρήματά του για την καταλληλότητα ή μη των τροφών».

M. Douglas, *The Los Angeles Times*

- «Ένα γοητευτικό βιβλίο. Ένας από αξιολογότερους εν ζωή ανθρωπολόγους».

Smithsonian

- «Ένα ευχάριστο, ευκολοδιάβαστο, συναρπαστικό βιβλίο».

The New York Times

273 σελ. 1.700 δρχ.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **τροχαλία** ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)

106 80 Αθήνα τηλ., 3646426

ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Ο ΑΥΤΟΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η

Μια από τις δημοσιογραφικές υπερβολές θέλει την ανατροπή του καθεστώτος Τσαουσέσκου μέσω της τηλεόρασης. Υπάρχει μια δόση αλήθειας σ' αυτό: Η αυτοϋπονόμευση του καθεστώτος γινόταν από την ίδια τη δική του τηλεόραση που λιβάνιζε το δυνάστη και στη βαρεμάρα της γεννούσε την αποστροφή του ρουμανικού λαού. Η τηλεόραση των Σοβιετικών πάλι —που έπιαναν στους δέκτες τους οι Ρουμάνοι— έδειχνε αλλαγές κοσμογονικές και έκανε όλους να αναρωτιούνται «γιατί όχι και εμείς»; Η ίδια η ρουμανική τηλεόραση άλλαξε δραστικά από το μεσημέρι της Παρασκευής 22/12/89 και έδρασε σαν καταλύτης. Οι εκπομπές, τέλος, των καναλιών σε όλες τις χώρες του κόσμου δημιούργησαν ένα ισχυρό κίνημα αλληλεγγύης προς το ρουμανικό λαό - ασπίδα κάθε επαναφοράς στο ζοφερό παρελθόν.

Όμως την τηλεόραση, τη ρουμανική τηλεόραση, από εκείνο το μεσημέρι της Παρασκευής πρέπει να τη δούμε διαφορετικά: Εξέφρασε πιο πιστά από κάθε αναπαραγωγή στη Δύση, πιο πειστικά από κάθε ανάλυση και σχόλιο, την ίδια την επανάσταση στην πιο απελευθερωτική της μορφή.

Είχα την τύχη να παρακολουθήσω αυτή την τηλεόραση επί 8 συνεχείς ώρες στο διαμέρισμα μιας ρουμανικής οικογένειας σε εργατική συνοικία του Βουκουρεστίου το βράδυ της 26/12, όταν όλα πια είχαν ουσιαστικά κριθεί και μόνον αραιά και που ακούγονταν οι πυροβολισμοί ακροβολιστών της Σεκιουριτάτε.

Σε αντίθεση με όσα παρακολουθούσα στην οθόνη εκείνο το βράδυ, ανακάλεσα τις εικόνες της δικής μας τηλεόρασης: φτιασιδωμένη, εμπορική, ψευδής αναπαράσταση της ζωής· η πιο αληθινή εικόνα της είναι οι φωτογραφίες που δημοσιεύουν οι εφημερίδες όταν οι πολιτικοί αρχηγοί μας έχουν αφεθεί στα αβρά χέρια των μακιγιέρ πριν εμφανιστούν στο «γυαλί». Έχω την υποψία ότι ακόμα κι αυτές οι φωτογραφίες είναι στημένες.

Η ρουμανική τηλεόραση στο τελευταίο δεκαήμερο του περσινού Δεκέμβρη ήταν η ανατροπή της τηλεοπτικής εικόνας που γνωρίζουμε. Η ροή του προγράμματος —που προσπαθώ να καταγράψω στη συνέχεια— είχε το στοιχείο του απρόβλεπτου. Η τεχνική της μετάδοσης ήταν «άτεχνη» και τα μέσα πρωτόγονα. Το σκηνικό έμοιαζε με εκείνο ενός ερασιτεχνικού θιάσου στην επαρχία. Οι παρουσιαστές —ακόμα και οι επαγγελματίες— είχαν την αμηχανία του πρωτάρη. Ένας παρουσιαστής την ώρα που έπαιρνε συνέντευξη με τον Βιρτζίλ Τανάσε χειρονομούσε άγαρμπα με τα χέρια του στο ύψος του προσώπου όπως όταν επιχειρούμε με τα δάχτυλα να ρίξουμε στον τοίχο σκιές που αναπαριστούν ζωάκια· το αποτέλεσμα ήταν εκείνου του τύπου που χωρίς συζήτηση θα κοβόταν αμέσως από τον αρχισυντάκτη αν ο τηλε-

παρουσιαστής γύριζε τέτοιο δοκιμαστικό. Η διαδοχή των εκπομπών γινόταν εκεί μπροστά στα μάτια μας. Κάποιοι έρχονταν από το πλάι, οι προηγούμενοι σηκωνόνταν και χαιρετούσαν τους αφικνούμενους. Όταν κάποιος τραβούσε σε μακρος την εξομολογητική του φλυαρία, ο ρεπόρτερ του κτυπούσε την πλάτη, του 'λεγε δυο λόγια, του έδειχνε τους επόμενους που περίμεναν. Αλλά εκείνος επέμενε: «θέλω ακόμα να αφηγηθώ ένα περιστατικό». Είχε έρθει εκεί, στο στούντιο, να πει την προσωπική του ιστορία, όπως θα χτυπούσε την πόρτα στο διαμέρισμα του γείτονα και σε οικείο περιβάλλον θα εξιστορούσε όσα είδε στο δρόμο. Αμέσως μετά ειδήσεις και ανακοινώσεις του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας. Στην οθόνη ένας Αγιο-Βασίλης σε έλκηθρο από κάρτες σαν αυτές που βρίσκει κανείς στην Αιόλου ή ένα καρέ από χριστουγεννιάτικο δέντρο με ροζ μπάλα και ηχητική επένδυση τα ρουμανικά κάλαντα. Στη συνέχεια και πάλι μια αναγγελία ή η συνέντευξη κάποιου καταδιωγμένου από το παλιό καθεστώς. Και όλα αυτά εναλλάσσονταν με αποσπάσματα από κονσέρτα κλασικής μουσικής.

Και όμως αυτή η άναρχη, άτεχνη, «πρωτόγονη» παρουσίαση, κέρδισε τη μεγαλύτερη θεαματικότητα από οποιοδήποτε άλλο μέσο. Η τηλεόραση εκείνη την ημέρα είχε ανοίξει από τις 11 το πρωί· η νοικοκυρά ήταν εκεί καθηλωμένη και την παρακολουθούσε συνεχώς. Όλοι μαζί μείναμε ως τις 3 μετά τα μεσάνυχτα. Η εκπομπή συνεχιζόταν. Βέβαια η κυβέρνηση είχε συστήσει στους κατοίκους της πρωτεύουσας να μείνουν στα σπίτια τους. Εξάλλου εκείνο το βράδυ θα μεταδιδόταν και η περιώνυμη «δίκη» του ζεύγους Τσαουσέσκου. Ποιος Ρουμάνος δεν ήθελε να την απολαύσει;

Η Ελεύθερη Ρουμάνικη Τηλεόραση —η TELEVIIZIUNEA ROMANA LIBERA— απέδειξε με τις εκπομπές της ότι «το μέσο» μπορεί να ξαναγίνει αληθινό τεκμήριο της καθημερινής ζωής. Για όποιον έτυχε να την παρακολουθήσει, κάθε τηλεοπτική παραγωγή του δικού μας κόσμου, φαντάζει ψεύτικη και επιτηδευμένη όπως τα διαφημιστικά σποτ.

Η ρουμανική τηλεόραση γνώρισε μεγάλες δόξες από τη στιγμή που το 2ο κανάλι της γιουγκοσλαβικής τηλεόρασης αναμετάδιδε ταυτόχρονα προκειμένου να ενημερώνεται όλος ο κόσμος. Η Ελεύθερη Ρουμανική Τηλεόραση δεν αποτέλεσε όμως μόνον μια πηγή πληροφόρησης ή το συντονιστικό κέντρο της ρουμανικής εξέγερσης. Είχε για μερικά εικοσιτετράωρα την ίδια δύναμη —για να αναφερθώ σε κάτι γνώριμο σε μας— με το σταθμό του Πολυτεχνείου. Ήταν μια μοναδική στιγμή αλήθειας για το «μέσο», ίδια η ζωή και η επανάσταση. Άμεση, αληθινή, πειστική αποκατέστησε το κύρος της τηλεόρασης που όλοι πια συνηθίσα-

με να θεωρούμε σαν ψευδή αναπαράσταση της ζωής.

Την ρουμανική εξέγερση παρακολουθήσαμε αυτό τον καιρό από τους δέκτες μας στα δελτία ειδήσεων με παρεμβαλόμενες εικόνες από τον Παναμά, τα μέτρα των Σουφλιά - Γεννηματά - Δραγασάκη και τα ρεπορτάζ από την κίνηση στις εθνικές οδούς. Αλλά για τους άλλους Βαλκάνιους τα γεγονότα της Ρουμανίας ήταν όχι απλώς μια ε i δ η σ η, ήταν η ίδια η ζωή και η μοίρα τους. Η τηλεόραση ήταν γι' αυτούς, όχι το θέαμα και η «πληροφόρηση», ήταν κομμάτι της καθημερινής ζωής τους. Από την πρώτη στιγμή που οι αυτοσχέδιες επιτροπές επισκέφθηκαν / κατέλαβαν τα στούντιο και οι καμέραμαν ξαμολύθηκαν στους δρόμους για τα ρεπορτάζ των συγκρούσεων, η οθόνη της τηλεόρασης τους αφορούσε άμεσα και η δράση του δρόμου σε εικόνα, επειδή καθόριζε τη ζωή τους, τους καθήλωνε. Πολλοί ήταν εκείνοι που πήγαν στο στούντιο και έκαναν εκκλήσεις για συμπάρασταση και πολλοί τους άκουσαν και βγήκαν στους δρόμους —όχι για να αποτυπώσουν την εικόνα τους, αλλά για να συμμετάσχουν στα γεγονότα. Τις ημέρες εκείνες δεν προβλήθηκε καμία κινηματογραφική ταινία για να συμπληρώσει το πολύωρο πρόγραμμα. Το στούντιο εκπομπής ήταν ανοιχτό και έτοιμο να υποδεχτεί κάθε προσερχόμενο πολίτη και να παρουσιάσει κάθε απρόοπτο γεγονός. Με πολλή χαιρεκακία αναλογίστηκε πόσες στιγμές «άκρως υψηλής θεαματικότητας» έχασαν τα διαφημιστικά γραφεία των πολυεθνικών για «σφήνες» απορρυπαντικών και αναψυκτικών· νισάφι! τις είδαμε εδώ, στη Δύση, σε έμμεσες αναφορές στα γεγονότα από τα σποτ της Pepsi-Cola. Και οι σαπουνόπερες - προσφορές άλλων εταιρειών, πάλι δεν είχαν θέση· οι Ρουμάνοι θα γύριζαν στη συχνότητα του σοβιετικού καναλιού προκειμένου να δουν από κει όσα συνέβαιναν στη χώρα τους ή όσα οι άλλοι λαοί συζητούσαν γι' αυτούς.

Σχεδόν ερασιτεχνική, πειρατική —με την καλή έννοια του όρου— η ρουμανική τηλεόραση ήταν η κινηματογράφηση της πραγματικότητας. Με κάποιον τρόπο, θύμιζε όσα συμβαίνουν σε ένα ραδιοσταθμό όταν μια κρυμμένη κάμερα αποτυπώνει: Οι συντελεστές καπνίζουν, κάνουν νοήματα, πειράζονται, έχουν τρακ αλλά ο ήχος βγαίνει καθαρός προς τα έξω. Αλλά και η ροή του προγράμματος είχε κάτι περισσότερο κοινό με το ραδιόφωνο, παρά με την τηλεόραση. Η μουσική —με κάποια οπτική— επένδυση ήταν απλώς ο απαιτούμενος χρόνος προετοιμασίας για το λόγο που θα ακολουθούσε.

Καταγράφονται εδώ, εν είδει προγράμματος —συνταγμένου, εκ των υστέρων— όσα ξετυλίχτηκαν στις οθόνες το βράδυ της Τρίτης 26 Δεκεμβρίου 1989.

ΑΛΗΘΕΙΑ

Έτσι, χωρίς πρόγραμμα

Από το μεσημέρι είχε προαναγγελθεί ότι επρόκειτο να μεταδοθεί το ντοκιμαντέρ της δίκης του ζεύγους Τσαουσέσκου και η εκτέλεσή τους. Χωρίς ήχο είχε ήδη μεταδοθεί η εικόνα των εκτελεσμένων. Αν για τον ρουμανικό λαό η εικόνα αυτή ικανοποιούσε ένα αίσθημα ομαδικού σαδισμού, για το Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας ήταν πολιτική πράξη με σκοπιμότητα: έπρεπε να πεισθούν και οι

τελευταίοι ντεσπεράντος της Σεκιουριτάτε να τα παρατήσουν και να μην χυθεί άλλο αίμα. Η καθυστέρηση της μετάδοσης και η ανά τέταρτο αναγγελία της μετάθεσης της σχετικής εκπομπής ανέβαζε το θερμόμετρο. Αλλά όπως μάθαμε εκ των υστέρων υπήρξε έντονη διαμάχη για τη σκοπιμότητα ή μη, της μετάδοσης μιας δικαστικής διαδικασίας που ήταν σκέτο φιάσκο. Με κανένα δικονομικό κριτήριο δεν έστεκε η δίκη αυτή. Ήταν όλα προαποφασισμένα. Στην πραγματικότητα επρόκειτο για μια προσχηματική δικαιολογία για την εμφάνιση του τελευταίου καρέ: εκείνου που έδειχνε διάτρητα τα πτώματα του Νικολάε και της Έλενας. Οι διανοούμενοι και οι ποιητές του

Μετώπου ντρεπόντουσαν και υποστήριζαν ότι δεν πρέπει να δοθεί στο λαό και τη διεθνή κοινότητα αυτή η εικόνα. Οι στρατιωτικοί και οι πολιτικοί σκέφτηκαν ωμά και πρακτικά: «έτσι θα κόψουμε το κουράγιο των τρομοκρατών της Σεκιουριτάτε, θα αποδείξουμε ότι είμαστε εξουσία —ότι ασκούμε βία». Επικράτησε η δεύτερη λογική —προς ανακούφιση και αγαλλίαση όλων των Ρουμάνων. Συνάδελφοι μου αφηγήθηκαν την επομένη ότι στο ξενοδοχείο τους, την ώρα της μετάδοσης της «δίκης», όλοι οι υπάλληλοι αρνιόντουσαν να παράσχουν οποιαδήποτε υπηρεσία. Τους είπαν: «Είμαστε Ρουμάνοι: τώρα παρακολουθούμε τη δίκη του τυράννου. Μπορείτε να περιμένετε».

Από το μεσημέρι της Τρίτης 26/12 είχε ανακοινωθεί ήδη ο πυρήνας της νέας κυβέρνησης που θα παραμείνει ως τις επερχόμενες εκλογές.

Ανακοινώθηκε ήδη η ίδρυση του πρώτου κόμματος του «Δημοκρατικού». Ο πρόεδρος του κάλεσε το λαό να μην κατεβεί σε συγκεντρώσεις αλλά να μείνει στα σπίτια του.

- Εξήμισι η ώρα και μεταδίδεται κονσέρτο του μεγάλου μουσικού Γκιόργκε Ζανφίρ που παίζει αριστοτεχνικά νάι. Είχαν να τον δουν 8 χρόνια στις οθόνες τους. Τώρα ζει στο εξωτερικό και ο παρουσιαστής του απευθύνει έκκληση να επανέλθει στην ελεύθερη Ρουμανία.

- Ακολουθεί ρεπορτάζ δρόμου που είχε τραβήξει μια δημοσιογράφος διωγμένη πριν από 15 χρόνια: Σε ένα λεωφορείο είχε ανακαλύψει το ίδιο πρωί ένα 8χρονο παιδάκι που αρνιόταν να μιλήσει για τους δικούς του ή να πει το όνομά του· έμενε εκεί σε όλες τις διαδρομές, αρνιόταν να φύγει, δεν ήθελε να πάει στο σπίτι του και όλο έλεγε: «Φοβάμαι να φύγω από το λεωφορείο».

- Η εικόνα που ακολουθεί, σοκάρει στον ίδιο βαθμό: Είναι οι σκηνές από ομαδικές κηδείες.

- Ένας τροβαδούρος —από αυτούς που θα ονομάσουν «νέο κύμα» ή κάτι τέτοιο— τραγουδά μια μπαλάντα με φόντο ένα καταστόλιστο Χριστουγεννιάτικο δέντρο: «Η δικτατορία Τσαουσέσκου έπεσε· Βουκουρέστι». Και αναφέρεται συνέχεια στους εξεγερμένους σπουδαστές.

- Όταν τελειώνει, από μια αυτοκρατορικού διάκοσμου αίθουσα, παρακολουθούμε για ένα τέταρτο της ώρας, κονσέρτο κλασικής μουσικής από κασέτα αρχείου.

- Ένας φοιτητής τραυματισμένος στις συγκρούσεις της 21/12 αφηγείται τα γεγονότα.

- Στη συνέχεια ο Ντάντε Ντεσλιού, ένας από τους διανοούμενους της αντιπολίτευσης με χρόνιο «κατ' οίκον περιορισμό», συζητά με τον κριτικό Εουτζέν Σιμιόν για την πολιτιστική απομόνωση της χώρας. «Δεν διαβάζαμε ξένο τύπο. Οι ξένες γλώσσες δεν διδάσκονται. Μια μέρα ένας υπουργός ξεστόμισε: Και τι χρειάζονται οι ξένες γλώσσες; Εγώ έγινα υπουργός και δεν ξέρω καμιά ξένη γλώσσα».

- Ακολουθούν σημαντικές κυβερνητικές ανακοινώσεις που αφορούσαν την κατάργηση δικτατορικών νόμων.

- Κάλαντα· εικόνα: ο Άη-Βασίλης σε έλκυθρο.

- Μίκυ-Μάους: «Τα Χριστούγεννα του Pluto». Δεν μεταδίδονταν ποτέ κινούμενα σχέδια και οι πιτσιρικάδες έπρεπε να παρακολουθούν σχετικές εκπομπές από τη βουλγαρική τηλεό-

ραση.

- Έρχεται ένας παπάς. Αφηγείται πώς συνελήφθη στη διαδήλωση και έμεινε ένα εικοσιτετράωρο μαζί με άλλους 200. Δεν πίστευαν ότι θα γλιτώσουν. Βρίσκει την ευκαιρία και διαβά-ζει το γράμμα ενός τσιγγάνου όπου διεκτραγωδούνται τα βάσανα της φυλής, επί Τσαουσέσκου.

- Κλασικό κονσέρτο.

- Πάλι ο παπάς· ο παρουσιαστής καλείται εκτός στούντιο «για κάτι σημαντικό».

- Εμφανίζεται ο ηθοποιός Ιόν Καραμήτρου: «Πώς θα μπορέσουν οι ομότεχνοί μου να αποβάλλουν τη συνήθεια της αυτολογοκρισίας»;

- Ένας δευτεροετής της Ιατρικής από το Ιάσιο καλεί τους φοιτητές να οργανωθούν στο Μέτωπο.

- Επιτροπή φοιτητών μιλά για την ανάγκη αυτοοργάνωσης.

- Παρουσίαση των νέων εφημερίδων που εκδόθηκαν σε επαρχιακές πόλεις. Η τηλεόραση αποχτά δική της εφημερίδα -πρόγραμμα. Στο πρώτο φύλλο ποιήματα του εθνικού βάρδου Εμινέσκου που ήταν ως τώρα λογοκριμένα.

- Ανακοίνωση για τη μετάθεση της ώρας που θα προβληθεί το ντοκιμαντέρ της δίκης: «Σε λίγα λεπτά». Αυτό το «σε λίγα λεπτά» ανακοινώθηκε τουλάχιστον δέκα φορές.

- Φωτογραφίες από καταστραμμένα κτίρια της Τιμισοάρα.

- Εξωτερικό δελτίο: τα ξένα σχόλια για την κατάσταση στη χώρα.

- Μίκυ-Μάους, δεύτερο μέρος.

- Ο Κωνσταντίν Βουλκάν, λαϊκός τραγουδιστής από την περιοχή της Τιμισοάρα ήρθε στο στούντιο, είπε δυο λόγια χαιρετισμού και άρχισε να τραγουδά.

- Και πάλι κάλαντα.

- Συζήτηση με τον Βιρτζίλ Τανάσε που μόλις επέστρεψε από τη Γαλλία. Διώχτηκε το '65 όταν σαν φοιτητής μίλησε σε ένα συνέδριο. Δραπέτευσε στη Γαλλία. Πριν λίγα χρόνια έγραψε ένα άρθρο που αποκαλούσε «κομμουνιστή - βασιλιά» τον Τσαουσέσκου· κι αυτός έστειλε ανθρώπους του στο Παρίσι να τον δολοφονήσουν. «Ο λαός επαναστάτησε για να διώξει ένα άθλιο κλαν», λέει. «Έναν άτιμο που άλλαξε το πολιτικό μας σύστημα. Δεν είμαστε εμείς που αλλάξαμε το σύστημα, αλλ' αυτός. Και ας μην επαναλαμβάνουμε το όνομά του, παθαίνουμε αλλεργία». Και ο παρουσιαστής παίρνει το λόγο: «Δεν έκανε τίποτα για να εκσυγχρονιστεί τεχνολογικά η χώρα. Εδώ στην τηλεόραση διακόπτουμε κάθε τρεις ώρες για να συντηρούμε τα μηχανήματα».

- Ακολουθεί μια σκηνή από το μπαλέτο «Σπάρτακος» του Χατσατουριάν.

- Αναγγελία ότι επίκειται η προβολή του ντοκιμαντέρ της δίκης. Έχουν σπάσει τα νεύρα όλων.

- Πατριωτικά τραγούδια. «Και χτες τα ίδια έκαναν. Μας ξενύχτησαν ως τις 4.30' για να πουν στη συνέχεια ότι θα μεταδοθεί την επομένη», με πληροφορεί η συντροφιιά.

- Χορωδιακό: «Το τραγούδι της Χαράς» από την Ενάτη.

- Ακολουθεί μουσική Ενέσκου.

- Βάγνερ: Τανχώζερ. Έχει κιόλας περάσει μισή ώρα με κλασική μουσική.

- Ο παρουσιαστής αναγγέλει «ετοιμαστείτε».

- Η ώρα είναι είναι 10.30' αλλά ακούμε το «Ναμπούκο» του Βέρντι.

- Βέμπερ: «Φράιουςτς».

- Γκουνώ: «Φάουστ». Κοντεύει να εξαντληθεί όλο το ρεπερτόριο.

- Ο παρουσιαστής ζητά συγγνώμη. «Η ταινία έφτασε. Τώρα την τυλίγουμε. Περιμένετε λίγο ακόμη. Σας ζητούμε συγγνώμη».

- Ακολουθεί μουσική δωματίου.

- Μπαχ: «Τοκάττα και φούγκα» και η ώρα έχει φτάσει 11.25'.

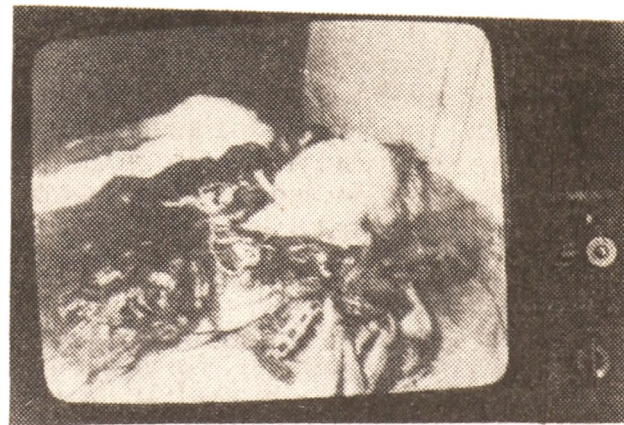
- Πατριωτικά τραγούδια.

- Ο εκφωνητής εμφανίζεται: «Λυπάμαι και ντρέπομαι για την καθυστέρηση. Σας ζητώ συγγνώμη».

- Ακολουθούν ειδήσεις και ανακοινώσεις.

- Επιτέλους στις 12.00 ακριβώς πραγματοποιείται η μετάδοση.

- Στις 1 παρά 10' έχει τελειώσει. Ο Ραντού Βοϊκάν, μέλος του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας διαβάζει διατάγματα και εκκλήσεις στο ρουμανικό λαό.

Όλη αυτή η μετάδοση ήταν μια μοναδική εμπειρία. Θα άξιζε τον κόπο να ξανασκεφτούμε τη σημασία και το ρόλο της τηλεόρασης αλλά από νέες οπτικές. Ας λείπει το φτιασίδωμα.

Χ.Γ.Π.

Η ΖΩΗ ΩΣ ΕΡΓΟ ΤΕΧΝΗΣ

ΠΟΡΤΡΕΤΟ ΤΟΥ ΒΑΤΣΛΑΒ ΧΑΒΕΛ

Πάντα μου προκαλούσε αλλεργία η φράση που αποδίδεται (λανθασμένα, νομίζω) στον Γκαίτε: *Η ζωή μοιάζει με έργο τέχνης*. Ακριβώς επειδή η ζωή δεν έχει μορφή, και δεν μοιάζει με έργο τέχνης, ο άνθρωπος χρειάζεται την τέχνη. Αυτές τις μεγαλειώδεις ημέρες που ζει η παλιά μου πατρίδα, η Κεντρική Ευρώπη, μαθαίνω με απέραντη χαρά ότι ο Βάτσλαβ Χάβελ πρόκειται πολύ σύντομα να γίνει πρόεδρος της τσεχοσλοβακικής δημοκρατίας. Τον σκέφτομαι και λέω στον εαυτό μου: υπάρχουν περιπτώσεις (πολύ σπάνιες) που η σύγκριση της ζωής με ένα έργο τέχνης είναι δικαιολογημένη.

Όλη η ζωή του Χάβελ βασίζεται σε ένα μόνο μεγάλο θέμα. Δεν είναι περιδιάβαση, δεν αλλάζει προσανατολισμό. Τον Χάβελ ποτέ δεν τον άγγιξαν οι λυρικές αυταπάτες του κομμουνισμού και γι' αυτό δεν χρειάζεται να απαλλαγεί από αυτές, όπως οφείλουν να κάνουν πολλοί από τους μεγαλύτερους του. Η ζωή του δεν είναι παρά μια συνεχής κλιμάκωση και δίνει την αίσθηση ενότητας τέλει στη σύνθεσή της. Επί πλέον μου φαίνεται ότι ο Χάβελ οδηγεί τη ζωή του, όπως ο γλύπτης σμιλεύει την πέτρα του, δίνοντάς της σιγά-σιγά νόημα και μορφή ολοένα πιο καθαρά.

Ο τρόπος με τον οποίο έκανε τον αγώνα αυτό τον τελευταίο μήνα (μιλά για «*ήρμη επανάσταση*», σ' ένα γράμμα του), ήταν εντυπωσιακός όχι μόνο από πολιτι-

κή αλλά και από αισθητική άποψη. Όπως το τελευταίο μέρος (prestissimo) της σονάτας ενός μεγάλου μουσικού.

Ένα έργο τέχνης είναι προορισμένο να αποκαλύπτεται στους άλλους. Όποιος μετατρέπει τη ζωή του σε έργο τέχνης, την ίδια στιγμή, την εκθέτει στο βλέμμα των άλλων, της ρίχνει άπλετο φως. Είναι αναπόφευκτο. Αλλά αν ο άνθρωπος που επάνω του πέφτει αυτό το φως είναι καλλιτέχνης ο ίδιος τότε δια-

τρέχει ένα κίνδυνο: η ζωή του που έχει γίνει πια έργο τέχνης μπορεί να κάνει να ξεχασθούν τα δικά του έργα τέχνης. Αν αυτό συνέβαινε στην περίπτωση του Χάβελ, θα ήταν κρίμα. Δεν ήταν τριάντα ετών όταν ανέβηκαν στην Πράγα τα πρώτα θεατρικά του έργα, το «Garden-Party» και η «Notification». Ήταν έργα ευφυή, προκλητικά, πρωτότυπα (έχω μιλήσει άλλοτε για αυτά.¹ Θα μπορούσαμε να τα τοποθετήσουμε, αλλά τελείως κατά προσέγγιση, στα πλαίσια του θεάτρου του παραλόγου), με ακαταμάχητο χιούμορ. Αυτά ακριβώς τα δυο έργα μου αρέσουν περισσότερο από όλα τα άλλα γιατί μπόρεσα να τα δω στην Πράγα σε μια εκπληκτική σκηνοθεσία, πιστή εντελώς στο πνεύμα του συγγραφέα. Επίσης τα προτιμώ γιατί μπόρεσα να τα δω στο θέατρο Baslustrade, που αποτελεί για τους Τσέχους διανοούμενους το σύμβολο της δεκαετίας του '60, το σύμβολο του προκλητικά ελεύθερου πνεύματος. Τα μεταγενέστερα έργα του (σκέφτομαι παραδείγματα χάριν το εξαιρετικό μονόπρακτο «L' Audienccé») δεν υστερούν: αν υπήρχαν, ακόμα, θίασοι που να θεωρούν το κείμενο του συγγραφέα θεμέλιο της θεατρικής τέχνης, τότε αυτά τα έργα θα έπρεπε να βρίσκονται σε όλα τα ρεπερτόρια.

Για την παγκόσμια κοινή γνώμη ο Χάβελ είναι ιδίως (και δικαίως), ο ιδρυτής της «Χάρτας '77», ένας από τους εκπροσώπους της αντιπολίτευσης που φυλακίστηκε για χρόνια η προσωποποίηση του

«Ζει πάντα με την αλήθεια»

Για τον νέο πρόεδρο της Τσεχοσλοβακίας, Βάτσλαβ Χάβελ, μιλά στο ANTI ο συνήγορός του από τα χρόνια των διώξεων, δρ. Ζόζεφ Λζίσαρ

Στο «Ταινοέρνι Κλουμ», το μικρό θεατράκι της Πράγας, σε ένα δρόμο δίπλα στην Πλατεία Βεντσεσλάς συναντήσαμε τον δικηγόρο **Ζόζεφ Λζίσαρ** Σάββατο βράδυ της 9 του Δεκεμβρη πέρσι.

Κατάμεστο από κόσμο το θέατρο φιλοξενούσε —όπως κάθε βράδυ μετά την 17 Νοέμβρη που κηρύχθηκε η απεργία των ηθοποιών— θεατράνθρωπους, πολιτικούς, τροβαδούρους. Κάπου μέσα σε αυτούς βρέθηκε κι ο «νέος φιλόσοφος» Γκλυκσμάν. Ο Ζόζεφ Λζίσαρ, που παρακλήθηκε να μιλήσει κι αυτός, σεμνός όπως είναι, είπε δυο λόγια και απομακρύνθηκε στο μπαρ του φουαγιέ.

Με τη βοήθεια της Μάρθας Ελευθεριά-

δου, μιας Ελληνίδας τραγουδίστριας που έχει κάνει λαμπρή καριέρα στην Τσεχοσλοβακία, μας δέχτηκε στη συντροφιά του.

Ο Λζίσαρ ήταν ο φίλος και συνήγορος του σημερινού προέδρου της Τσεχοσλοβακίας μια δεκαετία τώρα. Ο Χάβελ είχε μόλις υποδειχθεί εκείνη την ημέρα για το αξίωμα του προέδρου. Όμως οι περισσότεροι μιλούσαν ακόμα για τον Ντούμπτσεκ και το ΚΚ προσπαθούσε να προωθήσει τον Cisar, τον υπουργό Παιδείας της «άνοιξης του '68».

Εκείνο, όμως, το βράδυ κυκλοφορούσαν κιόλας κονκάρδες και αφισέτες που έγραφαν «Πρόεδρος ο Χάβελ», «Ο Χάβελ στο Κάστρο» (το κυβερνείο δηλαδή).

Ο Ζόζεφ Λζίσαρ ήταν φιλικός και μας εξήγησε ότι για λόγους δεοντολογικούς δεν του επιτρεπόταν να μιλήσει «για τον πελάτη του» όπως έλεγε. Ούτε και ο Χάβελ θα το ήθελε αυτό, μας εξήγησε.

Ωστόσο δέχτηκε να μας πει λίγα λόγια για την προσωπικότητα του Χάβελ.

«Δεν του άρεσε ποτέ να μιλά για την ιδιωτική του ζωή και την οικογένειά του: είναι απλός και σεμνός» έτσι ξεκίνησε ο συνήγορος που του στάθηκε «όλα τα δύσκολα χρόνια των διώξεων και των φυλα-

κίσεων». «Ο Χάβελ, μου έλεγε πάντοτε ότι ο άνθρωπος πρέπει να ζει με την αλήθεια».

«Και γω», συνέχισε, «θα ήθελα πολύ να γνωρίσει ο τσεχοσλοβακικός λαός αυτή τη θαυμάσια προσωπικότητα. Δεν την γνωρίζει, όμως, γιατί τόσα χρόνια με την παραπληροφόρηση του καθεστωτικού Τύπου, είχε μια λανθασμένη εικόνα για τον Χάβελ. Και είναι πολύ μικρό το χρονικό διάστημα, από τις 17 του Νοέμβρη έως σήμερα, ώστε να γίνουν γνωστά περισσότερα γι' αυτόν στα χωριά και τις πολιτείες της χώρας μας».

«Η δική μου γενιά, οι σαραντάρηδες, ήξεραν τον θεατρικό συγγραφέα της δεκαετίας του '60. Αλλά μετά το '68 δεν μπορούσε κανείς να δει έργα του ανεβασμένα στο θέατρο. Δεν πρέπει, όμως, να τον θεωρούμε μόνο θεατράνθρωπο: γιατί κυρίως ήταν ο υπεύθυνος πολίτης που στάθηκε με όσους είχαν το δικίο με το μέρος τους στα γεγονότα του '68».

«Πολλοί προσπάθησαν να μας πείσουν ότι όλα ξεκίνησαν με την «Χάρτα '77». Κάτι τέτοιο είπε και ο Γλυκσμάν, πριν λίγο. Εγώ τι να πω πάνω σ' αυτό; Απλώς ότι ο Χάβελ έχει ένα γνήσιο ένστικτο πολιτικού, έχει διαίσθηση και κατα-

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΙΛΑΝ ΚΟΥΝΤΕΡΑ

ήθους της χώρας του· ωστόσο θα παραμείνει πάνω απ' όλα ένας δραματουργός, ένας ποιητής του θεάτρου. Αν αυτό το αγνοήσουμε, σημαίνει ότι δεν τον καταλαβαίνουμε. Σημαίνει ότι δεν αντιλαμβανόμαστε το δεσμό του με την εθνική παράδοση. Το κίνημα της τσεχικής αναγέννησης του 19ου αιώνα δεν δημιουργήθηκε από την εκκλησία, το στρατό, ή κάποιο πολιτικό κόμμα, αλλά από τους δημιουργούς του πολιτισμού και κυρίως, τους ανθρώπους του θεάτρου. Οι μεγαλύτεροι Τσέχοι πολιτικοί της εποχής εκείνης ήταν συγγραφείς· ο ιστοριογράφος Πάλακυ, ο σατιρικός ποιητής Χάβλιτσεκ (περιέργως, το όνομά του είναι το χαϊδευτικό του Χάβελ) και ο φιλόσοφος Μάζαρυκ.

Έτσι και ο Χάβελ, ως καλλιτέχνης, θα διακριθεί από όλους τους σύγχρονους σημαντικούς πολιτικούς. Ας μην ξεχνάμε ότι τα πρώτα του έργα έκαναν τον κοινό να ξεκαρδίζεται. Στην αρχή της σταδιοδρομίας του Χάβελ ήταν το γέλιο. Το χιούμορ. Και το χιούμορ σημαίνει σκεπτικισμό. Και ο σκεπτικισμός σημαίνει, επίσης, αυτο-ειρωνεία. Πριν δυο χρόνια είδα στο Παρίσι το έργο του «Largo desolato». Στο έργο αυτό ο Χάβελ προβάλλει ειρωνικά τη δική του κατάσταση· την κατάσταση ενός ανθρώπου που αφιερώνεται στον πολιτικό αγώνα και δεν είναι πια κύριος της δικής του ζωής. Στην τελευταία πράξη, οι αστυνομικοί συλλαμβάνουν τον πρωταγωνιστή. Εκείνος είναι σχεδόν ευτυχής γιατί επιτέλους μπορεί

να μείνει μόνος και να ανήκει στον εαυτό του. Ο διαφωνών, αυτός ο σύγχρονος ήρωας, κουβαλά τη μοίρα του όχι σαν ευφρόσυνη δόξα αλλά μάλλον σαν ένα σχεδόν παράλογο βάρος. Θα προτιμούσε να κάνει άλλα πράγματα (θέατρο, ας πούμε, ή ποίηση), να απαλλαγεί από τη μοίρα του, αλλά δεν μπορεί γιατί στο μεταξύ κάτι πιο δυνατό από αυτόν τον έχει κυριεύσει και τον υπερβαίνει. Κάτι το οποίο ο Χάβελ ονομάζει *ευθύνη*.

Αυτή είναι η ηθική της διαφωνίας, κατά τον Χάβελ². Στα θεμέλια αυτής της ηθικής βρίσκουμε τη σκεπτικιστική βεβαιότητα (στην οποία μόνον ένας δραματουργός ή ένας μυθιστοριογράφος μπορούν να φθάσουν) ότι δεν υπάρχει ενότητα ανάμεσα στο χαρακτήρα και τη μοίρα ενός ανθρώπου· το ένα υποτάσσεται πάντοτε στο άλλο. (Το έργο τέχνης που έγινε ζωή δεν είναι ταυτόσημο με τη ζωή αυτή, μπορεί μάλιστα να της είναι και εχθρικό). Την ικανότητα που έχει ο Χάβελ να αντιμετωπίζει ειρωνικά τη δική του κατάσταση, να προστατεύει τη ζωή του από κάθε μελοδραματική ερμηνεία (από το κιτς, όπως θα λέγαμε στην Κεντρική Ευρώπη), μπορούμε να την ονομάσουμε σοφία. Ανάμεσα στις μεγάλες πολιτικές προσωπικότητες του καιρού μας, δεν βλέπω καμιά άλλη που να διαθέτει αυτή τη σοφία. Γιατί είναι η σοφία του ποιητή.

1. «Audience, vernissage, pétition», του Βάτσλαβ Χάβελ, πρόλογος του Μίλαν Κούντερα, εκδ. Gallimard, 1980.

2. Ο Χάβελ μιλάει για το θέμα αυτό σε ένα δοκίμιο που αναφέρεται στο έργο «Glef des songes» του Λούντβικ Βάτσουλικ, εκδ. Actes Sud.

* Το κείμενο αυτό δημοσιεύτηκε στον *Nouvel Observateur*, της 20ης Δεκεμβρίου 1989.

λαβαίνει τι κυοφορείται. Πολύ πριν από την Πρωτοχρονιά του '77 — με την «Χάρτα '77» — ο Χάβελ συνέταξε ένα γράμμα, στις 8 Απριλίου του 1975, και σαν απλός πολίτης το απεύθυνε στον πρόεδρο Χούζακ. Τον προειδοποιούσε για την κρίση που αναπτυσσόταν στην κοινωνία.

Τότε ήταν μόνος του, χωρίς κανέναν δίπλα του, αν και πολλοί σκέφτονταν όπως κι αυτός. Όμως αυτός έκανε την πράξη. Και από τότε του φόρτωσαν όλες τις διαμαρτυρίες, κάθε κίνηση που γινόταν. Συνελήφθη — έμεινε 7 μήνες προφυλακισμένος. Κάποτε μου ζήτησε να τον υπερασπίσω· δέχτηκα πρόθυμα. Είχαμε θαυμασία συνεργασία. Είναι συγκροτημένος και ήταν πάντα καλά προετοιμασμένος για την απολογία του.

Κάποτε είπε: «Η σημερινή εξουσία θα θερίσει όσα η αλαζονεία της έσπειρε».

Το ίδιο βράδυ είχαμε την ευκαιρία να συναντήσουμε τον Γίρι Χάγκεκ, τον υπουργό Εξωτερικών στην κυβέρνηση Ντούμπτσεκ. Τα πνεύματα ήταν ανήσυχια. Αλλά πάντως είχε τεθεί το θέμα διαδοχής του Χούζακ.

Ρωτήσαμε τον Γίρι Χάγκεκ τι σκέφτεται για όλα αυτά. «Καταλαβαίνετε· η δική μου προτίμηση για τη θέση του προέ-

δρου είναι ο Ντούμπτσεκ. Είναι φίλος μου και ήμουν συνεργάτης του. Ο Ντούμπτσεκ είναι ένας εξαιρετός άνθρωπος και πολιτικός. Και συγχρόνως εκφράζει τη συνέχεια του πνεύματος της «Ανοιξης του '68». Γι' αυτό τον θέλω. Αλλά και ο Βάτσλαβ Χάβελ είναι φίλος μου και τον αγαπώ και τον εκτιμώ εξίσου. Αν ο λαός προτιμήσει τον Χάβελ εγώ θα συμφωνήσω με την καρδιά μου».

Τελικά η σημερινή κατανομή των εξουσιών — με τον Χάβελ πρόεδρο και τον Ντούμπτσεκ πρόεδρο του Κοινοβουλίου — συμβολίζει την ενότητα του τσεχοσλοβάκικου λαού σε δυο πολιτικούς το ίδιο σεβαστούς και αγαπητούς.

Ο Χάβελ δεν υπήρξε ποτέ μέλος του κόμματος. Με αστική καταγωγή έχει σαν πρότυπο αναφοράς τη δημοκρατική διακυβέρνηση του Μάζαρυκ από τον μεσοπόλεμο. Μια γνήσια κοινοβουλευτική παράδοση για τη χώρα του. Και όπως συχνά εξομολογείται, ο Χάβελ βιάζεται να εγκαταλείψει το παιχνίδι της εξουσίας. Θέλει να ξαναγυρίσει στα διαβάσματά του και το γράψιμο. Θεωρεί ότι αυτό είναι πιο σοφό και λυτρωτικό.

Χ.Γ.Π.

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΩΡΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Russell Stannard

Ο Χρόνος και ο Χώρος του Θεού Αλβέρτου

Ένα βιβλίο για νέους και για λιγότερο νέους που θέλουν να κατανοήσουν το μαγικό περιεχόμενο της Ειδικής Θεωρίας της Σχετικότητας του Αϊνστάιν. Μια ιστορία γεμάτη δράση, χιούμορ, φρεσκάδα και πολύ επιστήμη.

- «Πρέπει να το διαβάσουν όλοι οι νέοι από τα 12 και πάνω».

New Scientist — Απρ. '89

950 δρχ., 125 σελ., έγχρ.

Εκδόσεις ΚΑΤΟΠΤΡΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **τροχαλία** ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 Αθήνα τηλ. 3646426

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗ

του Τάσου Αναστασίου

Αντίθετα με ό,τι θα ήθελαν να πιστεύουν οι εγχώριοι κομμουνιστές και ορισμένοι από τους σοσιαλιστές της Δύσης όλες οι οικονομίες των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης που απελευθερώθηκαν από «τις αλυσίδες» της κεντρικής διεύθυνσης της οικονομίας κατευθύνονται προς έναν κοινό προορισμό: στην οικονομία μιας αγοράς με πραγματικές τιμές και αποφασιστικό ρόλο της ιδιωτικής ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής. Ακόμα και στην Ανατολική Γερμανία συζητείται η κατάργηση των άρθρων 9-12 του Συντάγματος που προβλέπουν την «...Κοινωνική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής...», όπως θα έλεγε και ο συντάκτης των πρόσφατων θέσεων του ΚΚΕ.

Το αν αυτή η αγορά είναι «καπιταλιστική» ή «σοσιαλιστική» ενδιαφέρει μόνο τους απασχολούμενους σε ιδρύματα παραγωγής «ιδεολογίας» και ορισμένους συντάκτες εντύπων των κυβερνώντων κομμάτων, εφ' όσον βέβαια κατορθώσουν οι εργοδότες τους να καταβάλουν το μισθό τους.

Ιδιοκτησία για όλους

Η υπεύθυνη για την οικονομία στην κυβέρνηση του Ανατολικογερμανού πρωθυπουργού Χανς Μόντροου καθηγήτρια Κρίστα Λουφτ δεν κουράζεται να επαναλαμβάνει ότι οι κάτοικοι της χώρας της πρέπει να αποκτήσουν συνείδηση ιδιοκτησίας. «Αυτό δεν γίνεται χωρίς να αποκτήσουν οι ίδιοι ιδιοκτησία»¹ λέει η κ. Λουφτ.

Η οικονομική κατάσταση της πιο αναπτυγμένης χώρας της Ανατολικής Ευρώπης παρουσιάζεται από την ίδια την κυβέρνηση Μόντροου σαν δραματική. Τα χρέη της χώρας προς τις χώρες του Δυτικού κόσμου φθάνουν τα 20,6 δισεκατομμύρια δολάρια.

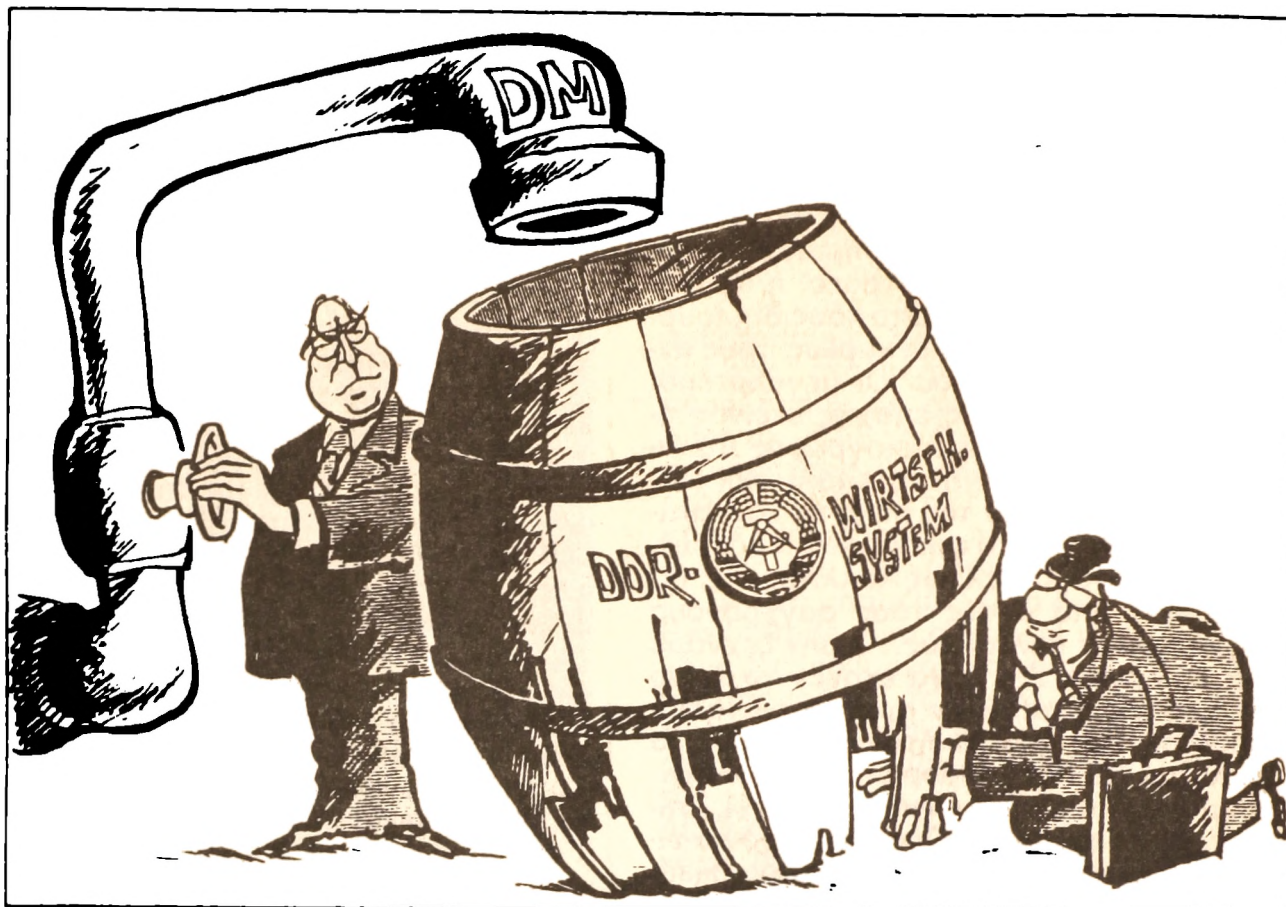
Η διάλυση της μυστικής Αστυνομίας (STASI) και οι απολύσεις κομματικών στελεχών του SED-PDS έχουν ήδη δημιουργήσει τους πρώτους 50.000 ανέργους. Παράλληλα η φυγή των Ανατολικογερμανών στη Δυτική Γερμανία έχει αφήσει 250.000 θέσεις εργασίας κενές.

«Είναι πολύ δύσκολο για μένα να πω ότι αυτό είναι καπιταλιστικό και εκείνο σοσιαλιστικό»² λέει η κ. Λουφτ και τονίζει ότι τα άρθρα 9 ως 12 του Συντάγματος της χώρας της αποκλείεται να «επιβιώσουν» πέραν του Γενάρη. Ιδιαίτερα η φράση «...Η οικονομία της ΛΔΓ είναι μια σοσιαλιστικά σχεδιασμένη οικονομία...».

Η ομάδα εργασίας της κ. Λουφτ πρότεινε στους επιχειρηματίες που συνόδευσαν τον Χέλμουτ Κολ στην επίσκεψη

1. Ομιλία της στο έκτακτο συνέδριο του SED-PDS Βερολίνου 15-17 Δεκεμβρίου, Απομαγνητοφωνημένα πρακτικά.

2. Παρέμβαση στην «Στρογγυλή τράπεζα» Φραγκφούρτερ Αλλγκεμάινε 4-1-1990.

«...και ένας πότος δεν θα έκανε κακό».

Η επιγραφή στο βαρέλι γράφει: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ. (SPIEGEL, 4/12/89)

του στη Δρέσδη ένα σχέδιο που μάλλον αφήνει ασυγκίνητους τους Δυτικογερμανούς επιχειρηματίες. Σύμφωνα με αυτό:

- Η γη και τα ακίνητα θα πουλιούνται ελεύθερα σε Ανατολικογερμανούς και Δυτικογερμανούς επιχειρηματίες (μια αντίστοιχη προσπάθεια των οικονομολόγων Μπογκμολώφ, Σμελιώφ και Ποπώφ να θεσπιστεί στη Σοβιετική Ένωση ανάλογο μέτρο προσέκρουσε στην άρνηση των συντηρητικών αλλά και του Γκορμπατσώφ).

- Κοινές επιχειρήσεις (Joint Ventures) με δυτικογερμανικό κεφάλαιο μπορούν να συγκροτηθούν στις μεν μεγαλύτερες μονάδες μέχρι ποσοστού 51% (ανατολικογερμανικό) - 49% (δυτικογερμανικό) στη συμμετοχή του κεφαλαίου. Στις επιχειρήσεις που δεν ανήκουν στην κατηγορία των κομπινάλ (βιομηχανικά συγκροτήματα) οι Δυτικογερμανοί μπορούν να κατέχουν την πλειοψηφία των μετοχών. Εκείνο που ενδιαφέρει βέβαια τους νέους συνεταιρούς της Ανατολικής Γερμανίας περισσότερο από το «πλαφόν» της συμμετοχής τους είναι: α) η ελεύθερη εξαγωγή των κερδών και β) η εξαίρεση παρομοίων επιχειρήσεων από έναν μεταβατικής μορφής σχεδιασμό³.

Το τέλος του πλάνου

Αυτός ο μεταβατικός μηχανισμός έχει στόχο να αποφύγει η οικονομία της Ανατολικής Γερμανίας όσα υφίσταται σήμερα η οικονομία της Σοβιετικής Ένωσης.

3. Συνέντευξη του προέδρου των Δυτικογερμανών Βιομηχάνων Τυλ Νέκερ «Σπήγκελ» 52, 25/12/1989.

Οι επιχειρήσεις που απόκτησαν αυτονομία σε ένα μη ανταγωνιστικό περιβάλλον με μια μορφή ιδιοκτησίας να κυριαρχεί και το δικαίωμα του καταναλωτή να απουσιάζει, ακολούθησαν την πεπατημένη: έβαλαν το χέρι στην τσέπη για να αγοράσουν πρώτες ύλες και εξαρτήματα σε μια «αγορά» στην οποία κανένα προϊόν δεν έχει την πραγματική του τιμή. Αποτέλεσμα: Κατάρρευση.

«Μια σχεδιασμένη οικονομία προσανατολισμένη στην αγορά είναι μια οικονομία των διαταγών με άλλο όνομα»⁴ υπογραμμίζουν οι επιτελείς της κ. Λουφτ, Ράινερ Λαντ και Ρούντιγκερ Πωλ. Πρότυπό τους ένας σχεδιασμός σαν κι αυτόν που προτείνει ο Ότα Σικ, υπουργός Οικονομικών στην κυβέρνηση Ντούμπτσεκ το 1968 και σήμερα καθηγητής στο Ελβετικό Πανεπιστήμιο του Σαιν Γκάλεν.

Οι προτάσεις και οι ιδέες του Ότα Σικ⁵ δημοσιεύονται στις σελίδες αυτές και η ελεύθερη αγορά παίζει, όπως βλέπουμε, τον αποφασιστικό ρόλο. Μια ανάλογη λειτουργία του σχεδίου υπήρχε με τον προγραμματισμό του στρατηγού Ντε Γκωλ το 1946.

Στην Ανατολική Γερμανία μελετούν την εμπειρία των Σουηδών και του πανίσχυρου υπουργείου Βιομηχανίας και Εξωτερικών Εμπορικών Σχέσεων της Ιαπωνίας (MITI)⁶.

4. «...Η κρίση είναι τόσο σοβαρή που σε λίγο καιρό η μεταρρύθμιση θα είναι αδύνατη...» λέει ο Λαντ στο «Σπήγκελ» 51, 18-12-1989.

5. Ότα Σικ: Τρίτος Δρόμος στην ΛΔΓ; «Οικονομική Εβδομάδα», Ντύσσελντορφ 8-12-1989.

6. Αναζητώντας τον Τρίτο Δρόμο. DIE ZEIT 15-12-89.

IN ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

Τα μεγέθη ωστόσο δεν είναι συγκρίσιμα και οι Ανατολικογερμανοί ξέρουν και το άλλο: η ενσωμάτωση της χώρας στον διεθνή καταμερισμό της εργασίας κάνει κάθε τέτοια χρήση του σχεδίου περιττή. Χρόνος όμως δεν υπάρχει: Κάθε μέρα εγκαταλείπουν τη χώρα με διεύθυνση τη Δύση, 1.500-2.000 άτομα. Ήδη στα χέρια της Κρίστα Λουφτ βρίσκεται ο νόμος για τα κίνητρα στους ιδιώτες επιχειρηματίες (κυρίως φορολογικά) και ένας κατάλογος με 35 μεγάλες μεικτές επενδύσεις με τους Δυτικογερμανούς. Κι εδώ η ΕΣΣΔ, όπου μόνο το 10% των, δηλωμένων στο υπουργείο Εξωτερικού Εμπορίου, μεικτών επιχειρήσεων παράγουν, λειτουργεί σαν παράδειγμα προς αποφυγήν.

Ανεργία

Σύμφωνα με τα στοιχεία των Ανατολικογερμανών σε συνθήκες ανταγωνισμού το 25% των επιχειρήσεων που λειτουργούν σήμερα θα πρέπει να βάλουν λουκέτο... Είναι ρυπογόνες, αντιπαραγωγικές και λειτουργούν τελικά σε βάρος της κοινωνίας. Στον τομέα της ενέργειας, για παράδειγμα, ο μέσος Ανατολικογερμανός καταναλώνει 40% περισσότερη ενέργεια από τον μέσο Δυτικογερμανό. Η αποτελεσματικότητα των εργοστασίων παραγωγής ενέργειας βρίσκεται στο 50% εκείνης των δυτικογερμανικών εργοστασίων. Γιατί λοιπόν το ρεύμα σπαταλιέται έτσι; Επειδή είναι φθηνό. Η τιμή του επιδοτείται από το κράτος. Αποτέλεσμα: Κανείς δεν γνωρίζει την τιμή του.

Η αποδόμηση των επιδοτήσεων και το κλείσιμο των επιχειρήσεων θα προκαλέσει ανεργία, αλλά η συνεχιζόμενη φυγή προς τη Δύση μπορεί να αμβλύνει το πρόβλημα μέχρις ότου ολοκληρωθεί το πέρασμα στην οικονομία της αγοράς, αφού θα δημιουργούνται διαρκώς κενές θέσεις εργασίας.

Οι σύμβουλοι του Χ. Μόντροου πιστεύουν ότι η μετάβαση θα βοηθήσει στην εξάλειψη της ανισορροπίας που παρουσιάζεται στη ροή του χρήματος σε σχέση με τη ροή των εμπορευμάτων: 150 δισεκατομμύρια ανατολικά μάρκα βρίσκονται συγκεντρωμένα σε τραπεζικούς λογαριασμούς.

Η συμφωνία για την παραγωγή του διαδόχου του περιβόητου «Τραμπάντ» σε συμπαραγωγή με την «Φολκσβάγκεν» στο Βόλφσμπουργκ θα συμβάλλει, πιστεύουν οι Ανατολικογερμανοί, στη συρρίκνωση αυτού του «περισσεύματος».

Αλλά η ανεργία θα αντισταθμιστεί και από πιο «καθαρά» εργοστάσια. Σήμερα χρειάζονται επενδύσεις του αστρονομικού ύψους των 200 δισεκατομμυρίων δυτικογερμανικών μάρκων για να μπορέσουν ορισμένες περιοχές της Ανατολικής Γερμανίας να παραμείνουν τα επόμενα 20 χρόνια (κατοικήσιμες).

Κοινωνική Οικονομία της Αγοράς

του Ότα Σικ

Παρά το γεγονός ότι στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, η οικονομική εξέλιξη είναι θετικότερη σε σύγκριση με τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες, οι κάτοικοι έχουν συνειδητοποιήσει πόσο πίσω είναι το βιοτικό τους επίπεδο σε σχέση μ' εκείνο της Ομοσπονδιακής Γερμανίας, πόσο αναποτελεσματικά λειτουργεί η οικονομία. Το βασικότερο πρόβλημα στις αλλαγές είναι ο δογματικός τρόπος σκέψης εκείνων των οικονομολόγων, που θέλουν να οδηγήσουν τις μεταρρυθμίσεις σε λάθος δρόμο και προσπαθούν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, να σώσουν τον κεντρικό κρατικό σχεδιασμό.

Μια οικονομία που θα 'ναι προσανατολισμένη στην αγορά, αλλά θα λειτουργεί με βάση το πλάνο δεν θ' αποτελέσει παρά το ψευδώνυμο της οικονομίας των διαταγών...

Θα λείπει η πίεση του ανταγωνισμού της αγοράς στις επιχειρήσεις και οι τιμές της αγοράς, χωρίς τις οποίες είναι αδύνατο να υπολογιστεί η πραγματική αξία της παραγωγής και των επενδύσεων και η καθοριζόμενη από τα κέρδη ευέλικτη αντίδραση των παραγωγών στη μεταβαλλόμενη ζήτηση της αγοράς. Το περίεργο είναι πως η οικονομία της ΛΔΓ οφείλει τη συγκριτικά καλύτερη θέση της σε σχέση με τις άλλες σοσιαλιστικές οικονομίες, στην πιο διευρυμένη συμμετοχή της στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Και πριν απ' όλα, στις σχέσεις της με τις ελεύθερες αγορές της ΟΔΓ. Παρόλα αυτά, παραμένει ο μονόφθαλμος μεταξύ των τύφλων. Ακόμα και οι επιχειρήσεις με τα σχετικά καλύτερα προϊόντα, όταν δεν μπορούν να τα πουλήσουν σε πελάτες τους στη Δύση, τα επανεισάγουν στη χώρα για να τα πουλήσουν στους καταναλωτές τους. Στο διακρατικό εμπόριο των χωρών της ΚΟΜΕΚΟΝ διακινούνται εξαιρετικά χαμηλής ποιότητας προϊόντα: Τα λίγα εκείνα της προηγμένης τεχνολογίας κατευθύνονται αποκλειστικά στις αγορές του εξωτερικού...

Για ν' αλλάξει αυτή η κατάσταση είναι αναγκαία η λήψη αντιδημοτικών μέτρων. Ο πληθυσμός πρέπει να επιλέξει, είτε ανάπτυξη του επιπέδου ζωής με μηχανισμούς της αγοράς, μετά από ένα προσωρινό σφίξιμο της ζώνης, είτε πίσω στην παλιά αναποτελεσματική οικονομία του σχεδιασμού, μ' ένα επίπεδο ζωής που θα βρίσκεται σταθερά πίσω, από αυτό των χωρών της Δύσης... Θεω-

ρώ δυνατό, έναν *τρίτο δρόμο* που θα είναι διαφορετικός από την καπιταλιστική οικονομία της αγοράς, ας τον ονομάσουμε *κοινωνική οικονομία της αγοράς*. Αυτή απαιτεί πριν απ' όλα την ανάπτυξη των μορφών ιδιοκτησίας. Χωρίς ιδιοκτησία, είναι αδύνατο να ξεπεραστεί η αποξένωση των εργαζομένων. Και εδώ δεν πρόκειται για ιδεολογική αγκύλωση, αλλά για το αναγκαίο συμπέρασμα της εμπειρίας, ότι δηλαδή μόνο η συμμετοχή, στα κέρδη, το κεφάλαιο και τις αποφάσεις των επιχειρήσεων, μεταβάλλει την αντίληψη των εργαζομένων απέναντι στις επιχειρήσεις και στο κεφάλαιό τους.

Το σύστημα αυτό διαφέρει από τη δυτικογερμανική συμμετοχή, που στις περισσότερες περιπτώσεις δεν προβλέπει συμμετοχή στο κεφάλαιο και ωθεί τους εργαζόμενους στο να ασχολούνται μονόπλευρα με το μισθό και τη θέση εργασίας... Μ' ένα τέτοιο σχήμα, μπορούν να λειτουργήσουν συνεταιρισμοί, ανώνυμες μετοχικές εταιρείες και joint ventures (κοινές επιχειρήσεις). Στα χέρια του κράτους, πρέπει να μείνουν οι επιχειρήσεις, που δεν παίζουν σημαντικό ρόλο στον ανταγωνισμό της αγοράς. Οι σημερινές κρατικές επιχειρήσεις πρέπει να πουληθούν με τη μορφή μετοχών, έτσι ώστε να βρεθούν χρήματα για τη γρήγορη διεύρυνση των επενδύσεων και την ταυτόχρονη αποδόμηση των κρατικών επιδοτήσεων σε τομείς παραγωγής...

Στη ΛΔΓ, το εισόδημα μεγαλώνει δυσανάλογα με την προσφορά εμπορευμάτων. Πρόκειται για συγκαλυμμένο πληθωρισμό. Απαιτείται λοιπόν νομισματική μεταρρύθμιση, απ' την οποία όμως δεν μπορεί να αρχίσει η μεταρρύθμιση της οικονομίας. Αν γινόταν σήμερα η νομισματική μεταρρύθμιση, αύριο τα μαγαζιά θα 'πρεπε να 'ναι γεμάτα προϊόντα και δεν θα είναι. Η κατάσταση αυτή έχει ως αποτέλεσμα να παραμένει άγνωστος ο όγκος της νομισματικής κυκλοφορίας. Για να πάμε σε πραγματικές τιμές πρέπει να περικοπούν οι επιδοτήσεις, να μειωθούν τα ελλείμματα του προϋπολογισμού και να συγκρατηθούν οι μισθοί, σε μια περίοδο που οι τιμές θα ανεβαίνουν.

Εάν δεν γίνει αυτό, τότε η χώρα θα πουληθεί, αναμφίβολα, στο δυτικογερμανικό κεφάλαιο.

Το άρθρο του Ότα Σικ δημοσιεύθηκε στην «Οικονομική εβδομάδα» του Ντύσσελντορφ στις 8/12/1989.

Η σοβιετική αποτυχία

Οι οικονομικοί σύμβουλοι του Γκορμπατσώφ μετά από τρία χρόνια διαχείρισης μιας οικονομίας που δεν περιλαμβάνει ακόμα το κεφάλαιο στα εμπορεύματα καταλήγουν στο συμπέρασμα: «*Το σύστημα δεν είναι δυνατόν να μεταρρυθμιστεί, πρέπει να αλλάξει*» (Ολέγκ Μπογκομόλωφ). Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από την αρχή ότι το σύνολο των οικονομικών σχέσεων στηρίζεται σε ανύπαρκτο χρήμα. Κι αυτό γιατί από την προσφορά εμπορευμάτων λείπουν τα σημαντικότερα κατά τον καθηγητή Ολέγκ Μπογκομόλωφ: Μετοχές, γη, έδαφος και απαιτήσεις. «...Μόνο με την εισαγωγή αυτών των εμπορευμάτων μπορεί να απορροφηθεί ένα περισσευούμενο τμήμα καταθέσεων που λιμνάζει στις τράπεζες, κάπου 470 δισεκατομμύρια ρούβλια...»⁷.

Ο αριθμός αυτός αποτελεί το σύνολο του τζίρου του λιανικού εμπορίου για ένα ολόκληρο χρόνο. Μόνο με την απορρόφηση 200 δισεκατομμυρίων ρουβλίων από το σύνολο των 470 θα μπορούσε να ισορροπήσει η αγορά. Ιδεολογικοί και πολιτικοί λόγοι εμποδίζουν την προσφορά παρόμοιων εμπορευμάτων στη Σοβιετική Ένωση, όπου ο πληθωρισμός τρέχει με 16%.

Η κατανάλωση θα μειωθεί κατά 6%-7%. Τα εισοδήματα θα αυξηθούν κατά 9%. Αυτός ο καλυμμένος πληθωρισμός θα αυξήσει τις, αναγκαστικές, καταθέσεις.

Η μεταρρύθμιση με την περιορισμένη εισαγωγή αγοράς άρχισε από λάθος αφετηρία: Τα κίνητρα δόθηκαν στη βαρεία βιομηχανία και όχι στη βιομηχανία τροφίμων και την αγροτική οικονομία. Σε αυτόν τον τομέα οι δυνατότητες αλλαγών είναι εξαιρετικά περιορισμένες.

Βασικά αφορούν το μισθό. Η προσφορά εμπορευμάτων δεν μπορεί να βελτιωθεί. Εκεί βρίσκονται, πάλι στα ελλείμματα του προϋπολογισμού, οι αιτίες του πληθωρισμού. «...Εδώ μπαίνουν στο παιχνίδι οι μηχανισμοί της αγοράς. Κοινωνικοί λόγοι επιβάλλουν να μην χρησιμοποιούμε ορισμένους από τους μηχανισμούς αυτούς: Οι τιμές δεν πρέπει να αγγιχτούν, η νομισματική μεταρρύθμιση δεν μπορεί να αρχίσει...». Η κατάσταση που περιγράφει ο σύμβουλος του Γκορμπατσώφ, Ολέγκ Μπογκομόλωφ στην παρέμβασή του σε συνέδριο που έγινε πρόσφατα στο Αμβούργο υπό τον εύγλωττο τίτλο «*Το τέλος του κομμουνισμού και τώρα τι;*» έχει ως αποτέλεσμα να είναι αδύνατον να βρεθεί η πραγματική τιμή οποιουδήποτε προϊόντος.

«...Τελικά θα παραμείνει στον κρατικό τομέα ένα σύνολο επιχειρήσεων που αντιπροσωπεύουν περίπου το 20% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος: Δρόμοι, Τηλεπικοινωνίες, Σιδηρόδρομοι και ένα μέρος της Πολεμικής Βιομηχανίας. Έτσι θα διαμορφωθεί τελικά το τοπίο της ιδιοκτησίας σε συνθήκες ανάπτυξης των

εμπορευματικών σχέσεων...»⁸, πιστεύει ένας άλλος σύμβουλος του Γκορμπατσώφ ο Νικολάι Σμελιώφ.

Ευκαιρίες αγορών

Η Ανατολική Γερμανία δεν είναι η μόνη χώρα της Ανατολικής Ευρώπης που ανακαλύπτει ότι η ιδεολογία πρέπει να αποχωρισθεί από την οικονομία.

Η Πολωνία, η Ουγγαρία και η Τσεχοσλοβακία κινούνται, με διαφορετικές ταχύτητες, στην ίδια κατεύθυνση. Επίκεν-

Πίσω στον Βίσμαρκ

Την ώρα που τυπώνονταν αυτές οι γραμμές ο κύκλος των οικονομικών συμβούλων της κυβέρνησης της Ανατολικής Γερμανίας ανακοίνωνε ότι το νομικό πλαίσιο λειτουργίας των μεικτών επιχειρήσεων με το ξένο κεφάλαιο (joint ventures) αποτελείται από τον κώδικα του Βίσμαρκ του 1892 για τις μετοχικές εταιρείες και εκείνου του Γ' Ράιχ των 1937. Σε σημείωμα της αντιπροέδρου της κυβέρνησης Κρίστα Λουφτ τονίζεται ότι οι ξένοι κεφαλαιούχοι μπορούν να αγοράζουν και πάνω από το 51% του μετοχικού κεφαλαίου των κρατικών βιομηχανικών συγκροτημάτων εφ' όσον οι επενδύσεις έχουν «...εθνική σημασία για την χώρα και είναι ευρύτερα συμφέροντες...». □

τρο των αλλαγών το πρόβλημα της ιδιοκτησίας.

● Στην Ουγγαρία η κυβέρνηση αποφάσισε να βγάλει στο «σφυρί» τον κρατικό τουριστικό οργανισμό IBUSZ και την αεροπορική εταιρεία MALEV, τις πιο ανθηρές οικονομικές μονάδες της χώρας.

Θεαματική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός ότι οι μετοχές της IBUSZ που, όπως η MALEV είναι κερδοφόρα χωρίς βοήθεια από τον προϋπολογισμό, πωλούνται στο χρηματιστήριο της Βιέννης.

Το 10% του μετοχικού κεφαλαίου της IBUSZ θα διατεθεί στο χρηματιστήριο της Βουδαπέστης. Το 50% του πακέτου διανέμεται στους συνεργάτες της IBUSZ ενώ το 40% πωλείται στη Βιέννη.

Η οικονομική ζωή και οι μηχανισμοί προσφοράς βρίσκονται τον τελευταίο χρόνο υπό την «ομπρέλα» του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Με ένα εξωτερικό χρέος που ξεπερνά τα 20 δισεκατομμύρια δολάρια και το μερίδιο της χώρας να πέφτει σταθερά στο διεθνές εμπόριο, η Ουγγαρία παρ' ότι μπήκε πρώτη από τις χώρες της Α. Ευρώπης στο «χορό» των μεταρρυθμίσεων περνά δύσκολες μέρες. Μια γεύση δίνουν οι σχέσεις Αυστρίας-Ουγγαρίας μετά το άνοιγμα των συνόρων.

Οι Αυστριακοί ταξιδεύουν στο Γκνορ, το Σοπρόν ή το Κιόζεκ για να αγοράσουν

σαμπάνιες, σαλάμι, τυρί και ζάχαρη, να ...σφραγίσουν τα δόντια τους, να κόψουν τα μαλλιά τους, να αγοράσουν γυαλιά σε τιμές χαμηλές. Και οι Ούγγροι;

Μόνο το 1989 αγόρασαν στη Βιέννη 3506 ψυγεία, 5664 βίντεο, 4013 έγχρωμες τηλεοράσεις, 4714 κομπιούτερ και 166 αυτοκίνητα.

Ο πληθωρισμός τρέχει. Την περασμένη εβδομάδα οι λιανικές τιμές ανέβηκαν 32%. Ο πρωθυπουργός Μίκλος Νέμεθ υπέβαλε το Δεκέμβρη την παραίτησή του διότι το Κοινοβούλιο απέρριψε πακέτο μέτρων λιτότητας. Η αντιπολίτευση τα θεωρούσε ανεπαρκή αλλά τα απέρριψε ως ...αντιλαϊκά (σ.σ. σας θυμίζει τίποτα αυτό;). Ο λόγος; Οι εκλογές της Άνοιξης.

ΚΟΜΕΚΟΝ: Προς το τέλος

Οι αλλαγές στην Πολωνία αλλά και τα σχέδια του υπουργού Οικονομικών της Τσεχοσλοβακίας Βάτσλαβ Κλάους μαζί με τη νέα άνοιξη των γερμανο-γερμανικών οικονομικών σχέσεων και την πλήρη φιλελευθεροποίηση της ουγκρικής οικονομίας οδηγούν την ΚΟΜΕΚΟΝ προς το τέλος.

Στα πλαίσια του οργανισμού αυτού οι χρηματικές σχέσεις ήταν υπανάπτυκτες. Η ισοτιμία των νομισμάτων καθοριζόταν από τη σχέση τους προς το ανταλλάξιμο ρούβλι. Οι εμπορικές σχέσεις στη μονόπλευρη εξάρτηση των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης από τις πρώτες ύλες της ΕΣΣΔ που το 70% της αξίας των εξαγωγών της — το μερίδιό τους στο παγκόσμιο εμπόριο υποδιπλασιάστηκε από το 1982 — αφορά τις πρώτες ύλες.

Στην επόμενη συνάντηση των υπουργών Οικονομικών της ΚΟΜΕΚΟΝ στη Σόφια, ο Κλάους και ο Πολωνός ομόλογός του Λέσεκ Μπαλέροβιτς θα ζητήσουν την κατάργηση της ισοτιμίας με βάση το ανταλλάξιμο ρούβλι και των εμπορικών σχέσεων που στηρίζονται στο κλήρινγκ.

Τσέχοι και Πολωνοί προσανατολίζονται στη δημιουργία μιας τσεχο-πολωνικής ομοσπονδίας. Οι Πολωνοί προχωρούν σε βαθύτερες αλλαγές στο ιδιοκτησιακό καθεστώς στη βιομηχανία. Τα ναυπηγεία «Λένιν» χρηματοδοτούνται από τις 15 Δεκέμβρη από την Πολωνοαμερικάνη Τζόνσον, χήρα του πρώην Αμερικανού προέδρου, πρόεδρο μιας μεγάλης πολυεθνικής φαρμακευτικής βιομηχανίας. Η μεταρρύθμιση των τιμών προχώρησε. Το Δεκέμβριο είχε σαν αποτέλεσμα αυξήσεις 200%-600% στα είδη πρώτης ανάγκης την ώρα που ο υπουργός Εργασίας Γιάτσεκ Κουρόν προβλέπει αύξηση των ανέργων κατά 1 εκατομμύριο.

Αλλά η πολιτική κατάσταση είναι σταθερή. Τα μέτρα ψηφίζονται ομόφωνα από τη Βουλή και υποστηρίζονται από την Αλληλεγγύη, το πρώην ενοποιημένο Κόμμα Εργασίας, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τις μεγάλες Δυτικές τράπεζες, το Βατικανό, τη Μόσχα και την Ουάσινγκτον. Οι Πολωνοί πληρώνουν τα 33 χρόνια που έχασαν από το 1956 με την χρυσή ευκαιρία που τους έδωσε το 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ και η άνοδος του Γκομούλκα στην εξουσία. □

7. «Το τέλος του κομμουνισμού. Και τώρα τι;». Ολέγκ Μπογκομόλωφ DIE ZEIT, 29-12-1989.

8. «Το τέλος του κομμουνισμού. Και τώρα τι;». Νικολάι Σμελιώφ DIE ZEIT 29-12-89.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ

1. *Ο Άνθρωπος που αγαπούσε τα Νησιά*

D. H. LAWRENCE

Απόδοση Σπύρος Ηλιόπουλος

2. *Η Γρεναδιέρα (Το Σπίτι με τις Ροδιές)*

HONORÉ DE BALZAC

Μετάφραση Έφη Κορομηλά

3. *Οι Τέσσεροι Διαβόλοι*

HERMAN BANG

Μετάφραση Κώστας Χατζόπουλος

4. *Η Πανσιόν και Άλλα Διηγήματα*

JAMES JOYCE

Μετάφραση Κοσμάς Πολίτης

5. *Περιπλάνηση*

GIOVANNI VERGA

Μετάφραση Ελένη Ροντογιάννη

Απ' τις Εκδόσεις

G U T E N B E R G

Η σειρά «Λογοτεχνία για Νέους» απευθύνεται κυρίως σε ηλικίες από την εφηβική και πάνω, στοχεύοντας σε μια ουσιαστικότερη εισαγωγή του νέου αναγνώστη στο σοβαρότερο διάβασμα, στο είδος του βιβλίου δηλαδή που θα τον συνοδεύει σ' όλη του τη ζωή.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

François Jacob

Nobel Ιατρικής

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

*Περί της ποικιλίας
του ζώντος*

Πώς εμφανίστηκε η σεξουαλικότητα; Πώς εξηγείται το γήρας; Πώς αναπτύσσεται το θαυμαστό έμβρυο;

Ποιοι είναι οι κίνδυνοι των χειρισμών του γενετικού υλικού; Μέχρι πού φτάνει η δύναμη της επιστήμης; Ποιες είναι οι πιθανές πολεμικές εφαρμογές των επιστημονικών πορισμάτων;

Ο ανθρωπιστής François Jacob σχεδιάζει υπαινικτικά τον αυριανό άνθρωπο.

134 σελ., 950 δρχ.,

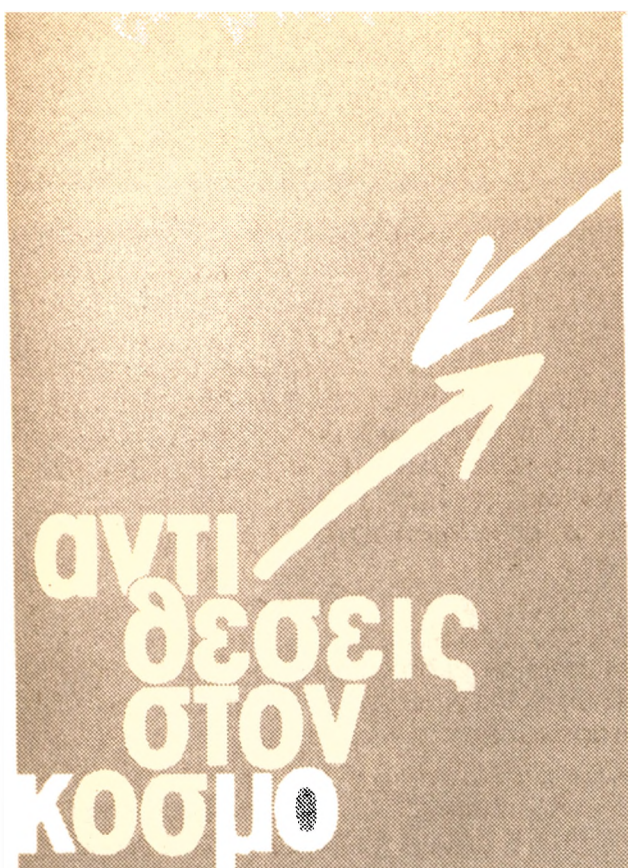
Εκδόσεις Τροχαλία

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **τροχαλία** ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)

106 80 Αθήνα τηλ. 3646426

ΗΠΑ:

Η άλλη άποψη για τον George Kennan

Με κάποια καθυστέρηση δημοσιεύουμε μια άλλη άποψη για τον George Kennan που αναπτύσσει ο αναγνώστης μας Νίκος Ράπτης. Σημασία τελικά ίσως να μην έχει το ίδιο το πρόσωπο αλλά ένας τρόπος σκέψης που αναλύει καταστάσεις και σχεδιάζει την πολιτική της χώρας του. Αυτά τα πρόσωπα πράγματι είναι «έγκυρα», γιατί φωτίζουν πολλές πτυχές της αμερικανικής πολιτικής. Δεν μάθαμε όμως τι είπε ο Kennan για την εισβολή στον Παναμά. Θα ήταν ενδιαφέρον.

Στο «ΒΗΜΑ» της 16.11.89 υπάρχει ένα άρθρο του George Kennan με τίτλο: «Τα προβλήματα της Ευρώπης». Σε υποσημείωση, στο τέλος του άρθρου, αναφέρεται ότι «Ο κ. George Kennan είναι αμερικανός διπλωμάτης, πρώην καθηγητής του Πανεπιστημίου του Πρίνστον». Στον ίδιο χώρο της εφημερίδας (σελίδα 13) υπάρχει επίσης ένα άρθρο από τον κ. Γεώργιο Ρωμαίο με τίτλο: «Από τη Γιάλτα στη Μάλτα». Σε κάποιο σημείο του άρθρου αυτού ο κ. Ρωμαίος αναφέρεται σε ένα «πρόσφατο άρθρο» του G. Kennan τον οποίο χαρακτηρίζει ως «βετεράνο διπλωμάτη και σχολιαστή».

Το «ΒΗΜΑ» και ο κ. Ρωμαίος παρουσιάζουν τις απόψεις του Kennan, γιατί εκτιμούν την βαρύτητα και την εγκυρότητά τους (και πιθανώς, γιατί εκτιμούν και τον άνθρωπο).

Όμως υπάρχει και η άλλη άποψη και για τον ίδιο τον Kennan και για τις γνώμες του. Ας ξεκινήσουμε με την άποψη ενός Αμερικανού, που οι Τάιμς της Νέας Υόρκης χαρακτηρίζουν ως τον «πιο δυνατό διανοητή που γεννήθηκε ποτέ»¹.

Ο διανοητής αυτός μιλώντας στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ στις 19 Μαρτίου του 1985 και αναφερόμενος στο σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ κατά και αμέσως μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, διαβάζει στο ακροατήριό του ένα απόσπασμα από ένα (τότε) «άκρως απόρρητο» έγγραφο, το PPS23 με ημερομηνία Φεβρουάριος 1948. Συντάκτης του εγγράφου είναι ο George

Kennan, που τότε ήταν επικεφαλής του προσωπικού για τον σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής στο Στέιτ Ντηπάρτμεντ.

Το απόσπασμα:

«Έχουμε (σ.σ. οι Αμερικανοί) περίπου το πενήντα τοις εκατό του πλούτου του κόσμου, αλλά μόνο το 6,3 τοις εκατό του πληθυσμού του... Με μια τέτοια κατάσταση είναι αναπόφευκτο να είμαστε αντικείμενο φθόνου και αντιπάθειας. Το πραγματικό μας έργο στην ερχόμενη περίοδο (σ.σ. δηλ. τις δεκαετίες μετά αυτήν του '40), είναι να δημιουργήσουμε έναν τύπο σχέσεων, που θα μας επιτρέψουν να διατηρήσουμε αυτήν την ανισότητα... Δεν πρέπει να ξεγελάμε τους εαυτούς μας, ότι σήμερα μπορούμε να έχουμε την πολυτέλεια του αλτρουισμού και της ...φιλανθρωπίας... Θα πρέπει να πάψουμε να μιλάμε για ασαφείς και μη ρεαλιστικούς στόχους, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου και εκδημοκρατισμό... (η έμφαση είναι δική μας)».

Αυτή είναι η «ποιότητα» της σκέψης του Kennan, τον οποίο ο παραπάνω διανοητής, με πικρή ειρωνεία, στην ομιλία του, χαρακτηρίζει ως «ένα από τους πιο αβρούς, ανθρώπινους και φιλελεύθερους από τους σχεδιαστές» της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, για να «εξάρει» το ηθικό ανάστημα των υπολοίπων σχεδιαστών. Ο Kennan θεωρείται ο πνευματικός πατέρας του ψυχρού πολέμου και γεννήτωρ του περίφημου όρου *containment*, δηλαδή της ανάσχεσης (κοινώς στρίμωγμα) της Σοβιετικής Ένωσης, που για πρώτη φορά αναφέρεται σε ένα άρθρο που έγραψε τον Ιούλιο του 1947 και το οποίο υπογράφει «μυστηριωδώς» με ένα Χ.

Γιατί άραγε οι Αμερικανοί «ανέσυραν» τον, 85χρονο, πια, Kennan για να μας «εξηγήσει» την κατάσταση που δημιουργείται τώρα στις ανατολικές χώρες; Μήπως θα πρέπει αυτό να μας προβληματίσει;

Οι λαοί των ανατολικών χωρών βρίσκουν το δρόμο τους και ρίχνουν τα τείχη, όμως ο δρόμος αυτός δεν οδηγεί στη Δύση του Kennan, που δεν έχει αλλάξει σε τίποτα!

Μην κοροϊδευόμαστε. Το νήμα, που ξεκινάει από τον Kennan του 1948, φτάνει στους παπάδες που μακελεύτηκαν πριν λίγα εικοσιτετράωρα στο Ελ Σαλβαδόρ και προχωράει πολύ πιο πέρα. Προχωράει π.χ. μέχρι το νότιο Ειρηνικό, στα νησιά Παλάου, που είναι η μόνη χώρα στον κόσμο που στο Σύνταγμά της πέρασε ένα άρθρο που απαγορεύει να υπάρχουν πυρηνικά όπλα στο έδαφός της, με το οποίο, όμως δεν συμφωνούν οι Αμερικανοί. Έτσι, θέλοντας να φτιάξουν βάσεις στα Παλάου, για το νέο τους πυρηνικό όπλο, το Τράιντεντ και για πιθανή μεταφορά των βάσεων των Φιλιππίνων στα Παλάου, οι Αμερικανοί από το 1981 μέχρι το 1988 έκαναν 7 (αριθμός επτά) επάλληλα δημοψηφίσματα για να εγκαταστήσουν εκεί βάσεις. Βλέποντας, όμως, ότι δεν τα καταφέρνουν στα δημοψηφίσματα για τις βάσεις, που απαιτούν πλειοψηφία 75%, ξεχύθηκαν τώρα με δολάρια να

τροποποιήσουν το Σύνταγμα με δημοψήφισμα, που απαιτεί πλειοψηφία μόνο 51%!² Συγχρόνως το διάστημα αυτό, '81 μέχρι '88, δολοφόνησαν έναν πρόεδρο της κυβέρνησεως των Παλάου και «αυτοκτόνησαν» το διάδοχό του.

Επίσης για να φτιάξουν το «κατάλληλο» κλίμα στο Παλάου, οι Αμερικανοί έκαναν εκεί, το συνέδριο του Παγκοσμίου Αντι-κομμουνιστικού Συνδέσμου (τμήμα Ασίας - Ειρηνικού) τον περασμένο μήνα (Οκτ. '89)³. Δεν βρήκαν άλλο μέρος σε ολόκληρη την Ασία και τον Ειρηνικό; Ακόμα, ο Σύνδεσμος υφίσταται για να προάγει την ύφεση;

Το νήμα του Kennan φτάνει και μέχρι το Ανατολικό Τιμόρ, όπου οι Ινδονήσιοι «υπεργολάβοι» των Αμερικανών έχουν ξεκινήσει τη γενοκτονία του λαού του Ανατολικού Τιμόρ και έχουν φτάσει σε πάνω από τριακόσιες χιλιάδες νεκρούς. Πριν μερικές βδομάδες οι Αμερικανοί έστειλαν εκεί τον Πάπα, σε μια προσπάθεια να κουκουλώσει αυτός τη γενοκτονία. Για πάνω από δέκα χρόνια, μόνο ελάχιστοι άνθρωποι πάνω στη γη αγωνιούν για τη γενοκτονία στο Ανατολικό Τιμόρ.

Το Ελ Σαλβαδόρ, το Παλάου, το Ανατολικό Τιμόρ, η Γουατεμάλα, τα Κατεχόμενα, ο Λίβανος, κλπ. κλπ., είναι ο πραγματικός κόσμος που σχεδίασε η ομάδα του Kennan.

Πρέπει να καταλάβουμε ότι οι προθέσεις των Αμερικανών δεν έχουν αλλάξει σε τίποτα κι ας πέφτουν τα τείχη. Και οι προθέσεις αυτές έχουν βασιστεί στο «σχεδιασμό της Grand Area (της Μεγάλης Περιοχής)» της ομάδας του Kennan. Η Grand Area έπρεπε «να υποταχθεί στις ανάγκες της αμερικανικής οικονομίας» και περιελάμβανε ολόκληρο το δυτικό ημισφαίριο, την Άπω Ανατολή, την πρώην Βρετανική Αυτοκρατορία, τη δυτική και τη νότια Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή. Ή όπως είπε ένας από τους σχεδιαστές της ομάδας του Kennan μια περιοχή που είναι «στρατηγικώς απαραίτητη για τον έλεγχο ολόκληρου του κόσμου»⁴.

Αυτή είναι η άλλη άποψη για τον George F. Kennan.

Επεξήγηση: Όπου στο κείμενο αναφέρεται η λέξη «Αμερικανοί», νοείται η οικονομική ελίτ της Αμερικής και όχι ο λαός.

Νίκος Ράπτης

1. New York Times Book Review, 15 Φεβρουαρίου 1979, σελίδες 3 και 37. Τώρα γιατί «αναγκάστηκαν» οι Τάιμς να χαρακτηρίσουν έτσι τον άνθρωπο αυτό, έστω και σε ένα τεύχος που έχει σχετικά περιορισμένο αριθμό αναγνωστών, είναι κάτι που δεν χωράει στο παρόν κείμενο. Πάντως εμείς δεν θα αναφέρουμε το όνομά του, γιατί είναι προφανές ότι πρέπει να είναι γνωστό σε ολόκληρη την ανθρωπότητα, μια και είναι ο «νούμερο ένα».

Ή μάλλον δεν θα το αναφέρουμε, για να δώσουμε έτσι έμφαση, όχι μόνο στο γεγονός ότι είναι σχεδόν άγνωστο το όνομα του και το έργο του ανθρώπου, αλλά και για να δείξουμε την ουσία των πολιτικών ελευθεριών στη Δύση. Γιατί ο διανοητής αυτός «θάφτηκε» για τις πολιτικές του ηεποισθήσεις. Π.χ. το 1973 διαλύθηκε ουσιαστικά από την αμερικανική κυβέρνηση, ένας ολόκληρος εκδοτικός οίκος για να μην εκδώσει ένα βιβλίο του. Προφανώς δεν είναι ο (πολιτικά σχετικά ακίνδυνος) Αϊνστάιν. Έ-

Τσι κι αλλιώς αυτός ήταν πεθαμένος πριν από δεκαετίες.

2. Pacific News Bulletin, Vol. 4, No 11, Νοέμβριος 1989, σελίδες 1 και 4.

3. Πιο πάνω πηγή 2, σελίδα 4.

4. Από τη διάλεξη στο Χάρβαρντ της 19.3.85.

ΤΟΥΡΚΙΑ

Η Αριστερά ζαλίστηκε

Έως τώρα, η τουρκική αριστερά είχε αντιδράσει όπως όλος ο κόσμος στα όσα συνέβαιναν στην ανατολική Ευρώπη. Δεν συναντούσες κανέναν που να ένιωθε σπαραγμό για την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» στην περιοχή αυτή—ώσπου ξέσπασαν τα γεγονότα στη Ρουμανία. Στην αρχή, όταν ακούσαμε ότι κάποια τμήματα της τουρκικής ριζοσπαστικής αριστεράς είχαν οργανώσει πορεία υποστήριξης στον Τσαουσέσκου, δεν πιστεύαμε στ' αυτιά μας. Η παράνομη συγκέντρωση - πορεία είχε γίνει βράδυ (στην Τουρκία γίνονται βέβαια ακόμα παράνομα συγκεντρώσεις που δεν είναι κυβερνητικές) και η αστυνομία είχε συλλάβει γύρω στα είκοσι άτομα. Την είχαν οργανώσει οπαδοί της οργάνωσης **Ντεβ-Σολ** και την ενθάρρυνε και το γνωστό μας εβδομαδιαίο περιοδικό «Προς το 2000».

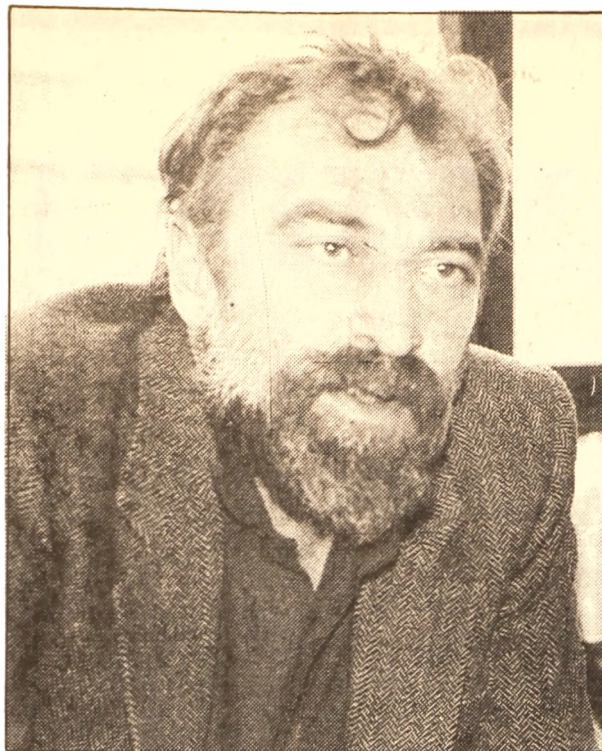
Κι αν επρόκειτο για ενέργεια μικρών ομάδων ίσως να μην του δίναμε σημασία, όταν όμως συνέβαινε στην υπόθεση να έχει αναμειχτεί και το μεγαλύτερο περιοδικό της αριστερής αντιπολίτευσης, σηκώσαμε το ακουστικό για να ρωτήσουμε από πού στο καλό βγήκε αυτή η υποστήριξη στον Τσαουσέσκου.

Ύστερα ρωτήσαμε επίσης και ορισμένους άλλους αριστερούς κύκλους να μας πουν τις σκέψεις τους για το καθεστώς Τσαουσέσκου και την πορεία υποστήριξης. Ιδού οι απαντήσεις:

Περιοδικό «Προς το 2000»: «Δεν πρόκειται για ένα λαϊκό κίνημα, είναι μια επέμβαση του στρατού. Σενάριο αμερικανοσοβιετικής παραγωγής που γράφτηκε στη Μάλτα. Πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια της ουγγρικής μειονότητας. Δόθηκε το πρώτο χτύπημα στον Τσαουσέσκου με μια από τηλεοράσεως επέμβαση κάτω από το ακατάπαυστο πυρ των μονοπωλίων ειδήσεων. Ο Τσαουσέσκου είχε μηδενίσει το εξωτερικό του χρέος και ζόρισε τους σοβιετικούς στο θέμα της Μολδαβίας. Αν επρόκειτο για λαϊκό κίνημα, δεν θα έβγαине η πολιτοφυλακή στην παρανομία, δεν θα έβγαιναν στο βουνό να πολεμήσουν μετά το θάνατο του Τσαουσέσκου. Την επέμβαση υποστήριξε μόνο η «νεολαία τύπου Μαντόνα». Ο Λαός δεν συμμετείχε».

ΤΑΥΑΔ («Σύλλογος Αλληλοβοήθειας Οικογενειών Κρατουμένων» - οργάνωση της Ντεβ-Σολ): «Θεωρούμε αυτούς που κατέλαβαν την εξουσία στη Ρουμανία αυθαίρετους καταπατητές της. Ίσως ο Τσαουσέσκου να είχε κάνει πολλά λάθη, πέθανε όμως υπεραμυνόμενος μέχρι τέλους των όσων πίστευε».

Μουράτ Μπελγκέ (Περιοδικό «Μπιρικήμ» (Εμπειρία), ανεξάρτητος μαρξιστής): «Με όσα συνέβησαν στην ανατολική Ευρώπη

και τη Ρουμανία, έληξε η προϊστορική εποχή του σοσιαλισμού. Υπάρχουν βέβαια σημεία της γης όπου υφίσταται ακόμα η εποχή αυτή, έληξε όμως στη Σοβιετική Ένωση και την ανατολική Ευρώπη. Ο σοσιαλισμός, ενώ έπρεπε να είχε ξεπεράσει τον καπιταλισμό, έμεινε πίσω του, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την πνευματική απελευθέρωση του ανθρώπου. Η πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού πρέπει να μας χαροποιεί. Ήταν δύσκολο να προσδώσουμε πειστικότητα στο σοσιαλιστικό αγώνα όσο υπήρχε το ανατολικό μπλοκ.

Είναι να τα χάνει κανείς που κάποια τμήματα της αριστεράς στην Τουρκία νιώθουν την ανάγκη να υποστηρίξουν τον Τσαουσέσκου. Δεν πρέπει όμως να το θεωρούμε και τόσο περίεργο. Η τουρκική αριστερά, όπως και ολόκληρη η τουρκική κοινωνία, πάσχει από έλλειψη της απαραίτητης πληροφόρησης για την αξιολόγηση των όσων συντελούνται στον κόσμο. Είναι δογματική και βρίσκεται μακριά από την πραγματικότητα—και η αριστερά μας και η κοινωνία μας είναι εσωστρεφείς. Γι' αυτό και διατρέχουμε έναν σοβαρότατο κίνδυνο επαρχιωτισμού και εξαρχαϊσμού. Το περιοδικό «Προς το 2000» φαίνεται ότι τρέφει συμπάθεια στον Τσαουσέσκου υπό την επήρεια ακόμα των παλιών μαοϊκών σκέψεων. Επειδή ο Τσαουσέσκου ήταν ανεξάρτητος απέναντι στους σοβιετικούς. Συμπερασματικά όμως, είναι λυπηρό να υπάρχουν σε μια χώρα άνθρωποι που να βλέπουν ένα τρομακτικό καθεστώς όπως αυτό της Ρουμανίας «σαν ένα καλό δείγμα του σοσιαλισμού». Και το γεγονός ότι η χώρα αυτή είναι η Τουρκία, είναι για μας ακόμα πιο πικρό».

Εφημερίδα «Η Φωνή των Εργατών» (εκδίδεται από ανθρώπους που έχουν δικαστεί σε δίκες της Ντεβ-Γιολ): «Οι τελευταίες εξελίξεις στην ανατολική Ευρώπη

**İSCİLERİN
SESİ**

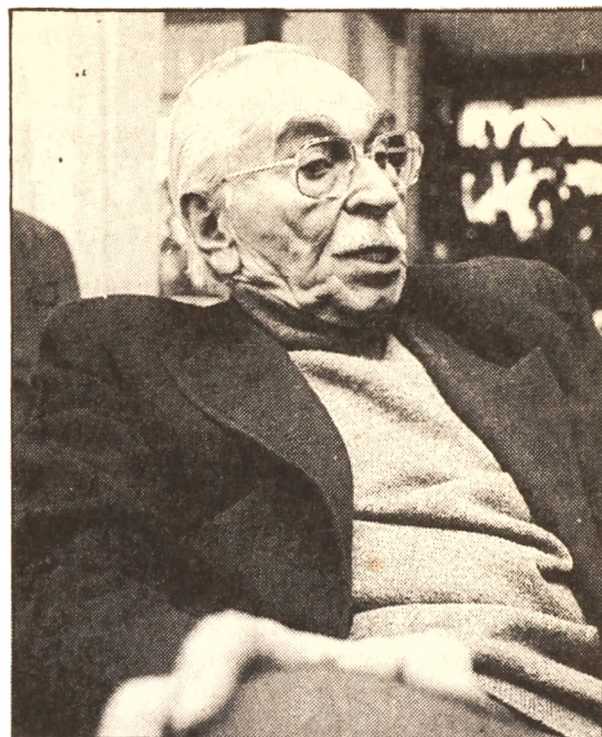
σημαίνουν τη χρεωκοπία του γραφειοκρατικού σοσιαλισμού που είχε προσπαθήσει να εξοντώσει τη συνείδηση των ερ-

γαζομένων. Μπορεί να αξιολογηθούν σε σχέση με τη συνάντηση κορυφής της Μάλτας. Σοσιαλισμός δεν ήταν ούτε η ηγεσία του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας. Αυτά που συνέβησαν στη Ρουμανία δεν ήταν αποτέλεσμα ενός λαϊκού κινήματος. Εκείνο που θα ανθίσει στο μέλλον, πάντως, παρά τις αντίξοες συνθήκες, θα είναι οι επαναστατικές δυναμικές του λαού της».

Εκτός αυτών με τους οποίους μιλήσαμε, στο περιοδικό «Νοκτα» (Τελέια), δημοσιεύτηκαν οι δηλώσεις μερικών γνωστών Τούρκων αριστερών που προέβαλλαν τις παρακάτω απόψεις:

Χαϊντάρ Κουτλού (Γ. Γρ. του Ενοποιημένου Κομμουνιστικού Κόμματος της Τουρκίας): «Η εποχή μας έχει αλλάξει και οι εξελίξεις στην ανατολική Ευρώπη σημαίνουν την απόρριψη του μοντέλου του «σταλινικού σοσιαλισμού». Πρέπει να ξεφύγει κανείς από τις ρωσικές φόρμες του μαρξισμού και να προσεγγίσει από την άποψη αυτή κριτικά τις σκέψεις του Λένιν».

Μεχμέτ Αλί Αϊμπάρ (πρώην πρόεδρος και βουλευτής του Τουρκικού Εργατικού

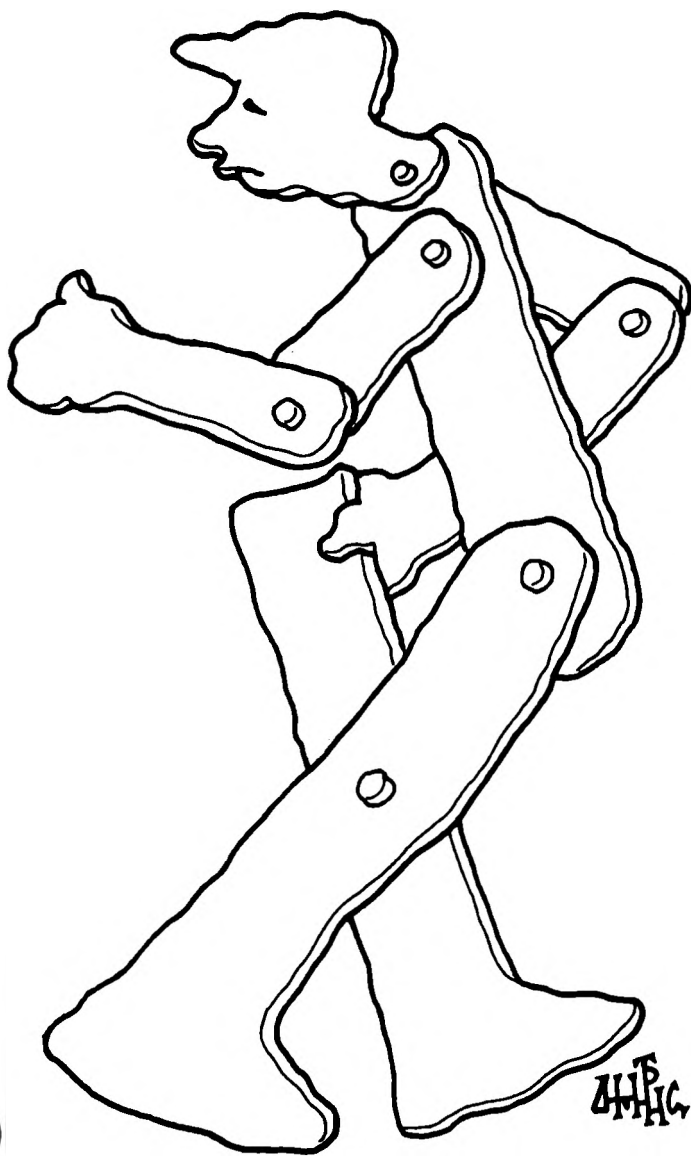

Κόμματος) (ΤΙΡ): «Οι εξελίξεις που παρουσιάζονται στην Ευρώπη και σχολιάζονται από το δυτικό κόσμο ως η χρεωκοπία του σοσιαλισμού είναι στην πραγματικότητα η χρεωκοπία της «θεωρίας της πρωτοπορείας». Έφτασαν δε οι χώρες της ανατολικής Ευρώπης στο αποτέλεσμα αυτό γιατί δεν εφάρμοσαν ποτέ τον μαρξισμό».

Γιαλτσίν Κιουτσούκ (Καθηγητής - απομακρύνθηκε από το πανεπιστήμιο από τη χούντα): «Μου φαίνεται εντελώς λάθος να θεωρούμε σαν το τέλος του λενινισμού τα όσα συμβαίνουν στη Σοβιετική Ένωση και στις σοσιαλιστικές χώρες. Το ζήτημα είναι η αλλαγή της θέσης της πρωτοπορείας στη σχολή μαρξισμού - λενινισμού. Οι σοσιαλιστικές χώρες σήμερα απαρνούνται τη σημαία του σοσιαλισμού που την κρατούσε ως το 1848 η Αγγλία ως το 1871 η Γαλλία και ως το 1914 η Γερμανία. Η «σημαία» του μαρξισμού - λενινισμού περνάει στα χέρια της Τουρκίας. Πιστεύω ότι η «σημαιοφορία» αυτή θα είναι πολύ δημιουργική». **Α. Ζ.**

ΑΝΑΓΚΗ ΝΕΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤ

Νέους προσανατολισμούς είναι αναγκασμένη να αναζητήσει η Ευρωπαϊκή Αριστερά μετά τις επαναστατικές αλλαγές που συντελούνται στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και την πλήρη κατάρρευση, ηθική και πολιτική των κομμουνιστικών κομμάτων και των μονοκομματικών καθεστώτων. Κι αυτό όχι μόνο επειδή τα πρότυπα ανάπτυξης και κοινωνικής δικαιοσύνης φαίνεται να εξαντλούν ορισμένες δυνατότητες των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών αλλά και επειδή οι αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη θέτουν ξανά επί τάπητος θέμα προσανατολισμού προς σοσιαλιστική κατεύθυνση.

του Βασίλη Καπετανγιάννη

Μια πρώτη αποτίμηση των προοπτικών των κομμουνιστικών, σοσιαλιστικών και σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων της Δυτικής Ευρώπης σε Βορρά και Νότο δίνει ακριβώς το μέγεθος των προβλημάτων που υπάρχουν. Κατ' αρχήν, ολόκληρο το πολιτικό φάσμα της Αριστεράς στη Δυτική Ευρώπη έχει μετακινηθεί, ανεξάρτητα από τους τίτλους των κομμάτων, προς σοσιαλδημοκρατικές θέσεις. Η ιστορική διάκριση μεταξύ Κομμουνιστικών και Σοσιαλιστικών Κομμάτων εξακολουθεί βέβαια να παραμένει είναι όμως στην ουσία περισσότερο οργανωτικό πρόβλημα παρά πολιτικο-ιδεολογικό, με ορισμένες βέβαια εξαιρέσεις.

Όσον αφορά τα ΚΚ, φθάνουν στο τέλος μιας εποχής που εκφράστηκε συμβολικά, κατά «ιστορική» σύμπτωση, με το γκρέμισμα του τείχους του Βερολίνου, το θάνατο της θρυλικής Ντολόρες Ιμπάρουρι και τη συζήτηση για αλλαγή του τίτλου του ιταλικού ΚΚ. Γεγονότα τυχαία μεν στη σύμπτωσή τους, θα έλεγε κανείς, αλλά καθόλου στερημένα βαθύτερου νοήματος.

«Δυτικός» κομμουνισμός

Τα δυτικά ΚΚ ουδέποτε κατάφεραν στην πραγματικότητα, εκτός από ορισμένες αναλαμπές, να ανακάμψουν από την σταλινική παράδοση και τις συνέπειες του Β' παγκοσμίου πολέμου. Άντλησαν τη δύναμή τους από τη σύνδεσή τους με τη Σοβιετική Ένωση και το ρόλο τους στην Αντίσταση. Αλλά, τα αποτελέσματα του Ψυχρού Πολέμου και ο εγκλωβισμός του ιστορικού ΚΚ της Γερμανίας στα σύνορα της «Λαϊκής Δημοκρατίας» επέφεραν την αποδυνάμωσή τους.

Ορισμένα κόμματα, όπως το γαλλικό, παρέμειναν προσκολλημένα στην αφοσίωσή τους προς τη Σοβιετική Ένωση και την παραδοσιακή εργατική τάξη. Η αριθμητική δύναμη της δεύτερης μειώθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια περιορίζοντας την κοινωνική βάση του κόμματος η οποία, προσέτι, λόγω της πολιτικής κουλτούρας του ΚΚ πέφτει εύκολη λεία της νεο-φασιστικής δημαγωγίας τύπου Λεπέν, όπως στη Γερμανία του μεσοπολέμου. Το γαλλικό ΚΚ, πριν δέκα χρόνια, είχε περίπου την ίδια εκλογική δύναμη με το Σοσιαλιστικό Κόμμα. Από τότε η ε-

κλογική του πτώση υπήρξε θεαματική, ο πολιτικός του ρόλος έχει περιθωριοποιηθεί ενώ σήμερα είναι διχασμένο από τις προσπάθειες του γενικού του γραμματέα Μαρσαί να κρατήσει την ηγεσία και την παραδοσιακή δομή του κόμματος απέναντι στις εκσυγχρονιστικές τάσεις του πρώην υπουργού της πρώτης κυβέρνησης Μιττεράν Σαρλ Φίτερμαν, που χαρακτηρίζεται σαν «σοσιαλδημοκράτης προδότης». Ο Μαρσαί χαρακτηρίζει τις αλλαγές στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης σαν «κρίση ανάπτυξης» (sic).

Στην Ισπανία μετά το θάνατο του Φράνκο και τις περιγήσεις του τότε γενικού γραμματέα Καρίλλιο με τον «Ευρωκομμουνισμό», το ΚΚ πέρασε σοβαρή κρίση και περιορίστηκε στο 4% σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Μόλις στις πρόσφατες εκλογές του Οκτωβρίου κατάφερε και πάλι μέσα από τη συμμαχία της Ενωμένης Αριστεράς να προσεγγίσει το 10%.

Στην Πορτογαλία το παραδοσιακό ΚΚ του Κουνιάλ, που έπαιξε τόσο σοβαρό ρόλο στην ανατροπή του Σαλαζάρ, γνώρισε σταδιακά μια φθίνουσα πορεία, φτάνοντας στο 12% εκλογικά το 1987, ποσοστό που δεν μπορεί φυσικά να θεωρηθεί, για μια χώρα μάλιστα του ευρωπαϊκού Νότου με σημαντική κοινωνική καθυστέρηση, σαν ικανοποιητικό ή αρκετά σοβαρό για ουσιαστική συμμετοχή στο πολιτικό παιχνίδι. Ο Κουνιάλ βέβαια, ετών 76, αποχωρεί σύντομα από την ηγεσία, αλλά η πορεία του κόμματος είναι αβέβαιη και η πολιτική του κουλτούρα παραδοσιακή.

Στην Ελλάδα το ΚΚ διασπάστηκε το 1968 σε συνθήκες δικτατορίας και κάτω από το βάρος της στρατιωτικής επέμβασης στην Τσεχοσλοβακία. Θα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη οι ιδιόμορφες συνθήκες «ανάπτυξης» του κομμουνιστικού κινήματος στην Ελλάδα μετά τον Εμφύλιο πόλεμο. Είκοσι χρόνια μετά, τα βήματα συντονισμού του ΚΚΕ με τη σύγχρονη πραγματικότητα, εγχώρια και διεθνή, είναι δειλά, ανεπαρκή και ανίκανα να δώσουν νέα ώθηση στην Αριστερά.

Η συγκρότηση του Συνασπισμού επέφερε ορισμένους κλυδωνισμούς αλλά η εκλογική του απήχηση δεν υπερέβη τα καθορισμένα όρια, τα οποία παραμένουν λίγο-πολύ σταθερά εδώ και δεκαετίες. Οι προοπτικές, υπό τις δεδομένες συνθήκες και προβλεπτές εξελίξεις στο ΚΚΕ δεν μπορούν να θεωρηθούν σαν ενθαρρυντικές, και εν πάση περιπτώσει ο ρυθμός αλλαγών και προσαρμογής είναι κατώτερος των πολιτικών απαιτήσεων εσωτερικών και διεθνών.

Στην Ολλανδία το ΚΚ αποτελεί πλέον μέρος της «Πράσινης Συμμαχίας» και κατάφερε να κερδίσει ορισμένες έδρες στη Βουλή του περασμένο φθινόπωρο.

Απομένει το ιταλικό ΚΚ το οποίο αποδείχτηκε ευλύγιστο και ικανό να προσαρμοστεί σε έναν βαθμό στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Έφθασε στα πρόθυρα

ΟΛΙΣΜΩΝ

ουσιαστικής συμμετοχής στην κυβέρνηση την περασμένη δεκαετία και στο υψηλότερο εκλογικό του ποσοστό, πάνω από 30%. Είναι το μόνο ΚΚ στη Δυτική Ευρώπη που εξακολουθεί να υπερτερεί εκλογικά του Σοσιαλιστικού. Παρά τη μακρά, δημιουργική και «αυτόνομη» θεωρητική του παράδοση με τον Γκράμσι δεν κατάφερε να λύσει όλα τα προβλήματα εκσυγχρονισμού του. Η εκλογική του απήχηση έχει μειωθεί κι έχει σταθεροποιηθεί προς το παρόν κάτω του 28%. Ο «τρίτος δρόμος» για το σοσιαλισμό, που επεδίωξε με τον Ευρωκομμουνισμό, δεν έφερε το ποθητό αποτέλεσμα. Πιο προχωρημένο από όλα τα άλλα κόμματα των ανεπτυγμένων χωρών της Δυτικής Ευρώπης έχει πρό καιρού υιοθετήσει σοσιαλιστικές και σοσιαλδημοκρατικές θέσεις, λειτουργεί απόλυτα μέσα στο δημοκρατικό πολιτικό πλαίσιο της χώρας, το οποίο θέλει να βελτιώσει κι όχι να ανατρέψει και έχει οικονομική πολιτική που δεν διαφέρει από κλασικές σοσιαλδημοκρατικές συνταγές. Πιστεύει μάλιστα σήμερα ότι δεν υπάρχει «εθνικός δρόμος προς το σοσιαλισμό» κι ότι σοσιαλιστικές λύσεις μπορεί να επιδιωχθούν μόνο σε ευρωπαϊκό πλαίσιο. Η πρόσφατη πρόταση της ηγεσίας του για αλλαγή του τίτλου δεν αποκλείεται να του δημιουργήσει σοβαρότατα προβλήματα. Η πορεία του θα καθοριστεί από τις αποφάσεις που θα πάρει το προσεχές του Συνέδριο που θα γίνει στην Μπολώνια από 7 έως 10 Μαρτίου.

Προοπτικές και τέφρα

Συμπερασματικά, τα δυτικά ΚΚ διέρχονται *σοβαρή κρίση ταυτότητας* (δεν αποκλείεται δε να γνωρίσουν καινούργιες διασπάσεις από τις μερίδες εκείνες που δεν μπορούν να «χωνέψουν» τις αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη) και δεν φαίνεται να μπορούν να διαδραματίσουν στο εγγύς μέλλον παρά μόνο περιθωριακό πολιτικό ρόλο.

Η κομμουνιστική παράδοση στη Δυτική Ευρώπη πνέει τα λοίσθια και δεν μπορεί να αναγεννηθεί εκ της τέφρας. Υπάρχει, ωστόσο, ζωτικός πολιτικός χώρος στα αριστερά των σοσιαλιστικών και σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων, δυνατότητες συμμαχιών με τα «πράσινα» και τα άλλα κοινωνικά κινήματα, κοινωνικός χώρος που αφήνει η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη και οι ακρότητες της οικονομίας της αγοράς και του νεοσυντηρητισμού, πολιτικός και κοινωνικός χώρος πάνω στον οποίο θα μπορούσαν να χτίσουν τα ΚΚ, προβάλλοντας μια πειστική εναλλακτική λύση απέναντι στην κυρίαρχη σοσιαλδημοκρατία. Υπάρχουν όμως σοβαρά εμπόδια προς μια τέτοια επιθυμητή πορεία που εντοπίζονται κυρίως στην εσωτερική οργάνωση των κομμάτων αυτών και την παραδοσιακή τους πολιτική κουλτούρα. Οι ευκαιρίες και τα περιθώρια υπάρχουν αλλά δεν είναι βέβαιο αν

τα ΚΚ καταφέρουν να προσαρμοστούν και να γνωρίσουν, σαν κόμματα και κινήματα, νέα άνθιση ή ακόμα περισσότερο να ανοίξουν προοπτικές συμμετοχής τους στην εξουσία.

Η ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία

Στην άλλη όχθη της ευρωπαϊκής Αριστεράς κυριαρχούν τα σοσιαλιστικά και σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, χωρίς η διάκριση αυτή να έχει πλέον καμιά ουσιαστική πρακτική σημασία, μολονότι οι διαφορές μεταξύ τους και κυρίως μεταξύ των κομμάτων της Μεσογειακής Ζώνης και του Βορρά παραμένουν έντονες ως προς ορισμένα θέματα. Στο Βορρά, για παράδειγμα, η *οικολογική προοπτική* έχει ενσωματωθεί στην ιδεολογία και τα προγράμματα των κομμάτων· εδώ στο Νότο η προοπτική αυτή παραμένει ακόμα αρκετά ασθενής. Στο Νότο και πάλι ο κρατικισμός και πελατειακός προσανατολισμός των κομμάτων είναι ιδιαίτερα έντονος με αυξημένα συμπτώματα και περιπτώσεις διαφθοράς, χαρακτηριστικά που δεν συναντώνται εύκολα στα κόμματα του Βορρά.

Από άποψη εκλογικής απήχησης ισχυρά παραμένουν τα κόμματα στη Σουηδία και την Αυστρία με 43% ενώ αρκετά άλλα κόμματα, όπως το γαλλικό, το ισπανικό, το γερμανικό και το ιδιόμορφο ΠΑΣΟΚ κυμαίνονται μεταξύ 30-40%.

Στο Νότο, μόνο το Ισπανικό κόμμα έχει διασωθεί «αυτοδύναμα» στην κυβέρνηση. Στις άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης και της Σκανδιναβίας τα σοσιαλιστικά και σοσιαλδημοκρατικά κόμματα είτε συμμετέχουν σε κυβερνήσεις συνασπισμού (Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Ελλάδα) είτε έχουν περάσει στην αντιπολίτευση, (π.χ. Γερμανία, Πορτογαλία, Βρετανία).

Το Γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα αποτελεί μια από τις πιο ενδιαφέρουσες περιπτώσεις διότι κατάφερε όχι μόνο να αποκρούσει την επίθεση του νεο-συντηρητισμού αλλά και να ξαναβρεθεί μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα ξανά στην εξουσία. Όντας στην κυβέρνηση και με τον πρωταγωνιστικό ρόλο του προέδρου Μιττεράν προσπαθεί να χαράξει μια ευρωπαϊκή στρατηγική παρασέρνοντας όλα τα άλλα διστακτικά ή μετρίως διστακτικά κόμματα. Δεν είναι τυχαία η σταδιακή μετεξέλιξη του Εργατικού Κόμματος της Μεγάλης Βρετανίας σε αυτή την δεκαετία, η μετατροπή του σε ένα πιο σύγχρονο κόμμα με σοσιαλδημοκρατικές στην ουσία θέσεις που μπορεί να το οδηγήσουν σε εκλογική νίκη κατά της Θάτσερ σε δυο χρόνια. Ο ευρωπαϊκός του προσανατολισμός είναι πλέον δεδομένος και η οικονομική του πολιτική καθώς και η στάση του απέναντι στις εργασιακές σχέσεις και τα εργατικά συνδικάτα εκσυγχρονισμένες και ευλύγιστες.

Το γερμανικό SPD αντιμετωπίζει βέβαια προβλήματα αλλά δεν έχει πάψει ποτέ να αποτελεί μια από τις σημαντικότερες δεξαμενές νέας πολιτικής σκέψης στην Ευρώπη. Στη Σουηδία η κυριαρχία

των Σοσιαλδημοκρατών είναι πασιφανής εφόσον κυβερνούν τη χώρα αδιάλειπτα σχεδόν για μισό αιώνα.

Οι εκλογικές προοπτικές των κομμάτων δεν φαίνονται προς το παρόν ιδιαίτερα ελπιδοφόρες μολονότι οι πιθανότητες του Εργατικού Κόμματος της Βρετανίας παρουσιάζονται σήμερα αυξημένες. Στη Δ. Γερμανία είναι βέβαιο ότι τυχόν αναβίωση εθνικιστικών αισθημάτων δε θα βοηθήσει εκλογικά το SPD.

Στη δεκαετία που εκπνέει η επικράτηση συντηρητικών κυβερνήσεων σε ορισμένες αναπτυγμένες χώρες και στις ΗΠΑ επέφεραν σημαντικές αλλαγές στην οικονομία, στην ιδεολογία και τον προσανατολισμό κυρίως των κοινωνικών στρωμάτων που ωφελήθηκαν από τις προσαρμογές και τη νέα δυναμική ανάπτυξη του καπιταλισμού. Οι αλλαγές αυτές επήλθαν με κάποιο σοβαρό κοινωνικό κόστος που όμως δεν ήταν πολιτικά τόσο σημαντικό τελικά, ώστε να ανατρέψει την κυρίαρχη πορεία. Οι κοινωνικές όμως επιπτώσεις της «νέας αυγής», της καπιταλιστικής ανάπτυξης δημιούργησαν και την επίγνωση των ορίων και ώθησαν τα σοσιαλιστικά και σοσιαλδημοκρατικά κόμματα να προσαρμοστούν στις νέες πραγματικότητες και να «ξανασκεφτούν» ορισμένα προβλήματα. Και στον προσανατολισμό αυτό βοήθησε το γεγονός ότι ο πυρήνας της «κοινωνικής ιδεολογίας» που η σοσιαλδημοκρατική παράδοση δημιούργησε στην Ευρώπη μετά τον πόλεμο και που είχε σαν άξονα το κράτος κοινωνικής πρόνοιας, έδειξε στην πραγματικότητα μεγάλη ανθεκτικότητα απέναντι στις επιθέσεις του νεο-συντηρητισμού, που δεν κατάφερε να την αποδιοργανώσει και να τη διαμελίσει.

Με βάση αυτά τα δεδομένα, με την εμπειρία του κόστους και των ορίων του νεο-συντηρητικού πειράματος, φάνηκε ότι η ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία θα μπορούσε να θέσει τη σφραγίδα της στη δεκαετία που έρχεται. Με ανανεωμένες ιδέες για τα ατομικά και δημοκρατικά δικαιώματα, με προστατευτική κοινωνική πολιτική, με νέο προσανατολισμό στο «σοσιαλισμό της αγοράς» και με στρατηγική σκόπευση την ευρωπαϊκή ενότητα η ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία θα μπορούσε να συμβάλει αποφασιστικά στη δημιουργία μιας Δυτικής Ευρώπης σαν τρίτης παγκόσμιας οικονομικής δύναμης, με αυξημένο πολιτικό βάρος στα διεθνή πράγματα.

Το σχέδιο αυτό δεν φαινόταν και τόσο ανέφικτο με βάση τους γοργούς ρυθμούς της ευρωπαϊκής ενοποίησης (Ενιαία Αγορά, νομισματική Ένωση, ενίσχυση της πολιτικής συνεργασίας) τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Γιατί η πραγματοποίηση της προοπτικής αυτής δεν στηριζόταν τόσο στην ισχύ των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων όσο στη δύναμη των σοσιαλδημοκρατικών ιδεών.

Τώρα όμως, οι εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη δημιουργούν προβλήματα στην ευόδωση αυτών των σχεδίων αλλά

και ανοίγουν νέους ορίζοντες. Το γερμανικό πρόβλημα δημιουργεί ανησυχίες και σκεπτικισμό και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα σπεύδει να «δέσει» τη Δυτική Γερμανία με διάφορους τρόπους, ώστε να μην υποκύψει στον πειρασμό χαλάρωσης των σχέσεων της και του ρόλου της στην ΕΟΚ, λόγω του μεγάλου πεδίου δράσης που της προσφέρεται τώρα στην Ανατολική Ευρώπη, χάρις κυρίως στην οικονομική της ευρωστία. Είναι επίσης φανερό ότι σημαντικοί πόροι της Κοινότητας θα κατευθυνθούν προς τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης για να στηρίξουν τις καταρρέουσες οικονομίες τους, σε βάρος φυσικά των φτωχότερων κρατών της Κοινότητας και κατά συνέπεια σε βάρος

των διαδικασιών μεγαλύτερης οργανικής ενσωμάτωσης.

Διαπλέκονται έτσι στο σοσιαλδημοκρατικό σχέδιο οι οικονομικές και πολιτικές συνέπειες της επανάστασης που συντελείται στην Ανατολική Ευρώπη. Άλλωστε, είναι γεγονός, μολονότι, δύσκολα ακόμα πιστευτό σε μερίδα της Ευρωπαϊκής Αριστεράς, ότι ο «δημοκρατικός σοσιαλισμός» ελάχιστους οπαδούς έχει στα καθεστώτα που διαμορφώνονται τώρα στην Ανατολική Ευρώπη. Οι συντηρητικές δυνάμεις στη Δυτική Ευρώπη μπορεί να αναζητήσουν και να ανεύρουν ευκολότερα συμμάχους, πράγμα που το έχουν ήδη πράξει. Κι αυτό αποτελεί έναν άλλο σημαντικό παράγοντα

εξασθένησης της σοσιαλδημοκρατικής προοπτικής, που πιθανόν δεν θα αργήσει να φανεί.

Έτσι η Ευρωπαϊκή Αριστερά σε όλες τις πολιτικές της αποχρώσεις και οργανωτικές και πολιτιστικές εκφράσεις θα αναγκαστεί να αναθεωρήσει τους προανατολισμούς της υπό το φως των εξελίξεων στην Ανατολική Ευρώπη. Το βέβαιο είναι ότι, κατά ιστορική ειρωνεία, κάθε αναβίωση γνήσιων και δημοκρατικών σοσιαλιστικών κινημάτων στην Ανατολική Ευρώπη δεν πρόκειται να προκύψει πλέον χωρίς την ουσιαστική επίδραση της Ευρωπαϊκής Αριστεράς. Ο σοσιαλισμός έχει δυτική προέλευση. Ο Κάουτσκι επικράτησε τελικά επί του Λένιν. Ί

EUROPEAN LANGUAGE INSTITUTE

μαθαίνετε **ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ** με **ΚΟΜΙΚΣ**

Σε όλο τον κόσμο και στην Ελλάδα

ΑΓΓΛΙΚΑ	5 Βαθμίδες
ΓΑΛΛΙΚΑ	4 Βαθμίδες
ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ	4 Βαθμίδες
ΙΣΠΑΝΙΚΑ	4 Βαθμίδες
ΙΤΑΛΙΚΑ	4 Βαθμίδες
ΛΑΤΙΝΙΚΑ	2 Βαθμίδες
ΡΩΣΙΚΑ	1 Βαθμίδα

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

Σύγχρονα θιβλία με σεβασμό στην υπεύθυνη γνώση
ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ 36 23 190

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Κόψτε εδώ και ταχυδρομήστε το κουπόνι στη διεύθυνση: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ, Νικητάρ 3, 106 78 Αθήνα

ΚΟΥΠΟΝΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Παρακαλώ, στείλτε μου δωρεάν

τεύχη - δείγματα - για τη(ν)

..... γλώσσα(ες)

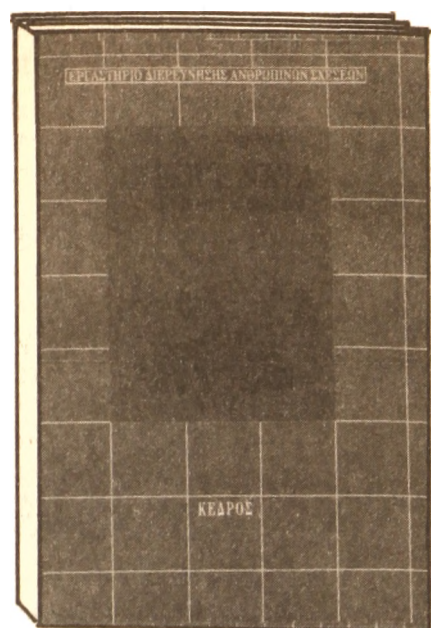
ΟΝΟΜΑ

ΕΠΩΝΥΜΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Τ.Κ. - ΠΟΛΗ

ΜΑΡΙΕΛΛΑ ΧΡΗΣΤΕΑ-
ΔΟΥΜΑΝΗ

Η Ελληνίδα μητέρα,
άλλοτε και σήμερα

Ένα βιβλίο για τις Ελληνίδες μητέρες, για τις ελπίδες και τις φιλοδοξίες τους, για τον τρόπο που αντιμετωπίζουν τη ζωή, για τις προσπάθειές τους να αναθρέψουν παιδιά που να κοιτούν το παρελθόν με τρυφερότητα και το μέλλον με ελπίδα.

Είναι το χρονικό μιας πορείας που σε φέρνει κοντά στην παραδοσιακή ελληνική οικογένεια, αλλά και στη σύγχρονη οικογένεια της Αθήνας και σου επιτρέπει να δεις από κοντά την καθημερινή ζωή πολλών γυναικών. Να κοιτάξεις λίγο πιο πέρα από τη δική σου πραγματικότητα και να σταθμίσεις πιο ρεαλιστικά τι σημαίνει να είσαι μητέρα σήμερα.

AUGUST NAPIER
CARL WHITAKER

Οικογένεια:

Μαζί όμως αλλιώς

Δύο αναγνωρισμένοι διεθνώς οικογενειακοί θεραπευτές σας καλούν στο γραφείο τους, για να παρακολουθήσετε τη θεραπευτική περιπέτεια των Μπράις. Πρόκειται για μια συνηθισμένη, ανεπλήρη οικογένεια, που όμως σπαράζεται από ακατανόητες γι' αυτήν δυνάμεις, που μολαταύτα είναι πολύ συνηθισμένες και απειλούν με διάλυση πολλές οικογένειες σήμερα. Οι θεραπευτές συμβουλεύουν και καθοδηγούν για την ανακάλυψη του κρυμμένου εχθρού και την εξουδετέρωσή του. Απ' όλα αυτά βγαίνει ένα συναρπαστικό βιβλίο και προβάλλεται ένας ελπιδοφόρος τρόπος για ν' αποκατασταθεί η οικογένεια, σαν η πιο πλούσια πηγή στοργής, συντροφικότητας και αποδοτικής διαπαιδαγώγησης.

εκδόσεις
ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – τηλ. 36.02.007

Οι Εκδόσεις Κέδρος
και το Εργαστήριο Διερεύνησης Ανθρωπίνων
Σχέσεων

Παρουσιάζουν στο κοινό τη σειρά
«Ανθρώπινα Συστήματα»

VIRGINIA SATIR

Πλάθοντας Ανθρώπους

Η Βιρτζίνια Σατίρ, φημισμένη σ' όλον τον κόσμο πρωτοπόρος στην οικογενειακή θεραπεία, «έλυσε καλύτερα από κάθε άλλον το πρόβλημα της διάδοσης της οικογενειακής θεραπείας στο κοινό», έγραψε ο Σαλβαντόρ Μινούτσιν, Καθηγητής της Ψυχιατρικής και Διευθυντής Οικογενειακών σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης, σχολιάζοντας το βιβλίο της. Σπάνια ένα βιβλίο αγαπήθηκε τόσο πολύ, όσο το «Πλάθοντας Ανθρώπους». Στην πρώτη του μορφή πουλήθηκε σε 700.000 αντίτυπα. Μεταφράστηκε σε δώδεκα γλώσσες. Σε τούτη την έκδοση παρουσιάζεται αναθεωρημένο και με έξι νέα κεφάλαια, όπου εξετάζονται: 1) η εφηβεία, 2) τα γηρατειά, αποχώρηση και μεταβατική περίοδος, 3) η ειρήνη στον κόσμο, και 4) το θεραπευτικό συναίσθημα.

«Φαντάσου, να έχουμε σοσιαλισμό και κανέναν να μη φεύγει».

«... Έκπληκτοι παρατηρούμε εκείνους που στη γλώσσα του λαού λέγονται οσφυοκάμπτες και σύμφωνα με το λεξικό είναι εκείνοι που προσαρμόζονται γρήγορα και εύκολα στην ισχύουσα νέα κατάσταση, κινούνται άνετα μέσα σε αυτήν και ξέρουν να την εκμεταλλευτούν. Αυτοί, προπάντων, πιστεύω, ότι στέκονται εμπόδιο στη φερεγγυότητα της νέας πολιτικής. Μάλλον δεν έχουμε φθάσει ακόμα στο σημείο να τους αντιμετωπίσουμε με χιούμορ όπως τα καταφέρνουμε σε άλλες περιπτώσεις... “Αλλάξτε ρούχα κι ενωθείτε μαζί μας” φώναζαν οι διαδηλωτές στην αστυνομία. Πρέπει να ομολογήσω, μια μεγαλόθυμη προσφορά.

Σκεφτόμαστε επίσης οικονομικά. “Η Ασφάλεια του Δικαίου εξοικονομεί την Ασφάλεια του Κράτους”... Πράγματι, η γλώσσα απελευθερώνεται από τα γερμανικά των δημοσίων Υπηρεσιών και των εφημερίδων, στα οποία ήταν τυλιγμένη και θυμάται τις θυμικές της εκφράσεις.

Μια από αυτές είναι όνειρο. Ας ονειρευθούμε λοιπόν με τη λογική μας σε πλήρη εγρήγορση: “Φαντάσου, να έχουμε σοσιαλισμό και κανέναν να μη φεύγει”. Αλλά βλέπουμε τις εικόνες αυτών που ακόμα φεύγουν κι αναρωτιόμαστε “Τι να κάνουμε;” και ακούμε σαν ηχώ την απάντηση: “Τι να κάνουμε;”.

Αυτό αρχίζει τώρα, όταν τα αιτήματα μετατρέπονται σε δικαιώματα δηλαδή σε υποχρεώσεις: Εξεταστική Επιτροπή, Συνταγματικό Δικαστήριο, Μεταρρύθμιση της Διοίκησης.

Έχουμε πολλά να κάνουμε και όλα αυτά παράλληλα με την εργασία μας και εκτός αυτού να διαβάσουμε και εφημερίδες (σ.μ. στη Λ.Δ.Γ. ο κόσμος δεν διάβαζε μέχρι την “Αλλαγή” σχεδόν καθόλου εφημερίδες). Δεν θα έχουμε πια καιρό για παρελάσεις κολακείας ούτε για προκαθορισμένες διακήρυξεις. Αυτή είναι μια διαδήλωση, εγκεκριμένη και ειρηνική. Εάν παραμείνει έτσι μέχρι το τέλος, θα ξέρουμε περισσότερα για το τι μπορούμε να κάνουμε και θα εμμείνουμε σε αυτά και αργότερα. “Μια πρόταση για την πρωτομαγιά: η ηγεσία ελαύνει παρά του λαού” (όλα αυτά δεν είναι δικά μου. Προέρχονται από τα λογοτεχνικά αποθέματα του λαού).

Απίστευτη μεταβολή, ο λαός της Λ.Δ.Γ. κατεβαίνει στους δρόμους για να αναγνωρισθεί σα λαός. Και αυτή είναι για μένα η σημαντικότερη φράση των τελευταίων εβδομάδων: η χιλιοειπωμένη έκκληση: “Εμείς είμαστε ο λαός”. Μια απλή διαπίστωση και δε θέλουμε να τη λησμονήσουμε».

(Από την ομιλία της Ανατολικογερμανίδας συγγραφέως Christa Wolf, μιας από τις σημαντικότερες εκπροσώπους της μεταπολεμικής γενιάς της γερμανικής λογοτεχνίας, στην πλατεία του Α. Βερολίνου Alexanderplatz).

Μια νεορεαλιστική απόπειρα

Αν οι φανταστικές περιπέτειες με ήρωες επιβλητικούς σε απίθανα κατορθώματα συνιστούν τις πλέον κερδοφόρες επενδύσεις για τη βιομηχανία του κινηματογράφου, τούτο δεν σημαίνει ότι τα περιθώρια στένεψαν για άλλες φωνές, για ξεχωριστές γραφές. Ο κινηματογράφος, παρά την κυρίαρχη τάση που διαμορφώνεται, παρά και την «κρισολογία», καταφέρνει να παραμένει μια πολύπτυχη έκφραση, όπου πέρα από (και παρά) τις επιταγές του συρμού γίνονται και ταινίες διαφορετικές, προσωπικές, ακόμη και αναπάντεχες.

Τέτοιες ταινίες δεν είναι κατ' ανάγκην αποτέλεσμα της προσωπικής χίμαιρας των σκηνοθετών. Οι κινηματογραφικές εταιρείες φαίνεται ότι έχουν ακόμη κάποια περιθώρια, ώστε να επενδύουν σε οτιδήποτε άλλο πέρα από όνειρα χλιδής.

Μια τέτοια επένδυση φαίνεται ότι έγινε και στην περι-

πτωση του Όλιβερ Στόουν· ενός «στρατευμένου» σκηνοθέτη που η περίπτωση του και η θεαματική του δεν ζημίωσε τη βιομηχανία — αντίθετα μάλιστα: από το «Σαλβαδόρ» στο «Πλατούν» και στη «Γουόλ-Στρητ» η αριστερή του οπτική υποστηρίχθηκε από μια έντονη έμφαση στη δράση που αποσκοπούσε στη ρηξικέλευθη καταγγελία πλευρών του συστήματος. Η επιτυχία ιδιαίτερα του «Πλατούν» ήταν αποτέλεσμα της θεαματοποίησης του αποτρόπαιου του πολέμου, παρά η κριτική ματιά στην αμερικανική «πληγή» του Βιετνάμ.

Η τελευταία ταινία του Όλιβερ Στόουν, το «Talk-Radio», είναι ομοίως μια στρατευμένη ταινία. Οι διαφορές της από τις προηγούμενες είναι πως ασχολείται περισσότερο με την καθημερινότητα της σύγχρονης αμερικανικής μεγαλούπολης κι η απόφασή του να χρησιμοποιήσει ως ηθοποιούς τους άμεσους συνεργάτες του — με πρώτο τον Έρικ Μπογκοζιάν, μαζί με τον οποίο έγραψε και το σενάριο.

Τα παραπάνω, συν το γεγονός ότι τα ντεκόρ του φιλμ αναπαριστούν ένα ραδιοφωνικό στούντιο ή είναι οι χώροι του Ντάλλας — στο οποίο διαδραματίζεται η ιστορία — κάνουν την ταινία μια σύγχρονη νεορεαλιστική απόπειρα. Η οποία ασχολείται με την πραγματικότητα της ιδιωτικής ραδιοφωνίας στην Αμερική και, μέσω ενός ραδιοφωνικού προγράμματος ζωντανής επικοινωνίας, παρακολουθεί τη

σημερινή κοινωνική πραγματικότητα της χώρας: η Αμερική της τεχνολογικής ανάπτυξης είναι μια χώρα στην οποία ευδοκίμει ο ρατσισμός και αναπτύσσονται νεοναζιστικοί θήλακες, είναι ένας τόπος μοναξιάς, ψυχώσεων και απελπισίας.

Η χώρα των ευκαιριών είναι ένα απέραντο χωνευτήρι, όπου η σώου-μπίζνες επιβάλλει εικόνες, πρότυπα και ρόλους κι όπου η καταναλωτική υστερία αλέθει τα πάντα: οι γνώσεις, η ιστορία, η μνήμη, όλα είναι ένας σερβιρισμένος πολτός κι η προσέγγισή τους είναι η μοναδική πράξη που μπορεί να απομακρύνει την αλλοτρίωση, υποστηρίζει ο Στόουν. Ο οποίος, επιτέλους, διακόπτει για έναν ολόκληρο λεπτό φιλικό χρόνο τη χειμαρρώδη κινηματογράφηση των θεμάτων του (φακός αεικίνητος, ένταση, ή σύντομα πλάνα το ένα μετά το άλλο) προσχωρώντας στη σιωπή: είναι η ώρα του απολογισμού.

Η ταινία του Στόουν απωθήθηκε από το μεγάλο κοινό του κινηματογράφου (στην Αμερική, αλλά και στην Ελλάδα). Το κοινό αποφεύγει τις άσχημες εικόνες του κόσμου του ελπίζοντας ότι θα συνεχίσει να αποφεύγει και τους απολογισμούς.

Ηλίας Κανέλλης

● **Αφιέρωμα στον Charlie Chaplin** διοργανώνει από τις 8 έως και τις 19 Ιανουαρίου το Βρετανικό Συμβούλιο (Πλ. Κολωνακίου 17, τηλ. 36.33.211). Το αφιέρωμα περιλαμβάνει έκθεση με φωτογραφίες και κείμενα του μεγάλου ηθοποιού και σκηνοθέτη (8-12 Ιανουαρίου) καθώς και εβδομάδα κινηματογράφου (από τις 15 έως και τις 19 Ιανουαρίου) με τις ταινίες *The Immigrant* (15.1., 19.30), *Τα Φώτα της Πόλης* (16.1., 20.00), *The Idle Class* (17.1., 20.00), *The Kid* (17.1., 20.30), *Modern Times* (18.1., 20.00), *Easy Street* (19.1., 20.00) και *The Gold Rush* (19.1., 20.30).

Τη Δευτέρα 15.1 μετά την προβολή της ταινία θα δοθεί διάλεξη από το **Θόδωρο Νάτσινα**, μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού «Οθόνη» με θέμα «Ο Charlie Chaplin στη δεκαετία του '90».

● Το **Γαλλικό Ινστιτούτο** (Σίνα 31, τηλ. 36.24.301) προβάλλει από τις 8.1 και μέχρι και τις 26.1 (πάντα στις 20.30) πέντε ταινίες με θέμα τον έρωτα και το πάθος. Σήμερα θα προβληθεί η ταινία του Roger Vadim «**Επικίνδυνες Σχέσεις**» τη Δευτέρα 15.1 η ταινία του Francois Truffaut «**Τρυφερό Δέρμα**», τη Δευτέρα 22 Ιανουαρίου η ταινία του Erich Romer «**Έρωτας το Απόγευμα**» και τέλος την Παρασκευή 26.1 η «**Αγάπη το 'βαλε στα πόδια**» του Francois Truffaut.

Εικαστική Κίνηση

Σεπτέμβριος -

Δεκέμβριος '89

Τέλος 1989: επιβάλλεται μια γρήγορη αναδρομική ματιά στο πρώτο τετράμηνο (Σεπτ.-Δεκ.) της τρέχουσας εικαστικής περιόδου. Τόσο περισσότερο που δεν μου άφησε η πολιτική τη χρονική άνεση για συστηματική παρακολούθηση των εκθέσεων.

Μολαταύτα από τις 151 εκ-

θέσεις για τις οποίες έλαβα προσκλήσεις ως σήμερα, επισκέφθηκα τις 42 (πέντε στη Θεσσαλονίκη), όχι όλες στην τύχη. Θέτοντας σ' εφαρμογή την παλιά κατάταξή μου σε *Αρχαίους*, *Μεσαίους* και *Νέους* (ΑΝΤΙ 359, σ. 87) είμαι στην ευχάριστη θέση να μνημονεύσω μερικές αξιόλογες εμφανίσεις, κυρίως ανάμεσα στους *Νέους*.

Αρχαίοι: χωρίς σχολιασμό γιατί είναι περιττός, οι δύο εκθέσεις *Μπουζιάνη* (1885-1959) στο Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τράπεζας, και στο Δημοτικό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Πολλά γνωστά έργα που βλέπονται πάντα με απολαυση, μερικά καινούργια, ιδίως ακουαρέλες. Όλα επιβεβαιώνουν το μεγαλείο της τέχνης του Δασκάλου. Η έκδοση ΜΙΕΤ-Φίλων του Μπουζιάνη με τα γράμματα του ζωγράφου στο Γερμανό γκαλερίστα του στη Λειψία αποτελεί πολύτιμη συμβολή στη γνώση του έργου του στη Γερμανία. **Χρήστος Λεφάκης** (1906-68) στην Πινακοθήκη μια εκτεταμένη επιλογή από το πλούσιο έργο ενός φίνου, ευαίσθητου ζωγράφου, που εγκαινίασε στη Θεσσαλονίκη τον ανεικονισμό.

Μεσαίοι: Το «*Άρτιο*» παρουσίασε την πρόσφατη κεφάλτη παραγωγή ψαλιδισμένων χαρτιών του *Παύλου* (γ. 1930) που καταφέρνει ν' ανανεώνει ένα εύρημα που θα κινδύνευε από κορεσμό σε άλλους.

Στο Μουσείο Πιερίδη μεγάλη ανδρομική του *Δημήτρη Μυταρά* (γ. 1934) συνοδευμένη από φανφάρα σύγχρονων μέσων μαζικής επικοινωνίας (συνεντεύξεις, εκπομπές, εκδόσεις). Δίχως καινούργια έργα επιβεβαιώνει τη σχεδιαστική ευκολία του ζωγράφου που τον παρασύρει σ' επιφανειακά, «εφετζίδικα» πορτρέτα ενός ξωφάτσου εντυπωσιασμού. Ξαναβρήκα μ' ευχαρίστηση τα πρώτα του έργα που πρόδιναν κάπως βαθύτερο προβληματισμό.

Για την αναδρομική του *Δημοσθένη Κοκκινίδη* (γ. 1929) έχω γράψει κιόλας (ΑΝΤΙ 422/17. 11. 89). Το Μακεδονικό Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης παρουσιάζει καμιά 50αριά πίνακες από τις αρχές του 1958 ως το 1986, ενός έργου που επιβάλλεται όσο περισσότερο το θεάται κανείς —έχει πολλά γνωρίσματα μονιμότερης διάρκειας. Στον «*Ανεμο*» της Κηφισιάς παρουσίασε μερικά δείγματα πρόσφατης δουλειάς του, στη Μήλο όπου τα

υλικά της συμβατικής ζωγραφικής συμπληρώνονται με κοχύλια, βότσαλα και άμμο σ' ένα προβληματισμό γύρω από τις υφές.

Από τους *Νέους* αξιοπρόσεχτες οι πρώτες εμφανίσεις στο «*Άρτιο*» της Αιμιλίας Μπαντούνα (γ. 1960) στη «*Σκουφά 4*» της Βίκης Σταματοπούλου (γ. 1955) στη «*Μέδουσα*» της Κατερίνας Αποστολίδη (γ. 1960). Από τους όχι πρωτάρηδες *Νέους* ξαναπρόσεξα στη «*Μέδουσα*» τον Ναντζαβίνο (γ. 1958) στο Κέντρο Τέχνης Τούντα τον Κουράκη (γ. 1955) και προπαντός, στην γκαλερί 3 την προκλητικά δυναμική και φίνα Ελένη Νικοδήμου (γ. 1955), τα χρωματιστά γυαλιά της Λέας Ρουσοπούλου (γ. 1949) στο «*Τρίτο Μάτι*» μια τεχνική που πλέρια την ελέγχει και τη δουλεύει με μάτι κατ' εξοχήν ζωγραφικό, τον Νάκη Παναγιωτίδη (γ. 1947) με τους «μίνιμαλ» μαύρους πίνακες του, που κινδυνεύουν να χαθούν μέσα στο απόλυτο σκότος του εννοιολογικού (Κέντρο Τέχνης Τούντα).

Χαιρετίζω την επάνοδο στον κύκλο των εκθέσεων του «*Δεσμού*» που μας έχει συνηθίσει σε δυναμικότερες παρουσιάσεις, ακόμα κι από τον ίδιο το Λαζόγκα (γ. 1945).

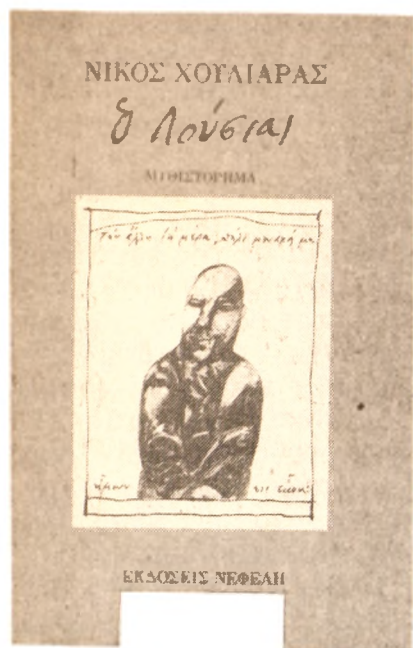
Στον ευρύτερο εικαστικό κόσμο πρέπει να σημειώσουμε την τελική αποχώρηση από την Εθνική Πινακοθήκη του Διευθυντή της Δημήτρη Παπαστάμου για λόγους ηλικίας. Μόνο από την προσπάθεια του ν' αγκιστρωθεί όσο μπορούσε στο πόστο η αποχώρηση πήρε δυστυχώς τη μορφή «εκπαραθύρωσης» και ο ίδιος το ρόλο θύματος. Δεν είναι στιγμή τώρα να μιλήσω για το έργο του —το έχω κάνει άλλωστε κατά καιρούς δημόσια από το 1975. Ένα μόνο θα παρατηρήσω: πως στα 18 χρόνια της θητείας του δεν

Ελένη Νικοδήμου, Χωρίς τίτλο (1987), 46 x 55

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Ο ΛΟΥΣΙΑΣ

Ο Λούσιας συνεχίζει να ζει
δίπλα μας, να μάς κοιτάζει και
να μάς μιλά, μέ τόν
άνατρεπτικό του λόγο πού
άναδεικνύει τίς αλήθειες μιās
«πραγματικότητας» πού όμως
δείχνει άλλη. Τό συγκλονιστικό
αυτό μυθιστόρημα τού Ν.
Χουλιαρά, ένα από τά
σημαντικότερα τής
μεταπολεμικής πεζογραφίας
μας, κυκλοφορεί **σέ νέα
έκδοση**, τήν ένδέκατη έκδοση,
από τήν Νεφέλη.

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΣΕ ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομυγιάλη 9, Αθήνα 106 79
☎ 360.77.44 — 360.47.93

κατόρθωσε να κάνει την απογραφή της περιουσίας σε έργα τέχνης, ακίνητα και κινητά της Πινακοθήκης —και των Κληροδοτημάτων Σούτσου και Κουτλίδη, ούτε να οργανώσει ένα σύστημα κλιματισμού και συντήρησης των ευπαθών έργων της συλλογής από τα οποία μερικά έχουν υποστεί βλάβες ανεπανόρθωτες. Η αποχώρηση του Δημ. Παπαστάμου και η τοποθέτηση σε προσωρινή βάση της κυρίας Μαιρης Μιχαηλίδη ως Διευθύνουσας Συμβούλου είναι έργο του υπουργού Πολιτισμού Γ. Μυλωνά. Από τον διάδοχό του κ. Σωτ. Κούβελα δεν έχουμε δει ακόμα τίποτα που να μαρτυρεί κάποια έγνοια για την ελληνική σύγχρονη τέχνη. Τίποτα περισσότερο δηλαδή από τα λίγα που έγιναν επί οκταετίας Μελίνας Μερκούρη που είχε πολλές επιτυχίες, καμιά όμως στο πεδίο της σύγχρονης τέχνης. Η κατάφωρη αγνόηση από το κράτος της σύγχρονης τέχνης μας εξακολουθεί με εγκληματική αδιαφορία.

31.12.89

Αλέξανδρος Ξύδης

Μουσική από τον ελληνικό κινηματογράφο

Ένας τομέας της μουσικής έκφρασης που ως επί το πλείστον στον τόπο μας, μένει στην αφάνεια, είναι η μουσική που γράφεται για κινηματογραφικά έργα ή για θεατρικές παραστάσεις.

Αρκετές είναι οι περιπτώσεις που ενδιαφέρουσες ηχητικές στιγμές μένουν στη σκιά αυτού που υπηρετούν, παραγκωνίζονται και ξεχνιούνται πριν καν γίνουν γνωστές. Αντίθετα από τον κανόνα αυτό συνήθως ξεφεύγουν κάποια τραγούδια που έχοντας μια πιο αυτόνομη υπόσταση κατορθώνουν τελικά να ακολουθήσουν τη δικιά τους πορεία.

Παρουσιάζοντας μερικές πρόσφατες παραγωγές δίσκων από αυτόν τον τομέα

της μουσικής θα θέλαμε να διατυπώσουμε κάποιες γενικές σκέψεις.

Η κινηματογραφική ή η σκηνική μουσική είναι εκ των δεδομένων δέσμια της αδυναμίας να υπάρξει και να ακουστεί «μόνη» της. Οι ήχοι που μέσα στην ενότητα του θεάματος μας συγκινούν κατά πρώτο λόγο για τη λειτουργικότητά τους, είναι αυτονόητο πως στη δισκογραφική τους εμφάνιση χάνουν αυτό το στοιχείο της δυναμικής τους. Έτσι ή απευθύνονται στον ακροατή που προϋπήρξε και θεατής του (ολοκληρωμένου) δρώμενου, ή ανάλογα με την «ευελιξία» τους ζητούν να μας κατακτήσουν βασιζόμενες μόνο στις δικές τους μελωδικές-συγκινησιακές δυνάμεις· κάτι που τις περισσότερες φορές δεν είναι εύκολο.

Μια άλλη λύση είναι η τεχνητή βοήθεια που προσφέρεται εκ των υστέρων. Για να γίνει πιο προσιτή η δισκογραφική εικόνα της σκηνικής μουσικής, ντύνεται αυτή με κάποιους στίχους. Σε αυτή την περίπτωση κριτής είναι τελικά το αισθητικό αποτέλεσμα που ή δικαιολογεί την ενέργεια, ή την κάνει να φαίνεται επιδεικτικά ψεύτικη.

Την ευκαιρία να κάνουμε αυτή την αναφορά μας την έδωσαν κάποιοι δίσκοι που κυκλοφόρησαν πρόσφατα:

● **Νίκος Κυπουργός: ROM**

Η εμπνευσμένη μουσική του Νίκου Κυπουργού για την σχετική με τη ζωή των τσιγγάνων ταινία του Μενέλαου Καραμαγγιώλη. Είναι ακριβώς η περίπτωση που έχουμε μουσικά θέματα προορισμένα να συνοδεύσουν την εικόνα, καθώς και κάποια που μετά το τέλος της ταινίας ντύθηκαν με στίχους.

Η διαφορά εδώ με τις παραπάνω αμβιβολίες μας, είναι πως οι ήχοι διατηρούν την φρεσκάδα τους και έχουν τη δύναμη να γεννήσουν από μόνοι τους «εικόνες» κερδίζοντας έτσι την ηχητική τους ελευθερία. Οι στίχοι που κατορθώνουν να δώσουν ένα άρτιο αποτέλεσμα με τη μουσική είναι του Σταμάτη Δαγδελένη, και τους ερμηνεύουν ο Κώστας Παυλίδης και η Δώρα Μασκλαβάνου.

● **«Μουσική και τραγούδια από τον νέο ελληνικό κινηματογράφο»**

Περιεκτικότερος ο τίτλος του δίσκου, που περιλαμβάνοντας μουσικά αποσπάσματα και τραγούδια από διάφορες ταινίες —και διάφορους συνθέτες— λειτουργεί σαν

μια μικρή ανθολογία. Μια ανθολογία που ενώ ηχεί ευχάριστα και χωρίς να κουράζει, προσφέρει-διασώζει, το πιο γνωστό και πολυακουσμένο υλικό από τον τομέα αυτό. Ο δίσκος περιέχει τέσσερα θέματα από τη μουσική του Νίκου Ξυδάκη για την ταινία «Μανία» μεταξύ των οποίων και δυο τραγούδια με την Ε. Αρβανιτάκη.

Δυο τραγούδια από το πολυακουσμένο «Happy day» σε μουσική Διονύση Σαββόπουλου. Μουσικά θέματα του Σταμάτη Σπανουδάκη από τις ταινίες: «Τα χρώματα της ιριδός», «Απουσίες», «Πέτρινα χρόνια». Μουσική του Δημήτρη Παπαδημητρίου από το «Δέντρο που πληγώναμε», «Ρεβάνς» και τον καταπληκτικό ελληνικό χωρό από τον «Αρχάγγελο του Πάθους». Ένα θέμα του Νίκου Μαμαγκάκη από την «Λούφα και Παραλλαγή» καθώς και δυο ακόμα κομμάτια των Χειμερινών Κολυμβητών για την ταινία «Μ' αγαπάς».

● **Νίκου Ξυδάκη «MANIA»**

Ολόκληρη εδώ η μουσική για την ταινία του Γιώργου Πανουσόπουλου. Ενδιαφέρουσα και λειτουργική η μουσική, μα αποκομμένη από την εικόνα, σαν απλό ηχητικό υλικό χάνει κάτι από τη μαγεία του ανατολικού ήχου πάνω στον οποίο κινείται. Αν και κάποια θέματα διατηρούν τη δυναμική τους, εντύπωση κάνουν τα δυο τραγούδια που ερμηνεύει η Ελευθερία Αρβανιτάκη μαζί με τον συνθέτη.

● **Τάσου Καρακατσάνη «ΚΑΠΕΛΑ»**

Μουσική του Γ. Καρακατσάνη για τη θεατρική παράσταση «Καπέλα» που παίχτηκε από το θέατρο Καλαμάτας το 1987. Μια παράσταση που βασιζόταν στην κίνηση, τον ήχο και τα χρώματα. Η δισκογραφική παρουσία της μουσικής διαφοροποιείται όμως. Στηρίζεται στα κείμενα και τους στίχους του Γιώργου Χρονά, που έρχονται να δώσουν μια άλλη διάσταση στο έργο. Ένα μουσικό έργο με τραγούδια, ίσως όχι ευρείας κατανάλωσης μα με σημεία μαγευτικά, γεμάτα κίνηση και χρώματα.

Τραγουδούν και «ακούγονται» οι Κ. Ζαχαράκης, Χρ. Στεργιόγλου, Κ. Γιαμαλή και Μαρία Δημητριάδη.

Ενσωματωμένη σε αυτό το ύφος περιλαμβάνεται και η μουσική που έγραφε ο Τ. Καρακατσάνης για το μονόπρακτο του Σαρογιάν «Ε, εσείς οι απ' έξω».

Ν. Μητρόπουλος

ΝΕΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Επιλεγμένα βιβλία για παιδιά και νέους

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ 8 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ

Ζωρζ Σαντ Ιστορία ενός αγαθούλη	500
Φώντας Λάδης ΑΛΚΗΣ Ο ΨΕΥΤΗΣ. Ο γάιδαρος που νίκησε το σκυλόφαρο και άλλες ιστορίες	500
Όσκαρ Ουάιλντ Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας	500
Μάνος Κοντολέων Ο Εέ από τ' άστρα	600
Α. Παπαδάκη Παλιές ιστορίες του κόσμου (Ευρώπη)	600
Α. Παπαδάκη Παλιές ιστορίες του κόσμου (Ασία)	600
Μαρία Μιχαήλ-Δέδε Ινδιάνικοι θρύλοι	500
Αλέξανδρος Δουμάς Ιστορία ενός καρυοθραύστη	700
Αλφόνς Ντωντέ Ο Ταρταρέν της Ταρασκόν	600
Ιφιγένεια Αλμπανοπούλου Χόπιτι-Χοπ	400
Μαρία Μιχαήλ-Δέδε Θρύλοι των ιθαγενών της Αυστραλίας	600
Έλλη Αλεξίου Μύθοι του Αισώπου	600
Ντίνος Δημόπουλος Ο μαστρο-Πολύξενος κι η παλιοπαρέα του	600
Ι. Δ. Ιωαννίδης Τα τρία παιδιά	600
Ι. Δ. Ιωαννίδης Ένα καράβι στη βιτρίνα	500
Ότφριντ Πρόισλερ Ο Νερουλίνος, το πνεύμα της λίμνης	500
Ελένη Σαραντίτη-Παναγιώτου Ο κήπος με τ' αγάλματα	500
Χάρης Σακελλαρίου Ο Σπιθοβολάκης	400
Ντίνος Δημόπουλος Αν όλα τα πιτσιρίκια του κόσμου	700
Όσκαρ Ουάιλντ Ο εγωιστής γίγαντας	500
Νίνα Θεοχαρίδου Ασημένιος ελέφαντας	400
Λάμπρος Πετσίνης Ρωσικά λαϊκά παραμύθια	900
Φιλίσα Χατζηχάννα Η Ντιντόν, ο Παβελάκης μου κι εγώ	800
Α. Α. Μιλν Το σπίτι στη γωνιά του Πουφ	600
Γιάννης Καλατζόπουλος Τα ρούχα του βασιλιά	500
Αδελφοί Γκριμ Διαλεχτά παραμύθια	500
Χανς Κρίστιαν Άντερσεν Διαλεχτά παραμύθια	600
Σοφία Μιχαλοπούλου Ο Μήτσος και η Μίτση	500

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ 10 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ

Έλλη Αλεξίου Ρωτώ και μαθαίνω	1000
Τζων Στάινμπεκ Το κόκκινο αλογάκι	500
Ελένη Σαραντίτη-Παναγιώτου Ιόλη, ή Τη νύχτα που ξεχείλισε το ποτάμι	600
Σ. Μαυροειδή-Παπαδάκη Ο μικρός περιηγητής Α' ...	600
Σ. Μαυροειδή-Παπαδάκη Ο μικρός περιηγητής Β' ...	700
Σ. Μαυροειδή-Παπαδάκη Ο μικρός περιηγητής Γ' ...	800
Νίτσα Τζώρτζογλου Ο χρυσός δαρεικός	600
Ράντγιαρντ Κίπλινγκ Απίθανες ιστορίες	600
Νικολάι Βορόνοβ Το κυνήγι των περιστερών	600
Νίτσα Τζώρτζογλου Το τσίρκο της Ίρμας	600
Ρόμπερτ Λούις Στήβενσον Το νησί των θησαυρών ...	1000
Αλέξανδρος Δουμάς Η μαύρη τουλίπα	1000
Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη Μύθοι και θρύλοι της Ρώμης	700
Κάρολος Ντίκενς Χριστουγεννιάτικη ιστορία	600
Ι. Δ. Ιωαννίδης Το άσπρο άλογο	500
Ι. Δ. Ιωαννίδης Η ιστορία με το γαλάζιο μολύβι	500
Κιτσικοπούλου Μαίρη Ιστορίες των δερβισάδων	700
Άντον Τσέχωφ Αστείες ιστορίες	500
Γιάννης Μπάρτζης Άργειος Εσπερινός	500
Νίτσα Τζώρτζογλου Τα Τρία Σίγμα	500
Ειρήνη Μάρρα Μια ιστορία για δύο	600
Σοφία Φίλντιση Ορέστης	600
Χάρης Σακελλαρίου Διηγήματα των Χριστουγέννων	900
Ε. Παλαιολόγου-Πετρώνδα Στη χώρα των Φαραώ ..	500
Σοφία Φίλντιση Το Ρηνάκι και άλλα διηγήματα	500
Νίτσα Τζώρτζογλου Περπατώντας στους αιώνες	800
Μαρία Πυλιώτου Τα δέντρα που τρέχουν	600
Σώτη Χριστογιάννη Μύθοι και θρύλοι της Νορβηγίας	500
Ανν Τουέιτ Επιχείρηση «Κόκκινη Άμμος»	800
Πέτερ Χέρτλιγκ Ο Μπεν αγαπάει την Άννα	500
Ντοντάρ Ντουμπάντζε Εγώ, η γιαγιά, ο Ιλίκο και ο Ιλαρίων	800

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Ζωοδόχου Πηγής 3, 106 78 Αθήνα, ☎ 360.32.34 – 360.13.31

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Οι συναυλίες που έδωσαν οι RESIDENTS στο «Ρόδον» κλαμπ, στις αρχές Νοεμβρίου, περισσότερα προβλήματα έθεσαν παρά έλυσαν... Κατ' αρχήν «προκάλεσαν» αυτή την ίδια την έννοια της μουσικής συναυλίας. Με το να στήσουν το τερατολογικό Μπρόντγουεϊ τους σε μια σκηνή, λουσμένη σχεδόν εξ' ολοκλήρου στο «μαύρο φως» και εμπλουτισμένη με φωσφορίζουσες ανταύγειες από τις αστείες έως γκροτέσκες ενδυματολογικές λεπτομέρειες, έξι (6) συνολικά προσώπων! Θέατρο, χορός, παντομίμα, σάτυρα, κουκλοθέατρο, σαπουνόπερα, παιδικό μελόδραμα, ποπ-άρτ, σουρεαλισμός, οπτική ποίηση, επιστημονική φαντασία... ήταν όλα εκεί. Και βέβαια: η μουσική...! Αν είναι φυσικά δυνατόν ένας τόσο συμβατικός όρος — «μουσική» — να περιγράψει κάτι... το απεριγράπτο. Κάτι που έμοιαζε να υλοποιεί μια αχαλίνωτη, πρωτόφαντη έμπνευση. Την ίδια ακριβώς στιγμή που αποτελούσε φανερά μια εξονυχιστικά μελετημένη και πλήρως σκηνοθετημένη σύνοψη, των πολιτιστικών επιτευγμάτων της Δύσης, καθ' όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Ίσως και πέραν αυτού... Κι όποιος το έζησε αυτό ξέρει πως κάθε άλλο παρά ζήτημα εγκυκλοπαιδικής προσέγγισης και νοσηρής διανοητικότητας ήταν... αυτή η αποκάλυψη!

«προσώπων». Αφού αυτά κρατήθηκαν ως το τέλος σκεπασμένα και απρόσιτα: μακριά από τα αδηφάγα καταναλωτικά μάτια μας... Η μαγεία των Residents ήταν εκεί! Και τις δυο βραδιές. Το ίδιο και ο μύθος τους.

«Στα δίκτυα της αμφιβολίας»

Τι είναι λοιπόν οι Residents; Να ένας γοητευτικά λανθασμένος τρόπος, για να ξεκινήσει κανείς μια ιστορία γι' αυτούς. Όπως «γοητευτικά λανθασμένη» είναι εξάλλου και η πρώτη ύλη πάνω στην οποία κάθε δημοσιογράφος που σέβεται τον εαυτό του θα στήριζε τις προσωπικές του εντυπώσεις και εκτιμήσεις για το «φαινόμενο Residents».

Και τι άλλη «πρώτη ύλη», τι άλλες «πληροφορίες αναφοράς» να αναζητήσει κανείς, πέρα από τα όσα ιστορούν τα δεκάδες πολύτιμα εξώφυλλα των δίσκων τους; Ναι, να πούμε επί τη ευκαιρία, ότι οι Residents ως καλλιτέχνες, είναι πολυγραφότατοι. Έχουν στο ενεργητικό τους από μυθικά πια δισκογραφικά τεχνουργήματα, σαν το «τύπου» χριστουγεννιάτικης κάρτας διπλό σινγκλ «Santa Dog» του '72 (πρώτη κυκλοφορία τους γενικά), μέχρι ιλαροτραγικά νεο-ντανταϊστικά βίντεο και μέχρι φιλμ (που το παράτησαν στη μέση, έχοντας ήδη «γυρίσει»... 14 περίπου ώρες ταινίας, παιδεύοντάς την από το 1972!). Κι όπως καταλαβαίνετε, το περιτύλιγμα όλων αυτών, των, στην πλειοψηφία τους σημαντικότερων, δημιουργημάτων, ακολουθώντας ομολογουμένως όχι και «κατά γράμμα» τα ήθη και τα έθιμα της διεθνούς αγοράς, όλο και κάποιες «ιστορικές πληροφορίες» μιας ξεφούρνιζε. Ενώ παράλληλα διέδιδε και κάποια «άλλα» δείγματα γραφής: τους μύθους, τα οράματα και, αραιά και που, τις κάπως θεωρητικίζουσες εκτιμήσεις των Residents για όσα είχαν κατά νου, είτε πριν την περάτωση κάποιου έργου τους, είτε... μετά! Μόνο που είναι τόσο «πλάγιο» και άλλοτε πάλι σκαρμπόζικο, και σκανδαλώδες το ύφος αυτών των δειγμάτων γραφής, που στο τέλος: ή «ψυχαγωγείσαι» με αυτά σαν να ήταν ας πούμε στιγμιαίες θεατρικές πρόζες και μετά τα ξεχνάς, ή τα παίρνεις της μετρητής και δεν βγάζεις συμπεράσματα... Και το χειρότερο: η μόρα παίρνει και τις υποτιθέμενες «ιστορικές πληροφορίες» που λέγαμε πιο πριν. «Πληροφορίες», τις οποίες εξάλλου οι ίδιοι οι Residents (ή, ο εντεταλμένος δημοσιοσχετίστας τους) που αναλαμβάνει σημειωτέον και τις σποραδικές «συνεντεύξεις»... φροντίζουν από κυκλοφορία σε κυκλοφορία και χρόνο με το χρόνο να τις... υπονομεύουν. Έξυπνα όμως! Ακολουθώντας την τακτική της διαφήμισης: ποτέ μη λες όλη την αλήθεια αλλά και ποτέ μην την αποφεύγεις εντελώς... Πλήρης συσκότιση λοιπόν, αν και το ερώτημα παραμένει: «τι είναι οι Residents»;... Και συ, σιγουρεύεσαι πια, πως είναι περίπου σαν να ρωτάς

«τι είναι ο Θεός;», ή, επί το ορθολογικότερον, «τι είναι η ερώτηση;»...!

Γνωρίζεις ωστόσο και κάτι άλλο με την πάροδο του χρόνου. Κάτι που τέλος πάντων σε παρηγορεί. Ότι δηλαδή οι Residents, κάτω από οποιαδήποτε μεταμφίεση, όσο εξωφρενική κι αν είναι αυτή, ακόμη κι αν περιλαμβάνει πρόγραμμα μεταμόσχευσης στο σώμα τους τεσσάρων μεγαλοπρεπών γυαλιστερών βολβών ματιού στη θέση του κεφαλιού τους... σιγουρεύεσαι λοιπόν, πως είκοσι χρόνια τώρα, δεν έχουν ξεμάθει ... να χαμογελούν!

«Η μυθολογία του ματιού»

Σε αυτό, συμφωνούν όλοι: το πλέον μόνιμο αλλά και το πλέον «ελκυστικό» χαρακτηριστικό της μουσικής, των Residents της τόσο «ανένταχτης» οπτικής τους καθώς και ολόκληρου του συμβολικού συστήματος που αντιπροσωπεύουν και θέτουν σε κίνηση κατά τρόπο μοναδικό, είναι το... χιούμορ τους. Αυτή η «περιέργη» διάθεση, που άλλοτε τους ντύνει με γάζες από την κορφή ως τα νύχια, άλλοτε τους φοράει στο κεφάλι μάσκες πέστροφας, άλλοτε τους φωτογραφίζει μπροστά σε «στούντιο» παγετώνες της Αρκτικής κι άλλοτε τους προσθέτει στο καλυμμένο με μαύρη κάλτσα πρόσωπό τους προτεταμένα ηλεκτροδοτημένα μάτια α λα STAR WARS, σαν αυτά που μας παραμόνευαν πάνω στη σκοτεινή σκηνή του «Ρόδον» κλαμπ, στις 7 και 8 Νοεμβρίου... Η ίδια ακριβώς διάθεση που τους σπρώχνει να «κατοχυρώσουν» — μέσα από ένα αλλόκοτο, τελείως προσωπικό κολλάζ διασκευών — τη σχέση (:) ανάμεσα στο ΤΟΠ - 40 προπερασμένων δεκαετιών, την σκληροπυρηνική Avant Garde του αιώνα μας, τις «διαστημικές Οδύσσειες», τα Σπιρίτσουαλς, τη Σύγχρονη Ποπ, τον Φίλιπ Σούζα, τον Νταριούς Μιγιώ, τον Φρανκ Σινάτρα, τον Μπετόβεν, την Ψυχεδέλεια, τον Έλβις Πρίσλεϋ, τον Χάρρυ Παρτς, τους Μπητλς, την Άπω Ανατολή, το Χάους, τον Τζέιμς Μπράουν, τον Χανκ Ουίλιαμς, τον Γκέρσουϊν, τους Εσκιμώους, τη Ντίσκο, τους Μάδες Οφ Ινβένσιον, τον Χίτλερ... τον Θεό!

Μόνο που το «χιούμορ» αυτό κάθε άλλο παρά ευτελές και μονοσήμαντο είναι. Ναι, είναι πηγαίο. Όπως είναι και «κατευθυνόμενο». Μα δεν αποσκοπεί στον έστω και «εστέτ» χαβαλέ. Διαθέτει μια προσωπική διάσταση και άπειρες συγκινησιακές αποχρώσεις. Και «κάτι», που ελάχιστα συναντάται πια: μίαν αφηνιασμένη — παιδική σχεδόν — προσωπική ευαισθησία και ...ευθύτητα.

Συγχρόνως έχει τη δυνατότητα να αναδεύει να καταλύει και να ...αναθεωρεί.

Υ ΑΠΕΡΙΓΡΑΠΤΟΥ

του Χρήστου Τσανάκα

Το κατά Residents ανήκομεν εις την Δυσιν

μία οριακά συλλογική μνήμη: παγκόσμια πλέον! Αυτή, των κοινωνιών του Ραδιοφώνου (αμερικανικών προδιαγραφών κυρίως), της Τηλεόρασης («Δυτικών» εν πάση περιπτώσει, δεδομένων), της MEDIA-ΕΠΟΧΗΣ, γενικότερα.

Και είναι γεγονός ότι αυτή η τόσο ιδιόρρυθμη εποχή, μαζί με όλους τους μύθους που διαρκώς γεννά ή ξαναζωντανεύει, κυριολεκτικά *στοιχειώνει* και *στοιχειοθετεί* το έργο των Residents. Από τη σκοτεινή, ακόμη και σήμερα αινιγματική «αρχή» του (με κείνα τα μνημειώδη και σίγουρα ανεπανάληπτα «Santa Dog» και «Meet the Residents» —ό,τι πιο ακραία συναισθηματικό μας έχουν δώσει), μέχρι το ακόμη και σήμερα απρόβλεπτο «τέλος» του... Αλλά, υπάρχει πράγματι «αρχή» και «τέλος» σε μια αέναη ανακύκλωση σαν αυτή που γενικότερα χαρακτηρίζει το τέλος του αιώνα μας και που οι Residents τροχιοδρομούν με σκανδαλώδη άνεση κάθε φορά που αποφασίζουν να δουλέψουν *πάνω* στη μουσική;

Και λέμε «*πάνω* στη μουσική», γιατί αυτό *ακριβώς* κάνουν, είκοσι χρόνια τώρα, ετούτοι οι αλχημιστές των «σημείων» του Θαυμαστού Μοντέρνου Κόσμου μας. Κάνουν μουσική «μιλώντας» για τη μουσική, κάνουν θέατρο «μιλώντας» για το θέατρο, σκηνοθετούν περφόρμανς ζώντας και συγχρόνως παρωδώντας το θέαμα ενός κόσμου, έτσι όπως αυτός τους «αποκαλύφθηκε» κάποτε, κάπου στο Σαν Φρανσίσκο, στην Καλιφόρνια. Έτσι όπως μπορεί να «αποκαλυφθεί» και σε μας πατώντας το κουμπί της τηλεόρασης, παιδεύοντας μπρος-πίσω, πίσω-μπρος το βίντεό μας και τα κανάλια του ραδιοφώνου μας και βέβαια «προσθέτοντας» κομπιούτερ-γκράφικς στην καθημερινή

φλουαρία του «προσωπικού υπολογιστή» μας! Αυτό το τελευταίο ξέρετε, φαίνεται πως είναι ένα από τα ιδεώδη παιχνίδια «αγάπης - μίσους» των Residents. Εξάλλου η ίδια η «μουσική» τους καταλήγει πολύ συχνά σε μια πρωτόφαντη μορφή ηλεκτρονικού, πολυδιάστατου, ψυχοακουστικού κόμικ!

Οι βινιέτες αυτού του κόμικ σαφώς και ανατρέχουν στο χτες, τεκμηριώνοντας πολύ επιτήδεια τις σχέσεις τους με το αύριο και το σήμερα. Διέπονται όμως από τόσο μυστηριώδεις διαθέσεις που πρέπει πρώτα να δεχτείς τη θεματολογία και την αυτοσχέδια «γλώσσα» τους σαν *κατ' αναλογία* μόνο, δικά σου... ώστε να προβείς στη συνέχεια στις απαραίτητες αποκωδικοποιήσεις. Αν φυσικά δεν σου «αρκεί» η γοητεία του ανεξιχνίαστου και αναζητάς συναισθηματικές συγγενείες και επιβεβαιώσεις. Μόνο που και αυτή η αναζήτηση σε οδηγεί ξανά, πρόσωπο με πρόσωπο, με το... μυστηριώδες. Με το σχεδόν ασύλληπτο παιχνίδι που παίζεται, ρισκάροντας ακόμα και την «αντοχή» της, εκ μέρους μιας ακέραιας λογικής —που όμως διαβρώνεται από ρομαντικούς... εφιάλτες— και με τη συνδρομή ενός υποσυνείδητου «ανθισμένου», από ρεαλιστικούς... ρεμβασμούς!

Κάπου λοιπόν μέσα σε αυτά τα παραδοξα, τις λογικές αντιφάσεις, τις νεοεποχιακές ψυχώσεις και τους κοντρολισμένους... παροξυσμούς γεννιέται το χιούμορ των Residents δραπετεύει η ψυχική τους ζωή και αποχαλινώνεται η φαντασία τους. Και από φαντασία, άλλο τίποτα! Κάποιες στιγμές μας τρομάζει σχεδόν ή έμπνευσή τους, η ψυχραιμία και η ευεξία τους... γιατί όπως και να το κάνουμε τα φαινόμενα απατούν. Και ειδικά αυ-

τά που ψυχαγωγούν. Έστω και με τον πιο βέβηλο και θεότρελο τρόπο.

Ειδικά μετά την «εμφάνισή» τους στο Ρόδον σιγουρευτήκαμε: οι Residents έχουν μέσα τους το αίμα —την *εσωτερική αιμορραγία*— ενός μεγάλου κωμικού. Και ενός μεγάλου παίκτη συγχρόνως: σαν αυτούς που έχουν τη δύναμη να σαρκάζουν τα πάθη, τα αδιέξοδα τις αδυναμίες του εαυτού τους, αυτο-ειρωνευόμενοι. Και αστειευόμενοι... Βαπτίζοντας για παράδειγμα την απόπειρα αυτοκτονίας τους «Στριπτήζ» και «διασύροντάς» την...

Τι νόημα έχει μετά, το να ανακαλύψεις το ποιοι *ακριβώς* είναι οι Residents. Αφού το νιώθεις, με τον καιρό, ότι αυτοί οι (δήθεν) απόκοσμοι τρελοί μεσσίες, σου αποκαλύπτουν τον καθημερινό τους εαυτό με το να τον μεταμφιέζουν επιμελώς... Την ίδια στιγμή που αποκρύβουν τα συναισθήματά τους με το να τα κοινοποιούν εκκωφαντικώς...

Εξάλλου μας φτάνει και μας περισσεύει το γεγονός πως είναι «Residents», δηλαδή «Κάτοικοι»... σαν και μας! Κάτοικοι μιας Νέας Εποχής. Και θιασώτες της. Υπήκοοι μιας επικράτειας σημείων, μιας επικράτειας εικόνων και οπτικών... οδηγίων. Που η ίδια η «φύση» της μας μαθαίνει κάτι το συγκλονιστικό και σοκαριστικό μαζί: *ΝΑ ΖΟΥΜΕ ΜΕ ΤΑ ΜΑΤΙΑ!*

Και όντως, η γενιά των βιντεο-παιχνιδιών και των βιντεο-κλιπς, «κοινωνικοποιείται» ήδη με... τα μάτια. Μαθαίνει να «αισθάνεται» με αυτά. Να «σκέφτεται» με αυτά... αν το θελήσει!

Μήπως και αυτή η ίδια η Ιστορία, γράφεται πια με τα μάτια; Ούτε καν με τα βλέμματα;

Πολλά έχουν να πουν πάνω σε όλα αυτά οι Residents. Και —διόλου συμπτωματικά— τα λένε με... εικόνες.

Με το χαρακτηριστικό τους «image» πρώτα από όλα: τους τέσσερις γυαλιστερούς *βολβούς ματιών*... αντί για κεφάλι!

Με το *πανομοιότυπο* των στολών στις μεταμφιέσεις τους.

Με την *ανακυκλωτική* —εκτός τόπου και χρόνου— μουσική.

Με το αποστομωτικά ανώνυμο «*ονομά*» τους: «Κάτοικοι»... Ούτε καν «Πολίτες». (Έστω και Καίην).

Όμως οι Residents γνωρίζουν και κάτι άλλο πολύ καλά. Ότι μέσα σε αυτόν τον Τηλε-Κόσμο μπορούν οποιαδήποτε στιγμή το θελήσουν να γίνουν το πιο επιθυμητό από όλα: ΠΟΠ-ΣΤΑΡΣ!

Ίσως μάλιστα το πράξουν γρηγορότερα και από ό,τι το θελήσουν...

(«Slides», επιμέλεια «δισκογραφίας», Θανάσης Μουτσόπουλος)

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥ ΜΑΚΡ

Ένα τετράτομο έργο, τα *Ελληνικά του Μακρυγιάννη*, αναζητούν εκδότη. Το έργο συνεχίζει τις προσπάθειες της ερευνητικής ομάδας του Νίκου Κυριαζίδη, πρώτος καρπός των οποίων υπήρξε το *Λεξιλόγιο του Μακρυγιάννη* το 1983.

Αποτελεί επεξεργασία όχι μόνο των *Απομνημονευμάτων*, όπως τότε, αλλά και των *Οραμάτων και Θαμάτων* δηλαδή του συνολικού έργου του μεγαλύτερου, ίσως, νεοέλληνα πεζογράφου.

Την εποχή της επιχορηγούμενης έρευνας, το έργο αυτό έγινε χωρίς υποστήριξη. Η προεκτυπωτική δαπάνη για την ετοιμασία του όλου έργου έχει στοιχίσει μερικά εκατομμύρια δραχμές. Το ποσό αυτό έχει καταβάλει εξ ολοκλήρου ο Νίκος Κυριαζίδης.

Τα βασικότερα συμπεράσματα που ίσως βγαίνουν από τη μελέτη αυτή είναι:

1. Ότι ο Μακρυγιάννης και επομένως οι Έλληνες εκείνης της εποχής είχαν ένα πάρα πολύ πλούσιο λεξιλόγιο —αν και στο λεξιλόγιο αυτό υπήρχαν πάρα πολλές τούρκικες λέξεις.

2. Ότι η γραμματική της γλώσσας των Ελλήνων εκείνης της εποχής ήταν πολύ καλά διαμορφωμένη, καθώς και το συντακτικό της.

Συγκεκριμένα ότι ο Μακρυγιάννης στα δύο του έργα, χρησιμοποιεί 6.603 λέξεις - λήμματα από τις οποίες παράγονται ή επαναλήψεις τους είναι όλες οι 200.000 περίπου λέξεις του όλου έργου του. Τις 2.362 (36%), μάλιστα, τις χρησιμοποιεί μόνο μια φορά.

Η εργασία αυτή αποτελείται από τέσσερις τόμους που έχουν συνολικά 3.345 σελίδες.

Ο πρώτος τόμος περιλαμβάνει, στην αρχή, ένα προλογικό σημείωμα και μετ'αυτήν μια Γενική Εισαγωγή του Νίκου Κυριαζίδη, μια Φιλολογική Εισαγωγή του Γιάννη Καζάζη και μία τεχνική εισαγωγή, του Jean Brehier. Μετά, ακολουθούν:

α. Οι πέντε συνοπτικοί Στατιστικοί Πίνακες των Λέξεων του Μακρυγιάννη, για το σύνολο του έργου και για κάθε βιβλίο χωριστά.

β. Οι δυο Αριθμητικοί Πίνακες της Συχνότητας των Λέξεων - Λημμάτων, και των Λέξεων γενικά.

Κατόπιν:

* Το Αναλυτικό Λεξιλόγιο των δυο έργων, με όλες τις λέξεις-λήμματα και όλες τις παραδειγματικές τους μορφές.

Αντίγραφο από το Τετράδιο του Μακρυγιάννη. (MSS 262) («Οράματα και Θαμάτα»).

Αναφέρεται το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει. Ο αριθμός της σελίδας στην οποία μπορεί να βρεθεί στους πίνακες με τα συμφραζόμενα καθώς και η συχνότητα της εμφάνισής της στο όλο έργο.

* Το *Λεξιλόγιο κατά Μέρη του Λόγου*. Κι αυτό είναι οργανωμένο όπως στο *Αναλυτικό Λεξιλόγιο*, μόνο που ο κάθε πίνακας περιέχει τις λέξεις ενός και μόνο από τα 13 μέρη του λόγου, στα οποία τις έχει χωρίσει ο καθηγητής Καζάζης.

* Τους *Αντίστροφους Πίνακες των Λέξεων*, στους οποίους υπάρχουν όλες, χωρίς εξαίρεση, οι παραδειγματικές μορφές των λέξεων (συνολικά 18.842), καταταγμένες αλφαβητικά, κατά αντίστροφη φορά, δηλαδή αρχίζοντας από το τελευταίο τους γράμμα και πηγαίνοντας προς το πρώτο.

* Τους *Πίνακες της Συχνότητας των Λέξεων*.

* Τους *Πίνακες της Συχνότητας των Λέξεων-Λημμάτων*.

Οι τρεις επόμενοι τόμοι (2.845 σελίδες) περιλαμβάνουν το κύριο μέρος της όλης εργασίας δηλαδή τους *Συμφραστικούς Πίνακες των Λέξεων*. Αυτή η εργασία προσφέρει εξαιρετικές δυνατότητες για τη σπουδή τόσο του έργου του Μακρυγιάννη, όσο και της γλώσσας των Ελλήνων του '21. Και πρέπει να βρεθεί εκδότης του.

Νομίζω ότι κάθε μελετητής της νέας μας γλώσσας, αλλά και κάθε σκεπτόμενος Έλληνας, που δεν του είναι αδιάφορα τα θέματα που σχετίζονται με την ιστορία και τη διαμόρφωση του σύγχρονου γραπτού και προφορικού μας λόγου, με ικανοποίηση θα διαπιστώσει ότι σήμερα έχουμε στη διάθεσή μας ένα λαμπρό πολύτομο σχετικό δημοσίευμα. Πρόκειται για τους πάμπολλους γλωσσικούς πίνακες που μας οδηγούν στο θαυμαστό λεξιλογικό πλούτο κειμένων που μας κληροδότησε μια σημαντική φυσιογνωμία του νέου Ελληνισμού: ο Μακρυγιάννης, που δεν ήταν μόνο ένας σημαντικός εθνικός και δημοκρατικός αγωνιστής, αλλά και ένας θαυμαστός χρήστης του ελληνικού λόγου, όπως αυτός είχε διαμορφωθεί το πρώτο μισό του περασμένου αιώνα.

Την έμπνευση για να επιδιωχθεί και να πραγματοποιηθεί το έργο της ευρετηρίασης και της αξιοποίησης του λεξιλογίου του Μακρυγιάννη την είχε ένας θαυμαστής και μελετητής του δημοτικού λόγου, ο ξεχωριστός λόγιος και δημοσιογράφος κ. Νίκος Κυριαζίδης. Οι ειδικότερες ιδέες που ώθησαν τον κ. Κυριαζίδη στην οργάνωση της όλης εργασίας, το πώς εργάστηκε η ομάδα εργασίας που συγκροτήθηκε, οι φάσεις από τις οποίες περνούσε η όλη επιχείρηση αναπτύσσονται στην Εισαγωγή του τρίτου δημοσιεύματος που κυκλοφόρησε ο κ. Κυριαζίδης το 1983 με τη συνεργασία του συναδέλφου κ. Ι.Ν. Καζάζη, καθώς και την τεχνική συμμετοχή του κ. J. Brehier. Στην ίδια εισαγωγή μελετήθηκαν τότε από τον κ. Καζάζη τα φιλολογικά προβλήματα του «Λεξιλογίου του Μακρυγιάννη», που δεν είναι βέβαια καθόλου ασήμαντα. Ακολουθούσε μελέτη των τεχνικών προβλημάτων που προβάλλει η έρευνα στο λεξιλόγιο του Μακρυγιάννη γραμμένη από το συνεργάτη του όλου εγχειρήματος, τον κ. Brehier.

Στην εισαγωγή γινόταν προσέγγιση και άλλων θεμάτων που συνδέονταν με το κείμενο του Μακρυγιάννη και με τη μεταγραφή του από τον μακαρίτη Γιάννη Βλαχογιάννη, στον οποίο χρωστούμε τη διάσωση του πολύτιμου κειμένου.

Η έρευνα συνεχίστηκε και μετά το 1933. Σήμερα έχουμε στη διάθεσή μας τέσσερις ογκώδεις τόμους που απαρτίζονται από ευρετηριακούς πίνακες και ευρετηριάζουν από ποικίλες αφητηρίες τον όλο λεξιλογικό θησαυρό του Μακρυγιάννη. Η όλη προσπάθεια και η καταγραφή συντελέστηκαν με τη βοήθεια υπολογιστή. Έχουμε έτσι πίνακες στατιστικούς, συχνότητας λέξεων, το λεξιλόγιο του Μακρυγιάννη κατά μέρη του λόγου, κλπ. Στο δεύτερο, τον τρίτο και τον τέταρτο τόμο διαφωτίζεται κάθε λέξη από τα συμφραζόμενά της, που βέβαια καταγράφονται. Ο καθένας από τους πίνακες αυτούς έχει τη δική του χρησιμότητα για

ΥΓΙΑΝΝΗ

του Εμμ. Κριαρά

τον ειδικό μελετητή. Δε διαθέτω περισσότερο χρόνο για να αναπτύξω τις δυνατότητες για έρευνα που παρέχουν οι πίνακες αυτοί. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η καταγραφή κάθε λέξης του Μακρυγιάννη με τα συμφραζόμενά της, όπως γίνεται στους τρεις από τους τόμους αυτούς. Γιατί τη λέξη τη ζωντανεύουν τα συμφραζόμενά της. Αυτά μας οδηγούν στην κατανόηση της σημασίας και της απόχρωσης που μπορεί να έχει.

Ελπίζω τα νέα αυτά λαμπρά δημοσιεύματα να κινήσουν το ενδιαφέρον των μελετητών της γλώσσας μας να παρακινήσουν και άλλους σε ανάλογες προσπάθειες στο χώρο των νέων γραμμάτων μας. Οι σημερινές δυνατότητες με τη χρησιμοποίηση των υπολογιστών ευκολύνουν αφάνταστα την έρευνα. Με έναν κατάλληλο συντονισμό εργασιών θα μπορούσαμε να προχωρήσουμε στη μελέτη του λεξιλογίου σημαντικών νεότερων Ελλήνων λογοτεχνών. Αν κατευθυνόμαστε προς μια τέτοια ερευνητική προσπάθεια, θα βοηθούσαμε ιδιαίτερα την πιο πέρα σχετική φιλολογική έρευνα και παράλληλα θα διαφωτιζαμε γενικότερα την πορεία που ακολούθησε η γλώσσα μας τον περασμένο ιδίως αιώνα — και

ο διαφωτισμός αυτός θα ήταν χρήσιμος σε όσους σήμερα υπεύθυνα ή ανεύθυνα αποφαινόνται για θέματα γλώσσας.

Γράφοντας άλλοτε για το Βηλαρά είχα παρατηρήσει τούτο: πολύτιμη θα ήταν κάθε προσπάθεια που θα έφερνε ή τον κοινό αναγνώστη ή τον ειδικότερο μελετητή πιο κοντά στη γλώσσα και το πνεύμα προδρομικών συγγραφέων μας (στο μυαλό μου είχα τότε τον Βηλαρά· εννιώ σήμερα, επαναλαμβάνοντας τη φράση μου, και το Μακρυγιάννη και άλλους παλαιότερους συγγραφείς μας). Σε άλλο σημείο της μελέτης μου εκείνης έγγραφα ότι η λεξιλογική μελέτη παλαιότερων συγγραφέων θα έκανε προσιτό το γλωσσικό θησαυρό που κλείνουν τα έργα τους στο Νεοέλληνα λογοτέχνη· κι αυτός θα μπορούσε να αντλήσει από το θησαυρό τούτο χρήσιμα πολλές φορές στοιχεία. Μελέτες μάλιστα κειμένων όπως του Βηλαρά που μνημόνευσα, αλλά και του Μακρυγιάννη βεβαίως, θα πλούτιζαν σημαντικά τις γνώσεις μας στο χώρο και της νεοελληνικής διαλεκτολογίας και της νεοελληνικής κοινής στα χρόνια γύρω από την Επανάσταση και κατόπιν.

Νομίζω πως είναι φυσική την ώρα τούτη μια σκέψη μου: Όταν πριν από δεκαε-

τίες ξεκινούσα την προσπάθεια για τη συγκέντρωση υλικού που μου χρησίμευσε και μου χρησιμεύει για να συγκροτήσω το Λεξικό μου της μεσαιωνικής γραμματείας, αν είχα στη διάθεσή μου τα τεχνικά μέσα που μας προσφέρει σήμερα η τεχνολογία, θα μακάριζα τον εαυτό μου, γιατί ήδη θα ήταν συμπληρωμένο το έργο που είχα επιχειρήσει.

Ο τελικός μου τώρα λόγος είναι ότι πρέπει να επαινέσουμε ανεπιφύλακτα και τον κ. Κυριαζίδη και τους συνεργάτες του για τη βασική υπηρεσία που προσέφεραν στη μελέτη της νέας μας γλώσσας. Ο κ. Κυριαζίδης ιδίως δεν λογάριασε κόπους και δαπάνες για να πραγματοποιήσει το όνειρό του. Ένα όνειρο που πήγαζε από το θαυμασμό του προς το Μακρυγιάννη και τη γλώσσα που χρησιμοποίησε, αλλά και το φυσικό και αβίαστο τρόπο που ακολούθησε κατά την καταγραφή. Αξίζει μάλιστα να παρατηρήσω πως τη δουλειά αυτή, που θα έπρεπε να την εμπνευστούν πρόσωπα από τον ειδικό φιλολογικό χώρο, την οραματίστηκε και με τη βοήθεια αρμόδιων συνεργατών την έφερε εκείνος σε αίσιο πέρας με θαυμαστή επιμονή και συνέπεια.

Οπωσδήποτε ένα μέρος ευγνωμοσύνης μας για την πολύτιμη προσφορά πρέπει να στραφεί προς τον κ. Καζάζη που με επιτυχία αντιμετώπισε τα φιλολογικά προβλήματα που παρουσιάζονταν κατά την πραγματοποίηση του εγχειρήματος.

□

Έκδόσεις Στιγμή

ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 91-93, ΑΘΗΝΑ 114 73
τηλ. 36.44.064

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ

Νάσου Βαγενά

Η ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΠΤΑΜΕΝΟΥ

Ποιήματα

*

ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Δοκίμια

Η ΣΥΝΤΕΧΝΙΑ

Διηγήματα

Τρίτη έκδοση

Η ΕΣΘΗΤΑ ΤΗΣ ΘΕΑΣ

Σημειώσεις για την ποίηση και την κριτική

Επανακυκλοφόρησε

το *Best Seller*

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΑ ΜΥΣΤΙΚΑ

Η Τέχνη της Έκστασης στον Έρωτα

Πάνω από
600 εικόνες
και πλήθος
από
ανέκδοτες
γκραβούρες

Ανιχνεύει το μονοπάτι του έρωτα και του αποκρυφισμού φέρνοντας για πρώτη φορά τη Δύση σ' επαφή με τα σεξουαλικά μυστήρια της Ανατολής.

Έκδόσεις **ΜΠΟΥΚΟΥΜΑΝΗ**

τηλ. 36 18 502

ΕΝΑ ΜΟΝΤΕΛΟ ΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗ

Τμήμα Αρχιτεκτόνων Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

του Πάνου Τζώνου

Τελευταία εμφανίστηκαν σε δημοσιεύματα του ημερήσιου και περιοδικού τύπου κάποια εσωτερικά προβλήματα του Τμήματος Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ. Κάποια στιγμή η δημοσιοποίηση των εσωτερικών προβλημάτων ενός πανεπιστημιακού Τμήματος είναι, πιστεύω, και αναγκαία και χρήσιμη, όταν παράλληλα με, ή καλύτερα μέσα από τη μονογραφική τους αξία για την κατανόηση των εσωτερικών διεργασιών του Τμήματος, συμβάλλουν παραδειγματικά και στη γενικότερη συζήτηση και προπαντός ενεργοποίηση για το τόσο συζητημένο γενικότερο ζήτημα του ελληνικού πανεπιστημίου.

1. Κάποια ποσοτικά στοιχεία για διδακτικό προσωπικό και φοιτητές κατά την περίοδο 1982-1990.

Κατά το 1982, έτος ψήφισης του Νόμου Πλαίσιου, η σύνθεση του διδακτικού προσωπικού του τμήματος Αρχιτεκτόνων ήταν η εξής:

9 τακτικοί καθηγητές, 6 ειδικοί επιστήμονες, 14 επιμελητές, 5 επιμελητές χωρίς διδακτορικό, 45 βοηθοί, 11 επιστημονικοί συνεργάτες (σύνολο διδακτικού προσωπικού 90).

Κατά το ίδιο έτος οι εγγεγραμμένοι στο τμήμα φοιτητές ήταν 548, (δηλ. αναλογία διδασκόντων/φοιτητών: 1/6).

Το 1986 και το 1990, δηλαδή, 4 και 8 χρόνια μετά, οι παραπάνω αριθμοί ήταν αντίστοιχα οι εξής:

1986: 9 καθ., 6 αναπλ. καθ., 20 επίκ. καθ., 30 λέκτ. (ΔΕΠ=65).

3 επιμέλ. χωρίς διδακτ., 24 βοηθοί, 10 επιστ. συνεργ. (ΕΔΠ=37).

Εγγεγραμμένοι φοιτητές 745, (δηλ. αναλογία διδασκόντων/φοιτητών: 1/7,3). 1990: 10 καθ., 5 αναπλ. καθ., 29 επίκ. καθ., 33 λέκτ. (ΔΕΠ=77).

3 επιμέλ. χωρίς διδακτ., 12 βοηθοί, 6 επιστ. συνεργ. (ΕΔΠ=21).

3 ειδ. επιστ., 1 ειδ. επιστ., 1 εντ. επίκ. καθ. (=5).

Εγγεγραμμένοι φοιτητές 908, (δηλ. αναλογία διδασκόντων/φοιτητές: 1/8,8).

Από το 1982 μέχρι σήμερα έγιναν συνολικά 83 κρίσεις (του υπηρετούντος) διδακτικού προσωπικού, από τις οποίες 79 με θετική έκβαση και 4 με αρνητική.

2. Βασικά σημεία για την κατανόηση των εξελίξεων στο Τμήμα κατά τα τελευταία οκτώ χρόνια.

2.1 Η μεγάλη πλειοψηφία των παλιών καθηγητών του Τμήματος ανήκε στον ονομαζόμενο «προοδευτικό χώρο», χωρίς όμως κομματική ένταξη και δραστηριότητα. Αρκετοί από αυτούς συμμετείχαν ήδη από το 1974 ενεργά και επίσημα στην προώθηση της πανεπιστημιακής μεταρρύθμισης —αν και όχι στη σύνταξη του Ν 1268/82.

Παράλληλα διαμόρφωσαν ένα «δημοκρατικό», «αντιαυταρχικό» πλαίσιο λειτουργίας του Τμήματος, με τον τρόπο και τα κριτήρια επιλογής, διορισμού και ακαδημαϊκής προώθησης του προσωπικού

των Εδρών, με τη φιλική και άτυπη ατμόσφαιρα και οργάνωση εργασίας και με την, στην πράξη, εκ των προτέρων εγκαθίδρυση κανόνων λειτουργίας σαν εκείνους του επιδιωκόμενου Νόμου Πλαίσιου.

Η μεγάλη πλειοψηφία του τότε ΕΔΠ, έντονα συνδικαλιστικά δραστηριοποιημένη και ενταγμένη σε παρατάξεις, δεν ανήκε σε κανέναν από τους πολιτικούς χώρους που συγκροτούν τη σημερινή οικουμενική κυβέρνηση. Η ηγετική της ομάδα, με σαφή κομματική ένταξη και δραστηριότητα, εξακολούθησε να λειτουργεί σαν τέτοια και μετά την ψήφιση του Νόμου.

Όπως είναι γνωστό, την ψήφιση του Νόμου στήριξε δημόσια μόνο μια μειοψηφία καθηγητών από όλα τα ΑΕΙ της χώρας, κι αυτό όχι επειδή συμφωνούσε με το σύνολο των διατάξεών του, αλλά επειδή έκρινε πανεπιστημιακά ασύμφορη την παραπέρα παράταση της εκκρεμότητας. Οι συνδικαλιστικοί φορείς του ΕΔΠ και των φοιτητών αντέδρασαν αρνητικά, θεωρώντας τον όχι αρκετά «προωθημένο».

Η πρώτη περίοδος εφαρμογής του Νόμου στο Τμήμα μας σφραγίστηκε από την, τελικά επιτυχή, προσπάθεια ακύρωσης στην πράξη εκείνων των διατάξεών του που δεν συμφωνούσαν με τις απόψεις του ΕΔΠ και των φοιτητών.

Ήδη κατά την περίοδο αυτή, και μέχρι σήμερα ακόμη, περίπου το 1/3 των καθηγητών του Τμήματος, έχοντας καταλάβει ανώτατα πανεπιστημιακά αξιώματα εκτός Τμήματος και εκτός ΑΠΘ, δεν συμμετείχε ή συμμετείχε ελάχιστα στην ενδοτμηματική αντιπαράθεση. Άλλωστε κρίσιμο μέρος των καθηγητών του Τμήματος, τόσο πριν όσο και μετά την ψήφιση του Νόμου, απέφευγε κάθε σύγκρουση με τους φοιτητές και το ΕΔΠ και με τους πίσω από αυτούς πολιτικούς χώρους.

Η παραπάνω προσπάθεια, στηριγμένη σε διάφορες συμμαχίες παρατάξεων ΕΔΠ και φοιτητών, εκδηλώθηκε στα εξής κύρια μέτωπα:

- Αριθμητικός και ψυχολογικός έλεγχος της Γενικής Συνέλευσης, με παράλληλο περιορισμό του Διοικητικού Συμβουλίου (αποτελούμενου, σύμφωνα με το Νόμο μόνο από καθηγητές των δυο ανωτέρων βαθμίδων): Αντίθετα με το Νόμο, η Γ.Σ. ήταν «ανοικτή», και, ανάλογα με το θέμα, μπορούσε εύκολα να μετατραπεί ψυχολογικά σε Γ.Σ. συλλόγου ΕΔΠ ή φοιτητών. Παράλληλος στόχος ήταν η είσοδος του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού ΕΔΠ στο ΔΕΠ, δηλαδή, στο διδακτικό προσωπικό που σύμφωνα με το νέο Νόμο συμμετέχει ισότιμα στη Γ.Σ. κι έτσι στη διαμόρφωση όλων των αποφάσεων του Τμήματος.

- Ακύρωση στην πράξη οποιαδήποτε από το Νόμο προβλεπόμενης διαφοροποίησης διδακτικών αρμοδιοτήτων και καθηκόντων: Και πάλι παρά το Νόμο προωθήθηκε η ίση σε όλα τα μέλη του διδακτικού προσωπικού (είτε ΔΕΠ είτε ΕΔΠ, κι αυτό ανεξαρτήτως βαθμίδας) κατανομή

διδακτικού έργου.

- Κατοχύρωση των «κεκτημένων δικαιωμάτων» των φοιτητών: δηλαδή διευκολύνσεις και στήριξη για μη «εντατικοποίηση» των σπουδών.

Μια γενική συμφωνία για διεξαγωγή της διαμάχης στο πολιτικό και όχι στο νομικό επίπεδο απέτρεψε κάθε «νομικό χειρισμό» (π.χ. προσβολή όλων των αποφάσεων του Τμήματος, όλων των προγραμμάτων σπουδών και μεγάλου αριθμού κρίσεων διδακτικού προσωπικού για τυπικούς λόγους) καθώς και κάθε άλλης προς τα έξω (π.χ. μέσω του Τύπου) προβολής της ενδοτμηματικής οξύτητας. Το μόνο που αναγκαστικά υπέπεσε κάπως στην προσοχή του έξω κόσμου ήταν η, με έντονη διαμαρτυρία, τότε πρώτη παραίτησή μου από το αξίωμα του προέδρου του Τμήματος — η οποία όμως κρατήθηκε σε πανεπιστημιακό επίπεδο.

Οι κρίσεις του διδακτικού προσωπικού, κοντά στα γενικότερά τους χαρακτηριστικά γνωστά και στα άλλα Τμήματα, είχαν για το Τμήμα Αρχιτεκτόνων και μια ιδιαιτερότητα: τις λεκτοροποιήσεις χωρίς διδακτορικό, που μετά από αρκετές δυσκολίες, ίσχυσαν με το ΠΔ 1213/84.

Το μέτρο ήταν στην ουσία του σωστό, λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαιτερότητα της Αρχιτεκτονικής, δηλαδή, την κεντρική σημασία του συνθετικού - εφαρμοσμένου έργου, και γι' αυτό είχε, σε επίπεδο αρχής, τη στήριξη όλων. Ή όχι τυχαία, όμως, ασαφής διατύπωση του ΠΔ αξιοποιήθηκε μέσα στο παραπάνω κλίμα για την παράκαμψη της ουσίας, δηλ. για την λεκτοροποίηση διδασκόντων και χωρίς διδακτορικό και χωρίς συνθετικό έργο κάποιου επιπέδου. Έτσι στην πράξη κατά μεγάλο μέρος επιτεύχθηκε η αρχική διεκδίκηση του ΕΔΠ: «...όλοι οι κατά την έκδοσή του Ν 1268/82 υπηρετούντες πτυχιούχοι Αρχιτεκτονικών Σχολών ...που δεν είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, εντάσσονται αυτοδίκαια σε θέσεις λεκτόρων...»¹.

Αυτή την τροπή των πραγμάτων κατήγγειλα με οκτασέλιδο κείμενό μου προς τον πρόεδρο του Τμήματος (28 Ιαν. '85)², το οποίο και κατέθεσα σε πρακτικά κρίσεων, στέλνοντάς το έτσι υπηρεσιακώς σε Πρυτανεία και Υπουργείο.

Ασφαλώς η τέτοιας μορφής λεκτοροποίηση δεν μπορούσε παρά να έχει τις αναμενόμενες επιπτώσεις στο σύνολο των κρίσεων, αφού και πάλι χωρίς διδακτορικό μπορεί κανείς να καταλάβει θέση σε οποιαδήποτε βαθμίδα. Σε δεύτερο οκτασέλιδό μου κείμενο (Νοέμβριος '85)³, που χρησιμοποίησα ακριβώς όπως και το πρώτο, διατύπωνα την απόγνωση μου:

«...Αφού η ένταξη στην βαθμίδα του λέκτορα θεωρήθηκε... ως ζήτημα στοιχειώδους επαγγελματικής αποκατάστασης, η έννοια της λίγο-πολύ αυτονόητης ανόδου σε όλες τις βαθμίδες θεωρείται, σιωπηρά ή όχι, ως επέκταση αυτής της αποκατάστασης...».

«...Οι ομάδες πίεσης για τη διεκδίκηση

της πρώτης επαγγελματικής διασφάλισης συνέχισαν να λειτουργούν άτυπα στη βάση της “συναδελφικής αλληλεγγύης...”, “...η τελικά θετική εκβαση μιας κρίσης θεωρείται λίγο-πολύ δεδομένη από τη στιγμή που θα κατατεθεί η σχετική αίτηση, συνεπικουρούσης και της κατ’ όνομα μόνον ανοικτής διαδικασίας...”. “...Αποτέλεσμα είναι ότι η ψυχολογική πίεση σε μια αρνητική ψήφο, ανεξάρτητα από τα όποια τυχόν αρνητικά επιχειρήματα, είναι τόσο ισχυρή, ώστε η καταψήφιση υποψηφίου να ανήκει λιγότερο στο χώρο της επιστημονικής κρίσης και περισσότερο της επιστημονικής φαντασίας...”.

Τελικά ούτε και αυτή η έγγραφη καταγγελία μου (η οποία μιλά ανοικτά για «γραφειοκρατική αντίληψη για το ζήτημα ανόδου στην ακαδημαϊκή ιεραρχία», για «δημοσιοϋπαλληλική προαγωγή... είτε με τυπικά, είτε με ουσιαστικά προσόντα είτε τέλος και χωρίς αυτά», για «διευκολυντικούς μηχανισμούς», για «λογικό και ηθικό αδιέξοδο») αμφισβητήθηκε ή συζητήθηκε ποτέ είτε σε επίπεδο Τμήματος είτε πουθενά αλλού.

Κατά τις τελευταίες, αρκετά έντονες, στο Τμήμα συζητήσεις με αφορμή την ανώνυμη αποστολή στα μέλη του Τμήματος προφανώς προσωπικών, μη επωνύμων σημειώσεων μέλους του Τμήματος για εναλλακτικές μελλοντικές πιθανές εικόνες διάρθρωσης του διδακτικού προσωπικού του Τμήματος, για πρώτη φορά στην ιστορία του Τμήματος απευθύνθηκε, από την ηγετική, ας σημειωθεί, ομάδα του πρώην ΕΔΠ προς τον πρόεδρο του Τμήματος έγγραφο με «νομικό» περιεχόμενο —ίσως στο όνομα όλων των μέχρι τώρα νομικά άσπογων αποφάσεων και ενεργειών του Τμήματος...— ενώ παράλληλα σημειώθηκε επίσης η πρώτη αρθρογραφία στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο για ζητήματα του Τμήματος. Κατά τις συζητήσεις αυτές ειπώθηκαν από έγκυρα χείλη (της ίδιας ηγετικής ομάδας) αρκετά διαφωτιστικά πράγματα, που ολοκληρώνουν την μέχρι τώρα εικόνα των σχετικών εξελίξεων στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων - και όχι μόνο σε αυτό:

...Θα ήταν φυσικό ένα Τμήμα να έχει μόνο πρωτοβάθμιους καθηγητές.... ..είναι παράνομη κάθε σκέψη (δηλαδή, ιδιωτική σκέψη και προβληματισμός καθηγητή του Τμήματος για πιθανές μελλοντικές εξελίξεις του ζητήματος των κρίσεων στο Τμήμα)...., ...στο τμήμα υπήρξε μέχρι τώρα αυταρχική νοοτροπία και σημειώθηκαν αυθαιρεσίες... (ίσως επειδή οι 4 αρνητικές στο σύνολο των 83 κρίσεων ήταν ένδειξη για απάνθρωπα σκληρή αξιοκρατία).

Δεν γνωρίζω αν με κάποια νέα τροπολογία του Νόμου κάθε προσωπική σκέψη για τα πανεπιστημιακά έχει βγει ήδη στην παρανομία, πάντως θα το έβρισκα περίεργο να μην σκεφτόταν και να μην προβληματιζόταν κανείς, σε επίπεδο Τμήματος ή Πανεπιστημίου, αν η κατάσταση έμοιαζε έστω και λίγο με την περιγραφόμενη.

2.2. Οι σπουδές στο Τμήμα αφού, μέσα σε πλήρεις δημοκρατικές διαδικασίες αποδεσμεύτηκαν όλες οι επιστημονικές δυνάμεις του Τμήματος και την άνοιξη του 1984 ψηφίστηκε από την ΓΣ το νέο πρόγραμμα σπουδών, παρουσιάζουν,

σύμφωνα με στοιχεία έκθεσης του Γραφείου Σπουδών⁴, 130-150 ανεξάρτητα και μεταξύ τους ασυντόνιστα μαθήματα διδασκόμενα από άτομα ή ομάδες ΔΕΠ ή ΕΔΠ σε βάση διαπροσωπικής συνεννόησης («μικρομάγαζα», κατά τη διάλεκτο του Τμήματος ονομάζεται το ιδιόρρυθμο αυτό σύστημα των ισάριθμων με το διδακτικό προσωπικό «Εδρών») όπου το 77,4% των φοιτητών, παρά την πλημμελή παρακολούθηση, καταφέρνει να τελειώνει στον ελάχιστο χρόνο τις σπουδές, βαθμολογούμενο μάλιστα κατά 86,9% με λίαν καλώς έως άριστα.

Αυτές λοιπόν οι σπουδές, πάντοτε κατά την ίδια παραπάνω έκθεση του Γραφείου Σπουδών, χαρακτηρίζονται από ελλείψεις βασικών γνωστικών πεδίων, απαγορευτικά μεγάλα ακροατήρια, ακραία ανισοκατανομή ακροατηρίων, αποτυχία του θεσμού των φοιτητικών εργαστηρίων (δηλαδή, του πυρήνα της εκπαίδευσης του αρχιτέκτονα), αδυναμία πραγματικής εμβάθυνσης στο τρίτο κύκλο...

Το πώς είναι τώρα δυνατόν σε ένα Τμήμα με σκανδαλώδη υπερεπάρκεια διδακτικού προσωπικού με αποδεσμευμένες τις δυνάμεις του, αποτελούμενες από άριστους επιστήμονες (όπως προκύπτει από τις μέχρι τώρα 83 κρίσεις προσωπικού) να συμβαίνουν όλα αυτά, χρειάζεται πραγματικά μια βαθύτερη σκέψη και ανάλυση.

Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι η παραπάνω έκθεση του Γραφείου Σπουδών συντάχθηκε δυο περίπου χρόνια μετά τη δεύτερη παραίτησή μου (Ιανουάριος 1987) από το αξίωμα του προέδρου του Τμήματος - αυτή τη φορά ως διαμαρτυρία για το αδιέξοδο του προγράμματος σπουδών: Και τούτο γιατί η ηγετική ομάδα του πρώην ΕΔΠ (ήδη ενταγμένη σε διάφορες βαθμίδες ΔΕΠ) αδυνατούσε μεν να διαψεύσει το κατάντημα του προγράμματος σπουδών, αρνούνταν όμως είτε να προτείνει μια δική της μεταρρύθμιση είτε να αποδεχθεί οποιαδήποτε άλλη, που δεν προερχόταν από το δικό της χώρο — και τέτοιες υπήρξαν τεκμηριωμένες και συστηματικές. Η σχετική απόφαση της ΓΣ της 20 Ιαν. '87 επικύρωνε την άρνηση για κάθε ανάληψη προσπάθειας και ευθύνης. Κατά την κρίση αυτή συνεδρίαση χαρακτηριστικές είναι οι ποσοτικές αναλογίες των μελών της Γ.Σ.:

● Σύνθεση της ΓΣ: 6 καθ., 5 αναπλ. καθ., 11 επίκ. καθ., 11 λέκτ.

● Παρόντες: 2 καθ., 4 αναπλ. καθ., 10 επίκ. καθ., 7 λέκτ.

3. Κάποια συμπεράσματα

Η πρόσφατη ιστορία του Τμήματος Αρχιτεκτόνων μοιάζει να επιβεβαιώνει, ίσως μέσα από κάποιον μεγενθυντικό ή και παραμορφωτικό φακό λόγω των συγκεκριμένων του ιδιομορφιών, τα γενικότερα συμπεράσματα από την εμπειρία λειτουργίας του Νόμου Πλαίσου κατά την τελευταία δεκαετία. Συμπεράσματα που τα τελευταία δυο χρόνια, με την πλούσια σχετική αρθρογραφία, έγιναν σχεδόν κοινός τόπος.

Είναι φανερό ότι μια σειρά από ζημιές που ήδη έγιναν είναι δύσκολα αντιστρεπτές, πράγμα βέβαια που δεν σημαίνει πως, μια και έχουν έγκυρα επισημανθεί, θα έπρεπε κανείς να περιμένει την παραπέρα τους εξέλιξη.

Άλλο τόσο σίγουρο είναι όμως ότι και το πα-

λιό πανεπιστήμιο έχει προ πολλού εκπνεύσει —αρκετά πριν από την αργοπορημένη μεταρρύθμιση. Και δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι σωστά πιέζαμε, όσοι τότε πιέζαμε, προς τη μεταρρύθμιση αυτή η οποία, εκτός του ότι άργησε, ήρθε τελικά και με λάθος διαδικασίες —εννοώ την κλειστή κομματική προπαρασκευή του Νόμου, και με σοβαρά λάθη στις κοινωνικές και πολιτικές εκτιμήσεις σημαντικών παραμέτρων του σημερινού ελληνικού πανεπιστημίου και με συγκυριακούς συμβιβασμούς ως αποτέλεσμα συντεχνειακών και μικροκομματικών πιέσεων. Αλλά και οι αναμφισβήτητα υπαρκτές βασικές αρετές του Νόμου δεν μπόρεσαν να εκδηλωθούν και να εδραιωθούν, καθώς η εφαρμογή του κατέληξε σε διελκυστίνδα μικροκομματικών και συντεχνειακών αντιπαλοτήτων και σε επιλεκτική εφαρμογή μόνον όσων διατάξεων συνέφεραν εκείνους που είχαν τον τρόπο να πιέσουν. Εδώ βρίσκεται και η μεγάλη ευθύνη των κομμάτων — κυρίως δε εκείνου που κυβερνούσε και δεν μπόρεσε να στηρίξει την εφαρμογή ενός νόμου, του οποίου είχε την πλήρη ευθύνη.

Για να περισωθεί ό,τι περισώζεται δεν αρκούν μικρομεταρρυθμίσεις και μικροαλλαγές στο Νόμο. Το πρόβλημα της ανώτατης παιδείας είναι θεμελιώδες και θεμελιώδης πρέπει να είναι η αντιμετώπισή του. Προσωπικά δηλώνω ότι παρά τις συγκεκριμένες και δημόσια διατυπωμένες απόψεις μου για το ζήτημα⁵, ακόμη και να πίστευα ότι κατείχα κάποια συνταγή, θα αρνιόμουν να τη διατυπώσω σαν τέτοια. Το λάθος της μονόπλευρης σύλληψης του προβλήματος και προδιαγραφής της λύσης δεν πρέπει να επαναληφθεί. Ο προβληματισμός μπορεί να είναι ήδη ώριμος, το πρόβλημα αντιμετωπίζεται όμως μόνο με τη σωστή διαδικασία: Όλοι οι πολιτικοί φορείς που συμμετέχουν σήμερα στην εξουσία: (α) να αποφασίσουν ότι θα αντιμετωπίσουν το πρόβλημα, (β) να συγκροτήσουν έγκυρη και υπεύθυνη διαπανεπιστημιακή ομάδα εργασίας σε ένα ή δυο επίπεδα για διατύπωση πορισμάτων με τακτική προθεσμία ολοκλήρωσης των εργασιών της, (γ) να επεξεργασθούν τα πορίσματα σε επίπεδο ανώτατης πολιτικής ηγεσίας και να καταλήξουν σε συγκεκριμένες ενέργειες - προετοιμασμένοι για κάθε είδους αντιδράσεις...

Η κάποια ομοιότητα της παραπάνω διαδικασίας με την, άδικα ξεχασμένη, τελευταία πριν από τη σύνταξη του ισχύοντος Νόμου σοβαρή προσπάθεια πανεπιστημιακής μεταρρύθμισης —και εννοώ βέβαια την «επιτροπή πρυτάνεων / ομάδα εργασίας»— δεν είναι συμπτωματική. Αν είχε στηριχθεί περισσότερο και εξελιχθεί παραπέρα η προσπάθεια εκείνη θα είχαμε ίσως σήμερα κάπως λιγότερα προβλήματα στα ανώτατα εκπαιδευτικά μας ιδρύματα. □

1. Έγγραφο του Συλλόγου ΕΔΠ προς τον Πρόεδρο του Τμήματος Αρχιτεκτόνων, 4/3/1983, ΑΠ 143-4/3/83.

2. Π. Τζώνος, «Εφαρμογή του Προεδρικού Διατάγματος 123/84», Θεσσαλονίκη 28/2/1985.

3. Π. Τζώνος, «Παράρτημα Εισηγητικής Έκθεσης, για κρίση μέλους του διδακτικού προσωπικού του Τμήματος Αρχιτεκτόνων ΠΣ, ΑΠΘ, για την εξέλιξη στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή», Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 1985.

4. ΑΠΘ, ΠΣ, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Γραφείο Σπουδών, «Έκθεση για το πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Αρχιτεκτόνων του ΑΠΘ», Θεσσαλονίκη, 27/2/1989.

5. Βλ. π.χ. εισήγησή μου με τίτλο «Ιεραρχία και αξιοκρατία στο ελληνικό πανεπιστήμιο» στο πανεπιστημιακό διήμερο «Κριτικός Λόγος», Απρίλιος 1989, άρθρο μου με τίτλο «Οι φοιτητές στην πανεπιστημιακή ζωή» στο περιοδικό «ΑΝΤΙ», 21/4/1989, συμμετοχή μου στην ομάδα εργασίας «προπτυχιακές σπουδές» με σχετική ανακοίνωση στο «Τριήμερο εργασίας για την Ανώτατη Παιδεία», Οκτώβριος 1989.

Η ψηφιδωτή εικόνα των περιοδικών

Αν, ίσως, ακόμη υπάρχουν «παρέες» που τις συνδέει όχι μια αφηρημένη δραστηριότητα αλλά μια συγκεκριμένη δημιουργικότητα, αυτές είναι οι «παρέες» των περιοδικών. Τα περιοδικά ανασαίνουν μόνο μέσα στη συλλογικότητα, ακόμη κι όταν είναι δημιουργήματα ενός μόνον εκδότη. Η εκδοτική ομάδα —σύνταξη ή άτυπο άθροισμα μόνιμων συνεργατών— είναι που δίνει το στίγμα ενός περιοδικού είτε αποτυπώνοντας τις απόψεις της είτε διερμηνεύοντας τις απόψεις ενός ευρύτερου συνόλου.

Το περιοδικό διατηρεί, ως ένα βαθμό, την επικαιρότητα μιας εφημερίδας αλλά δεν εκτείνεται μόνο στην επιφάνεια των ζητημάτων όπως αυτή. Καταφέρνει να διεισδύσει σε ορισμένα, τουλάχιστον, ζητήματα και να αναμοχλεύσει τον προβληματισμό γύρω από αυτά. Να γίνει, δηλαδή, πιο ουσιαστικό στις προσεγγίσεις του από ό,τι ο καθημερινός Τύπος. Το περιοδικό, άλλωστε, μπορεί να αυτοπεριοριστεί με τον υπότιτλό του και να επικεντρώσει, έτσι, το ενδιαφέρον του σε κάποιο ζήτημα κατεξοχήν.

Αν μπορεί κανείς να καταλάβει κάτι παραπάνω από τον κόσμο μας, έτσι όπως μέσα στο χρόνο εξελίσσεται, αυτό μπορεί να συμβεί παρακολουθώντας τον Τύπο και κυρίως το κρυστάλλωμα που είναι το κάθε έντυπο μέσα στην περιοδικότητα της έκδοσής του. Επίσης, όλα τα περιοδικά μαζί προσφέρουν και αυτά, με τον τρόπο τους, ένα πανόραμα ιδεών, προβληματισμών και τάσεων σε μια συγχρονική, αυτή τη φορά, παρατήρηση.

Τα περιοδικά, επίσης, «καταφεύγουν» στα περιοδικά. Γιατί όσοι ζουν την αγωνία, τη δυσκολία, ακόμη και την αβεβαιότητα της σύνθεσης ε-

νός περιοδικού μπορούν να γίνουν θετικοί πόλοι υποδοχής ενός παλιού και ξεχασμένου αλλά και ενός καινούριου περιοδικού. Ενός περιοδικού της επαρχίας που θέλει να συγκεντρώσει όλες τις δυνάμεις μιας περιοχής και ενός περιοδικού που θέλει να οριοθετηθεί σε σχέση με άλλα παρόμοιας θεματολογίας δίνοντας το βάρος στον κοινό προβληματισμό των συνεργατών του και στην ιδεολογική ταυτότητα των περιεχομένων του.

Μην παραξενευτείτε, λοιπόν, με την ποικιλία και την ανομοιοότητα των παρουσιαζόμενων περιοδικών. Θεωρείστε τα ως μια ενδεικτική, όσο και συμπτωματική, συγκομιδή των τελευταίων μηνών, που συγκεντρώθηκαν και σχεδόν διαδηλώνουν με τον όγκο τους την ανάγκη παρουσίαις τους.

**Ανακύκληση: Διμηνιαία έκδοση τέχνης του Πρόσπερου
Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1989,
Αθήνα.**

Τέσσερα χρόνια τώρα η λιτή αυτή έκδοση —λιτή όχι μόνο στην έντυπη μορφή της αλλά και στις επιλογές της— προσφέρει στον αναγνώστη πάντα κάτι να διαβάσει που μοιάζει να έχει ξεχαστεί ή να έχει υποτιμηθεί και αποδεικνύεται σημαντικό. Αυτή τη φορά το μικρό αφιέρωμα στον συγγραφέα Albert Cohen από την Κέρκυρα, που έζησε στα παιδικά του χρόνια στη Μασσαλία και πολιτογραφείται Ελβετός.

**Τάσος Ρομποτής, Αλκιβιάδου 9,
10439 Αθήνα**

Γραφή: περιοδικό πνευματικού προσανατολισμού/Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 1989, Λάρισα.

Ο «Πολιτιστικός Οργανισμός του Δήμου της Λάρισας» εκδίδει ένα λογοτεχνικό διμηνιαίο περιοδικό. Το πέμπτο τεύχος που έχω στα χέρια μου έχει ένα αφιέρωμα στη Λιλίκα Νάκου. Διάβασα αρκετά από τα κείμενα αλλά, δυστυχώς, δεν μπόρεσα να βρω όλα όσα αναγγέλλουν τα περιεχόμενα γιατί... μου έτυχε κακέκτυπο! Συμβαίνουν, βέβαια, και ατυχίες στα περιοδικά.

Ρούσβελτ 59, 41222 Λάρισα

**Διαβάζω: δεκαπενθήμερη επιθεώρηση του βιβλίου/13
Δεκεμβρίου 1989, Αθήνα.**

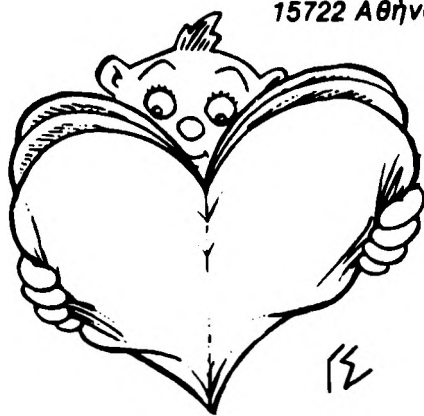
Τεύχος 228 και αναλογίζομαι τη μεγάλη χρονική διάρκεια της παρουσίας του Διαβάζω! Χρήσιμο και συχνά με ενδιαφέρουσα ύλη, όπως, π.χ. αυτό το τεύχος / αφιέρωμα στον

Τάσο Λειβαδίτη. Ένα τεύχος σταθερής αναφοράς, που ίσως είναι τη μεγαλύτερη προσφορά του περιοδικού. Παράλληλα υπάρχει πάντα και το πολλαπλώς χρήσιμο βιβλιογραφικό δελτίο.

**Α. Μεταξά 26, 10681 Αθήνα
Εκπαιδευτική κοινότητα: διμηνιαίο περιοδικό για την
εκπαίδευση/Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 1989, Αθήνα.**

Τα συνδικαλιστικά ζητήματα που απασχολούν τους εκπαιδευτικούς καθώς και άλλα γενικότερα προβλήματα της εκπαίδευσης είναι τα κύρια θέματα αυτού του περιοδικού. Σε αυτό το τεύχος, π.χ., υπάρχει ένα πολύ ενδιαφέρον αφιέρωμα: «Υπολογιστές και εκπαίδευση».

**Νίκος Σύφαντος, Μπισκίνη 1,
15722 Αθήνα**

**Εμβόλιμον: εγχείρημα λόγου, τέχνης και λοιπής
φαντασίας/Καλοκαίρι -
Φθινόπωρο 1989, Άσπρα Σπίτια
Βοιωτίας.**

Μια πολύ ωραία προσπάθεια και δύσκολη είναι το εμβόλιμον, που επιχειρεί να δώσει φωνή σε μια περιοχή που ως τώρα μας ήταν γνωστή μόνο για τους βωξίτες και τα μεταλλεία. Ένα περιοδικό επικοινωνίας που μπαίνει κιόλας στον δεύτερο χρόνο της κυκλοφορίας του. Να μια ευχάριστη έκπληξη στο χώρο του περιοδικού Τύπου.

**Εμβόλιμον, Άσπρα Σπίτια, 32003
Βοιωτία**

**Ενέδρα: περιοδική έκδοση για τη
σύλληψη του ενεδρεύοντος
πόθου/1989, Αλεξανδρούπολη.**

Εδώ που τα λέμε και μόνο για την έμπνευση του τίτλου αξίζει να δει κανείς αυτό το περιοδικό! Και αποζημιώνεται με τα περιεχόμενα με την αγάπη με την οποία περιβάλλει τη γλώσσα την ελληνική. Μπορεί κανείς να έχει διαφωνίες σε απόψεις και επιλογές αλλά δεν είναι δυνατόν να μην εγκαταλειφθεί στη γοητεία που ασκεί πάντα η αυθεντικότητα. Έτσι έπεσα στην «ενέδρα» που έστησαν οι φίλοι από τον Έβρο!

**Περιοδική έκδοση από τον Έβρο,
Τ.Θ. 80, 68100 Αλεξανδρούπολη**

**Εντευκτήριο: τρίμηνο
λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό**

**περιοδικό/Δεκέμβριος 1989,
Θεσσαλονίκη.**

Το εντευκτήριο, πολυθεματικό, παρά το βάρος και τη σημασία που δίνει στη λογοτεχνία, πυκνώνει την εικόνα και μας προσφέρει με καλό γούστο και καίριες επιλογές μια συνολικότερη εποπτεία του καλλιτεχνικού προϊόντος. Αξίζει να εξαρθεί αυτή, ακριβώς, η ποικιλία της ύλης που συνταιριάζεται με την ανάγκη για μια καθολικότερη σχέση με την τέχνη. Και κάτι ακόμα που δεν θα ήθελα να παραλείψω: «Το κιόσκι» του συστηματικού αναγνώστη Δημήτρη Δασκαλόπουλου είναι ό,τι καλύτερο και κριτικότερο έχω δει να γίνεται ως τώρα ως προς την παρουσίαση του περιοδικού Τύπου.

**Γιώργος Κορδομενίδης, Γ. Σεφέρη 15, 56429 Σταυρούπολη,
Θεσσαλονίκη!**

**Επιθέσεις: τρίμηνη περιοδική
έκδοση σύγχρονου
προβληματισμού/Οκτώβριος
1989, Θεσσαλονίκη.**

«Θεσσαλονίκη. Νύφη του Θερμαϊκού χωρίς νυφικό: ερωτική πόλη χωρίς ερωτισμό: συμβασιλεύουσα χωρίς κορώνα: συμπρωτεύουσα πάντα παραμελημένη».

Το σημείωμα της σύνταξης, με τέτοια λόγια, παρακινεί τον αναγνώστη να επιμένει στις σελίδες που ακολουθούν.

Στο 4ο τεύχος του το περιοδικό, αφιερωμένο στην πόλη της Θεσσαλονίκης, υποδεικνύει την ανάγκη μιας περισσότερο ευαίσθητοποιημένης ματιάς στην πόλη αυτή που μέρα με τη μέρα, φανερώνει όλο και πιο οδυνηρά την απώλεια της ιδιαιτερότητάς της.

Οι «βιβλίο-επικοινωνίες», μια στήλη παρουσίασης βιβλίων, μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση για τη φρεσκάδα της, την ακρίβεια στην περιγραφή που δεν αμελεί το ουσιαστικό: την επικοινωνία που προσφέρει η ανάγνωση των βιβλίων.

Π. Μελά 38, 54622 Θεσσαλονίκη

**Λεβιάθαν: τριμηνιαία έκδοση της
εταιρείας έρευνας και μελέτης
του πολιτισμού και της
κουλτούρας, Β' περίοδος/1989,
Αθήνα.**

Στο πέμπτο τεύχος της περιοδικής αυτής έκδοσης κοινωνικών και πολιτικών επισημύσεων περιέχονται δοκίμια ελλήνων και ξένων συγγραφέων και γίνεται μια σοβαρή προσπάθεια για την κριτική προσέγγιση ζητημάτων που σχετίζονται με τις τρέχουσες εξελίξεις στη διεθνή και ελληνική πραγματικότητα. Ερευνούν την ιστορική, πολιτική και φιλοσοφική εξέλιξη και

κατάσταση της ηθικότητας στον μοντέρνο κόσμο· κρίνουν τον κρατικό καπιταλισμό ως κοινωνικό και οικονομικό μοντέλο, όπως λειτουργεί (;) κυρίως στις ανατολικές χώρες· πραγματεύονται ζητήματα κριτικής της κοινωνίας και των αλλαγών στις σχέσεις κοινωνίας και πολιτικής.

Μηθύμνης 48, 11252 Αθήνα

Μαύρο μουσείο/Ιανουάριος 1988, Αθήνα

Το *Μαύρο Μουσείο* ή η τέχνη να φτιάχνεις ένα περιοδικό, αυτός θα μπορούσε να είναι ο υπότιτλος αυτού του ι-διότυπου περιοδικού. Η φαντασία μαζί με γνώση της δουλειάς, η ευρηματικότητα μαζί με την πειθαρχία και η αισθητική αναζήτηση, κυρίως αυτή.

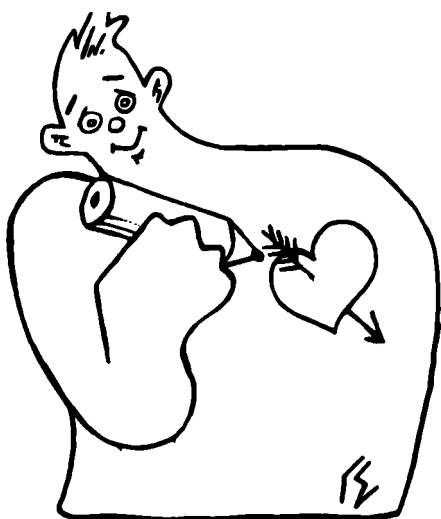
«Ο Λογότυπος: Ένας διαφημιστής αναλαμβάνει να διαφημίσει ένα καινούριο προϊόν που βγαίνει στην αγορά. Πρόκειται για μια συσκευή που ρουφάει τις μικρές βρωμιές που βρίσκονται στο βάθος μπουκαλιών με στενό στόμιο. Ο διαφημιστής βρίσκεται σε πολύ δύσκολη θέση γιατί έχει κιόλας περάσει μια βδομάδα από όταν του έδωσαν τη δουλειά και δεν έχει καμιά ιδέα για τον τρόπο που θα πλασάρει το άχρηστο κατασκευάσμα. Στο τέλος μιας ολόκληρης μέρας σκέψεων τηλεφωνάει στον επιχειρηματία και του λέει πως παραιτείται. Εκείνος ψύχραιμος του απαντά πως έχει ήδη προσλάβει άλλο διαφημιστή που βρήκε λογότυπο για να πλασάρει τη συσκευή. Ο διαφημιστής μας ρωτάει να μάθει τον λογότυπο, που τελικά είναι: “Ψάξατε ποτέ βαθειά μέσα στη μπουκάλα σας;”».

Περιοδικό *Μαύρο Μουσείο*, Εμμ. Μπενάκη 118, 11473 Αθήνα

Το Μπιτόνι: έκδοση των φίλων του από μηχανής Θεού/Δεκέμβριος 1989, Θεσσαλονίκη.

Με το αμήχανο αλλά όχι αναγκαστικά αποριπτό αίσθημα του ηδονοβλεψία διάβασα το 2ο φύλλο του περιοδικού αυτού: Ένας διάλογος ανάμεσα στον «απομηχανής Θεό» και τον «κοινό νου». Άλλωστε, θα μπορούσα θαυμάσια να συμφωνήσω πως «η ποικιλία απόψεων είναι απαραίτητη για να καθαριστεί μια θρησκεία από τα θεολογικά της στοιχεία» καθώς και με το ότι: «Η ομοιομορφία είναι έκφραση του κοινού νου και δεν διαφέρει αν την εισάγουν παπάδες ή συνταγματάρχες ή νομπελίστες».

Παύλος Δουμάνης, Απ. Παύλου 22, 54634 Θεσσαλονίκη

Οδός Πανός: εργοτάξιο εξαιρετικών αισθημάτων/Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1989, Αθήνα.

Κρατώ στα χέρια μου το εξαιρετικό αυτό αφιέρωμα στον Γιάννη Τσαρούχη. Ο Γιώργος Χρονάς έβαλε την καρδιά του και «το κεφάλι του στον πάγκο του χασάπη» για χάρη μας και με αφοσίωση περισσή έφτιαξε αυτό το τεύχος που τιμά τον Γιάννη Τσαρούχη.

Θα έχει όνειρο καλό ο δάσκαλος στον ύπνο που κοιμάται!

Γιώργος Χρονάς, Π. Ρεσάντ, Σύνταγμα, 10300 Αθήνα

Το παραμιλητό: περιοδικό τέχνης, Φθινόπωρο 1989, Πειραιάς.

Μ' έναν αέρα «παλαιόν» που, συνδυάζει επιλογές κειμένων αισθητική αντίληψη και απόψεις το περιοδικό αυτό δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο. Ακόμη κι αν εκφράσει κανείς μίαν επιφύλαξη για τις απόψεις ή καλύτερα μια διαφορά, αυτή προϋποθέτει το σεβασμό στο ιδιαίτερο στίγμα του περιοδικού.

Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, Πλωτάρχου Μπλέσσα 5, 18534 Πειραιάς

Πλανόδιον: λογοτεχνικό περιοδικό/Νοέμβριος 1989, Αθήνα.

Το *Πλανόδιον* είναι ένα λογοτεχνικό περιοδικό με άποψη. Αν και μια τέτοια απόφαση μοιάζει κοινοτοπία, μόνο τότε γίνεται αντιληπτή η σημασία της, όταν δηλαδή παρατηρήσουμε τα λογοτεχνικά περιοδικά και δούμε πόσο σπανίως είναι αναγνωρίσιμη σε αυτά μια ταυτότητα ως προς τις επιλογές τους. Το *Πλανόδιον* διανύει περισσότερο από κάθε άλλο λογοτεχνικό περιοδικό που γνωρίζω τα «φαινόμενα» της πνευματικής μας ζωής. Ασκεί κριτική σε καταστάσεις που ενώ δυναστεύουν την καλλιτεχνική δημιουργία δεν στοχεύουν στην αξιολόγησή της. Δύσκολη δουλειά και υπεύθυνη.

Συνιστούμε ιδιαίτερα αυτό το τεύχος και για έναν πρόσθετο λόγο: για να διαβάσετε τη μετάφραση του Γιάννη

Δάλλα στην χορική ποίηση του Στησιχόρου: «εξ χείρας έχειν φησί και εξ πόδας και υπόπτερον είναι».

Γιάννης Πατίλης, Γ. Μιστριώτου 23, 11255 Αθήνα

Πνευματική Ζωή: φύλλα λόγου, τέχνης και πολιτιστικής καλλιέργειας/Οκτώβρης - Νοέμβρης 1989.

Το περιοδικό αυτό μεταξύ άλλων περιέχει άγνωστες και δημοσιεύτες, ως τώρα, επιστολές του Πλαστήρα και του Μάντακα που ανταλλάχτηκαν τις μέρες των Δεκεμβριανών.

Μιχάλης Σταφυλάς, Χατζοπούλου 49, 17671 Αθήνα

Πόρφυρας: διμηνιαίο περιοδικό/Οκτώβρης - Δεκέμβρης 1989, Κέρκυρα.

Με ένα αφιέρωμα —εγκώμιον το ονομάζει η σύνταξη του περιοδικού— στον Σπύρο Πλασκοβίτη, τον Κερκυραίο πεζογράφο, ο *Πόρφυρας* μπαίνει στον δέκατο χρόνο της κυκλοφορίας του. Δεν είναι καθόλου λίγα τα χρόνια ούτε μικρή η συμβολή του στα Γράμματα. Ίσως, όμως, ήρθε ο καιρός για μια ανανέωση!

Περιλαμβάνει συνεργασίες των Κ. Στεργιόπουλου, Αλ. Ζήρα, Τ. Καρβέλη, Φ.Δ. Δρακονταειδή, Σ. Τριβυζά, Χρ. Σαλατηδά, Περικλή Παγκράτη και Αλ. Αργυρίου.

Τ.Θ. 206, 49100 Κέρκυρα.

Σημειώσεις/Νοέμβριος 1989, Αθήνα.

Οι *Σημειώσεις* δεν χρειάζονται συστάσεις. Για τους νεότερους μόνο θα έλεγα πως αν διψούν για κριτική αλλά και κριτήρια, αν επιθυμούν να προσεγγίσουν ένα λόγο που εκφέρεται, περιοδικά μεν αλλά συστηματικά εδώ και χρόνια, με την ευθύνη και το πάθος της αλήθειας θα πρέπει να γνωρίσουν αυτό το περιοδικό.

Βύρων Λεοντάρης, Ομήρου 2, Κηφισιά

Σύναξη: τριμηνιαία έκδοση σπουδής στην Ορθοδοξία/Ιούλιος - Σεπτέμβριος 1989, Αθήνα.

«Κύπρος, νήσος τις...»: Μια ουσιαστική συμβολή στην σχέση μας με την Κύπρο είναι αυτό το αφιέρωμα της *Σύναξης*: μια επισήμανση της κοινής παράδοσής μας που δεν πρέπει να ξεχνάμε. «Η ουσία αγαπά να κρύβεται πίσω από τα πράγματα που φαίνονται», λέει ο ποιητής Κυριάκος Χαραλαμπίδης σε συνέντευξή του στο περιοδικό.

Πολλά μπορούμε να διδαχθούμε από τη *Σύναξη*. Ιδιαίτερα όμως το «ήθος» που όλοι χρειαζόμαστε: ακόμη και κυρίως όσοι διαφωνούμε στις

ιδεολογικές επιλογές.

Μπιζανίου 11, 15232 Αθήνα

Σχεδία: μηνιαία έκδοση καλών προθέσεων/Οκτώβριος 1989, Αθήνα.

Μια έκδοση που έχει αιχμή πολιτική και κοινωνική και μια στάση ανεξίτηλη είναι πάντα ευπρόσδεκτη. Διάβασα το συγκλονιστικό ρεπορτάζ «Έγκλημα και τιμωρία; Δικαιοσύνη ή ρατσισμός;». Αυτή την αποκαλυπτική ιστορία με τσιγγάνους και αστυνομικούς.

Σολωμού 66, 10432 Αθήνα

Τραμ, ένα όχημα: διμηνιαίο λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό περιοδικό/Οκτώβριος 1989, Θεσσαλονίκη.

Αυτό το *Τραμ* δε λέει να σταματήσει! Αλλάζει διαδρομές (τώρα είμαστε στην τρίτη, τχ. 9-10), αλλάζει —ανανεώνει— τη μορφή, μα επιμένει. Και ευτυχώς! Κρατά μίαν ιστορία παλιά και δοκιμασμένη, γι' αυτό είναι παρήγορη η άφιξη κάθε καινούριου τεύχους.

«Είσαι ωραίος στίχος / με γοητεύεις σαν έφηβος / και μου ζητάς να σε βάλω προμετωπίδα / στα ρημαγμένα μου ποιήματα / όχι / πρέπει να μάθω να αντιστέκομαι / στους ωραίους έφηβους / στους ωραίους στίχους», Ντίνος Χριστιανόπουλος: αυτός ο σταθερός και αμετακίνητος ποιητής μας, μέσα στις «γραμμές του Τραμ»!

Σποράδων 1, 54655 Θεσσαλονίκη

Υπόστεγο: λόγος - έκφραση/Οκτώβριος '89, Καβάλα.

Μια πολύ ενδιαφέρουσα συνέντευξη του Γιώργου Χειμωνά: ενδιαφέρουσα και αποκαλυπτική όταν καταλήγει με την καίρια ερώτηση που απευθύνει στον συνομιλητή του: «Αλήθεια, εσένα ποιοι συγγραφείς σου έμαθαν αυτά τα αποστεωμένα σχήματα; Θα πρέπει να ήταν πολύ κακοί - ψεύτες ή, το λιγότερο, μέτριοι».

Ίσως όχι μόνο συγγραφείς αλλά και «λόγιοι» κάθε λογής, καθώς και η γενικευμένη τάση για εύκολη εισχώρηση σε σχήματα.

Κύπρου 16, 65403 Καβάλα

Φωνόγραφος: διμηνιαία περιήγηση στο λόγο και την τέχνη με ιδιαίτερη αναφορά στη μουσική και την Τρίπολη/Μάρτιος - Ιούνιος 1989, Τρίπολη.

Ένα διπλό τεύχος, με πολύ ενδιαφέρουσα ύλη και μουσικό προσανατολισμό. Η Τρίπολη μας ξαφνιάζει με τη ζωντάνια και την άγνοιά μας για την πνευματική της ζωή. Η Χορωδία Τρίπολης, που έχει την εκ-

δοτική ευθύνη για το περιοδικό, κάνει μια σοβαρή προσπάθεια για τη διάσωση του σπιτιού του Καρυωτάκη!

Καλά κάνει και «γκρινιάζει (...) ο φωνογράφος!». Χορωδία Τρίπολης, Μητροπολίτη Δανιήλ 2γ, 22100 Τρίπολη

Εδώ σταματώ την περιοδική μου περιπλάνηση. Τα περιοδικά που δεν ανέφερα είναι πολύ περισσότερα από αυτά που στοιχειωδώς μνημόνευσα. Ωστόσο, θα ήθελα να παρατηρήσω πως το δείγμα μου δεν είναι μακριά από κάποια αντιπροσωπευτική αναλογία, τοπική τουλάχιστον: έντεκα αθηναϊκά περιοδικά, και τέσσερα από τη Θεσσαλονίκη. Ένα περιοδικό για κάθε μια από τις παρακάτω πόλεις / κωμοπόλεις: Αλεξανδρούπολη, Άσπρα Σπίτια, Καβάλα, Κέρκυρα, Λάρισα, Πειραιάς, Τρίπολη. Ελπίζω, πάντως, πως πάλι εδώ, από αυτή τη στήλη, θα συμπληρώσω σταδιακά την ψηφιδωτή εικόνα.

Άντεια Φραντζή

Ο Νίκος Γιανναδάκης γράφει για το βιβλίο του Κώστα Ζουράρι «Θεοείδεια παρακατιανή. Εισαγωγή στην απορία της πολιτικής», Αθήνα, Εξάντας 1989

Με τίτλο στο βιβλίο του αινιγματικό που συνθέτει ένα χαρακτηριστικό οξύμωρο ο Κώστας Ζουράρις (Κ.Ζ.) καλεί τον αναγνώστη σε μια περιδιάβαση σε τόπους σκέψεων απόμακρους και κοντινούς, αλλότριους και συγγενικούς, που όλοι τους αφετηρία και τέλος έχουν τον πόθο για το *ήμαρ* το νόστιμον της ψυχής στον πραγματικό της τόπο —όχι σε εκείνον τον *υπερουράνιον* του Πλάτωνος, αλλά σε κάποιον άλλον, εκεί όπου παντοτινά εγκατοικεί το *τόπω* και *χρόνω* ου περιεχόμενον φως.

Ο υπότιτλος του βιβλίου είναι παραπλανητικός, αφού το κείμενο του Κ.Ζ. δεν συνιστά κάποιο, ανάμεσα στα πολλά άλλα, εγχειρίδιο της πολιτικής τέχνης ή επιστήμης, αλλά ένα σύνολο παρατακτικά συνδεδεμένων *αφορισμών* - *αφο-*

ρισμών που αποκρυπτογραφούν βήμα με βήμα το *υπέρλογον* αυτού που ονομάζεται (συμβατικά, και δυτικότροπα) πολιτική πράξη στον ελληνικό χώρο και στον ελληνικό χρόνο. Συνάμα, το κείμενο του Κ.Ζ. αποδεικνύει, την κάθε στιγμή, την *ανεπάρκεια* και το *παράλογον* των λεγομένων «*συστηματικών*» προσεγγίσεων, όταν αυτές έρχονται να σταθούν απέναντι σε διάφορα γεγονότα της ελληνικής ιστορίας, επιχειρώντας μian «*αφ' υψηλού*» ανάλυση και κατανόησή τους.

Τα παραδείγματα του Κ.Ζ. (άφθονα) από την ελληνική γραμματολογία είναι εντυπωσιακά —και στα παραδείγματα αυτά σπάει κυριολεκτικά τα μούτρα της η γλώσσα η θεμελιωμένη στη *ratio*. Αυτό εξηγεί επαρκώς γιατί ο Κ.Ζ. προκλητικά περιφρονεί και καταστρατηγεί τους κανόνες της «*επιστημονικής*» προσέγγισης: *η του πράγματος φύσις* (Αριστοτέλους *Ηθ. Νικ.* 1094β) την αποκρούει και διαρρήδην την αρνείται, και η γλώσσα του Κ.Ζ. υπάκουα υποτάσσεται σε ό,τι από την διαπίστωση αυτή απορρέει *ακολουθώντας* έτσι (όχι *φτιάχνοντας*) μian αντιλογοκρατική γλώσσα δική του *καταδική* του. Δεν είναι *δα* δύσκολο να διακρίνει κανείς με ευκολία την αρχέγονη χαρά του όταν ο ίδιος βλέπει, με τη χρήση ακριβώς αυτής της γλώσσας, τη διάλυση που επιφέρει στα πάντα, το άλλο φως που ρίχνει στα πάντα: γιατί ο ίδιος έχει βιώσει την *έκπληξη* από την *ανεπάρκεια* και το *παράλογον* των λεγομένων «*συστηματικών*» προσεγγίσεων, όταν αυτό δεν τα σηκώνει *ή του πράγματος φύσις* — μια εμπειρία που τον έχει κάνει να οδηγηθεί στην μόνη προσιδιάζουσα στα ανθρώπινα μέτρα περιοχή, δηλαδή εκεί όπου εγκατοικεί μόνιμα η σώζουσα τους πάντες και τα πάντα *απορία*.

Το μεταφυσικό δέος του ανθρώπου που έχει επίγνωση πως η μοίρα του είναι αμετάκλητα πιασμένη από μian αδύναμη κλωστή, που οι άκρες της «*δένονται*» σε δυο χαίνοντα χάσματα —το ένα στέκεται στην αρχή και το άλλο στο τέλος του κόσμου—, αυτό το δέος, που σε αυτόν εδώ τον τόπο ποτέ δεν γίνεται τρόμος παραλυτικός, αλλά είναι μυστηριακά περγέλιο και σμίξιμο του θανάτου και της ζωής, του καλού και του κακού, του ουρανού και της γης διαχέεται σε όλο το κείμενο του Κ.Ζ., ή, μάλλον, το κυκλώνει, σαν τον *κύκλο* εκείνον του Η-

ρακλείτου, του οποίου η *αρχή* και το *πέρασ* είναι πάντα *ξυνόν* (= κοινό).

Από την άποψη της ανατολικο-ορθόδοξης θεολογίας, δεν ξέρω αν μερικά πράγματα στέκουν καλά ή όχι στο κείμενο του Κ.Ζ. Αυτό, όμως, που ξέρω είναι πως, για να το διαβάσει κάποιος, πρέπει πρώτα να έχει νιώσει μέσα του έναν κλονισμό —εκείνον που προκαλείται από την διαπίστωση ότι «*κάτι δεν πάει καλά*» με τις κατασκευασμένες στα ποικιλώνυμα δυτικά εργαστήρια θεωρίες. Αν δεν έχει νιώσει μέσα του αυτόν τον κλονισμό, τότε *ας μην κάμει τον κόπο*, αφού υπάρχουν τόσα και τόσα άλλα για να μεταχειριστεί τα προκρούστεια αναλυτικά εργαλεία του. Με άλλα λόγια, υπάρχουν, χονδρικά, δυο τρόποι για να καταλάβουμε (για παράδειγμα) τα λόγια του Μακρυγιάννη στον Δερινύ, εκεί πάνω στις *θέσες* των Μύλων του Αναπλιού: ο ένας είναι εκείνος του ίδιου του γάλλου, που υποδηλώνεται στο ξηρό, αμήχανο και ανούσιο «*τρεμπιεν*» ο άλλος περνά από τον δρόμο της παράδοσης που κρύβεται πίσω από αυτά τα μακρυγιαννικά λόγια —του δρόμου που πολλά σημάδια του *δείχνονται* στο κείμενο του Κ.Ζ.

ΠΑΙΔΙΚΑ

Φ. ΛΑΔΗΣ - Σ. ΦΟΡΤΩΜΑ
Καλαντάρι της «Γνώσης»
Εκδ. «Γνώση», Αθήνα 1989

Το Καλαντάρι της «Γνώσης» για το 1990 είναι ένα ευφάνταστο παιδικό ημερολόγιο τοίχου. Βασισμένο σε κείμενα του Φώντα Λάδη που προέρχονται από πρωτότυπη λαογραφική έρευνα του ίδιου και ζωγραφισμένο με γούστο από τη Σοφία Φόρτωμα, το καλαντάρι περιέχει ζώδια, εορτολόγιο, κι ένα μεγάλο διαγωνισμό με εξήντα «μπερδεμένες παροιμίες», που θα διαρκέσει όλο το 1990, με δώδεκα επιμέρους διαγωνισμούς και συνολικά 435 βραβεία. Τα παιδιά παίζοντας συνηθίζουν παράλληλα τις έννοιες του χρόνου και του προγραμματισμού, μαθαίνουν τις γιορτές και συνδυάζουν τα ήθη και τα έθιμα —τα δικά μας αλλά και άλλων λαών— με τις τέσσερις εποχές και τους δώδεκα μήνες του χρόνου.

Κ. ΛΑΣΤΡΕΓΚΟ - Φ. ΤΕΣΤΑ
Μ' *αρέσει να ζωγραφίζω*
Εκπαίδευση στην εικόνα
Εκδ. Διάγραμμα, Αθήνα 1989

Τα βιβλία - τετράδια της

σειράς αυτής (κυκλοφορεί το τρίτο ενώ συνολικά η σειρά αποτελείται από πέντε ανεξάρτητα τετράδια) προωθούν την έκφραση, την επικοινωνία και τη δημιουργικότητα των παιδιών, γιατί εκτός από τη ζωγραφική ενεργοποιείται και ο λόγος. Δοκιμασμένα σε σχολεία με τη συνεργασία παιδιών και δασκάλων είναι κατάλληλα για παιδιά του δημοτικού.

ΒΙΒΙΕΝ ΑΛΚΟΚ
Η *αδελφή Κούκος*

Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1989

Ηρωίδες του βιβλίου είναι ένα 12χρονο κορίτσι και η 14χρονη αδελφή της. Ένα χαμένο παιδί επανεμφανίζεται ξαφνικά αναστατώνοντας τη ζωή μιας μικροαστικής οικογένειας και, κυρίως, της μικρότερης αδελφής της που μέχρι τώρα πίστευε ότι ήταν μοναχοπαιδί κι είχε την αποκλειστικότητα στην αγάπη των γονιών της.

Η «χαμένη» αδελφή είναι μια εξεγερμένη, επιθετική έφηβη που μεγάλωσε σε μια λαϊκή γειτονιά του Λονδίνου κι έρχεται σε σύγκρουση με την κατεστημένη συμπεριφορά της οικογένειας. Η φιλία των δύο κοριτσιών αναπτύσσεται μέσα από ζήλιες, εγωισμούς κι εκρήξεις τρυφερότητας.

Η συγγραφέας δείχνει έναν κόσμο σκληρό, αλλά με μια ευαισθησία που δεν πληγώνει το παιδί-αναγνώστη. Τη μετάφραση του βιβλίου έκανε η Τατιάνα Ραΐση - Βολανάκη.

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΚΥΡ. ΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ
Η «*Παιδική Αποθήκη*» και ο
Δημήτριος Πανταζής

Εκδ. Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, Αθήνα 1989

Η εργασία αυτή συμβάλλει στη μελέτη της παιδικής λογοτεχνίας αλλά και του ελληνικού περιοδικού τύπου. Είναι μια υποδειγματική προσέγγιση του πρώτου ελληνικού παιδικού περιοδικού και προσκομίζει πλήθος νέων στοιχείων για τον εκδότη του Δημήτρη Πανταζή. Το περιοδικό αυτό αριθμεί δύο μόνο τεύχη —1η και 30 Σεπτεμβρίου 1836— και δε φαίνεται να έχει ιδιαίτερες αξιώσεις: έχει, όμως, την «*πρωτιά*». Το περιοδικό, κατά τα περιεχόμενά του, ακολουθεί το διδακτισμό που κυριαρχεί στη σχολική και οικογενειακή αγωγή.

ΜΗΝΑΣ ΑΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ
Λαϊκές επιγραφές και ονόματα
σε ελληνικά αυτοκίνητα
Συμβολή στην έρευνα
σύγχρονων λαογραφικών
φαινομένων

Εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1989

Συμβολή στη μελέτη της νοοτροπίας του σύγχρονου Έλληνα οδηγού, η έρευνα αυτή καταθέτει ένα πλούσιο υλικό, που εντάσσεται στο πλαίσιο της σύγχρονης ελληνικής λαογραφίας.

Η κατάταξη των επιγραφών γίνεται σε δέκα θεματικές ενότητες: 1. Θρησκευτικά / λατρευτικά, 2. Ερωτικά, 3. Διαφημιστικά, 4. Παροιμιακά / γνωμικά / φιλοσοφικά, 5. Αποτρεπτικά / συμβουλευτικά, 6. Ευχетικά, 7. Οικογενειακά, 8. Χαρακτηρολογικά, 9. Αθλητικά, 10. Χαιρετιστικά.

Στο δεύτερο μέρος της μελέτης ο συγγραφέας προβαίνει σε κάποιες πρώτες παρατηρήσεις και σχολιασμό του παρατιθέμενου υλικού.

ALBRECHT WELLMER
Λόγος, ουτοπία και διαλεκτική
του διαφωτισμού
Μετάφραση: Γεράσιμου
Λυκιαρδόπουλου

Εκδ. Έρασμος, Αθήνα 1989

«Το παλαιό κομμουνιστικό σύνθημα "στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του" θα μπορούσε, τελικά, να γίνει αλήθεια αν οι άνθρωπινες ανάγκες αντί να καθορίζονται από τη διαδικασία της υλικής παραγωγής, άρχιζαν να καθορίζουν αυτές την κατεύθυνσή της καθώς και τη μορφή οργάνωσής της· δηλαδή αν μπορούσε να τεθεί τέρμα στην καταστροφική δυναμική της καπιταλιστικής παραγωγικής διαδικασίας, η οποία μέχρι τώρα οδηγεί σε μια αύξουσα καταστροφή του ανθρώπινου περιβάλλοντος, σε μια αύξουσα πραγματοποίηση της συνείδησης και των κοινωνικών σχέσεων, σε ασύνετη υπερκατανάλωση για τους ευνοούμενους και εξευτελιστική φτώχεια για τους υπόλοιπους.

Δεν ξέρω αν μπορούμε ακόμη να χρησιμοποιούμε τον παλαιό και πολυ-δυσφημισμένο όρο "σοσιαλισμός" για την ιστορική αυτή προοπτική. Αν μπορούμε, νομίζω πως θα έπρεπε κανείς να πει ότι λαπλασιάζονται πάλι τα σημάδια εκείνα που μας λένε ότι η μόνη εναλλακτική λύση απέναντι στον καπιταλιστικό κόσμο, τελικά, εξακολουθεί να είναι: Σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα. Αρκεί μόνο να έχουμε ακόμη το χρόνο να διαλέξουμε».

Θ.Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ
Τύρφη Φιλίππων, Λιγνίτες
Μαυρολεύκης

Υγειονομικές και
περιβαλλοντικές επιπτώσεις από
τη χρήση τους για
ηλεκτροπαραγωγή

Εκδ. Ράδιο Δράμα, Δράμα 1989

Δύο μικροί τόμοι με τον ίδιο γενικό τίτλο όπου συγκεντρώνεται ένα πλούσιο υλικό για το ζήτημα των ενεργειακών αποθεμάτων της πεδιάδας της Δράμας και ειδικότερα για τις ανθρακούχες ενεργειακές πρώτες ύλες της περιοχής και την εκμετάλλευσή τους. Επίσης, η μελέτη αυτή πραγματεύεται το θέμα των επιπτώσεων που θα προκύψουν από τη χρήση του λιγνίτη και της τύρφης για ηλεκτροπαραγωγή τόσο στο περιβάλλον όσο και στην υγεία των πολιτών της περιοχής.

MARTYRIΕΣ

ΒΑΣΙΛΗ ΣΑΒΒΑΝΑΚΗ
Γκοροτόπι
Μνήμες και βιώματα από τα
χαρακώματα του πολέμου στην
Αλβανία
Επιμ.: Παναγ. Καμηλάκης
Σύλλογος Βελεστινιωτών
Αθηνών, Αθήνα 1987

«Θεωρώ χρέος, και προς τον εαυτό μου, να γράψω τα βιώματά μου από τον πόλεμο του '40, τώρα που ακόμη τα θυμάμαι πολύ καλά».

Το Γκοροτόπι είναι ένα ύψωμα στο νοτιοδυτικό τέλος του ορεινού συγκροτήματος. Κάμια και Μνήμά της Γριάς.

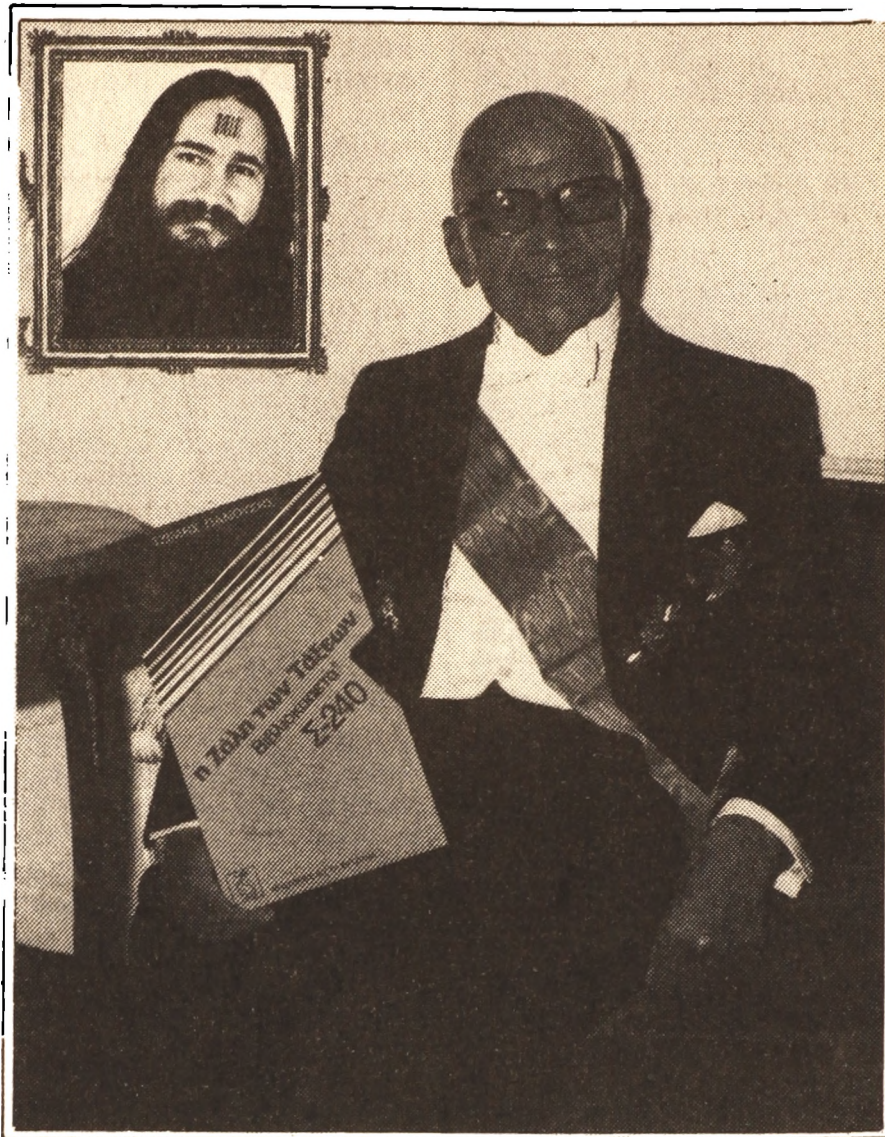
Ο συγγραφέας, αγωνιστής των χαρακωμάτων, προσπαθεί με συγκλονιστική ακρίβεια να καταγράψει τις αναμνήσεις του και να τιμήσει με αυτό τον τρόπο τη μνήμη των χαμένων συμπολεμιστών του.

ΓΙΑΝΝΗΣ Σ. ΚΙΛΙΣΜΑΝΗΣ
Από την Ιωνία στο Δημοκρατικό
Στρατό

Μια πολύτιμη μαρτυρία από τον ταξiarχο ε.α. Γ. Κιλισμανή για τα γεγονότα που σημάδεψαν τη δράση του ΕΛΑΣ της Αθήνας και του Δημοκρατικού Στρατού. Το βιβλίο αποτελεί ένα χρονικό που ξεκινά από τον πόλεμο της Αλβανίας και φτάνει μέχρι το τέλος του εμφυλίου πολέμου.

Στις σελίδες του ο αναγνώστης ή ο μελετητής θα βρει ένα πλούσιο και πολύτιμο υλικό για μια κρίσιμη και καθοριστική περίοδο για τη χώρα μας. Οι πληροφορίες, που περιέχονται στο βιβλίο, αποκτούν μεγαλύτερη εγκυρότητα αν λάβουμε υπόψη ότι ο συγγραφέας ήταν επαγγελματίας στρατιωτικός, με εξειδικευμένες γνώσεις για τα θέματα που εξετάζει.

Τζιμάκου Ξενοφώντος 'Ανάγνωσις

Βιβλιοκασέτα του ΤΖΙΜΗ ΠΑΝΟΥΣΗ

η Ζάλη των Τάξεων

Μην τὸ κοιτάτε. Διαβάστε το!
Σ' ὅλα τὰ «κακὰ» βιβλιοπωλεία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΕΙΣ»

Χ. Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα — Τηλ. 361.91.38 - 362.71.53

ΓΥΜΝΙΕΣ

● Από το συνεργάτη του «ΑΝΤΙ», Αντήνορα λάβαμε την ακόλουθη επιστολή:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Ο Νικόλας Βουλέλης, τακτικός —ανά εβδομάδα— αρθρογράφος της «Επικαιρότητας», με κύρια (αν όχι αποκλειστική) ασχολία την καθύβριση του Συνασπισμού, σκέφθηκε πως έπρεπε μεταξύ άλλων, να «επισημάνει» την «ιδεολογικοπολιτική γύμνια» του Λεωνίδα Κύρκου. Έγραψε έτσι στην «Επικαιρότητα» της 3ης Ιανουαρίου:

«... Στο πλαίσιο της ίδιας αυτής σύγχυσης και ιδεολογικοπολιτικής γύμνιας, ο Λεωνίδας Κύρκος επιμένει ότι 'ο σταλινισμός ήταν στην ουσία η εκδοχή του σοσιαλισμού, ε-

νός καθυστερημένου, οικονομικά και πολιτισμικά, κόσμου που ήταν αδύνατο να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της παγκόσμιας εξέλιξης'. Ενώ, μπροστά στην αδυναμία να εκτιμήσει τις εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη, ο γραμματέας της ΕΑΡ δηλώνει ότι «εκεί μέσα βρίσκονται, όπως πιστεύω και οι δυνατότητες προς μια νέου τύπου σοσιαλιστική εξαλλαγή». (Και ο Αντήνωρ στο «Αντί» μόλις που κρύβει τον θαυμασμό του για τον όρο!). Όμως «εξαλλαγή» είναι η μετατροπή ενός υγιούς ιστού σε καρκίνο. Άρα σε ποια νέα κακοήγη εξαλλαγή του σοσιαλισμού πιστεύει ο Λ. Κύρκος;».

Είναι γνωστό ότι η «a priori» κακότητα θολώνει το νου. Αλλά όταν, έστω, αποφασίζεις να δώσεις μαθήματα ελληνικής γλώσσας σε τρίτους ανοίγεις τουλάχιστον ένα λεξικό, για να επαληθεύσεις είτε τα ελληνικά σου, είτε την κακότητά σου! Όλα, λοιπόν, τα λεξικά της ελληνικής γλώσσας ερμηνεύουν τον όρο «εξαλλαγή» ως: **πλήρη αλλαγή, άρδην μεταβολή, τελεία αλλαγή**, κτλ. Όταν συνεπώς, ο γραμματέας της ΕΑΡ έγραψε για τις δυνατότητες προς μια «νέου τύπου σοσιαλιστική

εξαλλαγή», είναι φανερό ότι εννοούσε προς μια «νέου τύπου σοσιαλιστική **μεταβολή**» —**πλήρη μεταβολή, άρδην μεταβολή, τελεία αλλαγή**. (Στην ιατρική, υπάρχει, βέβαια, ο όρος «κακοήθης εξαλλαγή», όταν ένας νοσών ιστός, μεταβάλλεται από καλοήθης σε κακοήγη αλλά άλλο η ιατρική ορολογία και άλλο η πολιτική... Άλλωστε, όσοι διαβάζουν πολιτικά κείμενα, είναι οικειωμένοι με τον όρο «εξαλλαγή», πλην, ίσως, του αρθρογράφου της «Επικαιρότητας»).

Όσο για τον Αντήνορα, απλώς αναφέρθηκε σε μία συνέντευξη του Λ. Κύρκου στον Λ. Μαυροειδή στα πλαίσια της οποίας χρησιμοποιήθηκε ο όρος «εξαλλαγή».

Συναδελφικά
Αντήνωρ

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

● Με «εξώδικο δήλωση» της που έστειλε στο ΑΝΤΙ η εταιρεία εμπορίας όπλων ΣΤΑΡΙΟΝ επιχειρεί να διαψεύσει όσα γράφαμε για τις δραστηριότητές της στο προηγούμενο τεύχος, αναφέροντας μεταξύ άλλων, και τα εξής:

«Όλα τα ονόματα των προσώπων που αναφέρονται στο δημοσίευσμά σας με τα οποία

(δήθεν) η εταιρεία ΣΤΑΡΙΟΝ έχει σχέσεις είτε ως διευθυντών είτε ως συνεργατών είναι εντελώς ξένα προς την εταιρεία μας και ουδεμίαν σχέση έχουν και με οποιανδήποτε ιδιότητα με την εταιρεία ΣΤΑΡΙΟΝ. Το μοναδικό πρόσωπο που έχει σχέσιν με την εταιρεία μας και αναφέρεται στο Δημοσίευσμά σας είναι το όνομα του Μοναδικού Διευθυντού, Διαχειριστού και εκπροσώπου της εταιρείας μας κ. Χρήστου Ιωάν. Ρετζέπη.

Ενώ η εταιρεία μας ιδρύθηκε κατά τα ανωτέρω αναφερόμενα με την δημοσίευσιν του καταστατικού της την 19/12/1988 και ουσιαστικά η λειτουργία της άρχισε την 1.1.1989. Το δημοσίευσμά σας, χωρίς κανένα έλεγχο αναφέρεται εις προμήθειαι των ενόπλων δυνάμεων εις τα οποίας (δήθεν) είχε ανάμειξιν η εταιρεία μας προ της συστάσεως της εταιρείας και μάλιστα εις πολύ παλαιάς χρονολογικάς εποχάς, δηλαδή εις περιστατικά που η εταιρεία μας τότε ήτο ανύπαρκτος. Ούτω το άνω δημοσίευσμά σας είναι εντελώς ψευδές και συκοφαντικό η εταιρεία μας ΣΤΑΡΙΟΝ ΕΠΕ ουδεμίαν σχέσιν έχει με αυτό και η αναλήθεια του εκ των ως ανωτέρω αναφερομέ-

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ

ΤΟΜΟΣ Β' : (1961 - 1974) Από τον Ανένδοτο στη Δικτατορία.

ΘΑΝΑΣΗ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Νικηταρά 2,
Αθήνα, τηλ. 36 22 496 - 36 09 150

ΚΡΗΤΗ

Ιστορία και Πολιτισμός

(από την νεολιθική περίοδο μέχρι την εποχή μας)

Μια έκδοση του Συνδέσμου
Δήμων και Κοινοτήτων
Κρήτης.

Είναι έργο πολύχρονης
εργασίας κορυφαίων
πνευματικών ανθρώπων.

ΤΟΜΟΙ 2

ΕΝΑ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

Κεντρική διάθεση εκτός ΚΡΗΤΗΣ
Εκδόσεις ΔΩΡΙΚΟΣ Μαυρομιχάλη 64 τηλ. 3629675

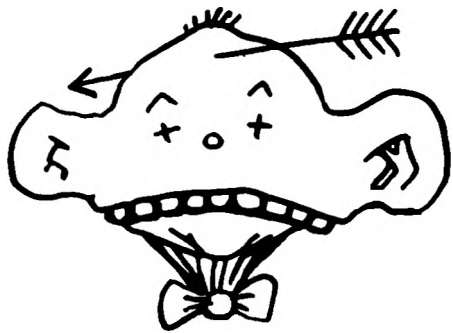
νων είναι και αυταπόδεικτη». Σ.Σ. Δεν κατανοούμε πως είναι «αυταπόδεικτοι» οι ισχυρισμοί της ΣΤΑΡΙΟΝ τη στιγμή που δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος έγγραφο της εταιρείας, στο οποίο αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι: πρώτον συνεργάτες της εταιρείας είναι σειρά ανωτάτων αξιωματικών και δεύτερον η ίδια εταιρεία προβάλλει ως διαπραγματευτικό «ατού» της τη μεσολάβησή της σε προμήθειες των Ενόπλων Δυνάμεων όπως, οι τέσσερις φρεγάτες, οι πύραυλοι ΜΙΛΑΝ κλπ., στις οποίες πρωταγωνίστησε ο Γ. Λούβαρης. Αντί να στέλνει εξώδικες διαμαρτυρίες η ΣΤΑΡΙΟΝ θα μπορούσε απλώς να διαψεύσει την ύπαρξη του εγγράφου που δημοσιεύσαμε. Υπάρχει, ή όχι το «μνημόνιο»; Αλλά η ΣΤΑΡΙΟΝ διαψεύδεται και από έναν αξιωματικό, ο οποίος αναφέρεται ως συνεργάτης της στο ίδιο έγγραφο. Σε επιστολή του προς το ΑΝΤΙ με ημερομηνία 5/1/90, ο κ. Θεόδ. Γούλας, Πρόεδρος του Δ.Σ. της ΕΒΟ δηλώνει:

«Όσον αφορά στην συμμετοχή μου μετά την αποστρατεία μου στην εταιρεία ΣΤΑΡΙΟΝ σας γνωρίζω ότι ΟΥΔΕΠΟΤΕ συνεργάστηκα ή εργάστηκα καθ' οιονδήποτε τρόπο στην εταιρεία αυτή ή σε οποιαδήποτε άλλη με οποιαδήποτε επωνυμία εταιρεία. Ήδη κατά της παραπάνω εταιρείας και προ του δημοσιεύματός σας έχω ασκήσει τα νόμιμα».

● Αποδεικνύεται συνεπώς η ακρίβεια του δημοσιεύματος του ΑΝΤΙ. Τα υπόλοιπα ας τα βρουν μεταξύ τους. Ο κ. Γούλας αναφέρεται και στην αγορά των πυραύλων ΜΙΛΑΝ σημειώνοντας ότι:

«Ειδικότερα για τη σύμβαση ΜΙΛΑΝ, την οποία αναφέρετε στο σχετικό σας δημοσίευμα και η οποία ευρίσκεται υπό εξέταση, έχω να σας διαβεβαιώσω ότι είναι μια από τις καλύτερες που έχει συνάψει τελευταία ο Στρατός μας. Δεν μου επιτρέπεται να εκταθώ σε λεπτομέρειες. Απλώς κλείνω την παρούσα διαβεβαίωσόντάς σας ότι με την σύμφωνη γνώμη όλης της ηγεσίας του ΓΕΣ και του ΥΕΘΑ και εκμεταλλευόμενοι ένα δάνειο συμφερότερο του οποίου δεν έχει ξανασυνάψει το ΓΕΣ (επιτόκιο 4%) εξοπλίσαμε τον Στρατό μας με ένα από τα πλέον σύγχρονα αντιαρματικά όπλα που διαθέτουν οι σύγχρονοι Ευρωπαϊκοί Στρατοί».

● Αλλά, αν η αλήθεια ήταν αυτή, τότε γιατί ο πρώην αναπληρωτής υπουργός Άμυνας κ. Βασιλείαδης διέταξε τη διενέργεια ένορκης έρευνας για τους ΜΙΛΑΝ και στη συνέχεια έστειλε το πόρισμα στον Εισαγγελέα;

ΓΙΑ ΤΟΝ Κ. ΠΟΤΤΑΚΗ

● Από τακτικό μας αναγνώστη, το σχόλιο για τον κ. Ποττάκη: Αξιότιμε κ. Διευθυντά, Στην «Καθημερινή» της 5/1/90 στην στήλη, «Καθημερινά... και άλλα Πολιτικά», εσημείωσα το εξής σχόλιο:

«Δεν πρόλαβε να αναλάβει τα καθήκοντά του ως πρέσβης στην Ουρουγουάη και ανεκλήθη στην Αθήνα όπου αναλαμβάνει τη διεύθυνση του διπλωματικού γραφείου του αναπληρωτή υπουργού Εξωτερικών κ. Γ. Ποττάκη».

Μιλάμε για τον πρέσβη κ. Η. Λυμπερόπουλο, μέχρι πρότινος αναπληρωτή μόνιμο αντιπρόσωπο στη μόνιμη ελληνική αντιπροσωπεία στις Βρυξέλλες.

Προς αποφυγήν παρεξηγήσεων, πάντως, διευκρινίζουμε ότι η μετακίνηση αυτή έγινε με τη σύμφωνη γνώμη του και είναι προσωρινή. Θα επανέλθει στην Ουρουγουάη όταν θα λήξει η θητεία του κ. Ποττάκη στο υπουργείο Εξωτερικών. Άλλωστε, ο τελευταίος, όπως είπα χθες, τον «παρέσυρε» στο υπουργείο, ως παλιός συμφοιτητής του».

Σχετικά θα ήθελα να αναφέρω τα παρακάτω ως προς τον βίο και πολιτεία του πρεσβευτού μας στην Ουρουγουάη κ. Η. Λυμπερόπουλου:

Το 1967 χάρις σε ισχυρές διασυνδέσεις, όπως λέγεται, με τους συνταγματάρχες ετοποθετήθη επιτετραμμένος στην Πράγα με βαθμό μόνο γ' γραμματέα πρεσβείας, όπου και παρέμεινε μέχρι της 12ης Ιουνίου 1972, απολυθείς κατόπιν του Σώματος.

Ο λόγος της απολύσεώς του είναι ότι επί κεφαλής της εκεί αποστολής μας «εξηγάγε» οδικώς στη γειτονική Αυστρία μεγάλο αριθμό Τσεχοσλοβάκων, οι οποίοι εκποιούσαν την περιουσία τους για να πληρώσουν σε ξένο νόμισμα την απρόσκοπτη διέλευση των συνόρων που τους εξασφάλιζαν οι διπλωματικές πινακίδες του αρχηγού της ελληνικής πρεσβείας, στο πορτ-μπαγκάζ του οποίου εφυγαδεύοντο. Όμως, κάποια ημέρα, για κακή τύχη του κ. Λυμπερόπουλου στον τσεχικό συνοριακό σταθμό αυτοκίνητο της Ασφάλειας επέπαιε... επί του BMW του Έλληνα διπλωμάτη. Ο κ. επιτετραμμένος επεκαλέσθη τη διπλω-

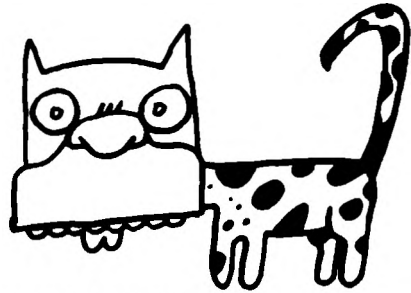
ματική του ασυλία — κηρυχθείς όμως πάραυτα ανεπιθύμητος— ενώ ο Τσέχος αντιστασιακός, οδηγηθείς στις φυλακές, εβασανίσθη απάνθρωπα.

Επί τόπου εστάλη τότε στην Τσεχοσλοβακία ο πρέσβης κ. Τουλούπας, σοβαρός και με ήθος διπλωματικός ο οποίος διεξήγαγε ένορκη διοικητική ανάκριση τόσο στην Πράγα, όσο και στη Βιέννη με τη βοήθεια του εκεί Συλλόγου Τσεχοσλοβάκων αντιστασιακών με βάση δε το πόρισμα της ανακρίσεως ο κ. Λυμπερόπουλος απελύθη οριστικώς του Σώματος. Αργότερα, επί μεταπολιτεύσεως, επανήλθε κι αντιστασιακός!

Επί των προαναφερόμενων ο κ. Ποττάκης, ως αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών, μπορεί εύκολα να βρει συγκεκριμένα στοιχεία από τον ατομικό εμπιστευτικό φάκελο Λυμπερόπουλου, καθώς επίσης και από το αδιάβλητο πόρισμα του Επιθεωρητή εάν βέβαια —τα στοιχεία— σώζονται... ακόμη.

Αυτά για τον συμφοιτητή του αναπληρωτή υπουργού και νέο διπλωματικό διευθυντή του Γραφείου του. Αθάνατο ΥΠΕΞ!

Με ιδιαίτερη εκτίμηση
Τακτικός σας αναγνώστης

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ

● Από τον αναγνώστη μας Αθανάσιο Παπατζίμα λάβαμε την ακόλουθη επιστολή:

Αγαπητό ΑΝΤΙ, Εδημοσιεύθη προ ημερών εις τον Τύπο συνέντευξίς του Άγγλου ιστορικού Σύριλ Μάνγκο όπου επαναλαμβάνονται οι αβασάνιστες και εντελώς αβάσιμες - ανιστόρητες απόψεις περί ασυνεχίας του Ελληνισμού και περί συμφύρματος εθνότητων οι οποίες παρουσιάζονται κατά τους νεωτέρους χρόνους, δήθεν ψευδεπιγράφως, ως «Ελλάς» και «Ελληνικόν Γένος».

Η αφελής και (ναι) ανθελληνική αυτή άποψις, έστω και αν έχει μετριάσει τους τόνους της, όπως ισχυρίζεται ο συνεντευξιαζόμενος «επαίων», αναμασά φυσικά τα «επιστημονικά» φληναφήματα του περιωνύμου Φαλμεράγιερ, διατυπωθέντα κατά τον παρελθόντα αιώνα.

Δυστυχώς εμείς οι Έλλη-

ΟΥΙΛΙΑΜ ΣΑΡΟΓΙΑΝ

Μέ λένε 'Αράμ

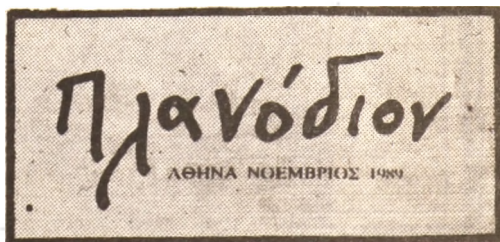
Τά διηγήματα αυτά, σέ μεγάλο βαθμό αυτοβιογραφικά, διακρίνονται για τό λυρισμό, τήν άμεσότητα καί τόν αυθορμητισμό τους. Βρίσκουμε σ' αυτά τή θαλπωρή τής 'Αρμένικης κοινότητας, πού στήριξε καί έθρεψε καί τόν ίδιο τόν Ούίλιαμ Σαρογιάν στά δύσκολα χρόνια τοῦ μεσοπολέμου. Μέσα από τά καθημερινά προβλήματα πού άγγίζει στά κείμενά του, αναδύεται ένας κόσμος — δράμα ζωής γιά τούς ανθρώπους πού έβγαιναν από τά δεινά τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Τό Μέ λένε 'Αράμ, τό βιβλίό πού καθιέρωσε τόν Ούίλιαμ Σαρογιάν, θεωρείται ένα από τά σημαντικότερα κείμενα τής Παγκόσμιας λογοτεχνίας. Στή γλώσσα μας εὐτύχησε νά μεταφραστεί από τήν Νόρα 'Αναγνωστάκη.

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιάλη 9, 'Αθήνα 106 79
Τηλ. 360.77.44 — 36.47.93

νες, πρόθυμα στρεφόμεθα εις τα εκτυφλωτικά ηλεκτρικά «νεο» φώτα της Δύσεως, αγνοούντες εν πολλοίς (συστηματικώς; ηθελημένως;) τα άκρως σημαντικά έργα ενός Κωνσταντίνου Παπαρηγοπούλου, ενός Σπυρίδωνος Ζαμπέλιου, ενός Κωνσταντίνου Οικονόμου του εξ Οικονόμων, ενός Στυλιανού Ράμφου. Αγνοούμε ακόμη ότι η οργανωμένη εμπαθής προσπάθεια στηρίξεως της δήθεν «ασυνεχείας» του Ελληνισμού στην πραγματικότητα αποσκοπεί εις την πολιτισμική μας ισοπέδωση - αφασία και το βίαιο σβήσιμο των συλλογικών μνημών.

Ο Άγγλος «ειδικός», ελαφρά τη καρδία παρακάμπτει το μέγα ζήτημα της ελληνικής γλώσσας, της ελληνίδος φωνής ωσάν να είναι ιστορική παρανοχία και όχι πηγή νοήματος, σημασίας και υπάρξεως. Διατείνεται μάλιστα ότι οι αγωνιστάι του 1821 και συγκεκριμένως ο Στρατηγός Μακρυγιάννης ουδόλως ενδιαφέρεται για τους προγενεστέρους, τους «αρχαίους» Έλληνες. Γι' αυτό λέγει στους συμπολεμιστάς του, δείχνοντας προς κάτι ερείπια αρχαίων μνημείων:

«Βλέπετε αυτές τις πέτρες; Γι' αυτές πολεμάμε!»;

Μετ' εκτιμήσεως
Αθανάσιος Κ. Παπατζίμας
Θεσσαλονίκη

ΥΔΑΤΙΝΟΙ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ

● Από τον αναγνώστη μας
Ιωάννη Ραυτογιάννη λάβαμε την ακόλουθη επιστολή:

Προ ημερών παρακολούθησα την τελευταία ημέρα του βου Συνεδρίου για την Προστασία του Περιβάλλοντος, που γίνεται κάθε χρόνο στη Θεσσαλονίκη, με φετινό θέμα: «Υδάτινοι αποδέκτες».

Απ' την αρχή διαπίστωσα την τάση των εισηγητών και των παρευρισκόμενων να περιορίζονται σε καθαρά επιστημονικά όρια, ενώ, τα θέματα που ανέπτυξαν, όπως η μόλυνση του Θερμαϊκού καθώς και του νερού, είχαν τεράστιες κοινωνικές προεκτάσεις.

Η κατάσταση άλλαξε στο τέλος των εισηγήσεων, όταν ο Γερμανός καθηγητής Δρ. Α. Γκρόμαν έκανε κάποιες παρατηρήσεις στις θέσεις των Ελλήνων επιστημόνων, οι οποίοι απάντησαν ως εξής:

— Ο κ. Ι. Γκανούλης, καθηγητής του Πολυτεχνείου και βασικό μέλος στην ομάδα μελέτης του αποχετευτικού αγωγού Θεσσαλονίκης;

α) Στην άποψη του κ. Γκρόμαν, ότι πρέπει να εξυγιάνουμε τα φυσικά οικοσυστήματα και από εκεί να παίρνουμε έτοιμο το καθαρό νερό, απάντησε, πως η τεχνολογία θα λύσει τα προβλήματα που αυτή δημιουργεί. Με άλλα λόγια, πρότεινε να βρωμίζουμε

το νερό με τα εργοστάσια κι ύστερα να το καθαρίζουμε με άλλα εργοστάσια, να ρυπαίνουμε τον αέρα και μετά να αγοράζουμε φιάλες οξυγόνου κ.ο.κ.

β) Ακόμα υποστήριξε, ότι ο Θερμαϊκός δεν έχει σοβαρό πρόβλημα μόλυνσης και πως μπορεί ο κόλπος σχεδόν μόνος του να καθαρίσει τα απόβλητα της περιοχής Θεσσαλονίκης. Από τα λεγόμενά του, περιμένω το καλοκαίρι να τον δω να παίρνει το μπάνιο του στα «κρουσταλλένια» νερά της Καλαμαριάς.

— Ο κ. Γ. Νικολαΐδης, βιολόγος, μέλος κι αυτός της ομάδας για τον αποχετευτικό αγωγό, τόνισε πως πρέπει να αποφασίσουμε αν θα χρησιμοποιήσουμε τον Θερμαϊκό για υδατοκαλλιέργειες γιατί έτσι κι αλλιώς δεν πρόκειται να καθαρίσει.

Ποιος σας εξουσιοδότησε κ. Νικολαΐδη να θεσπίσετε την αλλαγή της μορφής ή χρήσης ενός κομματιού της φύσης; Μορφή που την είχε εδώ και χιλιάδες χρόνια.

Πέρα απ' όλα αυτά, ακούστηκαν κι άλλα που φανέρωσαν την αδιαφορία και άγνοια των επιστημόνων και χειριστών δημοσίων θεμάτων. Το συναίσθημα όμως που με κατέχει, που δεν είναι άλλο από τη βαθιά λύπη, με αναγκάζει να περιοριστώ στα παραπάνω.

Ιωάννης Ραυτογιάννης

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.49.300
72.32.819 — 72.48.240
FAX: 72.26.107
TELEX: 214179 ANTI

● Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

● Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ

● Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

● Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

● Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300

● Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Θέση Μαρίζα Μαντριγκό
Παλλήνη Αττικής
Τηλ. 66.65.081-66.68.424

● Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
● Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 1.650 δρχ. -
Ετήσια 3.300
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 10.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 2.800

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 20
ετήσια: δολ. 40
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 23
ετήσια: δολ. 45

● Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

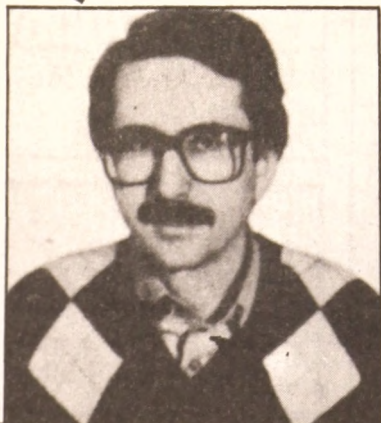
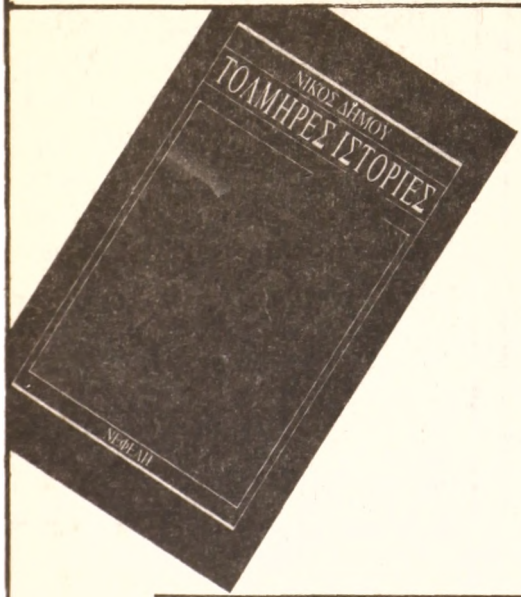
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 150
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 250

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

● Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
● Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ ΤΟΛΜΗΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

“Έντεκα διηγήματα. Τό κοινό τους θέμα όρίζεται από τίς λέξεις: έρωτας, τρυφερότητα, λαγνεία, χρόνος, έρωτισμός, μανία, πάθος, θάνατος, έπιθυμία, έκσταση, πόθος, θεός κ.λπ. Τό επίθετο «τολμηρός», στόν τίτλο, δέν άναφέρεται τόσο στό θέμα ή τήν γλώσσα τών κειμένων, όσο στήν φιλοσοφική τους τοποθέτηση. Ίσως όμως προειδοποιήσει καί τούς σεμνότυφους.
Ένα διαφορετικό βιβλίο από τόν ΝΙΚΟ ΔΗΜΟΥ.

ΝΕΦΕΛΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
Teubner - Lipsiae

ΡΗΤΟΡΕΣ

ΑΙΣΧΙΝΟΥ Λόγοι
ΑΝΔΟΚΙΔΟΥ Λόγοι
ΔΙΩΝΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Λόγοι
ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ Λόγοι
τόμοι 3
ΙΣΑΙΟΥ Λόγοι
ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ Λόγοι
τόμοι 2
ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ Λόγος κατά Λεωκράτους
ΛΥΣΙΟΥ Λόγοι
ΥΠΕΡΕΙΔΟΥ Λόγοι

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ Κύρου Ανάβασις
ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ Ελληνικά
ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ Απομνημονεύματα
ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ Κύρου Παιδεία
ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ Ιστορία
τόμοι 2
ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ Βίοι Παράλληλοι
τόμοι 7
ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ιστορία
τόμοι 2

ΠΟΙΗΣΗ

ΗΣΙΟΔΟΥ Ἄπαντα
ΟΜΗΡΟΥ Ιλιάς
τόμοι 2
ΟΜΗΡΟΥ Οδύσσεια
τόμοι 2
ΠΙΝΔΑΡΟΥ Ωδαί

ΤΡΑΓΩΔΙΑ - ΚΩΜΩΔΙΑ

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ Κωμωδίαι
τόμοι 2
ΑΙΣΧΥΛΟΥ Τραγωδίαι
ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ Τραγωδίαι
τόμοι 3
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ Τραγωδίαι
τόμοι 2

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

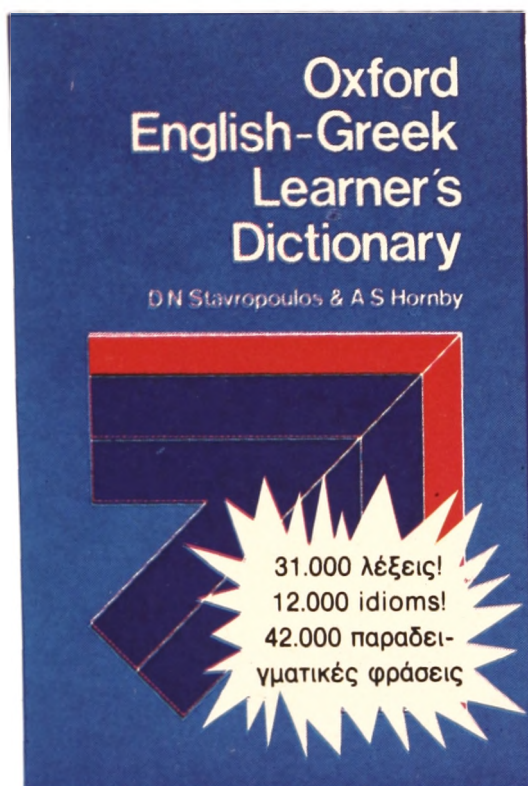
ΠΛΑΤΩΝΟΣ Ἄπαντα
τόμοι 6
ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ Ηθικά
τόμοι 12
ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ Ἄπαντα
τόμοι 3

Σημ.: Κάθε τόμος περιέχει το αρχαίο ελληνικό κείμενο και πλούσιο κριτικό υπόμνημα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 8 - ΑΘΗΝΑ 106 79 - ΤΗΛ. 362.73.18 - 364.26.92

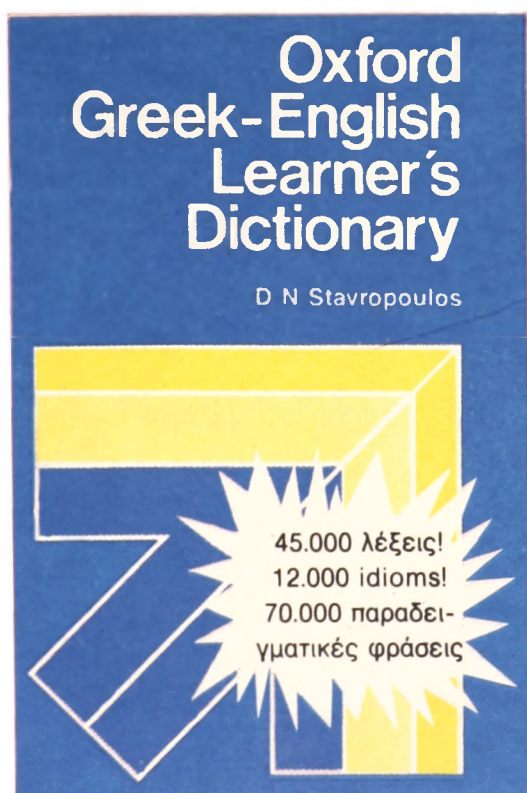
ΤΑ ΛΕΞΙΚΑ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ σε μαθαίνουν αγγλικά!

Όλοι ξέρουν
ΤΟ
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟ

(864 σελίδες)

Τώρα
Κυκλοφόρησε
και το
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟ

(1.024 σελίδες)

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
Γ. Σταυρόπουλος & Σια
Ταχ. Θυρίς 65078
154 10 Ψυχικό
Τηλ.: 67 22 357

Όταν έχετε ένα ΚΑΛΟ λεξικό
έχετε ένα ΔΑΣΚΑΛΟ στο σπίτι σας
— όποια ώρα τον θέλετε
— όση ώρα τον θέλετε
— για όποιο γλωσσικό θέμα τον θέλετε

γι' αυτό

- σκεφτείτε καλά πριν αγοράσετε λεξικό
- ρωτήστε και μάθετε ποιο είναι καλό
- ελέγξτε το με βάση τις γνώσεις σας

και μην αγοράσετε

- με βάση μονάχα τον όγκο του
- μόνο και μόνο γιατί είναι φθηνό
- αν είναι γραμμένο πριν από πολλά χρόνια — γιατί η γλώσσα αλλάζει!

Τέτοιο είναι μόνο

Το Oxford ENGLISH-GREEK
και GREEK-ENGLISH
Learner's Dictionary

γιατί:

- Είναι σύγχρονα λεξικά της ζωντανής αγγλικής γραμμένα σε ζωντανή δημοτική στα ελληνικά.
- Οι 864 σελίδες του Αγγλοελληνικού και οι 1.024 σελίδες του Ελληνοαγγλικού δεμένες σε δύο καλαίσθητους και εύχρηστους τόμους περιέχουν πολλαπλάσια ύλη απ' ό,τι άλλα λεξικά με διπλάσιο όγκο.
- Δίνουν όλη τη γραμματική, τη σύνταξη, την εννοιολογική πολλαπλότητα και τους ιδιωτισμούς της αγγλικής και της ελληνικής μέσα από πλήθος παραδειγμάτων που δείχνουν την ακριβή έννοια και τη σωστή χρήση κάθε λέξης και στις δυο γλώσσες — κάτι που δεν θα βρήτε σε κανένα άλλο λεξικό.

επιπλέον

- συντάχτηκαν από το διακεκριμένο συγγραφέα Δ.Ν. Σταυρόπουλο.
- εκδόθηκαν από τον Εκδοτικό Οργανισμό του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης.
- Το αγγλοελληνικό λεξικό βασίστηκε στο περίφημο λεξικό του A.S. Hornby.

OXFORD • STAVROPOULOS • HORNBY
ΤΡΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ — ΕΓΓΥΗΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ!